

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

“ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ”

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Μεταπτυχιακή φοιτήτρια:

Όλγα Τζαφέα

“Πολιτικές για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα: Η περίπτωση των
μεταναστών φοιτητών στο ελληνικό Πανεπιστήμιο”

Επιβλέπων καθηγητής:

Χρήστος Ζάγκος

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

2021

ΟΛΓΑ ΤΖΑΦΕΑ

“ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΣΤΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ”

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

*που υποβλήθηκε στο πλαίσιο του ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής
του Τομέα Παιδαγωγικής του Τμήματος Φιλοσοφίας της Φιλοσοφικής Σχολής του
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*

Επιβλέπων καθηγητής: Χρήστος Ζάγκος

Εξεταστική Επιτροπή:

1. Χρήστος Ζάγκος, Επίκουρος καθηγητής
2. Λουτσιάνα Μπενινκάζα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
3. Θεοχάρης Αθανασιάδης, Καθηγητής

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τις τελευταίες δεκαετίες, η διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης που αποτελεί συνέπεια της ανάπτυξης του Ευρωπαϊκού Χάρτη Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΧΑΕ) αποτελεί αντικείμενο έρευνας και εκπαιδευτικού σχεδιασμού. Η σταδιακή μετατροπή της χώρας σε φορέα υποδοχής ξένων φοιτητών εγείρει το ενδιαφέρον για τη μελέτη και τον προσδιορισμό εκείνων των παραγόντων, που επηρεάζουν την εκπαιδευτική πορεία των φοιτητών από διαφορετικό υπόβαθρο, οι οποίοι σπουδάζουν στο ελληνικό Πανεπιστήμιο. Το παρόν ερευνητικό εγχείρημα εστιάζει στη σκιαγράφηση της εκπαιδευτικής πορείας ξένων φοιτητών που φοιτούν στο ελληνικό Πανεπιστήμιο οι οποίοι παρουσιάζουν γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, και την κριτική διερεύνηση των πολιτικών για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και την πολιτισμική ετερότητα που ισχύουν και εφαρμόζονται στην Ελλάδα. Η συλλογή των δεδομένων της έρευνας γίνεται με τη μέθοδο των ημιδομημένων συνεντεύξεων που πραγματοποιούνται σε δείγμα ξένων φοιτητών/τριών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι ενώ, στις πολιτικές προσέλκυσης των ξένων φοιτητών έχει δοθεί δέουσα σημασία, σημαντική είναι η προσπάθεια που πρέπει να γίνει για τις πρακτικές και τις πολιτικές ένταξης και ενσωμάτωσης των ξένων φοιτητών με σκοπό την αποδοχή της διαφορετικότητας και τη διαχείριση της ετερότητας.

Λέξεις-κλειδιά: ετερότητα, ανισότητες, ξένοι/ες φοιτητές/τριες, ανώτατη εκπαίδευση, διαπολιτισμική εκπαίδευση

ABSTRACT

In recent decades, the internationalization of higher education accompanied by the development of the European Charter for Higher Education (ECHE) has been a subject of educational research and development. Greek higher education adapted a new policy to attract foreign students. As a result the research interest for identifying the factors that affect the academic trajectories of students from diverse backgrounds, who study at the Greek University, has been recently raised. This research project focuses: i) on outlining the academic trajectories of foreign students who present social and cultural individualities and ii) on critically examining the policies for intercultural education and cultural diversity that have been recently applied in Greece. The research data were collected with the method of semi-structured interviews conducted with a sample of foreign students of the University of Ioannina. The findings of the research depict that, although the relevant policies for foreign students have been given due importance, many efforts are still needed to manage diversity and diminish inequalities in the academic and social integration of foreign students.

Keywords: diversity, inequalities, foreign students, higher education, intercultural education

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	13
ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	13
1.1 Διεθνοποίηση Ανώτατης Εκπαίδευσης: Εννοιολογικό πλαίσιο.....	13
1.2. Το ζήτημα της προσέλκυσης ξένων φοιτητών στο ελληνικό Πανεπιστήμιο	19
1.3 Ιστορική αναδρομή στην προσέλκυση ξένων φοιτητών στο ελληνικό Πανεπιστήμιο.....	21
1.4 Ξένοι φοιτητές/τριες στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων	24
1.5 Οι πολιτικές ένταξης των ξένων φοιτητών στην ανώτατη εκπαίδευση	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	35
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ ΚΑΙ τις ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ.....	35
2.1 Διαπολιτισμική εκπαίδευση και διαχείριση της ετερότητας.....	35
2.2 Η συμβολή της εκπαίδευσης στην αναπαραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	45
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	45
3.1 Παράγοντες που επηρεάζουν την ακαδημαϊκή πορεία των φοιτητών με διαφορετικό υπόβαθρο.....	45
ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.....	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ.....	53
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	53
4.1 Ο σκοπός και οι στόχοι της έρευνας	53
4.2 Η μεθοδολογία της έρευνας	54
4.2.1 Η επιλογή της ερευνητικής μεθόδου	54
4.2.2 Η επιλογή της μεθόδου συλλογής δεδομένων.....	56
4.2.3 Η διεξαγωγή των συνεντεύξεων και η απομαγνητοφώνηση.....	57
4.2.4 Το δείγμα.....	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	64
ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ	64
5.1 Αιτίες μετανάστευσης και προσδοκίες από τις σπουδές.....	64
5.1.1 Αιτίες μετανάστευσης	64
5.1.2 Προσδοκίες από τις σπουδές.....	68
5.2 Η ακαδημαϊκή διαδρομή στο Πανεπιστήμιο	71
5.2.1 Ικανοποίηση από τις σπουδές.....	71

5.2.2 Ακαδημαϊκή και κοινωνική ενσωμάτωση.....	72
5.2.3 Δυσκολίες και εγκατάλειψη σπουδών	78
5.3 Πολιτικές και πρακτικές υποστήριξης του ιδρύματος.....	84
5.3.1 Υποστήριξη	84
5.3.3 Πρακτικές υποστήριξης	88
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	91
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ	91
ΠΗΓΕΣ.....	98
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	99
Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία	99
Ξενόγλωσση βιβλιογραφία	103
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	106
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: Οδηγός συνέντευξης	106
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: Απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις	111

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τις τελευταίες δεκαετίες, ζητήματα που σχετίζονται με τη διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης, βρίσκονται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των φορέων άσκησης εκπαιδευτικής πολιτικής και αποτελούν αντικείμενο έρευνας και εκπαιδευτικού σχεδιασμού. Ο σχεδιασμός της εκπαιδευτικής πολιτικής για την ανώτατη εκπαίδευση περιλαμβάνει τη δημιουργία και την εφαρμογή εθνικών στρατηγικών με σκοπό την προώθηση της Ελλάδας ως διεθνής προορισμός μέσα από την προσέλκυση αλλοδαπών/ξένων φοιτητών (ν. 4009/2011, ν. 44485/2017). Ο διεθνής χαρακτήρας των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων έχει ως στόχο να συμβάλλει στην καθολικότητα της παραγόμενης γνώσης αλλά και στην προώθηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, εντάσσονται και οι προσπάθειες για την εφαρμογή πολιτικών συμπερίληψης και τη διαχείριση της ετερότητας (παράδειγμα αποτελεί η ίδρυση του Διεθνούς Πανεπιστημίου το 2005). Επίσης, εντάσσονται οι προσπάθειες για την εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού και την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών.

Η διαμόρφωση των παραπάνω συνθηκών προκύπτει από τη σταδιακή μετατροπή της Ελλάδας σε χώρα υποδοχής μεγάλου αριθμού ξένων φοιτητών. Το γεγονός αυτό εγείρει το ενδιαφέρον της εκπαιδευτικής έρευνας για τη μελέτη και τον προσδιορισμό των παραγόντων, που επηρεάζουν το εκπαιδευτικό προφίλ των ξένων φοιτητών που σπουδάζουν στο ελληνικό πανεπιστήμιο. Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η σκιαγράφηση της εκπαιδευτικής πορείας των φοιτητών που παρουσιάζουν γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και ο εντοπισμός των παραγόντων που καθορίζουν την πορεία τους στην εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα, μέσα από τη μελέτη των αντιλήψεων τους για τη συμμετοχή και την πορεία τους στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση, το παρόν ερευνητικό εγχείρημα εστιάζει στην προσπάθεια να γίνει μια κριτική επισκόπηση των πολιτικών, που ασκούνται, για την ενσωμάτωση των φοιτητών. Το ενδιαφέρον και η πρωτοτυπία της έρευνας έγκεινται σε δυο διαπιστώσεις. Από τη μία, στο γεγονός ότι υπάρχει αναλογικά μικρός αριθμός ξένων φοιτητών/τριών που φοιτούν στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση παρά τις διεθνείς ανακατατάξεις που αναγκάζουν την Ελλάδα να ακολουθήσει τις διαδικασίες που ορίζονται από τον Ευρωπαϊκό χάρτη της ανώτατης εκπαίδευσης (EXAE) και που της υπαγορεύουν να συμβάλλει δυναμικά στις αλλαγές που συντελούνται στο προσκήνιο της ευρωπαϊκής ανώτατης εκπαίδευσης προσελκύοντας ξένους φοιτητές/τριες με διαφορετικά

κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Από την άλλη, στο γεγονός ότι στην Ελλάδα απουσιάζουν έρευνες που αφορούν στην πορεία των φοιτητών με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο.

Οι σχετικές μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί δείχνουν ότι το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο της οικογένειας των ξένων φοιτητών/τριών, οι εθνοτικές διαφορές αλλά και οι δυσκολίες ενσωμάτωσης τους οδηγούν συχνά σε χαμηλές επιδόσεις αλλά και τάσεις εγκατάλειψης των σπουδών. Τα ευρήματα αυτά εγείρουν το ενδιαφέρον για μια πιο κατανοητή και πληρέστερη μελέτη του ζητήματος, η πραγματοποίηση της οποίας επιχειρείται στην παρούσα εργασία. Η εργασία αποτελείται από έξι κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο ζήτημα της διεύρυνσης της συμμετοχής στην ανώτατη εκπαίδευση, η οποία συντελέστηκε τις τελευταίες δεκαετίες και επηρέασε σημαντικά το ελληνικό εκπαιδευτικό πλαίσιο. Ειδικότερα αναλύεται η εξέλιξη- σε αριθμούς - των ξένων φοιτητών που σπουδάζουν στο ελληνικό Πανεπιστήμιο και οι πολιτικές ένταξης που εφαρμόζονται. Στο δεύτερο κεφάλαιο, τεκμηριώνεται θεωρητικά η εργασία μέσα από τις προσεγγίσεις για τον κοινωνικό αποκλεισμό και τις ανισότητες αλλά και τη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας στην Ελλάδα. Στο τρίτο κεφάλαιο, γίνεται βιβλιογραφική επισκόπηση των παραγόντων που επηρεάζουν την ακαδημαϊκή πορεία των φοιτητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Το επόμενο κεφάλαιο αναφέρεται στη μεθοδολογία της έρευνας, στο στόχο και στα ερευνητικά ερωτήματα. Στο πέμπτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων. Το έκτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στα συμπεράσματα της έρευνας και γίνεται συζήτηση για το πλαίσιο εφαρμογής των πολιτικών για την διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα.

Με την ολοκλήρωση της παρούσας μελέτης αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω ιδιαίτερος τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Χρήστο Ζάγκο, επίκουρο καθηγητή Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης. Το αδιάλειπτο ενδιαφέρον του, η καθοδήγηση, οι πολύτιμες υποδείξεις και οι εύστοχες παρατηρήσεις του διέδρυναν σημαντικά τόσο την κατανόηση του ερευνητικού όσο και του θεωρητικού πλαισίου της παρούσας έρευνας και οδήγησαν στην ολοκλήρωσή της.

Θα ήθελα, επίσης, να ευχαριστήσω θερμά τα υπόλοιπα μέλη της εξεταστικής τριμελούς επιτροπής για τον κόπο στον οποίο υποβλήθηκαν να μελετήσουν και να κρίνουν την παρούσα εργασία. Ακόμα ευχαριστίες οφείλω στη Διεύθυνση

Μηχανοργάνωσης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων για τη συνεργασία τους και την πολύτιμη αρωγή τους στη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους φοιτητές και τις φοιτήτριες που συμμετείχαν στην έρευνα και απάντησαν με προθυμία σε όλες μου τις ερωτήσεις. Η παρούσα εργασία αφιερώνεται σε αυτούς.

Α' ΜΕΡΟΣ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1.1 Διεθνοποίηση Ανώτατης Εκπαίδευσης: Εννοιολογικό πλαίσιο

Την τελευταία δεκαετία έχει οξυνθεί ο δημόσιος διάλογος για το νέο ρόλο που καλείται να ασκήσει το πανεπιστήμιο μετά τις αλλαγές που έχει προκαλέσει η παγκοσμιοποίηση και η νέα κοινωνία της γνώσης¹. Η νέα πραγματικότητα που διαμορφώθηκε, θεωρείται, από τους φορείς άσκησης εκπαιδευτικής πολιτικής, αναγκαία λόγω της συνεχούς αύξησης του αριθμού των ξένων φοιτητών και των αναγκών στις οποίες καλούνται να ανταποκριθούν. Σημαντική σε αυτό το πλαίσιο είναι η προώθηση της διεθνούς διάστασης της εκπαίδευσης και η συμμόρφωση των Πανεπιστημίων στους κανόνες που ορίζονται από τον Ευρωπαϊκό Χάρτη της Ανώτατης Εκπαίδευσης (EXAE).

Η δημιουργία ευνοϊκής πολιτικής στάσης απέναντι στην προσέλκυση ξένων φοιτητών/τριών συμβαδίζει, σε πρώτο επίπεδο, με τη θέσπιση ειδικού νομοθετικού πλαισίου για την ευχερή πρόσβαση των φοιτητών/τριών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Ν 1351 ΦΕΚ 56/28-04-1983, Π.Δ. 221 ΦΕΚ 81 /20-06- 1990). Η επίτευξη του σκοπού αυτού σηματοδοτεί, μεταξύ άλλων, βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα οικονομικά οφέλη, τη δυνατότητα προβολής των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης, μέσα από τη συμμετοχή τους στις παγκόσμιες κατατάξεις (rankings), την ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας για την προσέλκυση ταλαντούχων φοιτητών και ακαδημαϊκών. Επιπλέον, αποτελεί λύση για τους προβληματισμούς που

---

¹ Altbach, P., & De Wit, H. (2015). Internationalization and Global Tension: Lessons from History. *International Higher Education*, 2-4.

εγείρονται σχετικά με τις σύγχρονες δημογραφικές τάσεις και τις μορφές της απασχολησιμότητας.

Σε δεύτερο επίπεδο, συμβαδίζει και με την εφαρμογή πρακτικών, ανάμεσα στις οποίες περιλαμβάνεται η αύξηση της κρατικής χρηματοδότησης για τη διατήρηση και αύξηση της εθνικής συμμετοχής στο Erasmus+, η ενίσχυση της κουλτούρας της κινητικότητας των φοιτητών και του προσωπικού, η δυνατότητα για προσφερόμενα μαθήματα/προγράμματα σπουδών σε ευρέως ομιλούμενες γλώσσες όπως η αγγλική γλώσσα, η προώθηση προγραμμάτων για τη διδασκαλία ελληνικών σε ξένους φοιτητές/τριες, τα διεθνή θερινά σχολεία, ιστοσελίδες φιλικές προς τους φοιτητές/τριες, η εύκολη πρόσβαση σε πληροφορίες και τέλος, η μείωση της γραφειοκρατίας. Επίσης, ανάμεσα στις καλές πρακτικές περιλαμβάνονται οι διμερείς ή πολυμερείς συμφωνίες με διεθνή Πανεπιστήμια².

Η διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης ως έννοια συνδέεται με «τη διαδικασία ενσωμάτωσης μιας διεθνούς, διαπολιτισμικής, ή παγκόσμιας διάστασης στον σκοπό, στις λειτουργίες και στην παροχή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης»³. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εμπλούτισε τον ορισμό το 2015, ο οποίος περιλαμβάνει «τη σκόπιμη διαδικασία ενσωμάτωσης μιας διεθνούς, διαπολιτισμικής ή παγκόσμιας διάστασης στο σκοπό, στις λειτουργίες και στην παροχή της μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα της εκπαίδευσης και της έρευνας για όλους τους φοιτητές/τριες και το προσωπικό, και να υπάρξει ουσιαστική συνεισφορά στην κοινωνία» λαμβάνοντας υπόψη ότι ο πραγματικός στόχος της διαδικασίας της Μπολόνια (*Bologna Process*) είναι να στηρίζει την κινητικότητα και τη διεθνοποίηση συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στη δημιουργία ενός δημοκρατικού ευρωπαϊκού χώρου που παρέχει στους πολίτες ίσες ευκαιρίες^{4 5}.

---

² Σταμέλος, Γ. (2009). *Εκπαιδευτική Πολιτική*. Αθήνα: ΔΙΟΝΙΚΟΣ.

³ OECD. (1999). *Quality and Internationalisation in Higher Education*. Paris: OECD publications.

⁴ Ευρωπαϊκού Κοινοβούλιο (2014-2019). Ψήφισμα του ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 28^{ης} Απριλίου 2015 σχετικά με τη συνέχεια που πρέπει να δοθεί για την εφαρμογή της διαδικασίας της Μπολόνια (2015/2039 (INT) P8_TA(2015)0107

⁵ Asterioti, N. (2018). Introduction of internationalization into higher education curricula (full text in Greek). *Academia*, (12), 4-31.

Το πλαίσιο για τη λειτουργία του EXAE την περίοδο μέχρι το 2020 επιβεβαιώνει την προσήλωση στις προτεραιότητες δράσης για την ερχόμενη δεκαετία⁶. Ανάμεσα στις σημαντικότερες προτεραιότητες είναι η ισότιμη πρόσβαση και ολοκλήρωση των σπουδών αλλά και η αποτύπωση της ετερότητας του ευρωπαϊκού φοιτητικού πληθυσμού μέσα από την διεύρυνση της πρόσβασης και της συμμετοχής στον τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης. Κεντρική προτεραιότητα αποτελεί επίσης, η δια βίου μάθηση, η δημιουργία ισχυρών σχέσεων συνεργασίας μεταξύ δημόσιων αρχών, ιδρυμάτων, φοιτητών, εργοδοτών και εργαζομένων και η πλήρης ανάπτυξη και εφαρμογή των εθνικών πλαισίων προσόντων. Τέλος, δε θα μπορούσε να παραληφθεί η απασχολησιμότητα η οποία συνδέεται και αποτελεί αναγκαία συνθήκη για την ένταξη και την προσαρμογή των ατόμων και των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης στις συνεχώς μεταλλασσόμενες ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσονται και οι προτεραιότητες για το διεθνές «άνοιγμα» των ευρωπαϊκών ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης. Η προτεραιότητα αυτή ωθεί σε δραστηριότητες που συμβάλλουν στην εμπλοκή των ιδρυμάτων σε παγκόσμιες συνεργασίες. Προωθείται περαιτέρω η κινητικότητα των φοιτητών ερευνητών και εκπαιδευτικών και αναπτύσσονται μηχανισμοί που συμβάλλουν στην συγκρισιμότητα και την συμβατότητα μεταξύ των συστημάτων και των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης.

Με βάση τα παραπάνω, η διαπολιτισμική διάσταση προκύπτει ως αναδυόμενη ανάγκη και σχετίζεται με την εφαρμογή νέων παιδαγωγικών παρεμβάσεων, οι οποίες αντιπροσωπεύουν σημαντικές αλλαγές στις εκπαιδευτικές πολιτικές και πρακτικές έτσι ώστε η νέα πολυπολιτισμική ταυτότητα της ελληνικής εκπαίδευσης να μπορέσει να

---

⁶European Union. (2009, April 29). Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve. Brussels: Author. Retrieved from <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/675&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

αναδιαρθρωθεί ενάντια στην, έως τώρα, μονοπολιτισμική της οπτική⁷. Όπως τονίζει και ο Τσαούσης, τα Πανεπιστήμια αποτελούν φορείς εθνικού πολιτισμού και λειτουργούν τόσο ως μέσο πολιτιστικής προβολής, όσο και ως μέσο πολιτιστικού ιμπεριαλισμού. Αυτό που είναι όμως σημαντικό για την προσαρμογή τους στα σύγχρονα δεδομένα είναι η προβολή του εθνικού πολιτισμού ως στοιχείο ενοποίησης της πολυπολιτισμικής ευρωπαϊκής ταυτότητας⁸.

Τα ελληνικά ΑΕΙ έχουν εντάξει τη διεθνοποίηση στους βασικούς πυλώνες ανάπτυξης και λειτουργίας τους ⁹ . Στηρίζονται σε εθνικές στρατηγικές για να αντιμετωπίσουν τον αυξανόμενο ανταγωνιστικό χαρακτήρα της προσέλκυσης φοιτητών και ακαδημαϊκών από άλλες χώρες. Προφανώς, ο βαθμός στον οποίο τα ιδρύματα ανταποκρίνονται σε αυτήν την πραγματικότητα διαφοροποιείται. Υπάρχουν, από τη μία, ιδρύματα με έντονη διεθνή παρουσία και ιδρύματα με πολύ μικρότερη διεθνή παρουσία. Χαρακτηριστικά, όπως αναφέρεται στη σχετική μελέτη «Υπάρχουν τέσσερις κατηγορίες ελληνικών ΑΕΙ όσον αφορά στον βαθμό διεθνοποίησης τους. Ωστόσο, με εξαίρεση τη λιγότερο διεθνοποιημένη ομάδα, η οποία είναι ξεχωριστά οριοθετημένη, οι άλλες τρεις ομάδες δεν είναι πάντοτε εύκολα διακριτές. Αυτό συμβαίνει επειδή κάθε ΑΕΙ έχει διαφορετικές δυνάμεις και αδυναμίες, οι οποίες δεν κατανέμονται με ομοιόμορφο τρόπο. Επιπλέον, οι διαφορές τους δεν είναι δομημένες γύρω από τους άξονες των «πανεπιστημίων έναντι ΤΕΙ», «μεγάλων έναντι μικρών» ή «κέντρων έναντι περιφερειών», όπως αναμενόταν. Ενώ αυτές οι παράμετροι επηρεάζουν σημαντικά τα δεδομένα, δεν οδηγούν στο σχηματισμό ομοιογενών ομάδων»^{10 11}.

Μεταξύ των παραγόντων που καθιστούν τα ελληνικά πανεπιστήμια στη

---

⁷ Ζάγκος, Χ., Κυρίδης, Α., & Φωτόπουλος, Ν. (2019). *Προσφυγική κρίση και σύγχρονες εκπαιδευτικές πρακτικές. Από τη συστημική κοινωνική ευπάθεια στη δομημένη ένταξη* (No. ΙΚΕΕ BOOK-2019-106). Κοινωνικό Πολύκεντρο.

⁸ Τσαούσης Δ.Γ (1990). Η Ευρωπαϊκή Διάσταση στις Πανεπιστημιακές Σπουδές. Στο *Ευρωπαϊκή Πρόκληση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση* (επιμ. Τσαούσης Δ.Γ). Gutenberg: Αθήνα, σσ. 81.

⁹ Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης (2018) ό.π., σσ. 7.

¹⁰ Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης μελέτη (2018), ό.π., σσ. 7.

¹¹ http://mohe.minedu.gov.gr/?page_id=14&lang=el

διάρκεια του 20ου αιώνα ελκυστικούς προορισμούς για τους ξένους προπτυχιακούς φοιτητές/τριες είναι: α) η σχετικά εύκολη εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, β) η ελαστική φοίτηση σε συνδυασμό με την ευκολία στην κατοχύρωση μαθημάτων, γ) η πολιτισμική εγγύτητα μεταξύ των χωρών, δ) οι διακρατικές συμφωνίες για την προσέλκυση ξένων φοιτητών/τριών, ε) η δωρεάν φοίτηση ή ακόμη και η θέσπιση χαμηλών διδάκτρων, καθώς και η δημιουργία ίσων ευκαιριών πρόσβασης όλων των πολιτών, ανεξαρτήτως εθνικής προέλευσης, στην αναδυόμενη ευρωπαϊκή κοινωνία ¹². Συνεπώς, «ανάμεσα στο στόχο της αποδοχής της διαφορετικότητας και στο στόχο διαμόρφωσης ισότητας εμπεριέχεται ένα εγγενές δυναμικό συγκρούσεων, το οποίο είναι προβλέψιμο ότι θα αναπτυχθεί αναπόφευκτα στην παραπέρα πορεία της ευρωπαϊκής ενσωμάτωσης».¹³

Δύο μελέτες αξίζει να αναφερθούν όσον αφορά στην ανάπτυξη του δημόσιου διαλόγου για τη διεθνοποίηση των ελληνικών ΑΕΙ και τους διεθνείς φοιτητές/τριες. Η πρώτη με τίτλο «Greece Exploring Advanced Recognition in Higher Education» (GEAR) που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της υπο μελέτης «Enhancing Internationalization in Higher Education: Guide for procedures and tools –proposals» μελετά το νομοθετικό πλαίσιο και το καθεστώς διεθνούς αναγνώρισης των σπουδών στην Ελλάδα¹⁴. Ανάμεσα στις προκλήσεις και τις καλές πρακτικές για την προσέλκυση διεθνών φοιτητών αναφέρονται “η χάραξη στρατηγικής για την Ανώτατη Εκπαίδευσης γενικά και για τη διεθνοποίησή της ειδικότερα τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο ιδρυμάτων”. Η δεύτερη με τίτλο «Εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα (Modernisation of Higher Education in Greece)» στοχεύει στην εξασφάλιση της χρήσης των αναγνωριστικών εργαλείων μεταξύ των Ελληνικών Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης [Μαθησιακά Αποτελέσματα, Σύστημα Μεταφοράς και Συσσώρευσης Πιστωτικών Μονάδων (ECTS), Παράρτημα Διπλώματος (DS)],

---

¹²Τριαντάς, Π., Κόκκινος, Γ. (2008) Αλλοδαποί φοιτητές/τριες στην Ελλάδα (1929-2000): χώρες προέλευσης διακυμάνσεις ποσοστών και επιλογή σπουδών, *Ιστορία της Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης, Στο Πρακτικά του 4ου Επιστημονικού Συνεδρίου Ιστορίας της Εκπαίδευσης (επιμ. Μπουζάκης, Σ.) : Αθήνα*, σελ 406.

¹³Κελπανίδης, Μ. (2006). Η Εκπαιδευτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο της διαδικασίας της Ευρωπαϊκής Ενσωμάτωσης, *Ιστορία της Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (επιμ. Μπουζάκης, Σ.) . Στο Πρακτικά του 4ου Επιστημονικού Συνεδρίου Ιστορίας της Εκπαίδευσης, Πάτρα*. Gutenberg: Αθήνα, σσ. 137-13

¹⁴<https://gear.minedu.gov.gr/el/home-el/>

στην προετοιμασία των Ελληνικών Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης για τις προκλήσεις ενός διεθνούς περιβάλλοντος στην ενίσχυση των προγραμμάτων σπουδών συνεργασίας μεταξύ των Α.Ε.Ι., των προγραμμάτων σπουδών συνεργασίας με Α.Ε.Ι. της αλλοδαπής, καθώς και στη συνεργασία Α.Ε.Ι. και ερευνητικών κέντρων¹⁵.

Σύμφωνα με τον Κυπριανό, η ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση ακολουθεί διαφορετικό βηματισμό από εκείνον των άλλων δυτικών χωρών καθώς, μετά το 1870, η τάση που κυριαρχεί είναι η διεύρυνση της αγοράς πτυχίων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης¹⁶. Αυτή η τάση εξυπηρετεί μία διττή ανάγκη: για τα άτομα, τη δυνατότητα για κοινωνική άνοδο και για τις χώρες υποδοχής, τη δυνατότητα για άσκηση πολιτισμικής επιρροής μέσα από την εγγραφή ξένων φοιτητών/τριών, και έχοντας ως βάση ότι πολλοί από τους εν λόγω φοιτητές/τριες προέρχονται από ιθύνουσες ομάδες της χώρας προέλευσης. Στη συνέχεια παρουσιάζονται στοιχεία που δείχνουν ότι το ζήτημα της προσέλκυσης ξένων φοιτητών είναι ιδιαίτερα πολύπλευρο.

---

¹⁵ Αγγελόπουλος Γ., Βαλντέν Ρ., Κυπριανός Π., Λάγιος Θ., Λέκκα, Χρήστος Β. & Σκουρλάς Χ. (2016). *Εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα (Modernisation of Higher Education in Greece)*. Ανακτήθηκε στις 29.12.2021 από http://mohe.minedu.gov.gr/?page_id=1572&lang=el

¹⁶ Κυπριανός, Π. (2017). Φοιτητές/τριες και διεθνής αγορά πτυχίων (19ος-20ος αιώνες). *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, 15(59) σσ. 75

1.2. Το ζήτημα της προσέλκυσης ξένων φοιτητών στο ελληνικό Πανεπιστήμιο

Παρά τις προσπάθειες που, όπως είδαμε προηγουμένως, γίνονται προς την κατεύθυνση της διεθνοποίησης της ανώτατης εκπαίδευσης, η Ελλάδα δεν ακολουθεί τον ίδιο ρυθμό ανάπτυξης. Ενώ σε άλλες χώρες έχουν εφαρμοστεί κατάλληλα μέτρα για την διεύρυνση της ανώτατης εκπαίδευσης, στην Ελλάδα το πλαίσιο δεν λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο. Για παράδειγμα, η Πολωνία και η Τουρκία με το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο θεσπίστηκε η δημιουργία προπτυχιακών και, πρωτίστως, μεταπτυχιακών προγραμμάτων στα αγγλικά, των οποίων το περιεχόμενο ανανεώνεται κάθε τρία έτη, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο καλύτερες προοπτικές απασχόλησης για τους αποφοίτους¹⁷. Αντίθετα για την Ελλάδα, η αδυναμία προσέλκυσης ξένων φοιτητών οφείλεται σε προβλήματα όπως η απουσία στρατηγικής, η γραφειοκρατική διαδικασία χορήγησης φοιτητικής βίζας και η διαδικασία αναγνώρισης.

Το σημαντικότερο πρόβλημα για το ελληνικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σήμερα είναι η μη χρηματοδότηση και τα επακόλουθα προβλήματα έλλειψης προσωπικού και υποβάθμισης των υποδομών. Αυτά τα προβλήματα φαίνονται από το μειωμένο ποσοστό των ΑΕΙ που συμμετέχουν σε κοινά προγράμματα. Επίσης, υπάρχει δυσκολία πρόσβασης σε ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα σχετικά με τη διεθνοποίηση και την κινητικότητα στα ΑΕΙ¹⁸. Σύμφωνα με την έκθεση της ΑΔΙΠ, το 43% των ΑΕΙ δεν έχει περιγράψει και δημοσιοποιήσει ρητά τα μαθησιακά αποτελέσματα των προγραμμάτων σπουδών τους¹⁹. Επιπρόσθετα, υπάρχει χάσμα μεταξύ της εθνικής νομοθεσίας και των στρατηγικών των ΑΕΙ αλλά και των πρακτικών εφαρμογών τους²⁰.

---

¹⁷ Μαραγκός, Δ. (2012). *Εξευρωπαϊσμός μέσω της κινητικότητας: η επίδραση του προγράμματος Erasmus στη διεθνοποίηση της Ανώτατης Εκπαίδευσης* (Μεταπτυχιακή εργασία).

¹⁸ Ευρωπαϊκό Δίκτυο, Μετανάστευσης μελέτη (2018), ο.π., σσ. 36

¹⁹ ΑΔΙΠ. (2016). *Συνοπτική Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της εξωτερικής αξιολόγησης των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης από την ΑΔΙΠ (2015-2016)*. Αθήνα: ΑΔΙΠ.

²⁰ Ευρωπαϊκό δίκτυο Μετανάστευσης (2018), ο.π., σσ. 36

Όλα τα παραπάνω αποδεικνύονται και με ποσοτικά δεδομένα. Πρόσφατα στοιχεία της Eurostat²¹ που αφορούν στο ποσοστό ξένων φοιτητών²² σε καθένα από τα 28 κράτη-μέλη δείχνει ότι το ποσοστό που ήταν εγγεγραμμένοι στα τριτοβάθμια ιδρύματα της Ελλάδας μας ανήλθε στο 3,4% για το έτος 2017, ποσοστό πολύ χαμηλότερο από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, ο οποίος διαμορφώθηκε στο 8,1%. Αναλυτικότερα, η Ελλάδα κατατάσσεται στις τρεις τελευταίες θέσεις μαζί με την Ισπανία (3,2%) και την Κροατία (2,9%), ενώ αντίθετα τις πρώτες θέσεις καταλαμβάνουν το Λουξεμβούργο (46,7%), η Κύπρος (23,1%), η Αυστρία (17,2%), η Τσεχία (12,5%) και η Ολλανδία (11%). Σύμφωνα με έρευνα της Unesco Institute of Statistics²³, οι πρώτες χώρες που εκπροσωπούνται στα ελληνικά αμφιθέατρα για το έτος 2017 είναι η Κύπρος (12.259 φοιτητές/τριες), η Γερμανία (1.555 φοιτητές/τριες), η Αλβανία (1206 φοιτητές/τριες) και η Ρωσία (438 φοιτητές/τριες).

Αν ανατρέξουμε σε παλαιότερα έτη, οι αριθμοί έχουν καθοδική τάση αφού το 2012 οι φοιτητές/τριες αυτοί ήταν 29.012 ενώ το 2017 ανέρχονται σε 23.734 φοιτητές/τριες. Αξίζει να επισημανθεί ότι το 60% (13.000) των ξένων φοιτητών είναι κυπριακής καταγωγής. Το υπόλοιπο ποσοστό είναι οικονομικοί μετανάστες από Αλβανία, Αφρική, Μέση Ανατολή, και Ασία που ζουν και σπουδάζουν στην Ελλάδα. Το σύνολο των ξένων φοιτητών που μετακινούνται από τις χώρες τους στην Ελλάδα αποκλειστικά για λόγους σπουδών είναι λιγότερο από 3.000. Επίσης, αν ανατρέξουμε στην προηγούμενη δεκαετία, τις χρονιές 2003 έως 2008 ο αριθμός των φοιτητών που δεν έχουν ελληνική υπηκοότητα ανέρχεται γύρω στους 2.500 με 2.800. Αναλυτικότερα, ο πίνακας 1 παρουσιάζει ποσοτικά στοιχεία από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), για τον αριθμό των ξένων φοιτητών/τριών στα ανώτατα ιδρύματα της Ελλάδας τη δεκαετία 2001-2012. Όπως φαίνεται από τα στοιχεία του πίνακα, οι ξένοι/ες φοιτητές/τριες στα ελληνικά ΑΕΙ αποτελούν περίπου το 6,5% του συνόλου

---

²¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

²² Με τον όρο «ξένος φοιτητής», σε αυτήν την εργασία, εννοείται ο φοιτητής ο οποίος δεν έχει συνήθως ελληνική καταγωγή είτε έχει ελληνικές ρίζες αλλά δεν έζησε ποτέ στη χώρα, δεν έχει φοιτήσει στην ελληνική πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και είχε πρόσβαση στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση.

²³ <http://uis.unesco.org/en/topic/higher-education>

του φοιτητικού πληθυσμού στην Ελλάδα ποσοστό που διατηρείται στα ίδια επίπεδα για αρκετά χρόνια.

Πίνακας 1 Ξένοι φοιτητές/τριες στο ελληνικό Πανεπιστήμιο (2001-2012)

Ακαδημαϊκ ό έτος	Αριθμός ξένων Φοιτητών/τριών	Ποσοστό επί του συνόλου του φοιτητικού πληθυσμού στην Ελλάδα
2001-2002	2803	6,5%
2002-2003	2751	6,5%
2003-2004	2796	6,8%
2004-2005	2783	8,5%
2005-2006	2921	7,2%
2006-2007	2586	6,5%
2007-2008	2559	6,4%
2008-2009	2411	5,7%
2009-2010	2489	5,8%
2010-2011	2396	5,5%
2011-2012	1969	4,7%

ΠΗΓΗ: ΜΑΝΤΗ Χ. (ΜΕΤΑΠΤΥΧΑΚ ΕΡΓΑΣΙΑ)²⁴

1.3 Ιστορική αναδρομή στην προσέλκυση ξένων φοιτητών στο ελληνικό Πανεπιστήμιο

Μια ιστορική αναδρομή στα στοιχεία που σχετίζονται με την προσέλκυση ξένων φοιτητών στο ελληνικό πανεπιστήμιο αποτελεί αδιαμφισβήτητα μια σημαντική πηγή για την καλύτερη κατανόηση της εθνικής στρατηγικής για την εξωστρέφεια των ελληνικών Πανεπιστημίων. Η αναδρομή αυτή, σε συνδυασμό με την ανάλυση των πολιτικών, που θα γίνει στο επόμενο κεφάλαιο, δύναται να συμβάλλει σημαντικά στη βαθύτερη κατανόηση του θέματος .

²⁴ Μάντη, Χ. (2015). Η εκπαιδευτική πορεία ειδικών κατηγοριών φοιτητών στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Μεταπτυχιακή εργασία: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Το φαινόμενο της προσέλκυσης φοιτητών στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση ξεκίνησε τον 19ο και στις αρχές του 20ου αιώνα. Κατά το 19ο αιώνα οι σημαντικότερες χώρες προέλευσης ξένων φοιτητών στην Ελλάδα υπήρξαν τα Βαλκάνια, ενώ στον 20^ο αιώνα οι χώρες της Εγγύς και Μέσης Ανατολής. Η μελέτη με τίτλο “Πανεπιστήμιο και φοιτητές/τριες στην Ελλάδα κατά τον 19ο αιώνα” αναφέρεται στην ελκυστικότητα των ελληνικών Πανεπιστημίων από τις χώρες των Βαλκανίων και της Ανατολικής Μεσογείου ²⁵ . Οι λόγοι που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της ελκυστικότητας, ειδικότερα μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο, είναι, μεταξύ άλλων η ανασυγκρότηση των κρατών σε οικονομικό και διοικητικό επίπεδο, τα φαινόμενα εσωτερικής και εξωτερικής μετανάστευσης αλλά και ο εκδημοκρατισμός των εκπαιδευτικών θεσμών που συνέβαλε στην αύξηση της προσφοράς των πανεπιστημιακών σπουδών και τίτλων στην Ελλάδα. Η διεύρυνση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι άμεσα συνυφασμένη με τη λειτουργία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ως μηχανισμού ανοδικής κοινωνικής κινητικότητας λόγω της προσπάθειας των αγροτικών και μικροαστικών στρωμάτων να αναβαθμιστούν κοινωνικά. Η αύξηση του αριθμού των ξένων φοιτητών/τριών στην Ελλάδα συντελείται και κατά την περίοδο της Δικτατορίας (1967-1974), εποχή κατά την οποία το ποσοστό των ξένων φοιτητών/τριών ξεπερνά το 10% του συνολικού αριθμού φοιτητών. Ο αριθμός αυτός αυξάνεται σταδιακά τη δεκαετία του 1980. Σύμφωνα με το Χασιώτη, το έτος 1980 το ποσοστό της φοιτητικής μετανάστευσης ισοδυναμούσε με το 50% του αντίστοιχου φοιτητικού πληθυσμού του εσωτερικού²⁶, φοιτητές/τριες οι οποίοι σταδιακά άρχισαν να μειώνονται (το 1983-84 εγγράφησαν 1.791 φοιτητές/τριες μεταναστών σε διάφορες σχολές και από ποικίλες χώρες προέλευσης οι οποίοι το 1988-1989 μειώθηκαν σε 1.317)²⁷. Οι φοιτητές/τριες της δεκαετίας του ενενήντα είναι περισσότεροι αριθμητικά από τους αντίστοιχους της προηγούμενης δεκαετίας. Σύμφωνα με το υπουργείο Παιδείας, το σύνολο των ξένων φοιτητών/τριων κατά την περίοδο 1997-1998 ήταν 2.934. Η διατριβή της

---

²⁵ Λάμπας, Κ. (2004) Πανεπιστήμιο και φοιτητές στην Ελλάδα κατά τον 19ο αιώνα, Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Ε.Ι.Ε., Αθήνα. σελ 246

²⁶ Χασιώτης, Ι.Κ. (1993) *Επισκόπηση της Ιστορίας της Νεοελληνικής Διασποράς*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας, σσ. 41-75.

²⁷ Πετρινώτη, Ξ. (1993). *Η μετανάστευση προς την Ελλάδα*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Παπαδιαμαντάκη με τίτλο “Η κινητικότητα ξένων φοιτητών προς την Ελλάδα: 1975-1995” συμβάλλει ουσιαστικά στη απεικόνιση στοιχείων για τις τάσεις εισαγωγής και συμμετοχής ξένων φοιτητών στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση²⁸.

Μετά το 2000, αυξάνεται ο αριθμός των ξένων φοιτητών/τριών. Σύμφωνα με το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών και τα στοιχεία της απογραφής του 2001, οι ξένοι που εισέρχονται στην Ελλάδα με σκοπό τις σπουδές ανέρχονται στους 20.787. Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών προέρχονται από την Κύπρο και την Αλβανία, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα (πίνακας 2).

Πίνακας 2 Ξένοι φοιτητές/τριες ανά χώρα προέλευσης-υπηκοότητα (απογραφή 2001)

Χώρα προέλευσης- Υπηκοότητα	Αριθμός ξένων φοιτητών
Αλβανία	8.263
Κύπρος	6.833
Γεωργία	283
Ρουμανία	229
Βουλγαρία	441
Ουκρανία	199
Ηνωμένο Βασίλειο	154
Πολωνία	125
Γερμανία	231
Πακιστάν	38
Ηνωμένες Πολιτείες	186
Ρωσία	204
Αυστραλία	40
Τουρκία	217
Αρμενία	196
Αίγυπτος	129
Ινδία	18
Φιλιππίνες	39
Ιράκ	66

²⁸Παπαδιαμαντάκη Π., (2001). *Η κινητικότητα ξένων φοιτητών προς την Ελλάδα: 1975-1995*. Διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Αθήνα.

Πηγή: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, 2006

1.4 Ξένοι/ες φοιτητές/τριες στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Το ίδρυμα στο οποίο διεξήχθη η έρευνα προσελκύει αρκετούς ξένους φοιτητές/τριες. Τη δεκαετία 2000-2010 έχουν αποφοιτήσει από το ίδρυμα 962. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία του ιδρύματος (Διεύθυνση Μηχανοργάνωσης) οι διακόσιοι τέσσερις από αυτούς δεν έχουν ολοκληρώσει τις σπουδές τους. Την ίδια δεκαετία, η πλειονότητα των αποφοίτων έχει κυπριακή, ελληνική ή αλβανική υπηκοότητα. Οι περισσότεροι φοιτούν σε τμήματα ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών (Φιλοσοφική Σχολή, Σχολή Επιστημών Αγωγής), όπως φαίνεται από τα στοιχεία του πίνακα 3.

Πίνακας 3 Ξένοι/ες φοιτητές/τριες ανά τμήμα σπουδών στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (2001-2010).

		Φύλο		Σύνολο
		Άρρεν	Θήλυ	
Τμήμα	Φιλολογίας	24	95	119
	Ιστορίας-Αρχαιολογίας	26	101	127
	Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής Ψυχολογίας	9	126	135
	Μαθηματικών	13	67	80
	Φυσικών	29	35	64
	Χημείας	7	35	42
	Πληροφορικής	22	12	34
	Ιατρικής	29	31	60
	Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης	17	107	124
	Παιδαγωγικό τμήμα Νηπιαγωγών		59	59
	Οικονομικών Επιστημών	29	13	42
	Επιστήμης Υλικών	14	9	23
	Πλαστικών Τεχνών		25	25
	Βιολογικών εφαρμογών	7	21	28

Την τελευταία δεκαετία έως και σήμερα φοιτούν στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων εξακόσιοι εξήντα πέντε φοιτητές/τριες από το σύνολο των 23.903 φοιτητών που φοιτούν στο ίδρυμα (ποσοστό 2,7%). Ο τρόπος εισαγωγής τους ποικίλει. Ορισμένοι ανήκουν στην κατηγορία αλλοδαποί-αλλογενείς, ορισμένοι είναι αλλοδαποί υπότροφοι. Υπάρχουν και κάποιοι που έδωσαν πανελλήνιες εξετάσεις ως ομογενείς. Οι χώρες προέλευσης τους φαίνονται στον παρακάτω πίνακα (πίνακας 4). Οι περισσότεροι είναι κυπριακής καταγωγής.

Πίνακας 4 Αριθμός προπτυχιακών φοιτητών στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (2010-2020)

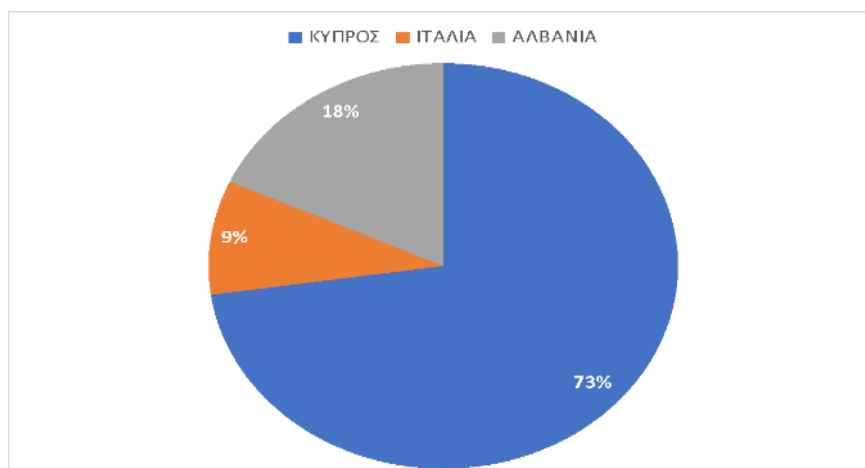
Προπτυχιακοί φοιτητές/τριες (ακαδημαϊκά έτη 2010-2020)	
Χώρα προέλευσης -Υπηκοότητα	Αριθμός φοιτητών
Φιλανδία	1
Σουδάν	1
Σερβία	2
Ρωσία	8
Ρουμανία	7
Πολωνία	7
Παλαιστίνη	1
Ουκρανία	6
Ουζμπεκιστάν	1
N. Κορέα	1
Μολδαβία	2
Μαδαγασκάρη	1
Κύπρος	611
Κίνα	1
Ισπανία	1
Ιράν	1
Ιορδανία	1
Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής	1
Ηνωμένο Βασίλειο	1

ΣΥΝΟΛΟ	655

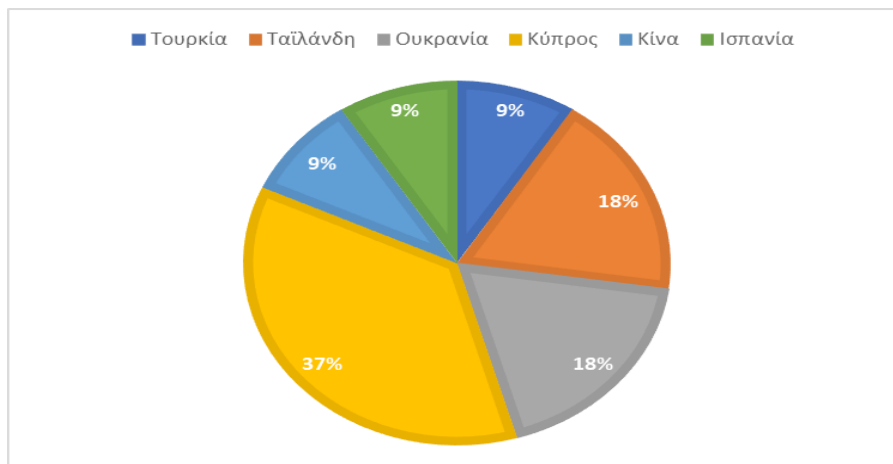
ΠΗΓΗ: Διεύθυνση Μηχανοργάνωσης Πανεπιστήμιο
Ιωαννίνων

Το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων τη δεκαετία 2010-2020 έχει 11 ξένους μεταπτυχιακούς φοιτητές/τριες σε σύνολο 1.321 (ποσοστό περίπου 1%) και 11 υποψήφιους διδάκτορες σε σύνολο 887 (ποσοστό 1.25%). Αναλυτικότερα οι χώρες προέλευσής τους φαίνονται στα παραπάνω γραφήματα (γραφήματα 1 & 2). Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές/τριες μπήκαν στο Πανεπιστήμιο με εξετάσεις και οι υποψήφιοι διδάκτορες μετά από προκήρυξη.

Γράφημα 1 Ποσοστό μεταπτυχιακών φοιτητών στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων ανά χώρα προέλευσης (2010-2020)

Γράφημα 2 Ποσοστό υποψήφιων διδασκτόρων στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων ανά χώρα προέλευσης (2010-2020)

Τα παραπάνω αριθμητικά μεγέθη κατέστησαν επιτακτική την ανάγκη για την ψήφιση και εφαρμογή νομοθετικών ρυθμίσεων, οι οποίες καθορίζουν το πλαίσιο για τη συμμετοχή ξένων φοιτητών/-τριών στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση, το περιεχόμενο του οποίου παρουσιάζεται στη συνέχεια.

1.5 Οι πολιτικές ένταξης των ξένων φοιτητών στην ανώτατη εκπαίδευση

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζονται οι νόμοι που ορίζουν το καθεστώς πρόσβασης και συμμετοχής των ξένων φοιτητών στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση. Αρχικά, είναι σημαντικό να προσδιοριστούν εννοιολογικά οι όροι, οι οποίοι χρησιμοποιούνται στη βιβλιογραφία για να δηλώσουν τους φοιτητές/τριες που κατάγονται από άλλες χώρες αλλά σπουδάζουν στην Ελλάδα όπως “αλλοδαπός-αλλογενής φοιτητής”²⁹, “φοιτητής υπήκοος τρίτης χώρας” ή “φοιτητής με μεταναστευτικό υπόβαθρο”. Αρχικά, με τον όρο «αλλοδαπός-αλλογενής» φοιτητής εννοείται ο φοιτητής που οποίου οι γονείς δεν είναι Έλληνες και ο οποίος εισέρχεται για σπουδές σε ελληνικό ίδρυμα ανώτατης εκπαίδευσης συνήθως χωρίς εισαγωγικές εξετάσεις αλλά με ποσόστωση έναντι του φοιτητικού πληθυσμού. Ο όρος «φοιτητής υπήκοος τρίτης χώρας» αναφέρεται στον πολίτη χώρας που δεν ανήκει στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δεν έχει την ελληνική ιθαγένεια ούτε την ιθαγένεια άλλου κράτουςμέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία, ο φοιτητής αυτός μπορεί να σπουδάσει σε αναγνωρισμένο ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μπορεί να του επιτραπεί η είσοδος και διαμονή στην ελληνική επικράτεια, προκειμένου να έχει ως κύρια δραστηριότητα την παρακολούθηση προγράμματος σπουδών πλήρους φοίτησης, με σκοπό την απόκτηση πτυχίου, μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης ή διδακτορικού διπλώματος που χορηγείται σε αυτό το ίδρυμα. Στην έννοια των σπουδών εντάσσεται και ο κύκλος προετοιμασίας, εφόσον προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία³⁰. Στη βιβλιογραφία, επίσης, εμφανίζεται ο όρος “φοιτητής με μεταναστευτικό υπόβαθρο”. Σε αυτούς περιλαμβάνονται οι φοιτητές/τριες οι οποίοι μετανάστευσαν από τον τόπο καταγωγής τους με σκοπό τις σπουδές και την αναζήτηση εργασιακής απασχόλησης. Η παρούσα εργασία εστιάζει σε φοιτητές/τριες οι γονείς των οποίων είτε δεν είναι Έλληνες είτε έχουν ελληνικές ρίζες αλλά δεν έχουν διαμείνει ποτέ την Ελλάδα. Οι φοιτητές/τριες αυτοί προέρχονται από χώρες που δεν ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση και έχουν έρθει στην Ελλάδα με σκοπό να φοιτήσουν στο ελληνικό Πανεπιστήμιο. Χαρακτηρίζονται με τον γενικό όρο «ξένοι φοιτητές».

---

²⁹Ν 1351 ΦΕΚ 56/28-04-1983

³⁰ΦΕΚ 556/ 31-03-2008, ΠΔ 101/2008

Ξεκινώντας από μία ιστορική επισκόπηση στο ζήτημα των πολιτικών ένταξης των ξένων φοιτητών στην ανώτατη εκπαίδευση, φαίνεται ότι οι νομοθετικές ρυθμίσεις βρίσκονται σε ισχύ από τον προηγούμενο αιώνα. Ένα σύνολο παραγόντων και κυρίως ιστορικών (π.χ Βαλκανικοί Πόλεμοι, Μικρασιατική Καταστροφή) ευνόησαν σημαντικά την πρόσβαση των ξένων φοιτητών στα ελληνικά πανεπιστήμια. Μέχρι το 1925, η θέσπιση του νομοθετικού πλαισίου όρισε μια εξεταστική επιτροπή που είχε την αρμοδιότητα να κρίνουν τους ξένους μαθητές, συμπεριλαμβανομένων και όσων προέρχονταν από τον χώρο του «έξω ελληνισμού» προκειμένου να φοιτήσουν στο Πανεπιστήμιο («Επί των Αλλοδαπών Εξεταστική Επιτροπή»). Με άλλα λόγια, τα πανεπιστημιακά ιδρύματα είχαν την πλήρη αρμοδιότητα της επιλογής των φοιτητών αν και υπάρχουν διαφοροποιήσεις κατά ίδρυμα. Απώτερος στόχος ήταν η αντιμετώπιση της κοινωνικής κρίσης και η προώθηση της ισότητας των ευκαιριών. Μέχρι το 1965, η πρόσβαση των ξένων φοιτητών στην ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση είναι έγκειται στην ευχέρεια των ιδρυμάτων ³¹, καθεστώς το οποίο ανατρέπεται το 1965 μετά την καθιέρωση του ακαδημαϊκού απολυτηρίου ως προϋπόθεσης για την εγγραφή στα ΑΕΙ.

Ο νόμος 1351/1983 (ο οποίος τροποποιείται και συμπληρώνεται το 1988 με το νόμο 1771), προσδιορίζει τις ειδικές κατηγορίες με βάση τις οποίες συγκεκριμένες ομάδες μπορούν να εισαχθούν στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση της Ελλάδας (άρθρο 3 παράγραφος 3). Πιο συγκεκριμένα, οι ειδικές κατηγορίες είναι οι εξής: α) Τέκνα Ελλήνων του εξωτερικού που έχουν αποφοιτήσει από ελληνικά Λύκεια, β) Τέκνα Ελλήνων υπαλλήλων αποσπασμένων σε ελληνικές δημόσιες υπηρεσίες στο εξωτερικό ή σε διεθνείς οργανισμούς στους οποίους μετέχει η Ελλάδα, που έχουν αποφοιτήσει από ελληνικά Λύκεια, γ) Έλληνες απόφοιτοι ξένων Λυκείων ή αντίστοιχων σχολείων που λειτουργούν στο εξωτερικό, δ) Αλλογενείς- αλλοδαποί ε) Αλλογενείς-αλλοδαποί υπότροφοι στ) Κύπριοι και ζ) Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης.

---

³¹ Παπαδιαμαντάκη (2001) ό.π, σσ. 121

Ενώ ο νόμος 1351 του 1983 ορίζει τις ειδικές κατηγορίες, το Προεδρικό Διάταγμα 221³² του 1990 αναλύει λεπτομερώς τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθήσει ο καθένας από τους υποψήφιους των ειδικών κατηγοριών. ορίζοντας ότι οι Έλληνες του εξωτερικού, τα παιδιά Ελλήνων υπαλλήλων στο εξωτερικό, αλλογενείς-αλλοδαποί, αλλογενείς-αλλοδαποί υπότροφοι και ομογενείς υπότροφοι οφείλουν να έχουν, σύμφωνα με το συγκεκριμένο διάταγμα, τίτλο απόλυσης από σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του εξωτερικού, που τους δίνει το δικαίωμα πρόσβασης σε Ανώτερη και Ανώτατη σχολή της Ελλάδας έκδοσης του τίτλου ή να έχουν τίτλο European Baccalaureat του Ευρωπαϊκού σχολείου. Το 1997 με την απόφαση Φ.152.11/B3/4903 καθορίζεται για πρώτη φορά το ποσοστό των θέσεων των υποψηφίων των ειδικών κατηγοριών³³.

Αρχίζει να διαφαίνεται μια θετική εξέλιξη στο θεσμικό πλαίσιο συγκριτικά με προγενέστερες εποχές. Το 2001, με την υπουργική απόφαση Φ152/B6/1504 ³⁴ , θεσπίζονται οι προϋποθέσεις υπαγωγής καθώς και ο τρόπος επιλογής και εισαγωγής στις σχολές. Ο νόμος ορίζει ότι όσοι φοιτητές/τριες είναι αλλοδαποί- αλλογενείς και είναι απόφοιτοι σχολείου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε χώρα μέλος της ΕΕ ή μη, έχουν δικαίωμα σε ποσοστό 1% για πρόσβαση σε τμήματα και σχολές ΑΕΙ ή ΤΕΙ του επιστημονικού πεδίου Ανθρωπιστικών, Νομικών και Κοινωνικών επιστημών και σε ποσοστό 0.5% για τμήματα και σχολές ΑΕΙ ή ΤΕΙ των λοιπών επιστημονικών πεδίων. Για τους υποψήφιους με την ειδική κατηγορία αλλοδαπών-αλλογενών υποτρόφων του ελληνικού κράτους το ποσοστό των θέσεων είναι 3.5% για τα τμήματα των θεολογικών σχολών και των ΑΕΙ.

Στο άρθρο 3 της ίδιας απόφασης παρουσιάζονται τα δικαιολογητικά αλλά και ο τόπος και ο χρόνος υποβολής τους. Ανάμεσα στα ποικίλα δικαιολογητικά, που πρέπει να κατατεθούν, περιλαμβάνεται και ένα πιστοποιητικό από αρμόδια αρχή από το οποίο να προκύπτει πως ούτε ο υποψήφιος ούτε κανένας από τους δύο γονείς του δεν έχουν ελληνική καταγωγή. Επιπλέον, οι φοιτητές/τριες αυτοί πρέπει να προσκομίσουν

---

³²Π.Δ. 221 ΦΕΚ81/20-06-1990

³³Φ.152.11/B3/4903 ΦΕΚ 1113/15-12-1997

³⁴Φ152/B6/1504 (ΦΕΚ 659/30-05-2001)

βεβαίωση της αρμόδιας αρχής της χώρας καταγωγής που να πιστοποιεί τη δυνατότητα εισαγωγής στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της Ελλάδας καθώς και βεβαίωση της γενικής βαθμολογίας του απολυτηρίου του, η οποία να έχει εκδοθεί από το Υπουργείο Παιδείας ή από την αρμόδια Εκπαιδευτική Αρχή της χώρας προέλευσης ή από την Πρεσβεία της χώρας αυτής στην Ελλάδα. Οι υποψήφιοι αυτής της κατηγορίας συμπληρώνουν μηχανογραφικό δελτίο στο οποίο αναγράφονται οι Σχολές ή τα Τμήματα που επιθυμούν να εισαχθούν. Έπειτα, ο υποψήφιος γράφεται στη Σχολή ή στο Τμήμα στο οποίο θα επιλεγεί, χωρίς εισαγωγικές εξετάσεις και με κριτήριο επιλογής το γενικό βαθμό πρόσβασης για τους κατόχους απολυτηρίου Λυκείου.

Επίσης, οι ξένοι φοιτητές/τριες υποχρεούνται να παρακολουθήσουν Πρόγραμμα Εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας σε κάποιο από τα Κέντρα Ελληνικής γλώσσας και Πολιτισμού που βρίσκονται στα μεγάλα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα της Ελλάδας και να λάβουν πιστοποιητικό γνώσης της ελληνικής ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα σε επίπεδο B2. Μετά την επιτυχή έκβαση των εξετάσεων στην ελληνική γλώσσα, ο φοιτητής συνεχίζει την εκπαίδευσή του στο πανεπιστήμιο όπου έχει επιλεγεί.

Επιπλέον, σε αυτό το διάταγμα (άρθρο 5) καθορίζεται και ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η επιλογή των υποψηφίων. Η επιλογή των ξένων φοιτητών/τριών γίνεται από τον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων από πίνακα που έχει καταρτιστεί από σχετική επιτροπή. Γενικότερα, η πρόσβαση σε ελληνικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ρυθμίζεται από το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (ΥΠΠΕΘ), από μία επιτροπή που ορίζεται ετησίως και είναι επιφορτισμένη με τη συλλογή και τον έλεγχο των αιτήσεων. Έτσι, για τους αλλοδαπούς-αλλογενείς λαμβάνεται υπόψη ο μέσος γενικός βαθμός απολυτηρίου και η σειρά προτίμησης των σχολών στο μηχανογραφικό δελτίο, ενώ τονίζεται πως δεν θα επιλέγονται όσοι έχουν ήδη πτυχίο ή τίτλο σχολής της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Ελλάδας. Η εισαγωγή των υποψηφίων με τις ειδικές κατηγορίες γίνεται με ειδικές εισαγωγικές εξετάσεις σε περίπτωση που είναι Έλληνες του εξωτερικού ή χωρίς εισαγωγικές εξετάσεις και με κριτήριο επιλογής το βαθμό απολυτηρίου στην περίπτωση που ο αριθμός των υποψηφίων είναι μεγαλύτερος από τον αριθμό των θέσεων. Σε περίπτωση ισοβαθμίας, εισάγονται στη σχολή ή το τμήμα όλοι οι υποψήφιοι που έχουν υποβαθμίσει, ανεξάρτητα από τον αριθμό των θέσεων.

Ο νόμος 3386/2005³⁵, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει (και ειδικότερα οι διατάξεις των άρθρων 28-35 και 43 αυτού) και το Προεδρικό Διάταγμα 101/2008³⁶ αποτελούν τις βασικές διατάξεις που ρυθμίζουν τη νομική κατάσταση των αλλοδαπών φοιτητών τρίτων χωρών, που σπουδάζουν σε ελληνικά ΑΕΙ και ΤΕΙ. Πιο συγκεκριμένα, ο νόμος 3386/2005 αναφέρεται στην είσοδο, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική επικράτεια, ενώ ο νόμος 101/2008 (ΦΕΚ Α' 157) αναφέρεται στις προϋποθέσεις εισδοχής υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό τις σπουδές ή την εθελοντική εργασία.

Ανάμεσα στις σημαντικότερες νομοθετικές ρυθμίσεις σχετικά με τη διαδικασία εισόδου και παραμονής των φοιτητών αυτών στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση αποτελεί η έκδοση της άδειας διαμονής. Κατά την υποβολή της αίτησης ο σπουδαστής προσκομίζει βεβαίωση του οικείου εκπαιδευτικού ιδρύματος για το συνολικό χρόνο σπουδών του προγράμματος και καταβάλλει παράβολο ύψους εκατόν πενήντα (150) ευρώ για κάθε έτος για το οποίο χορηγείται η άδεια διαμονής για σπουδές. Επίσης, σύμφωνα με τον νόμο 101/2008 (ΦΕΚ Α' 157) (άρθρο 17), οι υπήκοοι τρίτων χωρών, που έχουν λάβει άδεια διαμονής για λόγους σπουδών μπορούν να εργάζονται μόνο με καθεστώς μερικής απασχόλησης και ο αριθμός των ωρών εργασίας δεν μπορεί να είναι μικρότερος από τις δέκα ώρες την εβδομάδα ή το αντίστοιχό τους σε ημέρες ή μήνες κατ' έτος. Για το σκοπό αυτό χορηγείται στον ενδιαφερόμενο υπήκοο τρίτης χώρας σχετική έγκριση από την Περιφέρεια με την επίδειξη της άδειας διαμονής του. Η διάρκεια της ανωτέρω έγκρισης είναι ισόχρονη με την άδεια διαμονής και μπορεί να ανανεώνεται παράλληλα με αυτή. Η άδεια διαμονής για σπουδές έχει διάρκεια ισχύος ενός έτους και μπορεί να ανανεώνεται για όλη τη διάρκεια των σπουδών αλλά ο συνολικός χρόνο ανανέωσης δε μπορεί να υπερβεί την περίοδο κανονικής φοίτησης.

Εάν κάποιος προέρχεται από χώρα που δεν είναι μέλος της ΕΕ πρέπει να αποκτήσει φοιτητική θεώρηση εισόδου. Χρειάζεται προηγουμένως μια επίσημη αποστολή αποδοχής από το επιλεγμένο ελληνικό ίδρυμα. Στη συνέχεια πρέπει να επικοινωνήσει με την ελληνική πρεσβεία στη χώρα του ή να ενημερωθεί από τον ιστότοπο του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας για τον τρόπο υποβολής της

---

³⁵N3386/2005 ΦΕΚ Α 212/23-08-2005

³⁶ΦΕΚΑ 157 ΠΔ101/2008

αίτησης. Στην περίπτωση πολιτών τρίτων χωρών που έχουν λάβει ειδική θεώρηση εισόδου για σπουδές στην Ελλάδα, υπάρχει ένα προκαθορισμένο επίπεδο επαρκών πόρων για την κάλυψη των εξόδων διαμονής, το οποίο πρέπει να καλύπτεται προκειμένου να τους χορηγηθεί ή να ανανεωθεί η άδεια διαμονής. Το όριο αυτό ορίζεται στα, κατ' ελάχιστο 400 ευρώ μηνιαίως.

Η διαδικασία άφιξης και τακτοποίησης των φοιτητών στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά χρονοβόρα γιατί περιλαμβάνει έναν τεράστιο όγκο γραφειοκρατικών διαδικασιών. Η πλατφόρμα Study in Greece (<https://studyinggreece.edu.gr/>) αποτελεί την επίσημη δικτυακή πύλη του ελληνικού κράτους, παρέχει πληροφορίες σχετικά με τη φοίτηση και την διαβίωση στην Ελλάδα και είναι αρκετά βοηθητική προς αυτή την κατεύθυνση.

Επίσης, η Ελλάδα προβαίνει και σε άλλες ενέργειες για τη προσέλκυση διεθνών φοιτητών. Ανάμεσα στις σημαντικότερες δραστηριότητες προώθησης και διάδοσης πληροφοριών στις χώρες προέλευσης είναι η συμμετοχή του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ) σε εκθέσεις εκπαίδευσης και σε ακαδημαϊκά δίκτυα αλλά και η προώθηση των ακαδημαϊκών προγραμμάτων που παρέχονται στα αγγλικά που πραγματοποιείται από τα ΑΕΙ μέσω των ιστοτόπων τους. Το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ) χορηγεί από το 1964 υποτροφίες και σε ξένους υπηκόους για την πραγματοποίηση μεταπτυχιακών σπουδών α' και β' κύκλου. Από το 1992 υλοποιείται επίσης, οκτάμηνο πρόγραμμα για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού σε ξένους φοιτητές/τριες. Το πρόγραμμα αυτό υλοποιείται σε ετήσια βάση σε κάποιο από τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα της Ελλάδας και στοχεύει στην προβολή της χώρας στο διεθνή χώρο.

Η οικονομική στήριξη των διεθνών φοιτητών παρέχεται μέσω υποτροφιών που παρέχονται από το Υπουργείο Εξωτερικών. Για τα προπτυχιακά προγράμματα δεν υπάρχουν κρατικές υποτροφίες αλλά υπάρχουν άλλα ιδρύματα που παρέχουν αυτή τη δυνατότητα, όπως το ίδρυμα Ωνάση, το ίδρυμα Παιδείας και Ευρωπαϊκού πολιτισμού (ΙΠΕΠ). Δάνεια δίνονται εξ ολοκλήρου ιδιωτικά με τράπεζες και δεν υπάρχει κάποιο σύστημα κρατικής εγγύησης. Όλα τα μαθήματα προπτυχιακών προγραμμάτων διδάσκονται στην ελληνική γλώσσα με εξαίρεση ορισμένα μεταπτυχιακά προγράμματα

που διδάσκονται στην αγγλική γλώσσα. Ο νόμος 4485/2017³⁷ άρθρο 13 προβλέπει τη διοργάνωση, συνολικά ή εν μέρει, προγραμμάτων πρώτου κύκλου σπουδών σε ξένη γλώσσα, αποκλειστικά για πολίτες χωρών εκτός της Ε.Ε. Το πρώτο αγγλόφωνο προπτυχιακό πρόγραμμα τετραετούς φοίτησης οργανώνεται από το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών και το Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδας.

Η θέσπιση των παραπάνω νομοθετικών ρυθμίσεων υπαγορεύεται από την ανάγκη να ληφθεί σοβαρά υπόψη η πολιτισμική ετερογένεια του φοιτητικού πληθυσμού. Η επιστημονική συζήτηση διευρύνεται προς την κατεύθυνση της διαχείρισης της ετερότητας και του αναπαραγωγικού ρόλου της εκπαίδευσης μέσα από τη μελέτη των κοινωνικών ανισοτήτων.

---

³⁷N4485/2017 ΦΕΚ Α 114/Α/4-8-2017

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ

ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ

2.1 Διαπολιτισμική εκπαίδευση και διαχείριση της ετερότητας

Για να κατανοήσουμε και να ερμηνεύσουμε τα ζητήματα της σχέσης των ξένων φοιτητών με την εκπαίδευση πολλές είναι οι έρευνες που εστιάζουν σε ζητήματα εθνότητας/φυλής, φύλου και κοινωνικής τάξης ³⁸ αναλύοντας τις όψεις της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Το τελευταίο μισό του 20^{ου} αιώνα, η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελεί προτεραιότητα της διεθνούς εκπαιδευτικής πολιτικής καθώς αναπτύσσεται εκτενής διάλογος για το ρόλο της στη διαχείριση ζητημάτων ετερότητας. Στο πλαίσιο αυτό αρχίζουν να θεσμοθετούνται σημαντικές αλλαγές στον προσανατολισμό της σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Προωθείται η γενική αρχή της ενίσχυσης της διαφορετικότητας και εφαρμόζονται εκπαιδευτικά προγράμματα, τα οποία στοχεύουν στην ενσωμάτωση του πολιτισμικού κεφαλαίου των ξένων φοιτητών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Τις νέες εκπαιδευτικές απαιτήσεις υπαγορεύει η καινούργια πολυπολιτισμική πραγματικότητα και η ανάγκη για παρεμβάσεις διαπολιτισμικού χαρακτήρα.

Σε αντίθεση με άλλες χώρες μέλη της ΕΕ, η διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι μια προσφάτως ανερχόμενη διαδικασία διαχείρισης της ετερότητας στην εκπαίδευση. Η μονοπολιτισμική εκπαίδευση αποτελεί παράδοση καθότι η παρουσία μειονοτικών θρησκευτικών, γλωσσικών και εθνοτικών ομάδων δεν αναγνωρίστηκε ποτέ επίσημα από το ελληνικό κράτος με εξαίρεση τη μουσουλμανική μειονότητα. Το ελληνικό κράτος αγνόησε τις πολιτισμικές διαφορές μεταξύ των ομάδων και ακολούθησε το αφομοιωτικό μοντέλο προσέγγισης που αποσκοπεί κυρίως στην εθνική

---

³⁸ Archer, L., Hutchings, M., & Ross, A. (2003), ό.π, σσ. 13-15.

και πολιτισμική ομογενοποίηση. Τα παραπάνω ενισχύονται από το γεγονός ότι η Ελλάδα δεν υπήρξε χώρα υποδοχής μεταναστών έτσι ώστε να επικεντρώνεται αυστηρά το ενδιαφέρον της εκπαιδευτικής πολιτικής στη διατήρηση των εθνικών ιδεωδών.

Την ανάπτυξη μιας διαπολιτισμικής προοπτικής έφερε στο προσκήνιο, τα μέσα της δεκαετίας του 1990, η εκπαίδευση των τσιγγάνων, των παλιννοστούντων και των ομογενών. Ειδικότερα, μετά το 2000 διαφαίνεται μια αλλαγή στον προσανατολισμό του εκπαιδευτικού συστήματος σε ό,τι αφορά τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Η Ελλάδα έχει μετατραπεί σε μια χώρα με πλούσιο πολιτισμικό υπόβαθρο εξαιτίας των σύγχρονων κοινωνικών πολιτικών ανακατατάξεων και της οικονομικής κρίσης. Έχει μετασχηματιστεί, κατά την τελευταία δεκαετία, από μια χώρα αποστολέα μεταναστών σε μια χώρα υποδοχής⁴⁰. Τη δεκαετία του 1990, το Υπουργείο Παιδείας υιοθετεί τον όρο “διαπολιτισμική εκπαίδευση” με την ψήφιση του νόμου 2413. Την ίδια εποχή ιδρύεται η Ειδική Γραμματεία Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και καθίσταται αναγκαία η εναρμόνισή της με την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική.

Για το λόγο αυτό, πραγματοποιήθηκαν μελέτες που εξετάζουν τη διαπολιτισμικότητα από ποικίλες όψεις όπως αυτή της εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα⁴¹. Αυτές, βέβαια, εστιάζονται κυρίως στη πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση^{42,43}. Κάποιες από αυτές τις μελέτες ασχολήθηκαν με το ιστορικό υπόβαθρο του ολοένα και πιο ισχυρού πολυπολιτισμικού χαρακτήρα της ελληνικής κοινωνίας αλλά και με τους τρόπους με τους οποίους το κράτος συμμετέχει

---

⁴⁰Damanakis, Michael. (2005). European and intercultural dimension in Greek education. *European Educational Research Journal* 4, 1: 79–88, σσ. 79

⁴¹ Skourtou, E., K. Vratsalis & Ch. Govaris (2004). Μετανάστευση στην Ελλάδα και Εκπαίδευση. Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης. Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης [Migration and Education in Greece. An assessment of the current situation, challenges and prospects]. Athens: Institute for Migration Policy (IMEPO) report.

⁴² Triandafyllidou, A., Gropas, R., & Eliame, P. (2007). Greek Education Policy and the Challenge of Migration: an intercultural view of assimilation. *Race Ethnicity and Education*, 14(3), p. 300-419.

⁴³ Gropas, R., & Triandafyllidou, A. (2011). Greek education policy and the challenge of migration: an ‘intercultural’ view of assimilation. *Race Ethnicity and Education*, 14(3), p.399-419.

σε επίπεδο εκπαιδευτικής πολιτικής προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που δημιουργούνται από τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα των σχολείων⁴⁴.

Από τις έρευνες που διεξήχθησαν στην Ελλάδα προέκυψαν σημαντικά πορίσματα για τον σκοπό της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Από μία οπτική, αποσκοπεί στην παροχή ίσων ευκαιριών σε άτομα διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης και θεμελιώνεται στην αρχή της αναγνώρισης της ετερότητας. Στηρίζεται στην αρχή ότι «το σχολείο και η κοινωνία πρέπει να διασφαλίζουν σ' όλους τους νέους ίσες ευκαιρίες, ανεξάρτητα από την εθνική, φυλετική, πολιτισμική και κοινωνική τους προέλευση»⁴⁵. Ως διαδικασία δηλώνει μια συνεχή και δυναμική αλληλεπίδραση και συνεργασία ανάμεσα σε άτομα διαφορετικών εθνικών και πολιτισμικών κοινωνικών ομάδων με σκοπό τη δημιουργία ανοιχτών κοινωνιών που θα χαρακτηρίζονται από ισονομία, αλληλοκατανόηση, αλληλοαποδοχή και αλληλεγγύη. Ως κίνημα σημαίνει ότι «οι εκπαιδευτικοί και κοινωνικοί θεσμοί πρέπει να μετασχηματιστούν μέσα από μια διαδικασία συνεχών μεταρρυθμιστικών παρεμβάσεων ώστε να παρέχονται σ' όλους τα μέσα να εκφραστούν ως ατομικές και συλλογικές προσωπικότητες, να προβάλλουν τις δικές τους πολιτισμικές απαιτήσεις και να έχουν την υποστήριξη του κράτους στην αναζήτηση πολιτισμικής ταυτότητας, ελευθερίας και αυτοεκπλήρωσης»⁴⁶.

Σύμφωνα με τον Δαμανάκη, ένα άτομο στο επίκεντρο του ευρωπαϊκού χώρου είναι ένας μετακινούμενος, υψηλής ειδίκευσης εργαζόμενος, εξοπλισμένος με δικαιώματα και αυτοπεποίθηση - ένας ευρωπαίος πολίτης του οποίου η εθνική ταυτότητα δεν επηρεάζεται, αλλά συμπληρώνεται. Από την άλλη πλευρά, το άτομο στο επίκεντρο του διαπολιτισμικού προγράμματος είναι ένα άτομο ευαισθητοποιημένο σε πολιτισμικές διαφορές και κοινωνικοπολιτισμικές ασυνέπειες, το οποίο κινείται αποτελεσματικά μεταξύ πολιτισμών, διαπραγματεύεται και χειρίζεται κανόνες για τη ζωή μαζί με άλλους και μαθαίνει μέσω αυτών των διαδικασιών πώς να τους φέρει με

---

⁴⁴ Markou, G. (1993). Intercultural education in multicultural Greece. *European Journal intercultural Studies*, 4(3), p.32-43.

⁴⁵ Markou, G. (1993), ό.π, σσ. 34.

⁴⁶ Μάρκου, Γ. (1998). Προσέγγιση της πολυπολιτισμικότητας και η διαπολιτισμική εκπαίδευση-Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. *Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, Αθήνα*. Σελ 31-3 σελ 73-74

δική τους συμφωνία”⁴⁷. Η διαπολιτισμικότητα στηρίζεται στην ιδέα της ισότιμης αντιμετώπισης όλων των ατόμων που διαβιούν σε μία πολυπολιτισμική κοινωνία, ώστε να κυριαρχεί αμοιβαία ανοχή, κατανόηση, αναγνώριση και αποδοχή. Μια τέτοια οπτική μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στην άμβλυνση των αντιπαραθέσεων και στην όξυνση ενός ουσιαστικού επιστημονικού διαλόγου για την οικουμενικότητα και την πολιτισμική σχετικότητα. Ο διάλογος πρέπει να είναι απαλλαγμένος από ακρότητες και το ουσιαστικότερο, να είναι προσανατολισμένος σε πανανθρώπινες, «οικουμενικές» αξίες, που μπορούν και πρέπει να βρουν την εφαρμογή τους στις σύγχρονες κοινωνίες⁴⁸.

Η πολιτισμική ετερότητα αντιμετωπίστηκε με ποικίλους τρόπους στα μήκη και τα πλάτη της γης ανάλογα με τις κοινωνικές και εκπαιδευτικές πολιτικές που άσκησε κάθε κράτος. Η πρώτη αντιμετώπιση σχετίστηκε με την προσπάθεια αφομοίωσης του ξένου στοιχείου. Ως μοντέλο, το αφομοιωτικό, κυριάρχησε, μέχρι τα μέσα τη δεκαετία του '60, και αντικατέστησε το συντηρητικό μοντέλο. Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, οι μετανάστες οφείλουν να αφομοιωθούν με την κυρίαρχη κουλτούρα της χώρας υποδοχής. Οι ρίζες της βρίσκονται στη δομολειτουργική προσέγγιση, βασικότερος εκπρόσωπος της οποίας είναι ο Parsons, ο οποίος ως οπαδός της ανάγκης για επίτευξη της κοινωνικής ισορροπίας θεωρούσε ότι πρέπει να υπάρξει αφομοίωση του ξένου στοιχείου στους κανόνες και στις αξίες του ντόπιου πληθυσμού. Η επίτευξη της κοινωνικής συνοχής και ισορροπίας αποτελεί αναγκαία επιλογή. Η αφομοίωση αποτελεί τη λύση για την άμβλυνση των ανισοτήτων. Η ετερότητα μέσα στην κοινωνία δεν γίνεται αποδεκτή από τους οπαδούς του δομολειτουργισμού αλλά αντίθετα, απαιτείται πλήρης αφομοίωση για να διατηρηθεί ισορροπία. Σύμφωνα με τον Νικολάου, βασική θέση της αφομοιωτικής προσέγγισης είναι η ενοποίηση, από πολιτισμική και πολιτική άποψη, του πληθυσμού μιας χώρας μέσα από την απορρόφηση των μεταναστευτικών πληθυσμών, έτσι ώστε οι τελευταίοι να μπορέσουν να συμμετέχουν ισοδύναμα στη διαμόρφωση και διατήρηση της

---

⁴⁷ Damanakis, M. (2005), ό.π, σσ. 84

⁴⁸ Νικολάου, Γ. (2000). Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο. *Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα* σελ 134

κοινωνίας⁴⁹. Το κράτος παρεμβαίνει όταν οι μετανάστες ανατρέπουν την κυρίαρχη ιδεολογία και απορρυθμίζουν τις κρατικές λειτουργίες.

Στο πνεύμα της εξάλειψης των ανισοτήτων, βρίσκεται μια άλλη αντιμετώπιση της πολιτισμικής ετερότητας. Η προσέγγιση αυτή τονίζει την ανάγκη ενσωμάτωσης των μεταναστών και όχι της πλήρους αφομοίωσης τους. Η πολιτισμική ποικιλία λαμβάνεται ως κάτι φυσικό. Η διαφορά από την αφομοιωτική προσέγγιση είναι ότι οι μετανάστες αντιμετωπίζονται ως ιδιαίτερο εξωτερικό στοιχείο της κοινωνίας και όχι σαν εσωτερικό στοιχείο. Σε αυτή την προσέγγιση επικρατεί ο όρος «ενσωμάτωση» ο οποίος υποδηλώνει την αναγνώριση ότι κάθε ετερόκλητη κοινωνική ομάδα είναι φορέας πολιτισμού που ασκεί και δέχεται επιδράσεις από άλλες κοινωνικές ομάδες. Ως μοντέλο υποστηρίζει την παρουσία πολιτισμικής ετερότητας αλλά στο βαθμό που δε θέτει σε κίνδυνο τις αρχές της κυρίαρχης κοινωνίας. Σύμφωνα με την άποψη του Νικολάου, το μοντέλο ενσωμάτωσης πρόκειται στην ουσία για μια μετεξέλιξη του αφομοιωτικού μοντέλου εφόσον δε συντελείται καμία ουσιαστική αλλαγή στάσης και πολιτικής⁵⁰. Η παραπάνω άποψη ενισχύεται και από την Κεσίδου, η οποία υποστηρίζει ότι στην εκπαίδευση οι μειονοτικοί μαθητές έχουν το δικαίωμα να διατηρήσουν τα πολιτισμικά τους στοιχεία (παρόλο, βέβαια, που πρέπει να μάθουν τη γλώσσα της χώρας υποδοχής ενώ ταυτόχρονα δε διδάσκονται τη μητρική τους γλώσσα) αλλά το βάρος της προσαρμογής τους στην κουλτούρα της χώρας υποδοχής βαρύνει αποκλειστικά τους ίδιους⁵¹.

Εξέλιξη των παραπάνω μοντέλων αποτελούν τα πλουραλιστικά μοντέλα διαχείρισης της ετερότητας. Όπως αναφέρει και η Κεσίδου, στα πλουραλιστικά μοντέλα περιλαμβάνονται το *πολυπολιτισμικό*, το *αντιρατσιστικό* και το *διαπολιτισμικό*⁵². Το πολυπολιτισμικό μοντέλο στηρίζεται στην αρχή της παράλληλης εξέλιξης διαφορετικών πολιτισμών. Σύμφωνα με την Κεσίδου, το πολυπολιτισμικό

---

⁴⁹ Νικολάου, Γ, (2000), ό.π., σσ. 120.

⁵⁰ Νικολάου, Γ, (2011). *Διαπολιτισμική Διδακτική. Το νέο περιβάλλον-Βασικές αρχές*. Αθήνα:Πεδίο.

⁵¹ Κεσίδου, Α. (2008). Διαπολιτισμική εκπαίδευση: μια εισαγωγή. Στο Ζ. Παπαναούμ (επιμ.). Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Αγωγή. Οδηγός Επιμόρφωσης. Θεσσαλονίκη: ΥΠ. ΕΠΘ-ΑΠΘ.

⁵² Κεσίδου, Α, (2008), ό.π., σσ. 24.

μοντέλο δίνει τη δυνατότητα για την ανάπτυξη «παράλληλων κοινωνιών» με αποτέλεσμα να μην επιτυγχάνεται το αίτημα για κοινωνική συνοχή⁵³. Το αντιρατσιστικό μοντέλο αποτέλεσε τη βάση για τη μελέτη της σχέσης σχολείου και ρατσισμού⁵⁴. Στηρίζεται στη θεωρία του Marx, του Althusser και των Bowles και Gintis⁵⁵. Στην αφετηρία αυτής της προσέγγισης βρίσκεται η μη νομιμοποίηση της αναπαραγωγής οποιασδήποτε μορφής ανισοτήτων. Υιοθετείται η άποψη ότι η οικονομική και μορφωτική μειονεξία των μεταναστών επιβαρύνεται από την εκπαίδευση. Οι κοινωνικές σχέσεις που διαμορφώνονται στην εκπαίδευση δημιουργούνται από τις προϋπάρχουσες κοινωνικές δομές και συνθέτουν τον καταμερισμό στις θέσεις εξουσίας. Οι μεταναστευτικοί πληθυσμοί μειονεκτούν στην ανάληψη αυτών των θέσεων και η μειονεξία αυτή οδηγεί στην αναπαραγωγή των ανισοτήτων. Όπως παρατηρείται, στο επίκεντρο των προσεγγίσεων που ασχολούνται με την ερμηνεία του πολιτισμικού πλουραλισμού και οι οποίες προσπαθούν να προάγουν τη διαπολιτισμική προσέγγιση στην εκπαίδευση, βρίσκεται το ζήτημα των ανισοτήτων. Στη συνέχεια εξετάζεται η συμβολή της ανώτατης εκπαίδευσης στην αναπαραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων.

---

⁵³ Κεσίδου, Α. (2008), ό.π., σσ. 26.

⁵⁴ Κοκκίδου, Δ., Κυρίδης, Α., Τουρτούρας, Χ., & Ζάγκος, Χ. (2019). Σχολείο και ρατσισμός: Το παράδειγμα των γονέων που αντιτάχθηκαν στην ένταξη παιδιών προσφύγων στα σχολεία. Στο *Πρακτικά του Συνεδρίου της Ελληνικής Κοινωνιολογικής Εταιρείας "Η Κοινωνιολογία και ο Δημόσιος Ρόλος στην Εποχή της Μεταμόρφωσης του Κόσμου"*. Ελληνική Κοινωνιολογική Εταιρεία: Αθήνα, σελ. 281-295.

⁵⁵ Bowles, S., & Gintis, H. (1976). *Schooling in Capitalist America: Educational Reform and the Contractions of Economic Life*. New York: Basic Books, Inc.

2.2 Η συμβολή της εκπαίδευσης στην αναπαραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων

Η μελέτη για τη συμβολή της εκπαίδευσης στην αναπαραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων στο ελληνικό εκπαιδευτικό πλαίσιο έχει διεξαχθεί εκτενώς στις άλλες βαθμίδες της εκπαίδευσης αλλά όχι στην τριτοβάθμια, όπου τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι ο αριθμός αύξησης των ξένων φοιτητών στο ελληνικό πανεπιστήμιο καθιστά επιτακτική τη διεξοδικότερη μελέτη του φαινομένου και σε αυτήν τη βαθμίδα της εκπαίδευσης. Η πολυπολιτισμική σύνθεση του φοιτητικού πληθυσμού, ως άμεσο επακόλουθο της διεύρυνσης της συμμετοχής στην εκπαίδευση, θέτει νέους όρους στο ζήτημα αυτό. Οι πολιτικές που εστίασαν στην εκπαίδευση των εθνικά και πολιτισμικά «διαφορετικών» μαθητών συνδέθηκαν στενά με το ζήτημα των ανισοτήτων στην εκπαίδευση. Χαρακτηριστικά αναφέρει ο Williamson, «η ανώτατη εκπαίδευση παίζει αποφασιστικό ρόλο στο να δομήσει τις ποικίλες όψεις των κοινωνικών ανισοτήτων που ανιχνεύονται στην επιλογή των σπουδών και τη συμμετοχή στο πανεπιστήμιο. Οι όψεις αυτές έχουν τις ρίζες τους στην ίδια την ανώτατη εκπαίδευση και στη σχέση της με την κοινωνία. Αυτό σημαίνει ότι οι ευκαιρίες για συμμετοχή στην ανώτατη εκπαίδευση των ατόμων από διαφορετικό γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο δεν γίνεται να μελετηθούν χωρίς να μελετηθεί ο κοινωνικός έλεγχος που ασκεί η ίδια η ανώτατη εκπαίδευση. Διευρύνεται, έτσι, ο διάλογος για τις κοινωνικές λειτουργίες της εκπαίδευσης και για τη συμβολή του πανεπιστημίου στην κοινωνική κινητικότητα»⁵⁶. Ποικίλες είναι οι επισημάνσεις σε κείμενα και διακηρύξεις της ΕΕ που δίνουν έμφαση στη σχέση ανώτατης εκπαίδευσης με την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών⁵⁷.

Για τον ρόλο των ανισοτήτων στην εκπαίδευση, κυρίαρχη είναι η άποψη ότι η κοινωνική και μορφωτική προέλευση κατευθύνει τις ανισότητες στην εκπαίδευση και επομένως και τις εθνοτικές ανισότητες, οι οποίες αποτελούν εκδοχές των κοινωνικών ανισοτήτων. Η ταξική και η φυλετική ανισότητα αποτελούν δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Οι κλασικές κοινωνιολογικές θεωρίες όπως αυτές των Marx, Durkheim,

---

⁵⁶ Williamson, 1981:30 όπως αναφέρεται στους Archer, L., Hutchings, M., & Ross, A. (2003). *Higher education and Social class: Issues of exclusion and inclusion*. London and New York: Routledge Falmer.

⁵⁷Riddell, S., & Weedon E., (2014) European higher education, the inclusion of students from under-represented groups and the Bologna Process. *International Journal of Lifelong Education*, 33:1, 26-44

Weber, Bourdieu και Bernstein αναγνωρίζονται σήμερα για την ανάλυση που προσφέρουν στην ανάγκη υιοθέτησης διαπολιτισμικών προσεγγίσεων στην εκπαίδευση. Η ετερότητα ως κοινωνικό φαινόμενο πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη στις σύγχρονες εκπαιδευτικές πρακτικές. Χαρακτηριστικά αναφέρει ο Καμαριανός «ιδιαίτερα σήμερα η κοινωνική πολυπολιτισμική πολυπλοκότητα αποδεικνύεται σε ισχυρό κανονιστικό ρεύμα της κοινωνικο-ιστορικής πραγματικότητας»⁵⁸ Ο Καμαριανός αναφέρει ότι, σύμφωνα με την κοινωνιολογική σκέψη του Weber «η ανακάλυψη του διαφορετικού, εξαρτάται άμεσα από την ικανότητα κατανόησης του πολιτισμικού μας περιβάλλοντος και της δόμησής του. Στο πλαίσιο αυτό, ο «άλλος» αποτελεί μέρος του περιβάλλοντός μας, όπου το αυτονόητο, δομημένο στη βάση του εθνοκεντρισμού, καταρρέει»⁵⁹.

Από τη δεκαετία του 1960, έρευνες στη Βρετανία και στη Γαλλία στρέφονται στη σχολική επίδοση των μεταναστών για να δείξουν ότι οι κοινωνικές ανισότητες αναπαράγονται με τέτοιο τρόπο ώστε η σχολική επιτυχία να θεωρείται προνόμιο των ανώτερων κοινωνικών τάξεων⁶⁰. Κατά τον Κυρίδη, «ένα παιδί που μετανάστευσε από μία άλλη χώρα ή που γεννήθηκε σε μία χώρα από γονείς μετανάστες θα παρουσιάσει ενδεχομένως έλλειμμα πολιτισμικής ένταξης, έλλειμμα στη χρήση της εθνικής και της σχολικής γλώσσας, θα βιώσει ρατσισμό ή απομόνωση στο σχολικό περιβάλλον και, γενικά θα χρειαστεί σημαντική ενίσχυση για να ανταπεξέλθει στο σχολείο. Τέλος, δε πρέπει να ξεχνάμε ότι οι μετανάστες κατά κανόνα αποτελούν ένα εισαγόμενο προλεταριάτο για τις χώρες υποδοχής, και κατά συνέπεια υστερούν διπλά: τόσο ως προς την πολιτισμική τους προέλευση όσο και ως προς την ταξική τους συγκρότηση. Με άλλα λόγια, οι κοινωνοί που ανήκουν σε πολιτισμικές μειονότητες ανήκουν κατά κανόνα και στις οικονομικά ασθενέστερες κοινωνικές τάξεις»⁶¹.

---

⁵⁸ Καμαριανός, Ι., & Γούγα, Γ. (2017). Κλασική Κοινωνιολογία των Μ. Weber και Ε. Durkheim: διαπολιτισμικές προοπτικές και εκπαιδευτικές πρακτικές. *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, 14(56), σσ.369

⁵⁹Καμαριανός, Ι., & Γούγα, Γ.(2017), ο. π, σσ. 372

⁶⁰ Tomlinson, M. (2008). 'The degree is not enough': students' perceptions of the role of higher education credentials for graduate work and employability. *British Journal of Sociology of Education*, 29(1), 49-69.

⁶¹Κυρίδης, Α (2017) ό.π, σσ 365.

Για την κατανόηση αυτού του ζητήματος, σημαντική είναι και η συμβολή της θεωρίας του πολιτισμικού κεφαλαίου του Bourdieu ⁶² , ⁶³ . Η προσέγγιση αυτή έχει συνεισφέρει σημαντικά στην ανάλυση του κοινωνικού πεδίου εκπαιδευτικής δράσης. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, οι ανισότητες αναπαράγονται στο σχολείο, λόγω της μεταβίβασης από την οικογένεια, του πολιτισμικού και μορφωτικού κεφαλαίου της οικογένειας, μιας μορφής εσωτερικευμένων προδιαθέσεων που τα άτομα κληρονομούν υποσυνείδητα και το οποίο καθορίζει τις επιλογές που κάνει το άτομο και την κοινωνική συμπεριφορά που θα αναπτύξει. Στην εκπαίδευση, το ορισμένο αυτό πολιτισμικό, κοινωνικό και οικονομικό κεφάλαιο μετατρέπεται σε φυσικές ικανότητες, οι οποίες εκλαμβάνονται ως φυσικό χάρισμα και ταλέντο.

Το πολιτισμικό και το κοινωνικό κεφάλαιο είναι κεντρικές έννοιες στη θεωρία του Bourdieu γιατί αποτελούν τον τρόπο με τον οποίο το εκπαιδευτικό σύστημα, μέσω των φυσικών χαρισμάτων και του ταλέντου, καθορίζει τη σχολική επιτυχία ή αποτυχία. Αυτό φανερώνει ότι το εκπαιδευτικό σύστημα δεν είναι αυτόνομο αλλά αναπαράγει την κυρίαρχη κοινωνική δομή. Συνεπώς, η επίδοση είναι βασικό μέσο αναπαραγωγής των ανισοτήτων στην εκπαίδευση. Η ερμηνεία των κοινωνικών ανισοτήτων εκκινεί από την ιδέα ότι η ταξική δομή εμπεριέχει διαφορετικούς τύπους κουλτούρας. Τα άτομα που προέρχονται από άλλες χώρες εγγενώς έχουν ενσωματώσει έναν συγκεκριμένο τύπο κουλτούρας που αντιστοιχεί στην κοινωνική τους τάξη. Είναι φορείς μιας διαφοροποιημένης κουλτούρας, ενός διαφοροποιημένου πολιτισμού, μιας διαφοροποιημένης μητρικής γλώσσας με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν προβλήματα και πιθανόν να μην ανταποκρίνονται με τον ίδιο τρόπο στις απαιτήσεις των σπουδών τους⁶⁴. Καθώς, οι διαφοροποιημένες κουλτούρες δεν συγκλίνουν με την κυρίαρχη κουλτούρα του εκπαιδευτικού συστήματος, οι ερμηνευτικές προσεγγίσεις για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση εξηγούν την ανάγκη να διατηρηθεί το ιδιαίτερο

---

⁶² Μπουρντιέ, Π. (1994). Οι τρεις καταστάσεις του πολιτισμικού κεφαλαίου (Ε. Σταματοπούλου, Μετφρ.). Στο Ν. Παναγιωτόπουλος (Παρουσίαση-Επιμ.), *Π. Μπουρντιέ Κείμενα Κοινωνιολογίας*. Αθήνα: Δελφίνι, σσ. 75-84.

⁶³ Bourdieu, P., & Passeron, J.C. (2014). *Η αναπαραγωγή*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

⁶⁴ Θάνος, Θ. (2015). *Η Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα: ερευνών απάνθισμα*. Αθήνα: Gutenberg.

πολιτισμικό κεφάλαιο των ατόμων και η εκπαίδευση είναι σημαντικό να συμβάλλει στη διατήρηση και στην ενίσχυσή του.

Στο ελληνικό εκπαιδευτικό πλαίσιο, αρχίζει να διαφαίνεται μια θετική εξέλιξη, στο θεσμικό πλαίσιο για την πρόσβαση ξένων φοιτητών/τριών συγκριτικά με προγενέστερες εποχές. Ωστόσο, οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν για τη διαχείριση της ετερότητας δε φαίνεται να συμπορεύονται με την εκπαιδευτική πράξη, η οποία αγνοεί σε μεγάλο βαθμό το γλωσσικό και πολιτισμικό κεφάλαιο των ξένων φοιτητών/τριών στηριζόμενη στις αρχές της μονοπολιτισμικής εκπαίδευσης⁶⁵. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στους παράγοντες που επηρεάζουν την πορεία των ξένων φοιτητών/τριών στο πανεπιστήμιο όπως έχουν προκύψει από σχετικές έρευνες.

---

⁶⁵ Μανιάτης, Π. (2009) Πολυπολιτισμική πραγματικότητα και διαπολιτισμικές προθέσεις στην Ελλάδα. Επιστημονικός λόγος και εκπαιδευτική πολιτική, *Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση*, τεύχος 11 – 12, σσ. 49.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

3.1 Παράγοντες που επηρεάζουν την ακαδημαϊκή πορεία των φοιτητών/τριών με διαφορετικό υπόβαθρο

Σε αυτήν την ενότητα παρουσιάζονται οι παράγοντες που, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, είναι καθοριστικοί για την ακαδημαϊκή πορεία των φοιτητών/τριών με διαφορετικό υπόβαθρο. Πλήθος ερευνών έχει διεξαχθεί διεθνώς που εξετάζει την ακαδημαϊκή πορεία των φοιτητών/τριών που σπουδάζουν σε μία χώρα της οποίας το πολιτισμικό υπόβαθρο είναι διαφορετικό, και αυτό συμβαίνει ειδικά στα εκπαιδευτικά συστήματα που η ανομοιογένεια του φοιτητικού πληθυσμού είναι μεγάλη. Για παράδειγμα, οι Gang και Zimmermann⁶⁶ διεξήγαγαν έρευνα στη Γερμανία και μελέτησαν την ενσωμάτωση στο εκπαιδευτικό σύστημα των δεύτερης γενιάς μεταναστών. Βρήκαν ότι η εθνότητα παίζει σημαντικό ρόλο στην επίδοση αφού συνδέεται με διαφορετικές εκπαιδευτικές εμπειρίες. Προσθέτουν τον ρόλο που παίζουν τα κοινωνικά δίκτυα τα οποία στηρίζουν αυτές τις ομάδες. Οι Ours και Veenman⁶⁷ διεξήγαγαν παρόμοια έρευνα στην Ολλανδία και διαπίστωσαν ότι η χαμηλή επίδοση των μεταναστών δεύτερης γενιάς οφείλεται στο χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των γονιών τους. Πολλές έρευνες έχουν οδηγηθεί σε παρόμοια συμπεράσματα, οι οποίες μάλιστα θεωρούν ότι η δυναμική της οικογένειας των μεταναστών και το υπόβαθρο τους είναι σημαντικά για τον καθορισμό της επιτυχούς πορείας των παιδιών τους στην εκπαίδευση. Επίσης, οι Schweisfurth και Gu⁶⁸ διεξήγαγαν μια έρευνα και διερεύνησαν τις εμπειρίες των ξένων φοιτητών/τριών σε 4 πανεπιστήμια της Αγγλίας. Ανάμεσα στα

---

⁶⁶ Gang, I. N., & Zimmermann, K. F. (2000). Is child like parent? Educational attainment and ethnic origin. *Journal of Human Resources*, p. 550-569.

⁶⁷ Van Ours, J. C., & Veenman, J. (2003). The educational attainment of second-generation immigrants in The Netherlands. *Journal of Population Economics*, 16(4), p.739-753.

⁶⁸ Schweisfurth, M., & Gu, Q. (2009). Exploring the experiences of international students in UK higher education: possibilities and limits of interculturality in university life. *Intercultural Education*, 20(5), 463-473.

κυριότερα ευρήματά τους ήταν η ανησυχία που είχαν οι φοιτητές/τριες για την ικανότητα επικοινωνίας τους στη γλώσσα υποδοχής ειδικότερα κατά την διάρκεια των μαθημάτων. Αυτή η ανησυχία, κατά τους ερευνητές, δείχνει ότι, ακόμη και οι φοιτητές/τριες που προσπαθούν να αποδείξουν ότι είναι ιδιαίτερα ικανοί και ευπροσάρμοστοι στο ακαδημαϊκό περιβάλλον, διακατέχονται από συμπλέγματα κατωτερότητας ειδικότερα κατά τα πρώτα έτη των σπουδών τους. Η ίδια έρευνα ανέδειξε και άλλα ενδιαφέροντα ευρήματα. Ένα από αυτά είναι η ανταγωνιστικότητα που καλλιεργείται κατά την επίδοση των φοιτητών/τριών στα μαθήματα. Οι ξένοι φοιτητές/τριες "μπαίνουν" σε ένα άδικο παιχνίδι λόγω των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν τόσο όσον αφορά στη γλώσσα όσο και στην ενσωμάτωσή τους στο ακαδημαϊκό περιβάλλον και δε μοιράζονται κοινούς στόχους με τους συμφοιτητές/τριες τους. Μάλιστα, οι ξένοι/ες φοιτητές/τριες ισχυρίζονται ότι λαμβάνουν πολύ σοβαρότερα υπόψη τους τις σπουδές σε σχέση με τους ντόπιους, που έχουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο και ασχολούνται με άλλες δραστηριότητες. Ακόμη ένα ενδιαφέρον εύρημα είναι η αγαστή συνεργασία στα μαθήματα που υπάρχει μεταξύ των ξένων φοιτητών/τριών και των ντόπιων, η οποία βοήθησε πολλούς φοιτητές/τριες να βελτιώσουν την επίδοσή τους. Τέλος, όσον αφορά στην υποστήριξη που έλαβαν οι φοιτητές/τριες από τα ιδρύματα, τα ευρήματα έδειξαν ότι αυτοί θεωρούν ιδιαίτερα υποστηρικτικό το ίδρυμα στο οποίο φοιτούν γιατί παρείχε συναντήσεις για φοιτητές/τριες από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα και ειδικά προγράμματα εκμάθησης της γλώσσας.

Σύμφωνα με τα παραπάνω ευρήματα, τόσο το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των ξένων φοιτητών/τριών όσο και οι δυσκολίες ενσωμάτωσης τους αποτελούν παράγοντες που δυσχεραίνουν την ομαλή εξέλιξη της ακαδημαϊκής πορείας των φοιτητών/τριών. Στην Ελλάδα, οι αντίστοιχες έρευνες οδηγούνται σε παρόμοια συμπεράσματα.

Αρχικά, υπάρχουν έρευνες που διερεύνησαν το προφίλ των ξένων φοιτητών/τριών. Ανάμεσα στα κυρίαρχα χαρακτηριστικά τους είναι το γεγονός ότι αποτελούν μια ομάδα της οποίας τα χαρακτηριστικά δεν ανταποκρίνονται στα συνήθη πρότυπα

(οικονομική μετανάστευση, μικτοί γάμοι κλπ.)⁶⁹ και δεν φοιτούν μόνο σε σχολές, των οποίων τα αντικείμενα αφορούν τον ελληνικό πολιτισμό. Προς την ίδια κατεύθυνση, οι Ζάχου και Καλεράντε ⁷⁰ διεξήγαγαν μια έρευνα τα ευρήματα της οποίας αναδεικνύουν τις προτιμήσεις των ξένων φοιτητών/τριών. Βρήκαν ότι οι φοιτητές/τριες δεύτερης γενιάς μεταναστών φοιτούν πιο συχνά σε θεωρητικές σχολές τις οποίες δεν απαξιώνουν λόγω των περιορισμένων επαγγελματικών δυνατοτήτων που προσφέρουν αλλά τις συνδυάζουν με την επιστροφή τους στην χώρα καταγωγής και την εύρεση εργασίας ως μέσο ανοδικής κοινωνικής κινητικότητας.

Όσον αφορά στους παράγοντες που καθορίζουν την ακαδημαϊκή πορεία των φοιτητών/τριών, η έρευνα της Μίλεση⁷¹, 2006 , η οποία ασχολήθηκε με τους φοιτητές/τριες της Αλβανίας κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η γλώσσα παίζει καθοριστικό ρόλο στην επίδοσή τους. Η περίπτωση Αλβανών φοιτητών/τριών με υψηλές επιδόσεις οφείλεται, κατά την ερευνήτρια, στην προσπάθεια που αυτοί καταβάλλουν δείχνοντας μεγαλύτερο ζήλο στην εκπαίδευση να εντείνουν τις προσπάθειές τους για καλή επίδοση και να αποδείξουν ότι δεν ισχύουν τα αρνητικά στερεότυπα. Όσον αφορά στην επίδοσή τους, άλλες έρευνες που επεχείρησαν να διερευνήσουν το θέμα κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι φοιτητές/τριες που έχουν εισαχθεί με ειδικές κατηγορίες- των αλλοδαπών-αλλογενών, των Κυπρίων-καθυστερούν να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους και ο μέσος βαθμός πτυχίου δε ξεπερνάει το 6.9.⁷²

Αρκετές είναι επίσης οι έρευνες που κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των φοιτητών/τριών είναι καθοριστικό για την ακαδημαϊκή τους διαδρομή. Για παράδειγμα, μία έρευνα εξετάζει ορισμένα χαρακτηριστικά που βοηθούν να καθοριστεί η επιτυχία των ξένων φοιτητών/τριών/τριών στην ΑΕ. Αυτά είναι η εκπαίδευση των γονιών, η ακαδημαϊκή προετοιμασία, η ηλικία που ήρθαν στη χώρα, η

---

⁶⁹ Κουρτή, Ε. (1995). Ξένοι φοιτητές/τριες στην Ελλάδα: Κοινωνικές δυσκολίες-Κοινωνικά δίκτυα. *Σύγχρονη Εκπαίδευση: Τρίμηνη Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, (81), 63-70.

⁷⁰ Ζάχου, Χ., Καλεράντε, Ε. (2007) Εκπαιδευτική Επιτυχία και Αξιακά Οικογενειακά Πρότυπα της δεύτερης Γενιάς Αλβανών Μεταναστών:Μια κοινωνιολογική προσέγγιση. Ευαγγέλου, Ο., Παλαιοιόλου, Ν. (επιμ.) *Σχολικές Επιδόσεις Αλλόφωνων Μαθητών, Εκπαιδευτική Πολιτική-Ερευνητικά Δεδομένα, Άτραπος, Αθήνα, σσ. 348-349.*

⁷¹ Μίλεση, Χ. Π. (2004). Οι αλλοδαποί μαθητές από την Αλβανία στη σχολική κοινότητα. Διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

⁷² Μάντη, Χ. (2015). ό.π, σσ. 104.

διαδικασία πρόσβασης στο πανεπιστήμιο⁷³. Η έρευνα καταλήγει στο συμπέρασμα ότι σημαντικό ποσοστό των διαφορών στην επίδοση/στα εκπαιδευτικά αποτελέσματα αποδίδεται σε παράγοντες που δε σχετίζονται με τη μετανάστευση αλλά με παράγοντες όπως το επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων, το οικογενειακό εισόδημα και η οικογενειακή υποστήριξη. Το Κέντρο προγραμματισμού και οικονομικών ερευνών διεξήγαγε έρευνα με τίτλο «Οι διαδρομές των νέων μεταναστευτικής πολιτικής στην εκπαίδευση και την αγορά εργασίας» (2013)⁷⁴ με σκοπό να διερευνήσει την πορεία που διανύουν οι νέοι μεταναστευτικής προέλευσης στο εκπαιδευτικό σύστημα και την αγορά εργασίας της χώρας. Η μελέτη εστιάζεται στη σύγκριση μεταξύ των επιμέρους ομάδων φοιτητών/τριών μεταναστευτικής προέλευσης και γηγενών φοιτητών/τριών. Η έρευνα αποκάλυψε το μεγάλο χάσμα που υπάρχει και το οποίο οφείλεται, σε σημαντικό βαθμό σε κοινωνικοοικονομικούς και εθνοτικούς παράγοντες. Η Κοντογιάννη⁷⁵ στη έρευνα που διεξήγαγε, διερεύνησε τη σχέση ανάμεσα στην κοινωνική προέλευση των αλλοδαπών φοιτητών/τριών και τη συμμετοχή τους στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση. Μελέτησε τους παράγοντες που σχετίζονται με την απόφαση εγγραφής τους στα ελληνικά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και βρήκε ότι αυτή εξαρτάται από την κοινωνική προέλευση η οποία επηρεάζει και καθορίζει τις εκπαιδευτικές διαδρομές των ατόμων τόσο στη χώρα προέλευσης όσο και στη χώρα υποδοχής. Επίσης, ένα από τα σημαντικότερα ευρήματά της είναι το γεγονός ότι το σχολείο μπορεί να λειτουργήσει ως μοχλός αντίστασης και να καθορίσει τις εκπαιδευτικές διαδρομές των φοιτητών/τριών, οι οποίες δεν προδιαγράφονται *a priori* από την εθνική προέλευση των φοιτητών/τριών. Συνεπώς, υπάρχουν και άλλοι ποικίλοι παράγοντες που μπορεί να επηρεάσουν την ακαδημαϊκή πορεία των φοιτητών/τριών, μερικοί από τους οποίους αναφέρονται στη συνέχεια.

Δεν είναι λίγες οι έρευνες που εστιάζουν στις δυσκολίες προσαρμογής των

---

⁷³ Baum, S., & Flores, S. M. (2011). Higher education and children in immigrant families. *The future of children*, 171-193.

⁷⁴ Καβουνίδη, Τ., & Χολέζας, Ι. (2013). Οι διαδρομές των νέων μεταναστευτικής προέλευσης στην εκπαίδευση και την αγορά εργασίας. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ): Αθήνα.

⁷⁵ Κοντογιάννη, Π. (2012). Συμμετοχή φοιτητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση και κοινωνική προέλευση. Μεταπτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

ξένων φοιτητών/τριών, οι οποίοι αποδίδονται σε ποικίλους παράγοντες. Αρχικά, σημαντικός παράγοντας είναι τα κοινωνικά δίκτυα. Όλοι οι φοιτητές/τριες που εισέρχονται στο Πανεπιστήμιο περνούν από διάφορες φάσεις μετάβασης⁷⁶. Για τους ξένους φοιτητές/τριες, όμως, αυτή η μεταβατική φάση είναι ακόμη πιο δυσχερής και ενέχει διπλάσιο βαθμός προσπάθειας γιατί αυτοί πρέπει να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις ενός εξ ολοκλήρου νέου περιβάλλοντος και να αλληλεπιδράσουν με έναν διαφορετικό πολιτισμό. Συνήθως οι ξένοι/ες φοιτητές/τριες αναμειγνύονται σε κοινωνικά δίκτυα που περιλαμβάνουν άτομα ίδιας εθνικότητας. Έχουν περιορισμένες ευκαιρίες να αλληλεπιδράσουν μέσα σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον έξω από το πανεπιστήμιο. Αντίθετα, ο Γεωργακόπουλος⁷⁷ στην έρευνα που διεξήγαγε οδηγήθηκε στο συμπέρασμα ότι οι ξένοι φοιτητές/τριες αναπτύσσουν φιλικές σχέσεις με Έλληνες εντός του ιδρύματος που φοιτούν αλλά και στο ευρύτερο κοινωνικό τους περιβάλλον. Ισχυρίζεται ότι οι φοιτητές/τριες μεταναστευτικής καταγωγής δεύτερης γενιάς πιθανόν να έχουν αναπτύξει "υβριδική" πολιτισμική ταυτότητα εφόσον δεν απορρίπτουν ταυτόχρονα τη σύναψη φιλικών σχέσεων με ομοεθνείς. Επίσης, τα ευρήματά της έρευνας του δείχνουν ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δε βοήθησε τους συμμετέχοντες να ενταχθούν στην ελληνική κοινωνία καθώς δεν υπάρχει καμία οργανωμένη και συστηματική προσπάθεια από αυτό ώστε να αντιμετωπιστούν οι δυσκολίες και να ληφθούν υπόψη οι ιδιαίτερες μαθησιακές ανάγκες. Εξαίρεση αποτέλεσαν οι καθηγητές τους οι οποίοι υπήρξαν αρκετά υποστηρικτικοί. Άλλες έρευνες εστιάζουν στο παιδαγωγικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύσσεται η σχέση μεταξύ φοιτητών/τριών και ιδρυμάτων και μέσα στο οποίο παράγεται η γνώση. Χρησιμοποιώντας τη θεωρία του Bernstein, η Θωμά διεξήγαγε έρευνα σε μαθητές λυκείου που προέρχονται από τη Βουλγαρία και διαπίστωσε ότι η ισχυρή περιχάραξη που χαρακτηρίζει το έργο των εκπαιδευτικών διαδραματίζει υπονομευτικό ρόλο στην κοινωνική τους ενσωμάτωση⁷⁸. Οι ξένοι/ες φοιτητές/τριες προθυμοποιούνται να αναλάβουν προσωπικά την ανάπτυξη της ακαδημαϊκής τους ταυτότητας, όπως και τη

---

⁷⁶ Schweisfurth, M., & Gu, Q. (2009). ό.π, σσ. 471.

⁷⁷ Γεωργακόπουλος, Γ. (2019). *Επιπολιτισμός και πολιτισμικές ταυτότητες φοιτητών μεταναστών δεύτερης γενιάς μέσα από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα* Διδακτορική διατριβή: Πανεπιστήμιο Πατρών.

⁷⁸ Θωμά, Δ. (2010). Σχολική γνώση και αλλοδαποί μαθητές/τριες: Τα προβλήματα και η δυναμική μιας πολυδιάστατης σχέσης. Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών, 15(57).

διαπολιτισμική τους συμπεριφορά και δε στηρίζονται σε εξωτερικούς κοινωνικούς παράγοντες.

Δεύτερον, είναι ενδιαφέροντα τα ευρήματα των ερευνών που δείχνουν ότι οι ξένοι φοιτητές/τριες έχουν οικονομικά εμπόδια. Ενώ τους παρέχονται ευκαιρίες για συνεργατική μάθηση και για κοινωνικές εμπειρίες, αυτές συχνά δεν είναι επιτυχείς λόγω περιορισμένων οικονομικών δυνατοτήτων. Το γεγονός αυτό αποτελεί ένδειξη ότι, ακόμη και αν, πρόκειται για φοιτητές/τριες που στη χώρα τους έχουν ισχυρό κοινωνικοοικονομικό και οικογενειακό υπόβαθρο, εδώ είναι πιο πιθανό να αντιμετωπίζουν ποικίλες δυσκολίες σε διάφορους τομείς έτσι ώστε να κατατάσσονται στους φοιτητές/τριες από μειονεκτούσες κατηγορίες.

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι πολυδιάστατοι παράγοντες συντελούν στη διαμόρφωση της ακαδημαϊκής πορείας των ξένων φοιτητών/τριών. Για το σκοπό αυτό, καθίσταται σημαντική η ανάγκη διεξοδικής μελέτης και προσδιορισμού τους στο πλαίσιο της ελληνικής ανώτατης εκπαίδευσης. Ανάμεσα στους βασικούς φορείς που ασχολούνται με την πορεία των φοιτητών/τριών με διαφορετικό υπόβαθρο είναι το Ευρωπαϊκό δίκτυο Μετανάστευσης. Σε μια μελέτη που διεξήγαγε το 2018 για την προσέλκυση και διατήρηση των διεθνών φοιτητών/τριών ⁷⁹ στην ΕΕ, εστιάζοντας στα ελληνικά δεδομένα προσπάθησε να εξετάσει τα κίνητρα που ισχύουν στην Ελλάδα για την προσέλκυση και διατήρηση των φοιτητών/τριών από τρίτες χώρες, την περιγραφή των κριτηρίων αποδοχής των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (ΑΕΙ), τις γλωσσικές απαιτήσεις και τη διαδικασία αναγνώρισης των διπλωμάτων, και συμφωνίες πολυμερούς συνεργασίας με τρίτες χώρες που καλύπτουν διεθνείς φοιτητές/τριες, αλλά και να σκιαγραφήσει τις προκλήσεις και τις καλές πρακτικές της Ελλάδας όσον αφορά την προσέλκυση και διατήρηση διεθνών φοιτητών/τριών. Αυτή η μελέτη δείχνει την ανάγκη για τη διεξαγωγή ερευνών, όπως είναι η παρούσα έρευνα τα ευρήματα της οποίας

---

⁷⁹ Σύμφωνα με την έρευνα, «διεθνής φοιτητής» είναι ο πολίτης τρίτης χώρας που έχει γίνει δεκτός από ίδρυμα ανώτατης εκπαίδευσης και έχει γίνει δεκτός στο έδαφος Κράτους Μέλους για να ασκήσει ως κύρια δραστηριότητα σπουδές πλήρους φοίτησης που οδηγούν σε τίτλο ανώτατης εκπαίδευσης που αναγνωρίζεται από αυτό Κράτος Μέλος, συμπεριλαμβανομένων των διπλωμάτων, πιστοποιητικών ή διδακτορικών διατριβών σε ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα, τα οποία μπορούν να καλύπτουν προπαρασκευαστικό μάθημα πριν από την εν λόγω εκπαίδευση, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, ή υποχρεωτική εκπαίδευση. Βλ.: HYPERLINK "<https://ec.europa.eu/home>"<https://ec.europa.eu>

αναλύονται στο επόμενο κεφάλαιο.

Β' ΜΕΡΟΣ
ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Ο σκοπός και οι στόχοι της έρευνας

Ο προβληματισμός που προκύπτει από τα εμπειρικά δεδομένα που διατυπώθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια αποτελεί το έναυσμα για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας. Συγκεκριμένα, η ένταξη της ελληνικής ανώτατης εκπαίδευσης στον ενιαίο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης εγείρει το ενδιαφέρον της εκπαιδευτικής πολιτικής για μελέτες σχετικά με τη διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης. Αν και οι πολιτικές για την προσέλκυση ξένων φοιτητών/τριών εφαρμόζονται, οι πολιτικές για τη διαχείριση της ετερότητας και τη διαπολιτισμική εκπαίδευση στο Πανεπιστήμιο χρειάζεται να εξεταστούν διεξοδικότερα. Η παρούσα έρευνα έχει απώτερο στόχο να συμβάλει σε αυτή την προσπάθεια και να αναδείξει τους παράγοντες που καθιστούν επιτακτική την ανάπτυξη πολιτικών για την αποδοχή της διαφορετικότητας και την εφαρμογή μιας διαπολιτισμικής προσέγγισης στο ελληνικό Πανεπιστήμιο. Αυτή η προσπάθεια συντελείται μέσα από τη σκιαγράφηση της εκπαιδευτικής πορείας ξένων φοιτητών/τριών που φοιτούν στο ελληνικό Πανεπιστήμιο οι οποίοι παρουσιάζουν γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, Επιμέρους στόχοι της έρευνας αποτελούν:

- να διερευνηθεί το προφίλ των ξένων φοιτητών/τριών που επιλέγουν την Ελλάδα για τις σπουδές τους,
- να διερευνηθούν τα αίτια που τους οδήγησε σε αυτή την απόφαση και οι προσδοκίες που αναπτύσσουν,
- να διερευνηθεί ο βαθμός ικανοποίησης από τις σπουδές τους, η ακαδημαϊκή και κοινωνική τους ενσωμάτωση αλλά και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν,
- να διερευνηθούν οι αντιλήψεις τους για την υποστήριξη που τους παρέχει το ίδρυμα αποδοχής
- να εξεταστούν κριτικά οι πολιτικές για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και τη διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας που ισχύουν και εφαρμόζονται στην Ελλάδα.

Η έρευνα επικεντρώνεται σε τέσσερα βασικά ερευνητικά ερωτήματα:

- 1 Ποιο είναι το προφίλ των ξένων φοιτητών/τριών που επιλέγουν την Ελλάδα για σπουδές;
- 2 Ποιες είναι οι αντιλήψεις των φοιτητών/τριών για τη συμμετοχή τους στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση;
- 3 Ποιες είναι οι αντιλήψεις των φοιτητών/τριών για την υποστήριξη που έλαβαν από το ίδρυμα φοίτησης;
- 4 Ποιες πολιτικές/πρακτικές ενισχύουν την ακαδημαϊκή επίδοση/επιτυχία των φοιτητών/τριών με μεταναστευτικό υπόβαθρο;

4.2 Η μεθοδολογία της έρευνας

4.2.1 Η επιλογή της ερευνητικής μεθόδου

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζεται το πλαίσιο για τη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων. Θα διεξαχθεί συγχρονικό σχέδιο και η ερευνητική προσέγγιση που επιλέχθηκε για τη διεξαγωγή της έρευνας είναι η ποιοτική. Η ποιοτική έρευνα αποτελεί την πιο διαδεδομένη μέθοδο της σύγχρονης επιστημονικής έρευνας⁸⁰. Αν και πολλές είναι οι επιστημολογικές, οντολογικές και μεθοδολογικές διαφορές της από τις υπόλοιπες επιστημονικές μεθόδους, η ποιοτική έρευνα συντελεί σημαντικά στην κατανόηση της κοινωνικής πραγματικότητας μέσα από το υποκειμενικό πρίσμα που ενέχει η λογική της. Με βάση την οπτική της, η ποιοτική έρευνα είναι κατάλληλη επιστημονική μέθοδος για τη μελέτη των κοινωνικών φαινομένων. Εξετάζει την κοινωνική πραγματικότητα ως μία δυναμική διαδικασία προσεγγίζοντας με ολιστικό τρόπο τα κοινωνικά φαινόμενα. Η ποιοτική έρευνα στοχεύει να εξετάσει κοινές εμπειρίες ατόμων σε σκοπό την ανάπτυξη μιας θεωρίας (έρευνα θεμελιωμένης θεωρίας-grounded theory), να εξετάσει την κοινή κουλτούρα μιας ομάδας ατόμων

---

⁸⁰ Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας* (μετάφραση Σ. Κυρανάκης, Μ. Μαυράκη, Χ. Μητσοπούλου, Π. Μπιθάρα και Μ. Φιλοπούλου). Αθήνα: Μεταίχμιο

(εθνογραφική έρευνα) ή ακόμη να εξετάσει τις ατομικές εμπειρίες των κοινωνικών υποκειμένων (αφηγηματική έρευνα)⁸¹. Βασίζεται στη διερεύνηση των νοημάτων που αποδίδουν τα υποκείμενα στην κοινωνική πραγματικότητα και τη σύνδεση τους με κοινωνικές πρακτικές. Με άλλα λόγια, μέσα από τη διερεύνηση των δράσεων και των πρακτικών των κοινωνικών υποκειμένων επιτυγχάνεται η περιγραφή, ανάλυση, ερμηνεία και κατανόηση κοινωνικών φαινομένων. Οι δράσεις είναι διαφορετικές από τις δομές γιατί οι νοηματοδοτήσεις που δίνουν οι άνθρωποι στα κοινωνικά φαινόμενα μπορεί να είναι διαφορετικές από την πραγματικότητα.

Σε επίπεδο μεθοδολογικής προσέγγισης και στη βάση της ερμηνευτικής υποκειμενικής διάστασης της επιστημονικής έρευνας, η ποιοτική μέθοδος ενδιαφέρεται για την κατανόηση ενός φαινομένου, η θεωρία δεν προηγείται της πράξης και για το λόγο αυτό δεν έχει σημαντική θέση⁸². Στην ποιοτική μέθοδο η θεωρία δεν δίνει κατεύθυνση στα ερευνητικά ερωτήματα απλά βοηθάει στο να προσδιοριστεί το πρόβλημα. Τα ερευνητικά ερωτήματα δεν είναι συγκεκριμένα και αναζητούν την ερμηνεία και κατανόηση των φαινομένων με σκοπό να αναπτυχθεί μια νέα θεωρία ή να επιβεβαιωθεί μια προ υπάρχουσα. Δίνει τη δυνατότητα αναθεωρήσεων και αναστοχασμού των επιλογών του ερευνητή, Υιοθετεί ευέλικτα σχέδια, αποσκοπεί στην ανακάλυψη νέων πτυχών και δεν επιβεβαιώνει ή διαψεύδει υποθέσεις. Δεν πραγματοποιείται σε περιβάλλον εργαστηρίου και για αυτό το λόγο αξιοποιεί το πλαίσιο εντός του οποίου παράγονται τα δεδομένα.

Η έρευνα στην εκπαίδευση, στο πεδίο της οποίας εντάσσεται και η παρούσα ερευνητική προσπάθεια, αποσκοπεί στο να διευρύνει τις πρακτικές στην εκπαίδευση τόσο για τους εκπαιδευτικούς όσο και για τους μαθητές. Βοηθά στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής και παρέχει τις αναγκαίες πληροφορίες για την υιοθέτηση νέων πρακτικών⁸³. Αποσκοπεί στη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, στην ενίσχυση της αποτελεσματικής επίδοσης των μαθητών, στην επίλυση διαχρονικών ζητημάτων που σχετίζονται με το σκοπό της εκπαίδευσης, στην καταπολέμηση των

---

⁸¹ Κυριαζή, Ν. (1999) *Η Κοινωνιολογική Έρευνα: Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

⁸² Κυριαζή, Ν. (1999), ό.π, σσ.51.

⁸³ Bird, M., Hammersley, M., Gomm, R. & Woods, P., (1999). *Εκπαιδευτική έρευνα στην πράξη: Εγχειρίδιο μελέτης*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

ανισοτήτων στο σχολείο, στη σύνδεση της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας αλλά και στην οργάνωση των αναλυτικών προγραμμάτων⁸⁴. Ερωτήματα που απαντά η εκπαιδευτική έρευνα είναι τι θα πρέπει να βελτιωθεί στον τρόπο διδασκαλίας, τι γνώσεις και τι δεξιότητες έχουν αποκτήσει οι μαθητές μας, ποιοι παράγοντες εκτός σχολείου επηρεάζουν την επίδοση του μαθητή; με ποιο τρόπο οι γονείς επηρεάζουν την επίδοση των παιδιών τους. Η απάντηση σε όλα αυτά τα ερωτήματα δίνεται μέσω ποικίλων μεθόδων συλλογής δεδομένων όπως είναι η παρατήρηση, η έρευνα δράσης και η συνέντευξη, η οποία χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα.

4.2.2 Η επιλογή της μεθόδου συλλογής δεδομένων

Η μέθοδος συλλογής δεδομένων που ακολουθήθηκε είναι η συνέντευξη. Οι συνεντεύξεις, ως μεθοδολογικό εργαλείο της ποιοτικής έρευνας, επιτρέπουν την, σε βάθος, διερεύνηση ενός προβλήματος και συνεισφέρουν στην ουσιαστική κατανόηση του⁸⁵. Αυτό συμβαίνει, καθώς, ως μεθοδολογική προσέγγιση, βασίζεται στην αρχή της ελεύθερης επικοινωνίας ανάμεσα στα υποκείμενα και τον ερευνητή, ο οποίος μπορεί να προσεγγίσει επαρκέστερα τη σκέψη των συμμετεχόντων και στη συνέχεια «να ερμηνεύσει τα φαινόμενα σε σχέση με το νόημα που αποδίδουν τα άτομα σε αυτά»⁸⁶. Διαθέτουν πολλά πλεονεκτήματα, ένα από τα οποία είναι το γεγονός ότι δεν υπάρχει περιορισμός στις απαντήσεις των υποκειμένων με αποτέλεσμα να εξασφαλίζονται λεπτομερή δεδομένα που βοηθούν στην κατανόηση του υπό διερεύνηση ζητήματος⁸⁷. Ειδικά, οι «ανοιχτές» ερωτήσεις στις συνεντεύξεις αποκαλούνται τα «διαμάντια» των πληροφοριών γιατί αποτυπώνουν την αυθεντικότητα και την ειλικρίνεια της απάντησης και γιατί μπορούν να «ρίξουν φως» σε ένα ζήτημα, για το οποίο οι απαντήσεις δεν είναι δυνατό να προβλεφθούν από πριν⁸⁸.

---

⁸⁴ Creswell, J. W. (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση: Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας* (Επιμέλεια Χαράλαμπος Τζορμπατζούδης). Αθήνα: Ίων.

⁸⁵ Denzin, N. K., Lincoln, Y. S., & Giardina, M. D. (2006). Disciplining qualitative research (Vol 1). *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 19(6), 769-782.

⁸⁶ Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2005). *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications. p. 3.

⁸⁷ Creswell, J. W. (2011), ό.π, σσ. 256.

⁸⁸ Λαμπίρη-Δημάκη, Ι. (1983). *Η ελληνική κοινωνία στη φοιτητική συνείδηση*. Αθήνα: Οδυσσέας. σελ. 21

Στην παρούσα έρευνα, επιλέχθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη. Η απόφαση αυτή οφείλεται, αρχικά, στο γεγονός ότι οι ημιδομημένες συνεντεύξεις έχουν σχετικά προκαθορισμένη μορφή ενώ ταυτόχρονα παρέχουν τη δυνατότητα της σε βάθος ανάλυσης των δεδομένων. Επιπλέον, στις ημιδομημένες συνεντεύξεις, η πιθανότητα ο ερευνητής να είναι μεροληπτικός και να επηρεάσει τις απαντήσεις των υποκειμένων μειώνεται κατά πολύ, εφόσον αξιοποιεί τον οδηγό συνέντευξης, ο οποίος βοηθά τον ερευνητή να μην παρεκκλίνει από την αντικειμενικότητα των ερωτήσεων και να μη κάνει ερωτήσεις που πηγάζουν από προσωπικές απορίες⁸⁹. Ωστόσο, η εμπειρία του ερευνητή έχει πολλή μεγάλη σημασία γιατί αυτός καθορίζει σε σημαντικό βαθμό τον τρόπο που θα διαμορφωθεί το πλαίσιο συζήτησης και πώς τελικά, αυτή θα εξελιχθεί.

Η κατασκευή του οδηγού συνέντευξης έγινε προσεκτικά και στόχευε σε ερωτήσεις που να επιτρέπουν στα υποκείμενα να εκφραστούν ελεύθερα. Το καίριο ζήτημα στην παρούσα διαδικασία είναι η ευελιξία κατά τη διενέργεια των συνεντεύξεων. Προηγήθηκαν ορισμένες εισαγωγικές ερωτήσεις για τα δημογραφικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του δείγματος (φύλο, τμήμα, ηλικία, τόπος μόνιμης κατοικίας, επίπεδο εκπαίδευσης και κοινωνική και επαγγελματική κατηγορία γονέων). Ακολούθησαν, ερωτήσεις που κατανεμήθηκαν σε άξονες με βάση τον στόχο και τα ερευνητικά ερωτήματα. Με βάση αυτά, ο οδηγός συνέντευξης χωρίστηκε σε τρεις θεματικές κατηγορίες-άξονες, ώστε να διασφαλισθεί η προσήλωση στο σκοπό και το θέμα της συνέντευξης. Συγκεκριμένα, η πρώτη ενότητα περιελάμβανε ερωτήματα σχετικά με τα αίτια μετανάστευσης και τη σχέση της οικογένειας με την χώρα υποδοχής. Η δεύτερη ενότητα περιελάμβανε ερωτήματα σχετικά με την ικανοποίηση από τις σπουδές, την ακαδημαϊκή και κοινωνική ενσωμάτωση των φοιτητών/τριών και τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν. Τέλος, η τρίτη ενότητα περιελάμβανε ερωτήματα σχετικά με τις αντιλήψεις των φοιτητών/τριών για την υποστήριξη που έλαβαν.

4.2.3 Η διεξαγωγή των συνεντεύξεων και η απομαγνητοφώνηση

Ο χρόνος διεξαγωγής των συνεντεύξεων έγινε το ακαδημαϊκό έτος 2019-2020. Πριν από τη τελική φάση των συνεντεύξεων διεξήχθη ένας αριθμός πέντε πιλοτικών συνεντεύξεων με σκοπό την ανατροφοδότηση του περιεχομένου του οδηγού της

---

⁸⁹ Bryman, A. (2017). *Μέθοδοι κοινωνικής έρευνας* (μτφ. Π. Σακελλαρίου). Αθήνα: Gutenberg

συνέντευξης. Οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν διαδικτυακά, μέσω του προγράμματος Skype. Όπως συμβαίνει και στις δια ζώσης συνεντεύξεις, δόθηκαν οι απαραίτητες εξηγήσεις στα υποκείμενα για τους κανόνες δεοντολογίας που τηρεί η ερευνητική διαδικασία, ώστε να μειωθεί η επιφυλακτικότητα και η ανησυχία τους. Τους ζητήθηκε η σχετική άδεια για να χρησιμοποιηθεί το μαγνητόφωνο και να εξασφαλισθεί η συναίνεσή τους. Κατά την αρχική επικοινωνία συζητήθηκε και το ζήτημα της ανωνυμίας, για το πώς, δηλαδή, θα χρησιμοποιηθούν οι πληροφορίες. Δόθηκε η υπόσχεση ότι η συνέντευξη θα σταματήσει στο σημείο που τα υποκείμενα δεν θα αισθάνονται άνετα ή ότι, ακόμα κι αν αρχικά καταγραφούν κάποιες απόψεις τους, μπορεί, στη συνέχεια, να ζητήσουν να μην δημοσιοποιηθούν. Αυτού του τύπου οι εξηγήσεις και οι διαβεβαιώσεις είναι δικλίδες ασφαλείας για την ασφαλή διεξαγωγή των συνεντεύξεων. Προκειμένου να διασφαλιστούν ζητήματα εσωτερικής και εξωτερικής αξιοπιστίας και εγκυρότητας της έρευνας, η ερευνήτρια ήταν όσο το δυνατό πιο συνεπής στη διατύπωση των ερωτήσεων. Τέλος, η ερευνήτρια ήταν άκριτος συνομιλητής δείχνοντας τη διάθεση να κατανοήσει τη στάση των ερωτώμενων και τις αντιλήψεις τους εξασφαλίζοντας αντικειμενικότητα στην αντιμετώπιση των όσων άκουγε. Στη συνέχεια, το ηχητικό υλικό απομαγνητοφωνήθηκε. Οι απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις διαβάστηκαν αρκετές φορές ώστε να αποκτήσει η ερευνήτρια εξοικείωση με τις απαντήσεις. Ακολούθησε η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου των απομαγνητοφωνημένων συνεντεύξεων μέσα από τη συστηματική κωδικοποίηση του περιεχομένου σε ευρύτερες θεματικές κατηγορίες. Αφού συγκεντρώθηκαν όλες οι κατηγορίες και δόθηκαν τίτλοι, στη συνέχεια κατασκευάστηκαν οι βασικοί της άξονες, οι οποίοι επιλέχθηκαν σε συνδυασμό με τους στόχους και τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας αποτελούνταν από τέσσερα μέρη:

Α μέρος – κοινωνικά χαρακτηριστικά/προφίλ φοιτητή/-τριας

1. Προσωπικά στοιχεία (ηλικία, εθνικότητα)
2. Χρόνια διαμονής στη χώρα υποδοχής
  - 5 Έτος εγγραφής στη σχολή και εξάμηνο σπουδών
  - 6 Επίπεδο ελληνομάθειας

- 7 Οικογενειακή κατάσταση
- 8 Επίπεδο εκπαίδευσης πατέρα – μητέρας - υπολοίπων μελών της οικογένειας
- 9 Επάγγελμα γονέων και σχέση με τη χώρα υποδοχής

Β μέρος: Αιτίες μετανάστευσης

1. Απόφαση εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση – προτιμήσεις και επιλογές
2. Μετανάστευση στην Ελλάδα: Έτος μετανάστευσης – λόγοι που οδήγησαν σε αυτή την απόφαση
3. Λόγοι συνέχισης των σπουδών στην ανώτατη εκπαίδευση της χώρας υποδοχής - προτιμήσεις, επιλογές
4. Προσδοκίες από τις σπουδές: Αξιοποίηση των σπουδών - πτυχίου-Επιστροφή στη χώρα προέλευσης– λόγοι

Γ μέρος: Η διαδρομή στο Πανεπιστήμιο

- 1 Ικανοποίηση από τις σπουδές
- 2 Ακαδημαϊκή και κοινωνική ενσωμάτωση (Μάθηση, Επιδόσεις στα μαθήματα, Πρόγραμμα σπουδών, Σχέσεις με καθηγητές και συμφοιτητές/τριες, Ελεύθερος χρόνος, συμμετοχή σε δραστηριότητες του Πανεπιστημίου, Παράλληλη εργασιακή απασχόληση
- 3 Δυσκολίες και εγκατάλειψη σπουδών – Διακρίσεις

Δ μέρος – Πολιτικές και πρακτικές υποστήριξης του ιδρύματος

- 1 Αντιλήψεις για το βαθμό υποστήριξης (επάρκεια δομών και υπηρεσιών)
- 2 Προτάσεις

4.2.4 Το δείγμα

Το δείγμα της έρευνάς μας αποτελούν φοιτητές/τριες που έχουν εισαχθεί μέσω των ειδικών κατηγοριών των αλλοδαπών-αλλογενών στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων από το ακαδημαϊκό έτος 2010-2011 έως το ακαδημαϊκό έτος 2019-2020. Οι φοιτητές/τριες που μελετώνται στην παρούσα εργασία δεν προέρχονται από κράτη- μέλη της

Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εισήχθησαν στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων χωρίς εξετάσεις όσοι φοιτούν για την απόκτηση προπτυχιακού διπλώματος (9) και μετά από σχετική προκήρυξη όσοι είναι υποψήφια διδάκτορες⁹⁰ (2). Κανείς από τους φοιτητές/τριες δεν έχει ολοκληρώσει τις σπουδές τους. Ορισμένοι βέβαια έχουν καθυστερήσει αν και στην πλειοψηφία τους βρίσκονται στα πρώτα έτη των σπουδών τους.

Πιο συγκεκριμένα, το δείγμα μας αποτελείται από 11 ξένους φοιτητές/τριες διαφόρων υπηκοοτήτων, όπως φαίνεται στον πίνακα 5. Διεξήχθη σκόπιμη δειγματοληψία και το δείγμα επελέγη με συγκεκριμένα κριτήρια που καθορίστηκαν από τα ερευνητικά ερωτήματα. Πληθυσμό του δείγματος αποτελούν οι ενεργοί φοιτητές/τριες του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων που δεν κατάγονται από την Ελλάδα αλλά έχουν μεταναστεύσει σε αυτή με σκοπό τις σπουδές. Από τον συνολικό πληθυσμό επιλέχθηκε ένας περιορισμένος αριθμός 11 ατόμων για να συμμετάσχουν στην έρευνα. Ο αριθμός αυτός επιλέχθηκε με βάση την αντιπροσωπευτικότητα που εξασφαλίζεται από την ποιοτική σύσταση της ομάδας που αποτελεί το δείγμα. Έγινε προσπάθεια τα υποκείμενα να αποτελούν χαρακτηριστικές, τυπικές, περιπτώσεις που αντιπροσωπεύουν στον καλύτερο βαθμό τον υπό εξέταση φοιτητικό πληθυσμό.

Οι φοιτητές/τριες του δείγματος κατάγονται από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής ένωσης και φοιτούν σε ελληνικό Πανεπιστήμιο, στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Οι 5 είναι γυναίκες και οι 6 άντρες. Οι 7 φοιτητές/τριες ανήκουν στις ειδικές κατηγοριών υποψηφίων και ειδικότερα στην υποκατηγορία των αλλογενών – αλλοδαπών, δηλαδή όσων φοιτητών/τριών και οι δύο γονείς δεν είναι Έλληνες. Τέσσερις φοιτητές/τριες έχουν γονείς που κατάγονται από την Ελλάδα αλλά δεν έζησαν ποτέ στη χώρα. Έχουν μόνο ελληνικές ρίζες. Όλοι γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα σε επίπεδο B2. Ορισμένοι από αυτούς γνώριζαν, σε πολύ μικρό βαθμό, την ελληνική γλώσσα ήδη από την οικογένειά τους διότι είναι δεύτερης ή τρίτης γενιάς μετανάστες σε χώρες του εξωτερικού. Για τους περισσότερους φοιτητές/τριες του δείγματος, δεν υπάρχουν οικογενειακοί δεσμοί με την Ελλάδα. Κανείς, βέβαια, από τους συμμετέχοντες δεν ήξερε τόσο καλά ελληνικά

---

⁹⁰ Οι υποτροφίες για τη λήψη διδακτορικού διπλώματος χορηγούνται ετησίως μετά από επιλογή, βάσει κριτηρίων αξιολόγησης του φακέλου υποψηφίων. Η διάρκεια της υποτροφίας ορίζεται από ένα (1) έως τρία (3) έτη.

ώστε να μπορεί να παρακολουθήσει σπουδές σε ελληνικό ίδρυμα χωρίς προηγουμένως να διδαχθεί τη γλώσσα. Δεδομένου του γεγονότος ότι θεσμικά είναι απαραίτητη η κατοχή πιστοποιητικού γλωσσομάθειας και επάρκειας της ελληνικής γλώσσας για την εισαγωγή σε ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι συμμετέχοντες στην έρευνα στην πλειοψηφία τους κατέχουν το σχετικό πιστοποιητικό που δηλώνει την επάρκεια στη χρήση της γλώσσας, το οποίο έλαβαν μετά την ετήσια συμμετοχή τους σε τμήμα διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα. Κατά συνέπεια, όλοι οι συμμετέχοντες έχουν φοιτήσει για ένα ή δύο χρόνια, προκειμένου να μάθουν την ελληνική γλώσσα, σε κάποιο από τα Κέντρα διδασκαλίας Ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού που υπάρχουν στα μεγάλα Πανεπιστημιακά ιδρύματα της Ελλάδας (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα) πριν ξεκινήσουν τις σπουδές τους στο τμήμα επιλογής τους.

Εισήχθησαν στο ελληνικό Πανεπιστήμιο ως φοιτητές/τριες ειδικής κατηγορίας στην κατηγορία αλλοδαποί- αλλογενείς που οι γονείς τους δεν είναι από την Ελλάδα. Δεν έδωσαν εισαγωγικές εξετάσεις και μπήκαν στο τμήμα με ποσοστό 0.5%, όπως ορίζει ο νόμος.

Όσον αφορά στο τμήμα φοίτησης, οι συμμετέχοντες έχουν επιλέξει να φοιτήσουν σε ιατρικές και θετικές σχολές όπως Ιατρική, Βιολογία, Πληροφορική, Μαθηματικά. Συγκεκριμένα, ένας φοιτά στο τμήμα Πληροφορικής, ένας στο τμήμα Μαθηματικών, δύο στο τμήμα Βιολογικών εφαρμογών, πέντε στο τμήμα Ιατρικής και ένας στο τμήμα Οικονομικών επιστημών.

Οι σχολές αυτές είναι κυρίαρχες στις προτιμήσεις των φοιτητών/τριών από άλλες χώρες όπως δείχνουν τα δεδομένα της έρευνας. Τα ευρήματα αυτά έρχονται σε αντίθεση με τα στατιστικά στοιχεία για το προφίλ των ξένων φοιτητών/τριών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων τη δεκαετία 2000-2010. Όπως είδαμε και προηγουμένως, οι ξένοι φοιτητές/τριες προτιμούσαν να φοιτήσουν σε τμήματα Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών, όπου το ποσοστό εισαγωγής είναι μεγαλύτερο (1%) σε σχέση με το ποσοστό εισαγωγής σε θετικές σχολές (0,5%).

Οι γονείς των συμμετεχόντων έχουν, στην πλειοψηφία τους, ανώτερη και ανώτατη μόρφωση όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα, ενώ το 36.4% έχουν λάβει βασική ή τεχνική εκπαίδευση. Όσον αφορά στην επαγγελματική κατηγορία των γονέων παρατηρείται υψηλή ανομοιογένεια. Υπάρχουν φοιτητές/τριες που οι γονείς

τους ανήκουν σε υψηλή κοινωνικοεπαγγελματική κατηγορία και ορισμένοι που οι γονείς τους ανήκουν στην κατώτερη κατηγορία. Αναλυτικότερα, το προφίλ των συμμετεχόντων στην έρευνα φαίνεται στον πίνακα 5

Πίνακας 5 Χαρακτηριστικά φοιτητών του δείγματος

	Χώρα καταγωγής	Φύλο	Σχολή-Τμήμα	Ηλικία	ΓΛΩΣΣΑ	ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΓΟΝΕΩΝ
1	Αλβανία	Θ	Βιολογικών εφαρμογών	21	B2	Γυμνάσιο, Λύκειο (ιδ. υπάλληλος, ηλεκτρολόγος)
2	Ιορδανία	A	Ιατρική	21	B2	ΑΕΙ (ιατροί)
3	Αμερική	Θ	Ιατρική	21	B2 + Έλληνες γονείς	ΑΕΙ (καθηγητές Πανεπιστημίου)
4	Ταϊλάνδη	A	Πληροφορική (διδαστορικό)	32	B2	ΑΕΙ (εκπαιδευτικός)
5	Αλβανία	A	Βιολογικών εφαρμογών	21	B2 + Έλληνες γονείς	ΑΕΙ (αστυνομικός, δασκάλα)
6	Αλβανία	Θ	Ιατρική	20	B2+ Έλληνες γονείς	Βασική (ελεύθεροι επαγγελματίες)
7	Αλβανία	A	Οικονομικό	21	B2	Τεχνική εκπαίδευση (νοσοκόμος, οικιακά)
8	Ταϊλάνδη	Θ	Μαθηματικό (διδαστορικό)	34	B2	ΑΕΙ (εκπαιδευτικός)
9	Παλαιστίνη	A	Ιατρική	22	B2	ΑΕΙ (εκπαιδευτικοί)
10	Λίβανος	A	Ιατρική	32	B2	ΑΕΙ (εκπαιδευτικός)
11	Αλβανία	Θ	Χημεία (διδαστορικό)	27	B2 (χωρίς πιστοποίηση)	Βασική (μοδίστρα, ξυλουργός)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

5.1 Αιτίες μετανάστευσης και προσδοκίες από τις σπουδές

5.1.1 Αιτίες μετανάστευσης

Μια από τις βασικότερες ερωτήσεις που τέθηκαν στους συμμετέχοντες προκειμένου να διερευνηθεί η πορεία τους στο Πανεπιστήμιο σχετίζεται με τα αίτια της μετανάστευσης τους στην Ελλάδα. Οι φοιτητές/τριες του δείγματος αποφάσισαν να φοιτήσουν στην Ελλάδα γιατί, με βάση τις δηλώσεις τους, 1. παρέχεται σε αυτούς δωρεάν εκπαίδευση, 2. αναγνωρίζεται ο τίτλος σπουδών στην Ευρώπη, 3. είναι εύκολη για αυτούς η πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, 4. η Ελλάδα είναι ασφαλής και ήσυχη χώρα και προσφέρει καλό επίπεδο διαβίωσης 5. προέκυψαν προσωπικοί λόγοι όπως απόφαση για ανεξαρτητοποίηση από την οικογένεια ή παρότρυνση συγγενικών προσώπων. 6. πολιτισμικοί λόγοι-κουλτούρα. Οι φοιτητές/τριες από την Αλβανία όταν ρωτήθηκαν για τους λόγους που επέλεξαν την Ελλάδα για τις σπουδές τους επεσήμαναν την εγγύτητα σε σχέση με τον τόπο καταγωγής τους που τους δημιουργείτο αίσθημα ότι “βρίσκονται στο σπίτι τους” αλλά και τη φήμη των ελληνικών Πανεπιστημίων.

(ΣΥΝ 1: -Δεν είχα σκεφτεί να φύγω ποτέ από την Αλβανία. Είχα σκεφτεί να πάω στα Τίρανα, να σπουδάσω εκεί αλλά τα πράγματα έγιναν πολύ δύσκολα αυτό το χρόνο και δεν είχα δυνατότητες να πάω εκεί. Μια φίλη από εδώ μας είπε ότι είχε σπουδάσει στα Ιωάννινα και μας είπε ότι εδώ είναι πιο εύκολα γιατί δεν πρέπει να πληρώνεις για το πανεπιστήμιο για τα βιβλία γιατί στην Αλβανία πρέπει να πληρώνεις για όλα, [εδώ] δε πληρώνεις για το φαγητό.... Είναι κάποια πράγματα πολύ πιο εύκολα για εμάς οικονομικά αλλά είναι και το πτυχίο στο τέλος που αναγνωρίζεται στην Ευρώπη ...και μπορείς να το χρησιμοποιήσεις σαν πτυχίο αν πηγαίνεις κάπου αλλού [στην

Ευρώπη]...στην Αλβανία δεν σε γνωρίζει κανείς αν βγαίνεις με αυτό το πτυχίο, μόνο στην Αλβανία γνωρίζεται).

Οι φοιτητές/τριες από την Ιορδανία και την Παλαιστίνη αναφέρθηκαν σε θρησκευτικούς λόγους και στις κοινές θρησκευτικές πεποιθήσεις μεταξύ των δύο χωρών οι οποίες διατηρούνται και αναπτύσσονται από το Πατριαρχείο.

(ΣΥΝ9: -Εγώ τελείωσα το σχολείο στην Παλαιστίνη και εκεί μέχρι τώρα έχουμε πόλεμο και παρόλα αυτά τα πανεπιστήμια που έχουμε στην Παλαιστίνη είναι πάρα πολύ ακριβά και δεν είναι πάρα πολύ καλά πανεπιστήμια δηλαδή αν θέλω να σπουδάσω εκεί ιατρική κάθε εξάμηνο -και δε λέω κάθε χρόνο- κάθε εξάμηνο θα πρέπει να πληρώνω εκεί περίπου 15.000 ευρώ ..είναι πάρα πολλά. Βέβαια δε βγαίνουν αυτά τα χρήματα εκεί στην Παλαιστίνη από τους γονείς μου γιατί έχω αδέρφια και εκεί και σπουδάζουν και διάλεξα την Ελλάδα γιατί εμείς στην Παλαιστίνη είμαστε χριστιανοί και έχουμε πάρα πολύ καλή σχέση [με το Πατριαρχείο]μεταξύ του Πατριαρχείου που έχουμε εμείς και το Πατριαρχείο εδώ στην Ελλάδα... δεν έχουμε εμείς αραβικό Πατριαρχείο, έχουμε ελληνικό πατριαρχείο δηλαδή εμείς έχουμε καλή σχέση. Πριν από όλα αυτά όταν ήμουν 16 χρονών μου άρεσε πάρα πολύ η Ελλάδα και τώρα μου αρέσει και έχω γνωρίσει μια κοπέλα και ένα παιδί στη Βηθλεέμ, ήρθαν ως τουρίστες και εκεί έμαθα πόσο καλοί άνθρωποι είστε και μέχρι τώρα το πιστεύω αυτό γιατί...για αυτό ήρθα εδώ).

Ενδιαφέρον είναι το εύρημα σύμφωνα με το οποίο οι συμμετέχοντες στην έρευνα θεωρούν ευκολότερη την πρόσβαση στο Πανεπιστήμιο σε σχέση με άλλες χώρες όπως τη Γερμανία και αυτό τους έκανε να αποφασίσουν να έρθουν στην Ελλάδα για σπουδές. Αυτό που φαίνεται από τη μαρτυρία μιας φοιτήτριας από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής ήταν ότι η πρόσβαση στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση είναι ευκολότερη σε σχέση με άλλα εκπαιδευτικά συστήματα ανώτατης εκπαίδευσης και αυτό αποτελεί σημαντικός λόγος επιλογής του.

(ΣΥΝ3: -Δεν ήθελα να μείνω στην Αμερική και ήταν θέμα να αποφασίσω αν θα πάω στη Γερμανία ή να θα πάω στην Ελλάδα και έκανα αίτηση και στις 2 χώρες αλλά από έναν γραφειοκρατικό λόγο επειδή έχω 2 απολυτήρια λυκείου για αυτό το λόγο δε μου επιτρέπεται να πάω κατευθείαν σε πανεπιστήμιο στη Γερμανία και θα έπρεπε να έχω

κάνει έναν χρόνο σε ένα student college και για αυτό αποφασίσαμε καλύτερα να έρθω κατευθείαν Ελλάδα, μόνο που τελικά έδωσα δύο φορές για να μπω).

Αποτελεί γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τα ευρήματα της παρούσας έρευνας ότι οι σπουδές στην Ελλάδα αποτελούν πόλο έλξης για υπηκόους τρίτων χωρών εφόσον αφενός δεν απαιτούνται εισαγωγικές εξετάσεις- η εισαγωγή στα ιδρύματα γίνεται με βάση το βαθμό του απολυτηρίου της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης- και αφετέρου παρέχεται δωρεάν εκπαίδευση (δωρεάν πανεπιστημιακά συγγράμματα, ιατρική περίθαλψη και δυνατότητα δωρεάν σίτισης). Επίσης, αποτελούν πόλο έλξης γιατί παρέχεται στους φοιτητές/τριες η δυνατότητα να λαμβάνουν άδεια διαμονής λόγω σπουδών που τους επιτρέπει την ελεύθερη πρόσβαση στη ζώνη Σένγκεν⁹¹.

Οι προσπάθειες για ένταξη της Ελλάδας μας στον ευρωπαϊκό χάρτη της ανώτατης εκπαίδευσης (EXAE) που επισφραγίζονται από νομοθετικές ρυθμίσεις και πράξεις, όπως η προβολή των ιδρυμάτων σε παγκόσμια εμβέλεια φαίνεται ότι έχει αυξήσει τη ζήτηση για φοίτηση στα ελληνικά πανεπιστήμια παρόλο που αυτά δεν παρέχουν, τουλάχιστον ακόμη, τη δυνατότητα για ξενόγλωσσα προπτυχιακά προγράμματα σπουδών. Τα ευρήματα της έρευνας έρχονται σε συμφωνία με τους παράγοντες που, σύμφωνα με τον Κελπανίδη⁹², συντελούν στην προσέλκυση των ξένων φοιτητών/τριών. Αυτοί σχετίζονται με την έλλειψη “πολιτισμικής απόστασης” μεταξύ των χωρών αποστολής και της χώρας υποδοχής, όπως είδαμε στην περίπτωση των φοιτητών/τριών που κατάγονται από την Αλβανία, οι οποίοι θεωρούν την Ελλάδα και την Αλβανία, δύο χώρες με κοινή πολιτισμική παράδοση, οι οποίες βρίσκονται πολύ κοντά.

Οι παράγοντες που ανέδειξε η παρούσα έρευνα ως σημαντικούς για τα αίτια που οι ξένοι φοιτητές/τριες προτιμούν την ελληνική ανώτατη εκπαίδευση για τις σπουδές τους συνδέονται με τις προσπάθειες που έχουν γίνει από το κράτος για τη διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πολιτική προσέλκυσης ξένων φοιτητών/τριών εκ μέρους του ελληνικού κράτους στο πλαίσιο συμφωνιών ή συνεργασιών με ιδρύματα του εξωτερικού. Για παράδειγμα, το

---

⁹¹ Ινστιτούτο Διεθνών σχέσεων (2012). *Μετανάστευση στην ΕΕ Φοιτητών από Τρίτες χώρες, βασική Μελέτη*. Υπουργείο Εσωτερικών: Αθήνα.

⁹² Κελπανίδης, Μ.(2006), ό.π, σσ. 137.

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων στο πλαίσιο δράσεων εξωστρέφειας διαθέτει τη Διεύθυνση Διεθνών & Δημοσίων Σχέσεων η οποία αποτελεί μία από τις δομικές διοικητικές μονάδες του ιδρύματος και έχει ως πρωταρχικό σκοπό, την σύνδεση του Πανεπιστημίου με την κοινωνία σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, ασχολείται με την εφαρμογή και ανάπτυξη της στρατηγικής διεθνοποίησης του Ιδρύματος όπως τη σύναψη διμερών σχέσεων και πρωτοκόλλων συνεργασίας, την υλοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων και τη διατήρηση και ενίσχυση της θετικής του εικόνας. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των Ταϊλανδών φοιτητών/τριών οι οποίοι αποφάσισαν να σπουδάσουν στην Ελλάδα όταν ενημερώθηκαν για το πρόγραμμα σπουδών του τμήματος κατά την επίσκεψη εκπροσώπου του Τμήματος Δημοσίων σχέσεων του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων στην Ταϊλάνδη.

Οι παραπάνω παράγοντες σε συνδυασμό με τη σχετικά εύκολα εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, όπως ανέφερε ο φοιτητής από την Ιορδανία, τη δωρεάν φοίτηση, καθώς και η δημιουργία ίσων ευκαιριών πρόσβασης όλων των πολιτών, ανεξαρτήτως εθνικής προέλευσης καθιστούν τα ελληνικά ιδρύματα ελκυστικά για σπουδές.

Αντίθετα, από τα σημαντικότερα μειονεκτήματα κατά τη διαδικασία της πρόσβασης των ξένων φοιτητών/τριών στο ελληνικό πανεπιστήμιο είναι η γραφειοκρατία. Οι φοιτητές/τριες στην πλειοψηφία τους δήλωσαν ότι υπήρξαν πολλά προβλήματα και καθυστερήσεις κατά τη διαδικασία εγγραφής στο Πανεπιστήμιο. Όλοι οι φοιτητές/τριες εξέφρασαν αρνητικές απόψεις για αυτό το ζήτημα, όπως η άποψη του φοιτητή από την Αλβανία.

(ΣΥΝΙ: -Είπε η φίλη μου στη μαμά μου και της μαμάς μου της άρεσε, είπε ότι είναι καλή ιδέα,, πιο εύκολα στην Ελλάδα. Το μόνο πρόβλημα ήταν με τα έγγραφα που κάναμε, ότι ήταν πάρα πολλά και μας πήρε πολύ χρόνο. Σκεφτήκαμε ότι δε θα το πάρουμε καθόλου ότι δε θα πήγαινα στο Πανεπιστήμιο καθόλου. Μας πήρε περίπου δύο μήνες. Ήταν έγγραφα για άδεια παραμονής για το Πανεπιστήμιο πάρα πολλά έγγραφα.. και να τα στείλεις στην Αθήνα και να περιμένεις και από εκεί Πανεπιστήμιο).

Με εξαίρεση το θέμα της γραφειοκρατίας, πράγματι, η πολιτική που ασκεί το κράτος για την είσοδο ξένων φοιτητών/τριών στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση είναι ιδιαίτερα ευνοϊκή αν σκεφτεί κανείς ότι τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά συστήματα

διαθέτουν πιο ανελαστικές νομοθετικές ρυθμίσεις που αποτρέπουν τα άτομα από τρίτες χώρες να εισέλθουν. Η έρευνα επίσης καταδεικνύει ότι υπάρχει μεγάλη ζήτηση για την απόκτηση ενός πτυχίου που εντάσσεται στο ευρωπαϊκό πλαίσιο λόγω της ισχυρής αναγνώρισης στην παγκόσμια αγορά εργασίας. Αυτό αποτελεί ένα ισχυρό όπλο για την Ελλάδα, αν το σκεφτούμε σε συνδυασμό με την άσκηση ευνοϊκής κοινωνικής πολιτικής (δωρεάν εκπαίδευση και διαμονή)- όλοι οι συμμετέχοντες διαμένουν σε δωρεάν εστίες που τους παραχωρεί το κράτος και έχουν το δικαίωμα της δωρεάν σίτισης. Αξιοπερίεργο είναι το γεγονός ότι, παρόλα τα παραπάνω θετικά στοιχεία, το ποσοστό συμμετοχής των ξένων φοιτητών/τριών παραμένει χαμηλό. Όπως είδαμε προηγουμένως, το ποσοστό ξένων φοιτητών/τριών που ήταν εγγεγραμμένοι στα τριτοβάθμια ιδρύματα της Ελλάδας κυμαίνεται στο 3,4% για το έτος 2017, ποσοστό πολύ χαμηλότερο από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, ο οποίος διαμορφώθηκε στο 8,1%. Αυτό το γεγονός ενδεχομένως να οφείλεται στην απουσία προγραμμάτων στην αγγλική γλώσσα. Αποτελεί ένα ζήτημα που χρήζει περαιτέρω έρευνας. Χρήσιμα προς αυτή την κατεύθυνση είναι τα ευρήματα σχετικά με τις απόψεις των φοιτητών/τριών για τις προσδοκίες από τις σπουδές τους, που παρουσιάζονται στη συνέχεια.

5.1.2 Προσδοκίες από τις σπουδές

Οι φοιτητές/τριες που συμμετείχαν στην έρευνα στην πλειοψηφία τους έχουν σαφείς προσδοκίες από τις σπουδές τους. Φαίνεται ότι αυτές σχετίζονται με την εξεύρεση εργασίας στην Ευρώπη ή την παραμονή τους στην Ελλάδα. Προφανώς, αυτές οι προσδοκίες σχετίζονται με τη δυνατότητα που παρέχει η Ελλάδα για την κινητικότητα των φοιτητών/τριών εντός της Ευρωπαϊκής ένωσης και την ένταξη τους στην αγορά εργασίας. Αρκετοί είναι οι συμμετέχοντες που βλέπουν τις συγκεκριμένες σπουδές ως ενδιάμεσο βήμα για την επαγγελματική τους αποκατάσταση σε κάποια ευρωπαϊκή χώρα. Δεδομένου του γεγονότος ότι έχουν επιλέξει για τις σπουδές τους αντικείμενα που έχει άμεση επαγγελματική αποκατάσταση όπως είναι ο κλάδος της Πληροφορικής και η Ιατρική, μπορούμε εύκολα να αντιληφθούμε ότι στοχεύουν στην απόκτηση συγκεκριμένων προσόντων ανταγωνίσιμων στην αγορά εργασίας. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ορισμένοι φοιτητές/τριες αναφέρονται για τα επαγγελματικά τους σχέδια με συγκεκριμένες πληροφορίες. Δε μιλούν με τυχαίους χαρακτηρισμούς για τα πλάνα τους και φαίνεται να έχουν προσχεδιάσει τα επόμενα βήματά τους. Αντίθετα, υπάρχουν φοιτητές/τριες των οποίων τα σχέδια για την αγορά

εργασίας είναι περισσότερα αόριστα και στηρίζονται στη θέληση να έχουν ένα αναγνωρισμένο πτυχίο στην Ευρώπη. Οι διαφορές αυτές όπως επιβεβαιώνεται και από προηγούμενες έρευνες^{93,94}, εξαρτώνται από το κοινωνικοοικονομικό τους υπόβαθρο των φοιτητών/τριών

(ΣΥΝ2: -Με έστειλαν οι δικοί μου να σπουδάσω ιατρική στην Ελλάδα γιατί είναι πιο εύκολα σε σχέση με άλλες χώρες όπως η Αμερική που σκεφτόμουν να πάω. Στην Αμερική πρέπει να δοκιμαστώ για κάποια χρόνια και μετά να γίνω δεκτός για να φοιτήσω. Μετά τις σπουδές με περιμένουν οι θείοι μου στην Αυστραλία γιατί έχουν κλινική στο Σίδνεϊ. Θα εργαστώ εκεί). (επίπεδο εκπαίδευσης γονέων: AEI, επάγγελμα: ιατροί).

(ΣΥΝ1: -Θέλω να κάνω καριέρα. Αν είσαι καλός στο Πανεπιστήμιο θα βρεις πιο εύκολα δουλειά. Δεν είναι θέμα τύχης η δουλειά. Εδώ αν είσαι καλός θα βρεις δουλειά. Στην Αλβανία είναι πιο δύσκολα. Δεν μπορείς να βρεις δουλειά. Πολύ δύσκολο να βρεις δουλειά. Για εμάς που είμαστε νέοι και τελειώνουμε το Πανεπιστήμιο δε θα βρούμε δουλειά. Εδώ είναι πιο καλά. (επίπεδο εκπαίδευσης γονέων: γυμνάσιο και λύκειο, επάγγελμα: ιδιωτική υπάλληλος, ηλεκτρολόγος).

Η Ελλάδα αποτελεί τον ενδιάμεσο σταθμό για όσους προέρχονται από τρίτες χώρες προκειμένου να συναγωνιστούν σε προσόντα όσους αποφοιτούν από τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, η εύκολη πρόσβαση σε Πανεπιστημιακό ίδρυμα της Ελλάδας σε συνδυασμό με τη δυνατότητα για δωρεάν φοίτηση καθιστά ιδιαίτερα ελκυστική την έλευση φοιτητών/τριών υπηκόων τρίτων χωρών προκειμένου να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις χώρες της Ευρώπης όπου τα εκπαιδευτικά συστήματα είναι κλειστά αλλά οι συνθήκες στην αγορά εργασίας ιδιαίτερα ευνοϊκές.

---

⁹³ Τζαφέα, Ο. (2017). *Κοινωνικές ανισότητες στην ανώτατη εκπαίδευση: οι εμπειρίες των φοιτητών από τις σπουδές στο Πανεπιστήμιο*. (Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή). Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

⁹⁴ Σιάνου-Κύργιου, Ε. (2010). *Από το Πανεπιστήμιο στην αγορά εργασίας: Όψεις των κοινωνικών ανισοτήτων*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

(ΣΥΝ4: -Τότε νόμιζα ότι ήρθα να σπουδάσω εδώ κάτι για ρομποτική μάθηση και μετά θα πάω κάπου στην Ευρώπη να .....δουλέψω αλλά τώρα δεν ξέρω αν θα μείνω στην Ελλάδα αν θα έχω ευκαιρία αλλιώς θα ψάξω κάπου αλλού στην Ευρώπη. Δε ξέρω αν έχει ευκαιρία σε σχέση με αυτό που μαθαίνω τώρα στην Ταϊλάνδη. Αν έχει ευκαιρία ναι...δεν έχω πολύ μεγάλη άποψη για το που θέλω να πάω).

Οι προσδοκίες τους ικανοποιούνται ιδιαίτερα από το γεγονός ότι έχουν δυνατότητα για δωρεάν εκπαίδευση. Η δωρεάν εκπαίδευση αποτελεί για ορισμένους φοιτητές/τριες ένα ανέλπιστο όνειρο. Θεωρούν την Ελλάδα μια χώρα στην οποία μπορούν να πραγματοποιήσουν τα όνειρά τους.

(ΣΥΝ7: -Μου αρέσει η Ελλάδα, οι άνθρωποι είναι καλοί, υπάρχει καλό εκπαιδευτικό σύστημα. Όλοι έχουν την ευκαιρία να εκπληρώσουν τα όνειρά τους. Το Ελληνικό κράτος μας βοηθάει να μείνουμε δωρεάν στην εστία, στο φαγητό στα βιβλία και στα μέσα μεταφοράς πληρώνουμε πολύ λίγα λεφτά).

(ΣΥΝ9: -Το όνειρό μου είναι να γίνω γιατρός. Μέχρι τώρα εκεί έχουμε πόλεμο και οι άνθρωποι χρειάζονται βοήθεια για αυτό σκέφτομαι εγώ να τελειώσω από εδώ, δε θα ξεχάσω ποτέ την Ελλάδα νομίζω μετά τον πόλεμο θα γυρίσω εδώ, θα κάνω τη ζωή μου εδώ αλλά σκέφτομαι τώρα όταν θα τελειώσω την ιατρική θα πάω στην Παλαιστίνη να βοηθήσω τους ανθρώπους γιατί χρειάζονται πάρα πολύ βοήθεια).

Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα ευρήματα της έρευνας για τις εμπειρίες των φοιτητών/τριών από τις σπουδές τους. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία⁹⁵ όσο πιο συγκεκριμένες και ρεαλιστικές προσδοκίες αναπτύσσουν οι φοιτητές/τριες κατά τη διάρκεια των σπουδών τους τόσο πιο καλές εμπειρίες έχουν. Η απουσία στόχων οδηγεί τους φοιτητές να βρίσκονται συνεχώς σε μια διαδικασία αναζήτησης ταυτότητας και είναι συχνότερα λιγότερο ικανοποιημένοι από τις σπουδές τους.

---

⁹⁵ Bowden, M. P., & Doughney, J. (2010). Socioeconomic status, cultural diversity and the aspirations of secondary students in the western suburbs of Melbourne, Australia. *Higher Education*, 59(1), 115–129.

5.2 Η ακαδημαϊκή διαδρομή στο Πανεπιστήμιο

5.2.1 Ικανοποίηση από τις σπουδές

Ανάμεσα στις μεταβλητές που αξίζει να μελετηθούν συνδυαστικά με τις προσδοκίες από τις σπουδές είναι ο βαθμός ικανοποίησης από τις σπουδές. Το ερώτημα που προκύπτει είναι αν οι προσδοκίες των φοιτητών/τριών από τρίτες χώρες ικανοποιήθηκαν και ποιοι παράγοντες επηρεάζουν το βαθμό ικανοποίησης. Παράλληλα, από αυτό το ερώτημα μπορεί να αναδειχθεί ο βαθμός στον οποίο δίνεται έμφαση στην διαχείριση της ετερότητας και στην εξάλειψη των ανισοτήτων.

Σε γενικές γραμμές, όλοι οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι είναι πολύ ικανοποιημένοι από τις σπουδές τους. Οι προσδοκίες τους ικανοποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό και αυτό, όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, εξαρτάται σημαντικά από τη δυνατότητα για δωρεάν εκπαίδευση που δεν είναι συχνό φαινόμενο σε άλλες χώρες.

(ΣΥΝ10: -Είμαι πάρα πολύ ικανοποιημένος, δε το περίμενα αυτό καθόλου, χάρηκα πάρα πολύ όταν έμαθα ότι πήρα θέση στο ελληνικό πανεπιστήμιο. είμαι ευχαριστημένος με τη ζωή εδώ γιατί έχω δικαίωμα να μείνω στις εστίες και έχει λέσχη που δεν έχει καθόλου στην Παλαιστίνη. Σκέφτηκα ότι θα είναι σαν την Παλαιστίνη, δεν το περίμενα αυτό καθόλου αλλά είμαι πάρα πολύ χαρούμενος πάρα πολύ ευτυχισμένος).

Οι φοιτητές/τριες έδειξαν μια συνολική ικανοποίηση και αυτό αποτελεί ένδειξη της γενικότερης προσαρμογής τους στο ακαδημαϊκό περιβάλλον. Όσο μεγαλύτερη είναι η ικανοποίηση τόσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός ενσωμάτωσης στην ακαδημαϊκή ζωή και η συμμόρφωση με τους ακαδημαϊκούς κανόνες. Ωστόσο, έρευνες δείχνουν ότι οι φοιτητές/τριες που προέρχονται από κοινωνικά μη προνομιούχα στρώματα βιώνουν την ικανοποίηση από τις σπουδές ως ανασφάλεια για το είδος των προσόντων που κατέχουν και τα εφόδια με τα οποία είναι εξοπλισμένοι.^{96,97} Αναφέρθηκε και στο

---

⁹⁶ Bamber, J., & Tett, L. (2000). Transforming the learning experiences of non-traditional students: A perspective from higher education. *Studies in continuing education*, 22(1), 57-75.

⁹⁷ Bamber, J., & Tett, L. (2001). Ensuring integrative learning experiences for non-traditional students in higher education. *Widening Participation and Lifelong Learning*, 3(1), 8-16.

προηγούμενο κεφάλαιο ότι η δυναμική της οικογένειας είναι σημαντική για τον καθορισμό της επιτυχούς πορείας των παιδιών τους στην εκπαίδευση. Μια παρόμοια τάση παρουσιάζεται και στην παρούσα έρευνα.

(ΣΥΝ5: -Εντάζει για μένα ήταν λίγο δύσκολα επειδή τα ελληνικά μου δεν ήταν άριστα αλλά προσπαθώ κάθε μέρα διαβάζοντας και προσπαθώντας γίνομαι μέρα με τη μέρα καλύτερος. Αν είχα μάθει από μικρός τη γλώσσα θα ήταν πιο εύκολα. Αλλά και έτσι όπως έκανα εγώ που τα έμαθα σε λιγότερο χρόνο δηλαδή με λίγη προσπάθεια γίνεται).

Για αυτό αξίζει να μελετηθούν ποικίλες όψεις της ικανοποίησης από τις σπουδές αφού αυτή εξαρτάται από επιμέρους μεταβλητές που συγκροτούν την ακαδημαϊκή και κοινωνική ενσωμάτωση. Οι εμπειρίες τους από το πρόγραμμα σπουδών, τις μεθόδους διδασκαλίας, τις υποδομές, τη σχέση με τους καθηγητές και τους συμφοιτητές/τριες/τριες συγκροτούν μια συνολική εικόνα για το βαθμό ικανοποίησης. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται ξεχωριστά οι ποικίλες όψεις της ακαδημαϊκής και κοινωνικής ζωής των φοιτητών/τριών .

5.2.2 Ακαδημαϊκή και κοινωνική ενσωμάτωση

Αν και, συνολικά, οι φοιτητές/τριες δήλωσαν ικανοποιημένοι από τις σπουδές τους, ωστόσο, συχνές είναι οι αρνητικές δηλώσεις τους για επιμέρους όψεις της ακαδημαϊκής και κοινωνικής ζωής, οι οποίες δεν τους ικανοποίησαν εξαιτίας της διαφορετικής κουλτούρας. Αρχικά, ορισμένοι φοιτητές/τριες εξέφρασαν παράπονα για το σύστημα διδασκαλίας που βασίζεται στην αποστήθιση και υπάρχει έλλειψη συνεργατικής διάθεσης. Συγκρίνουν το παρόν σύστημα με το αντίστοιχο της χώρας καταγωγής τους.

(ΣΥΝ3: -Δεν ήταν ακριβώς όλα όπως θα ήθελα να είναι. Βασικά εντυπωσιάστηκα με κάποια πράγματα όπως για παράδειγμα τα συγγράμματα που παίρνουμε από το κράτος αντί να πληρώνουμε γιατί στην Αμερική τα βιβλία αυτά για να τα πάρουν τα παιδιά παίρνουν δάνεια, είναι πολύ ακριβά... και αυτό μου έκανε εντύπωση αλλά είναι λίγο διαφορετικός ο τρόπος διδασκαλίας ...αυτό είναι όλο. Βλέπω ότι μάλλον το σύστημα αυτό βασίζεται λίγο περισσότερο στην αποστήθιση και είναι λίγο πιο παθητικό το μάθημα. Στην Αμερική είναι πλέον λίγο πιο... δίνεται πιο πολύ βάση στην κατανόηση όχι..όχι... στην παπαγαλία. Εντάζει, βέβαια, ιατρική είναι, κάποια πράγματα είναι λογικό απλώς είναι πιο παλιομοδίτικο το μάθημα).

Αντιλαμβάνονται ότι υπάρχουν διαφορές που προκύπτουν από την επικοινωνία κατά τη διάρκεια των διαλέξεων, από την αλληλεπίδραση μέσα στην τάξη. Η επικοινωνία μέσα στην τάξη σε συνδυασμό και με τη διδακτική μέθοδο προσέγγισης της μάθησης που υιοθετούν οι καθηγητές αποτελούν καίριας σημασίας παράγοντες για τη βελτίωση της επίδοσης των φοιτητών/τριών. Αυτό το εύρημα επιβεβαιώνεται και από προηγούμενες μελέτες ⁹⁸. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας έδειξαν ότι οι φοιτητές/τριες από τρίτες χώρες τουλάχιστον των πρώτο χρόνο δεν είχαν καλή επίδοση στα μαθήματα γεγονός που οφείλεται κυρίως σε προβλήματα γλώσσας αλλά, κατ' επέκταση και σε προβλήματα επικοινωνίας με τους συμφοιτητές/τριες τους και τους καθηγητές.

(ΣΥΝ6: -Συγκεκριμένες διαφορές όχι αλλά ...εντάξει είναι λίγο μμμ. Για παράδειγμα εγώ στην αρχή δε μίλησα ούτε με τους καθηγητές ούτε όταν είχα απορία δεν ..μμμμ.....ντρεπόμουν λίγο να μιλήσω στην τάξη ενώ οι Έλληνες και πρότειναν κάτι στον καθηγητή και ρωτούσαν χωρίς να έχουν ντροπή).

Οι φοιτητές/τριες διέκριναν, επίσης, διαφορές και στον τρόπο που οι φοιτητές/τριες μελετούσαν. Θεωρούν ότι κάθε φοιτητής/τρια έχει διαφορετική προσέγγιση στη μαθησιακή διαδικασία. Δε διαχωρίζουν τους φοιτητές/τριες σε περισσότερο και λιγότερο επιμελείς αλλά δικαιολογούν και αυτούς που δεν είναι συνεπείς στην παρακολούθηση των μαθημάτων. Δικαιολογούν τους λιγότερο επιμελείς φοιτητές/τριες αναφερόμενοι στο γεγονός ότι ο καθένας έχει τον δικό του τρόπο στη μάθηση. Αυτή η στάση δείχνει ότι οι φοιτητές/τριες αυτοί είναι ανοιχτοί στη διαφορετικότητα και δέχονται τις διαφορές στον τρόπο προσέγγισης της μάθησης.

(ΣΥΝ5: -Υπάρχουν κάποιοι που προσπαθούν πάρα πολύ που διαβάζουν κάθε μέρα και έρχονται πάντα στις αίθουσες για μαθήματα, υπάρχουν και άλλοι που δεν έρχονται τόσο συχνά, υπάρχουν και άλλοι που δουλεύουν δηλαδή ο καθένας έχει τον τρόπο του σαν... όλοι έχουμε το πρόγραμμα μας και αυτό αλλά αυτό δε σημαίνει ότι κάποιος δεν είναι καλός φοιτητής).

Γενικά, οι συμμετέχοντες συναινούν με τον τρόπο που γίνεται η διδασκαλία και η μάθηση. Δείχνουν εξοικείωση με το σύστημα της διδασκαλίας και θεωρούν

---

⁹⁸ Schweisfuth, M. & Gu, Q. (2009) ό.π., σς.468

ιδιαίτερα ενισχυτικά τα συστήματα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Στην πλειοψηφία τους οι συμμετέχοντες στην έρευνα είναι ιδιαίτερα επιμελείς στην παρακολούθηση των μαθημάτων. Παρακολουθούν συστηματικά τα μαθήματα, χρησιμοποιούν τη βιβλιοθήκη και τρώνε σε καθημερινή βάση στη λέσχη. Επίσης, μένουν στην εστία. Ακολουθούν έναν τρόπο ζωής πολύ που είναι αρκετά εστιασμένος στις σπουδές τους. Το εύρημα αυτό ενισχύεται και από την ερώτηση που τους τέθηκε για τον ελεύθερο χρόνο τους και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική ζωή του Πανεπιστημίου, όπου αποκαλύπτεται ότι ζουν έναν συντηρητικό τρόπο ζωής παρόμοιο με αυτόν που ζουν οι φοιτητές/τριες με οικονομικές δυσκολίες. Το γεγονός αυτό παρέχει ενδείξεις για τον διαφορετικό τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν οι ξένοι φοιτητές/τριες τις σπουδές τους σε σχέση με τους Έλληνες.

(ΣΥΝ4: -Ευπνάω πολύ νωρίς, πηγαίνω για πρωινό στη λέσχη, και μετά στο τμήμα μου να δουλέψω, να κάνω την έρευνά μου και μετά το απόγευμα πάω στη λέσχη να φάω κάτι, γυρίζω δουλεύω και μετά γυρίζω να μιλήσω το βράδυ με τη μαμά μου στο σκάιπ. Αυτή είναι η μέρα μου. Στο κέντρο της πόλης πηγαίνω μόνο όταν έχω παραγγείλει κάτι από το e-shop, και επειδή πρέπει να πάρω φαγητά επειδή το σκ δε βγαίνω από την εστία επειδή έχει αδέσποτα).

Γενικά, οι ξένοι φοιτητές/τριες νιώθουν το αίσθημα της υποχρέωσης να ακολουθούν τους άτυπους κανόνες του ιδρύματος, δηλαδή να είναι συνεπείς στα μαθήματα, να αναπτύσσουν σχέσεις με τους συμφοιτητές/τριες τους και να είναι συνεργάσιμοι και γενικότερα να μη ξεφεύγουν από τη ζωή που τους προσφέρει το ίδρυμα. Αυτό υποδηλώνει μια προσπάθεια να ενσωματωθούν στην κουλτούρα του ελληνικού Πανεπιστημίου. Τα ευρήματα δείχνουν ότι γενικά ζούνε μια ζωή εντελώς διαφορετική από αυτή που ζουν οι Έλληνες φοιτητές/τριες και ότι καταβάλλουν μεγαλύτερη προσπάθεια για να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις των σπουδών τους, στοιχείο που επιβεβαιώνεται και από προηγούμενες έρευνες⁹⁹. Ένας φοιτητής ανέφερε ότι οι συμφοιτητές/τριες του περίμεναν περισσότερα πράγματα από αυτόν και ότι προσπαθούσε να τα καταφέρει και να προσαρμοστεί σε αυτά. Αυτή η στάση υποδηλώνει τη διάθεση να ενσωματωθούν στη κουλτούρα των Ελλήνων. Αν και έχουν πολύ διαφορετική ακαδημαϊκή και κοινωνική συμπεριφορά σε σύγκριση με τους

---

⁹⁹ Schweisfuth, M. & Gu, Q. (2009). ό.π., σσ. 270

Έλληνες φοιτητές/τριες, δέχονται τις διαφορές και είναι ανοιχτοί στο να ξεπεράσουν τα πολιτισμικά εμπόδια που παρουσιάζονται μεταξύ τους.

Πολύ σημαντικά είναι και τα ευρήματα που προκύπτουν από την ερώτηση που τέθηκε στους συμμετέχοντες για τη σχέση τους με τους καθηγητές. Παρουσιάστηκαν ποικίλες απόψεις. Επτά φοιτητές/τριες μίλησαν με θετικά λόγια για τους καθηγητές. Χρησιμοποίησαν χαρακτηρισμούς όπως “υποστηρικτικοί”, “κατανοητοί”, “επιστήμονες”, “καλοί” για να περιγράψουν τη συμπεριφορά τους. Αντίθετα, τέσσερις φοιτητές/τριες χρησιμοποίησαν χαρακτηρισμούς όπως “απρόσιτοι”, “απόντες”, “μη συνεργάσιμοι”. Γενικά, παρουσιάστηκαν ποικίλες και αντικρουόμενες απόψεις στο συγκεκριμένο θέμα. Αυτό που έχει, ωστόσο, ιδιαίτερη σημασία και που προκύπτει από τα ευρήματα της έρευνας είναι οι απόψεις των φοιτητών/τριών για τη βαρύτητα που θεωρούν ότι έχει η καλή σχέση με τους καθηγητές τους προκειμένου να βελτιώσουν την επίδοσή τους.

(ΣΥΝ10: -Το θετικό στην υπόθεση είναι ότι υπάρχουν κάποια μαθήματα στα οποία οι καθηγητές είναι τόσο πολύ υποστηρικτικοί που με βοήθησαν πάρα πολύ και με έκαναν να αγαπήσω αυτό που έκανα. Αλλά είναι και κάποιοι καθηγητές που δε σηκώνουν δεύτερη κουβέντα, με έχουν διώξει και από την αίθουσα επειδή πήγα να κάνω μια ερώτηση, ήταν πολύ....μμμμ....τόρα δε μου αρέσει η λέξη ρατσιστές αλλά κάπως έτσι, δηλαδή δεν ήθελαν οι ξένοι να είναι καλύτεροι από τους Έλληνες. Γενικά αντιμετώπιζαν έτσι όσους δεν είναι από την Ελλάδα. Έβλεπα συμπεριφορές και τέτοια εγώ έτσι κατάλαβα ...κάποιοι όχι όλοι, προς θεού).

(ΣΥΝ10: -Οι καθηγητές οι περισσότεροι δεν νοιάζονται. Δε βοηθάνε ειδικά έναν άνθρωπο σαν εμένα που δεν ήξερε ελληνικά δε μπορούσε να διαβάσει δηλαδή μια ερώτηση που θα τη διάβαζε ένας Έλληνας ..θα την καταλάβαινε αμέσως ....ενώ εγώ ήθελα 1-2 λεπτά για να καταλάβω την ερώτηση και αν....Δε με άφηναν να ανοίξω κανένα λεξικό για να κάνω μετάφραση και δεν με βοηθούσαν στη μετάφραση. Αυτό συνέβαινε στις αρχές. Μετά παράτησα τη σχολή επειδή δεν μπορούσα, δούλευα και δεν μπορούσα να μάθω καλά ελληνικά, δε μπορούσα να συγκεντρωθώ όπως πρέπει ..απλά εντός εισαγωγικών είναι σαν να παράτησα τη σχολή στην ουσία. Έβγαινα πολύ, δε διάβαζα πολύ).

Επίσης, οι περισσότεροι φοιτητές/τριες δεν εργάζονται ούτε εργάστηκαν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους. Θεσμικά δεν τους αναγνωρίζεται το δικαίωμα στην εργασία ενώ εκφράστηκε μία δυσαρέσκεια για την απουσία ρυθμίσεων για τους φοιτητές/τριες με οικονομικές δυσκολίες. Στον συγκεκριμένο φοιτητή, του οποίου τα λόγια παρουσιάζονται στη συνέχεια, οι δυσκολίες να ανταπεξέλθει στις σπουδές του, επειδή οι γονείς του δεν είχαν τη δυνατότητα να του στείλουν χρήματα, του στέρησαν την έγκαιρη ολοκλήρωση των σπουδών του.

(ΣΥΝ10: -Για τη ζωή μου ήταν πολύ θετική γενικά[η επιλογή μου να εργαστώ κατά τη διάρκεια των σπουδών μου] αλλά για τις σπουδές ήταν αρνητική επειδή εδώ στην Ελλάδα δυστυχώς δεν υπάρχει το part-time για να ζεις άνετα οπότε πρέπει να δουλέψεις πάρα πολύ. Αν σπουδάξεις δε μπορείς να δουλέψεις με μερική απασχόληση. Στην Ελλάδα ειδικά στην αρχή της κρίσης δεν υπήρχε η δυνατότητα για part-time εργασία. Ιατρική και δουλειά δε συμπίπτουν αλλά τι να κάνουμε ή το ένα ή το άλλο, δεν υπάρχει κάτι ενδιάμεσο δυστυχώς. Τώρα δουλεύω δωρο και εντάζει λίγο δύσκολα με τη σχολή).

Το θεσμικό πλαίσιο για τους φοιτητές/τριες από άλλες χώρες ορίζει ότι δεν πρέπει να εργάζονται παρά μόνο σε ειδικές περιπτώσεις. Η part time εργασιακή απασχόληση όπως και η μερική φοίτηση αποτελούν ορισμένες από τις σημαντικότερες πρωτοβουλίες των κρατών για την υποστήριξη φοιτητών/τριών από μειονεκτούντα περιβάλλοντα και για την παροχή ίσων ευκαιριών σε όλους για συμμετοχή στην ανώτατη εκπαίδευση. Στην Ελλάδα αν και έχει θεσπιστεί (ν. 4009/2011) δεν εφαρμόζεται ευρέως η μερική φοίτηση. Επίσης, όσον αφορά στην εργασιακή απασχόληση, όπως διατυπώθηκε και προηγουμένως, ο νόμος 101/2008 (ΦΕΚ Α' 157) (άρθρο 17) υπαγορεύει ότι οι υπήκοοι τρίτων χωρών, που έχουν λάβει άδεια διαμονής για λόγους σπουδών μπορούν να εργάζονται μόνο με καθεστώς μερικής απασχόλησης και ο αριθμός των ωρών εργασίας δεν μπορεί να είναι μικρότερος από τις δέκα ώρες την εβδομάδα ή το αντίστοιχό τους σε ημέρες ή μήνες κατ' έτος. Για το σκοπό αυτό χορηγείται στον ενδιαφερόμενο υπήκοο τρίτης χώρας σχετική έγκριση από την Περιφέρεια με την επίδειξη της άδειας διαμονής του.

(ΣΥΝ9: Όχι δεν εργάζομαι, απαγορεύεται να εργαστώ γιατί είμαι ξένος φοιτητής και έχω υποτροφία και απαγορεύεται να δουλεύω. Όταν ήρθα εδώ μου είπαν ότι δεν μπορώ να δουλεύω ...χρειάζεται ένα χαρτί δε θυμάμαι πώς το λένε που λέει ότι δεν μπορώ να δουλεύω εδώ καθόλου και το ίδιο χαρτί λέει ότι μόλις τελειώσω την ιατρική πρέπει να

γυρίσω δεν μπορώ να κάτσω εδώ. Στο υπουργείο εξωτερικών μου το είπαν αυτό όταν είχα υποτροφία γιατί την πρώτη φορά που ήρθα εδώ ήταν στην Αθήνα και αμέσως πήγα εκεί για να πάρω τα χαρτιά μου και να έρθω εδώ στη γραμματεία και μου το είπαν. Αλλά εγώ όταν πάω στην Παλαιστίνη τα καλοκαίρια συνήθως δουλεύω).

Το συμπέρασμα που συνάγεται από τις απαντήσεις των φοιτητών/τριών είναι ότι αυτοί δείχνουν να καταβάλουν σημαντικές προσπάθειες προκειμένου να προσαρμοστούν στην ακαδημαϊκή και κοινωνική ζωή του Πανεπιστημίου. Η συστηματική παρακολούθηση των μαθημάτων και η προσπάθεια να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις των μαθημάτων δείχνει ότι, παρόλες τις δυσκολίες, ειδικά στη γλώσσα, νιώθουν την ανάγκη να εκφράσουν την ευχαρίστησή τους για την παροχή της δωρεάν εκπαίδευσης και διαμονής. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, η δωρεάν εκπαίδευση αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα κίνητρα κατά την απόφασή τους να έρθουν στην Ελλάδα για σπουδές. Υπάρχει ένα αίσθημα ευγνωμοσύνης. Έτσι, δικαιολογούν καμία φορά ορισμένες αρνητικές εντυπώσεις που έχουν.

(ΣΥΝ3: -Δε ξέρω...αυτό νομίζω εξαρτάται, ναι από το σύστημα. Βασικά, δε ξέρω για λόγους αξιοπιστίας και σεβασμού μήπως πρέπει κιόλας να είναι πιο απρόσωπες οι σχέσεις με τους καθηγητές. Αυτό εξαρτάται από το είδος της σχέσης... ας πούμε είναι κάποιοι καθηγητές που πηγαίνουν να μας τρομάζουν και νομίζω ότι σε αυτή την περίπτωση είναι πιο δύσκολο και θέλει παρακολούθηση από το σπίτι αλλά γενικώς δε νομίζω ότι αν είχα καλύτερες σχέσεις με καθηγητές θα ήμουν καλύτερη στα μαθήματα. Δε νομίζω ότι επηρεάζει πολύ).

Από τα παραπάνω συνάγεται το συμπέρασμα ότι χρειάζεται να δοθεί προτεραιότητα στην ενσωμάτωση των ξένων φοιτητών/τριών στο ελληνικό Πανεπιστήμιο καθώς, με βάση τις ενδείξεις που παρέχονται, υπάρχουν κενά στην άσκηση των πολιτικών προς αυτήν την κατεύθυνση. Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι οι φοιτητές/τριες έχουν την τάση να αφομοιώνονται στο σύστημα της ανώτατης εκπαίδευσης καταβάλλοντας ατομική προσπάθεια. Είναι εμφανές ότι η ζωή τους ως φοιτητές/τριες είναι πολύ διαφορετική από αυτή των Ελλήνων φοιτητών/τριών. Μπορεί η ελληνική νομοθεσία να ορίζει ότι παρέχεται διαπολιτισμική εκπαίδευση με την έννοια ότι διασφαλίζονται ίσες ευκαιρίες σ' όλους ανεξάρτητα από την εθνική, φυλετική, πολιτισμική και κοινωνική τους προέλευση. Όμως, οι αρχές της διαπολιτισμικότητας φαίνεται να χρειάζονται ενίσχυση καθώς οι φοιτητές/τριες

προσπαθούν να αφομοιώσουν την κουλτούρα του ιδρύματος υποδοχής ενώ ταυτόχρονα δυσκολεύονται να προβάλλουν τα δικά τους πολιτισμικά στοιχεία. Απαιτείται δυναμική αλληλεπίδραση και συνεργασία ανάμεσα σε άτομα διαφορετικών εθνικών και πολιτισμικών κοινωνικών ομάδων με σκοπό τη δημιουργία ανοιχτών κοινωνιών που θα χαρακτηρίζονται από ισονομία, αλληλοκατανόηση, αλληλοαποδοχή και αλληλεγγύη. Όπως αναφέρεται και από τον Μάρκου, ως κίνημα σημαίνει ότι “οι εκπαιδευτικοί και κοινωνικοί θεσμοί πρέπει να μετασχηματιστούν μέσα από μια διαδικασία συνεχών μεταρρυθμιστικών παρεμβάσεων ώστε να παρέχονται σ’ όλους τα μέσα να εκφραστούν ως ατομικές και συλλογικές προσωπικότητες, να προβάλλουν τις δικές τους πολιτισμικές απαιτήσεις και να έχουν την υποστήριξη του κράτους στην αναζήτηση πολιτισμικής ταυτότητας, ελευθερίας και αυτοεκπλήρωσης”¹⁰⁰. Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν μάλλον μια τάση αφομοίωσης παρά τη δυνατότητα για προβολή και έκφραση των ιδιαιτεροτήτων των φοιτητών/τριών.

5.2.3 Δυσκολίες και εγκατάλειψη σπουδών

Σε αυτήν την ενότητα παρουσιάζονται τα ευρήματα της έρευνας που αφορούν στην ερώτηση που τέθηκε στους φοιτητές/τριες σχετικά με τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους. Το πλαίσιο για την διαπολιτισμική εκπαίδευση αναφέρει ότι σκοπό αποτελεί η ενίσχυση της διαφορετικότητας μέσα από την εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων, τα οποία στοχεύουν στην ενσωμάτωση του πολιτισμικού κεφαλαίου των ξένων φοιτητών/τριών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Όλες οι δυσκολίες που αναφέρονται στην παρούσα έρευνα αποδεικνύουν ότι υπάρχει ένα κενό στην εφαρμογή του πλαισίου αυτού στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση γιατί δεν δίνει ιδιαίτερη σημασία στην ετερογένεια του φοιτητικού πληθυσμού και στις ανισότητες που προκύπτουν λόγω της διαφορετικότητας. Οι πολιτικές για την ενίσχυση της διαπολιτισμικότητας δεν φαίνεται, σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, να συμβάλουν στην προσπάθεια για την αντιμετώπιση των δυσκολιών που έχουν οι φοιτητές/τριες. Η έρευνα δείχνει ότι οι φοιτητές/τριες αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα σημαντικές δυσκολίες οι οποίες, όπως δείχνει και το παρακάτω απόσπασμα, συνδέονται με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικά μειονεκτούσες ομάδες.

---

¹⁰⁰Μάρκου, Γ. (1998). ό.π, σσ. 31-32.

(ΣΥΝ6: - Οι ξένοι φοιτητές/τριες έχουν περισσότερα προβλήματα από τους Έλληνες, καταρχάς είναι η γλώσσα και μετά υπάρχουν παιδιά που πρέπει να δουλεύουν και να στηρίζουν τον εαυτό τους. Επίσης με τις εστίες είναι λίγο πρόβλημα επειδή οι περισσότεροι δεν μπορούν να μείνουν σε σπίτια γιατί είναι πιο ακριβά, δε μπορούν ούτε να πάρουν δωμάτιο σε εστίες και είναι και αυτό ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές/τριες από άλλες χώρες).

Η μεγαλύτερη δυσκολία που αντιμετώπισαν οι φοιτητές/τριες στην πλειοψηφία τους είναι η γλώσσα. Αντιμετώπισαν σημαντικά προβλήματα με τη γλώσσα τα οποία συνδέονται τόσο με προβλήματα στην παρακολούθηση των διαλέξεων όσο και στην ενσωμάτωσή τους στην κοινωνική ζωή του Πανεπιστημίου.

Όσον αφορά στο πρώτο, στα προβλήματα με τα μαθήματα, τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι παρόλο που το νομοθετικό πλαίσιο ορίζει ότι οι φοιτητές/τριες πρέπει να έχουν γνώση της ελληνικής γλώσσας σε επίπεδο B2, οι δυσκολίες παραμένουν και μάλιστα σε σημαντικό βαθμό. Οι φοιτητές/τριες του δείγματος στην πλειοψηφία τους παρακολούθησαν μαθήματα ελληνικής γλώσσας πριν την είσοδό τους σε κάποιο τμήμα και μάλιστα, αρκετοί από αυτούς γνώριζαν και λίγα ελληνικά από τους γονείς τους, οι οποίοι έχουν ελληνικές ρίζες. Αναλυτικότερα, οι περισσότεροι φοιτητές/τριες στο πρώτο έτος των σπουδών τους δυσκολεύονταν να παρακολουθήσουν τις διαλέξεις και να κατανοήσουν το περιεχόμενο των μαθημάτων. Ισχυρίζονται, ότι, παρόλες τις προσπάθειες δεν έμαθαν καλά ελληνικά και, κυρίως, δεν έχουν καταφέρει να εξοικειωθούν με την ορολογία που έχει κάθε επιστημονικό πεδίο. Στην ερώτηση πώς έμαθαν τη γλώσσα, οι περισσότεροι ανέφεραν τη βοήθεια που τους προσέφεραν οι συμφοιτητές/τριες τους και οι φίλοι τους μέσα από την καθημερινή εξάσκηση αλλά και το πολύ διάβασμα που έκαναν προκειμένου να την μάθουν. Σε αυτό το στάδιο ορισμένοι φοιτητές/τριες εγκατέλειψαν τις προσπάθειές τους.

(ΣΥΝ10: - Το διάβασμα στην αρχή ειδικά ...έκανα μετάφραση σελίδα σελίδα και λέξη λέξη για να ξέρω τι διαβάζω. Μέχρι να μάθω και τα ονόματα και τα τέτοια, ταλαιπωρήθηκα πάρα πολύ. Πολλοί καθηγητές δε δεχόντουσαν καν να κάνουν την εξέταση στα αγγλικά, η οποία είναι η άλλη μητρική μου γλώσσα επειδή ήμουν σε αμερικάνικο κολέγιο και όλα τα ξέρω στα αγγλικά. Οπότε δε δέχτηκαν καν, τους το πρότεινα και μου είπαν όχι, μου είπαν στην Ελλάδα είσαι και την ελληνική γλώσσα πρέπει να την μάθεις. Το προσπάθησα τα δύο πρώτα έτη και κανείς δε δέχτηκε και μετά

απελπίστηκα και απλά την παράτησα τη σχολή μέχρι που έμαθα πολύ καλά ελληνικά, το έβαλα σαν πείσμα αυτό το πράγμα και τότε άρχισα λίγο να μπαίνω στο κλίμα του διαβάσματος).

(ΣΥΝ10: -Από το δεύτερο έτος σταμάτησα να παρακολουθώ μαθήματα επειδή δεν μπορούσα να κρατήσω καν σημειώσεις, δεν προλάβαινα να γράφω σημειώσεις. Με το που ξεκινούσα είχε αλλάξει δύο τρεις διαφάνειες και κανείς από τους φοιτητές/τριες δε με βοηθούσε. Μου έλεγαν δεν έχω, δε μπορούμε τέτοια πράγματα πάντα δικαιολογίες ...δεν καταλάβαιναν τις δυσκολίες που περνούσα εγώ).

Έρευνα που διεξήχθη το 2015 σε ξένους φοιτητές/τριες του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, ανέδειξε ότι υπάρχει αρκετά μεγάλο ποσοστό, ειδικά σε τμήματα θετικών και ιατρικών σχολών, στα οποία οι φοιτητές/τριες καθυστερούν να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους. Για παράδειγμα, στην κατεύθυνση Πληροφορικής από τους τριάντα τέσσερις φοιτητές/τριες, οι είκοσι εννέα χρειάστηκαν από εννέα μέχρι δεκατρία εξάμηνα για να αποφοιτήσουν. Ένας μικρός αριθμός φοιτητών/τριών από αυτούς χρειάστηκε μέχρι και είκοσι ένα εξάμηνα σπουδών. Αντίστοιχα, στην ιατρική ηπλειοψηφία των φοιτητών/τριών είτε ολοκλήρωσε στον προβλεπόμενο χρόνο τις σπουδές είτε ένα έως δύο εξάμηνα αργότερα¹⁰¹. Στην παρούσα έρευνα, ένας φοιτητής που κατάγεται από την Παλαιστίνη έχει καθυστερήσει να ολοκληρώσει τις σπουδές του κατά έξι έτη. Αναφέρεται σε οικονομικές δυσκολίες και σε προβλήματα με τη γλώσσα και τη μάθηση, τα οποία τον οδήγησαν σε αυτή τη θέση. Οι περισσότεροι φοιτητές/τριες του δείγματος αν και είχαν τάσεις εγκατάλειψης, δείχνουν ιδιαίτερο ζήλο να τα καταφέρουν και να συναγωνιστούν τους συμφοιτητές/τριες τους. Ωστόσο, συνάντησαν ιδιαίτερες δυσκολίες που συνδέονται και με την ελλιπή προσαρμογή στην κοινωνική ζωή του Πανεπιστημίου.

(ΣΥΝ1: -Έκανα έναν χρόνο τη γλώσσα στα Ιωάννινα και μετά μπήκα στο τμήμα της Βιολογίας. Τις πρώτες μέρες που ήρθα ήταν πολύ δύσκολα. Περίμενα κάποιος να μου μιλήσει, να ρωτήσει από που είμαι τι κάνω εδώ... δεν είμαι ο άνθρωπος που να μιλάω σε άλλους ..δεν είμαι τόσο ανοιχτή... πρέπει κάποιος να μου μιλήσει. Ήταν δύσκολο για μένα

---

¹⁰¹ Μάντη, Χ. (2015), ό.π, σσ.82.

αλλά μετά από έναν μήνα καλύτερα. Με τη γλώσσα ήταν δύσκολα γιατί το επίπεδο του Πανεπιστημίου είναι πολύ υψηλό.. δε ξέρω.... το α' εξάμηνο ήταν δύσκολο, καταλάβαινα τους καθηγητές αλλά στην αρχή ήταν πολύ δύσκολο να μάθω τις λέξεις. Την ορολογία...πρέπει να την ακούω πολλές φορές και να μάθω για τι μιλάει).

Σημαντική δυσκολία ήταν επίσης το αίσθημα της απομόνωσης και η μοναξιά που ένιωθαν οι φοιτητές/τριες, ειδικά τον πρώτο καιρό. Αυτή η δυσκολία συνδέεται αφενός με τα προβλήματα στη γλώσσα και αφετέρου με τις διαφορές στον κοινό κώδικα επικοινωνίας που υπήρχε μεταξύ τους.

(ΣΥΝ2: -Εκτός από τη γλώσσα όταν ήρθα εδώ ένιωσα πολύ μοναξιά. Στο Πανεπιστήμιο απέκτησα φίλους αλλά με μερικούς έκανα παρέα γιατί είχα ανάγκη να έχω κάποιον. Δεν μου ταίριαζαν πολύ. Ήταν και το πρόβλημα της γλώσσας).

Η ενσωμάτωση σε κοινωνικά δίκτυα είναι ένα διαφορούμενο ζήτημα. Έρευνες έχουν δείξει ότι οι φοιτητές/τριες τείνουν να εντάσσονται σε κοινωνικά δίκτυα που απαρτίζονται κυρίως από ομοεθνείς. Ωστόσο, υπάρχει και μερίδα φοιτητών/τριών οι οποίοι, λόγω της κοινής κουλτούρας με τη χώρα υποδοχής έχουν την τάση να εντάσσονται σε μεικτά κοινωνικά δίκτυα¹⁰². Η παρούσα έρευνα έδειξε ότι οι φοιτητές/τριες κάνουν συχνότερα παρέα με ξένους συμφοιτητές/τριες τους παρά με Έλληνες.

(ΣΥΝ3: -Η αλήθεια είναι ότι οι παρέες μας είναι σχεδόν όλοι αποκλειστικά από την ιατρική μάλλον επειδή έχουμε λίγο παράξενες ώρες. Και οι άνθρωποι της γειτονιάς ....είναι φίλοι μου γιατί μου φαίνονται πολύ φιλόξενοι στα Ιωάννινα και εύκολα αναπτύσσονται σχέσεις. Υπάρχει μια δυσκολία να κάνω φίλους στο Πανεπιστήμιο όχι από άποψη προκαταλήψεων αλλά πιο πολύ επειδή οι εμπειρίες που έχουμε ζήσει εμείς είναι πολύ διαφορετικές και για αυτό το λόγο λείπει πολλές φορές μία κοινή βάση

---

¹⁰² Scweisfuth, M & Gu, Q. (2009) ό.π, σσ 275.

πούμε, ανέκδοτα και πολιτισμικά που θεωρούνται εδώ γενικώς γνωστά δεν τα κατέχουμε).

(ΣΥΝ4: -Κάποιοι ήταν από Αλβανία, κάποιοι είναι από Ρουμανία και λίγοι που είναι απο την Ελλάδα. Μέσα στο τμήμα δε μιλάω και πολύ, δεν είναι πολύ εύκολο να κάνω φίλους οπότε έτσι γίνεται).

Εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση των Αλβανών φοιτητών/τριών οι οποίοι λόγω της πολιτισμικής εγγύτητας ενσωματώνονται καλύτερα στο ελληνικό κοινωνικό πλαίσιο και κάνουν παρέα με Έλληνες αλλά και έχουν καλύτερη επαφή με τη γλώσσα.

(ΣΥΝ1: -Η ελληνική έχει άλλα γράμματα από τα αλβανικά και αυτό με δυσκολεύει λίγο. Αλλά εμείς είμαστε κοντά και ξέρουμε λίγα πράγματα και έχουμε μια ιδέα πώς είναι. Όλοι ξέρουμε στην Αλβανία λίγα ελληνικά. Και ο πατέρας μου που δεν έχει έρθει στην Ελλάδα ξέρει λίγα ελληνικά. Αφού είμαστε κοντά. Ό,τι είμαι κοντά στην Ελλάδα με βοήθησε πάρα πολύ. Αν είχα κάνει ακόμη έναν χρόνο ελληνικά θα ήταν πολύ καλύτερα αλλά έχασα έναν χρόνο και αυτό ήταν πρόβλημα. Τώρα θα ήμουν δεύτερο έτος).

(ΣΥΝ5: -Πολύ καλές, έχω κάνει πολλούς φίλους στην Ελλάδα, πολλά παιδιά, έχω γνωρίσει και βγαίνουμε κάνουμε βόλτες βοηθάει ο ένας τον άλλον με τα μαθήματα και τα εργαστήρια, με τη δουλειά που πρέπει να κάνουμε ..εργασίες. Οι περισσότεροι συμφοιτητές/τριες μου είναι Έλληνες, και στο τμήμα και στην παρέα μου. Εγώ δεν επιλέγω εθνικότητες όταν κάνω παρέα...αυτοί που ταιριάζουν με εμένα και έχουμε ίδιες συμπεριφορές, σκέψεις και έτσι πάει..εγώ δε βλέπω εθνικότητες και μέχρι τώρα καλά τα έχω πάει, έχω πολλούς φίλους και Έλληνες και ξένους και Αλβανούς που τους έχω γνωρίσει στην Ελλάδα).

Το παραπάνω απόσπασμα παρέχει επιπλέον ενδείξεις για αυτό που ειπώθηκε σε προηγούμενο σημείο της ανάλυσής μας ότι, οι ξένοι φοιτητές/τριες καταβάλλουν ατομική προσπάθεια για να ενσωματωθούν στην κουλτούρα του ελληνικού Πανεπιστημίου. Αν και, γενικά ζούνε μια ζωή εντελώς διαφορετική από αυτή που ζουν οι Έλληνες φοιτητές/τριες και καταβάλλουν μεγαλύτερη προσπάθεια για να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις των σπουδών τους, προσπαθούν να ενσωματωθούν στην ακαδημαϊκή και κοινωνική ζωή και να περιορίσουν τις διαφορές

που έχουν με τους συμφοιτητές/τριες τους. Αποδέχονται το διαφορετικό αντιμετώπιζοντας κάθε συμπεριφορά χωρίς διακρίσεις.

Τρίτη δυσκολία ήταν η μεγάλη γραφειοκρατία για την έκδοση της άδειας παραμονής των φοιτητών/τριών. Η πλειοψηφία του δείγματος αναφέρθηκε σε τέτοιου είδους δυσκολίες που αντιμετώπισε κατά την πρόσβαση στο ελληνικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

(ΣΥΝ8: -Άλλη μια δυσκολία που έχω, δεν έχει να κάνει με το Πανεπιστήμιο αλλά με τον νόμο, που πρέπει να κάνω τη βίζα κάθε χρόνο. Κάθε χρόνο πρέπει να πηγαίνω να παίρνω σειρά προτεραιότητας, και μετά να ξαναπάω για να τσεκάρουμε όλα τα έγγραφα και μετά να ξαναπάω για να κάνουμε τη βίζα και μετά να ξαναπάω για να ρωτήσω με όλα αυτά ένας μήνας πάει).

Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν την ανάγκη βελτίωσης και αναπροσαρμογής του νομοθετικού πλαισίου που αφορά στη διαδικασία εισόδου των φοιτητών/τριών στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση. Στο σύνολό τους οι φοιτητές/τριες θεώρησαν ιδιαίτερα χρονοβόρα και ανελαστική τη διαδικασία πρόσβασης και εγγραφής στο ίδρυμα.

Συμπερασματικά, οι φοιτητές/τριες του δείγματος αντιμετώπισαν δυσκολίες με τη γλώσσα η οποία επηρέασε σημαντική την κοινωνικοποίησή τους στο Πανεπιστήμιο και την ένταξή τους σε κοινωνικά δίκτυα. Παρουσιάστηκαν δυσκολίες επικοινωνίας και έντονο αίσθημα μοναξιάς και απομόνωσης. Επίσης, η ελλιπής γλωσσική εκμάθηση τους οδήγησε σε δυσκολίες με τη μάθηση ειδικότερα το πρώτο έτος, γεγονός που είχε ως συνέπεια τη ιδιαίτερα χαμηλή επίδοσή τους και την τάση για εγκατάλειψη των σπουδών. Μερικοί δέχονται βοήθεια από τους καθηγητές και τους συμφοιτητές/τριες τους αλλά μεγάλο ποσοστό φοιτητών/τριών είχαν δυσκολίες και σε αυτό το ζήτημα. Αναφέρθηκαν σε έντονο ανταγωνισμό μεταξύ των συμφοιτητών/τριών και σε διακρίσεις των καθηγητών. Επιπλέον, πολλές από τις δυσκολίες των ξένων φοιτητών/τριών συνδέονται με οικονομικές δυσκολίες, που αντιμετωπίζουν, κατά κύριο λόγο, οι φοιτητές/τριες από χαμηλότερα κοινωνικά στρώματα. Το συμπέρασμα αυτό παρέχει ενδείξεις για την ανάγκη να αναπτυχθούν περαιτέρω δράσεις καταπολέμησης των ανισοτήτων. Τέλος, αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η φοιτητές/τριες στην πλειοψηφία τους αντιμετώπισαν γραφειοκρατικά προβλήματα. Στη συνέχεια παρατίθεται ένα

απόσπασμα που αποτυπώνει σε μια συνολική εικόνα τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές/τριες του δείγματος.

(ΣΥΝ10: -Λέσχη και βιβλιοθήκη πηγαίνω με τους συμφοιτητές/τριες μου, δε ξέρω αυτός ο ανταγωνισμός ήταν ο χειρότερος, δηλαδή ο καθένας ψάχνει να πάρει βαθμό πιο ψηλό από τον άλλον. Ήταν έτσι και μεταξύ τους οι Έλληνες δηλαδή βλέπεις φοιτητές/τριες που έχουν θέματα SOS και τα δίνουν μονο στους δικούς τους ή σε άτομα ξέρω εγώ που ξέρουν ότι δεν είναι ανταγωνιστικοί. Εγώ πιστεύω ότι οι καθηγητές είναι το μεγάλο θέμα. Πρέπει να δώσουν λίγο παραπάνω βάση σε ξένους, και σε όλους αλλά οι ξένοι είναι μια ειδική περίπτωση, αλλάζουν ολόκληρη γλώσσα, ολόκληρη φιλοσοφία, ολόκληρο τρόπο σκέψης, οπότε αυτοί οι άνθρωποι μέχρι να φτάσουν στο σημείο να μπορούν να διαβάσουν να μπορούν να αποθηκεύσουν τις πληροφορίες θέλουν πάρα πολύ καιρό, δεν είναι εύκολο, είτε θα πρέπει να κάθονται σπíti 12 ώρες και να διαβάζουν, να μην κάνουν τίποτα στη ζωή τους είτε να πρέπει να υπάρχει μια ισορροπία και αυτή η ισορροπία δεν επιτυγχάνεται μόνη της, πρέπει να υπάρχουν καθηγητές να τους βοηθήσουν ή σύμβουλοι οποιοσδήποτε θα ήταν η δουλειά του να ασχοληθεί).

5.3 Πολιτικές και πρακτικές υποστήριξης του ιδρύματος

Σε αυτήν την ενότητα παρουσιάζονται τα ευρήματα της έρευνας που απαντούν στο τρίτο ερευνητικό ερώτημα δηλαδή ποιες είναι οι αντιλήψεις των φοιτητών/τριών για την υποστήριξη που έλαβαν από το ίδρυμα. Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήματα όπως: τί κάνει το Πανεπιστήμιο για να τους βοηθήσει να ενταχθούν, αν πιστεύουν ότι το πανεπιστήμιο τους βοηθά αποτελεσματικά στην ένταξη τους, αν και τι είδους προβλήματα διακρίνουν κατά τη διαδικασία ένταξης, αν και ποιες δομές υποστήριξης των φοιτητών/τριών γνωρίζουν, αν τις έχουν χρησιμοποιήσει και αν τις θεωρούν επαρκείς. Επίσης, κλήθηκαν να προτείνουν πρακτικές για τη βελτίωση της ενσωμάτωσης στη φοιτητική ζωή και την υποστήριξη των ξένων φοιτητών/τριών.

5.3.1 Υποστήριξη

Όσον αφορά στην υποστήριξη, τα ευρήματα της έρευνας κατέληξαν σε ενδιαφέροντα ευρήματα. Αρχικά, οι συμμετέχοντες δεν θεώρησαν ότι το Πανεπιστήμιο βοηθά

ιδιαίτερα τους φοιτητές/τριες να ενταχθούν. Στην πλειοψηφία τους οι συμμετέχοντες έδωσαν απαντήσεις παρόμοιες με αυτές που ακολουθούν.

(ΣΥΝ3: -Δεν με έχει βοηθήσει, κανείς δε ξέρω αν υπάρχει κάποιου είδους βοήθεια. Όλοι μου έλεγαν ότι δεν μπορείς να κάνεις κάτι. ....Αν ζητήσουμε βοήθεια από τους Έλληνες συμφοιτητές/τριες μπορεί να βοηθήσουν αλλά γενικά νομίζω τοαντιμετωπίζουμε πολύ μόνοι μας. Υπάρχει κάποιος ανταγωνισμός όλων των φοιτητών όσον αφορά στις βαθμολογίες).

(ΣΥΝ7: Να σας πω την αλήθεια δε γνωρίζω κάτι συγκεκριμένο. Γενικά υπάρχει ένα κλίμα ότι αν ζητήσω βοήθεια από κάποιον ή καθηγητές, ότι αν χρειαστούμε βοήθεια λογικά κάποιος θα υπάρχει που θα μπορούσε να μας στηρίξει αλλά δεν μπορώ να σκεφτώ ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα [υποστήριξης]).

(ΣΥΝ6: -Συγκεκριμένα για εμάς δεν υπάρχει κανένα πρόγραμμα και αυτό νομίζω είναι ένα μειονέκτημα που υπάρχει στο Πανεπιστήμιο, δεν υπάρχει κάτι συγκεκριμένο για ξένους, και το χρειαζόμαστε.....απλά για παράδειγμα στο μάθημα της ανατομίας ένας καθηγητής μας είπε αν χρειαζόμασταν ξεχωριστά μαθήματα δηλαδή να δουλέψουμεκαι με το λεξιλόγιο επειδή είναι ανατομία και έχει πολλές λέξεις κι είναι πολύ δύσκολη. Θέλαμε εμείς να πάμε εμείς και να κάνουμε δύο ώρες μαζί τους και να μας εξηγήσει).

Το παραπάνω εύρημα έρχεται σε αντίθεση με προηγούμενες έρευνες που δείχνουν ότι οι αντιλήψεις των φοιτητών/τριών για την υποστήριξη από το ίδρυμα φοίτησης είναι πιο θετικές ¹⁰³ . Η υποστήριξη περιελάμβανε ειδικές συναντήσεις για φοιτητές/τριες από άλλες χώρες και ειδικά προγράμματα εκμάθησης της γλώσσας. Αντίθετα, οι ξένοι φοιτητές/τριες της παρούσας έρευνας δεν αναφέρθηκαν στην παροχή τέτοιων υπηρεσιών και μάλιστα, αποδίδουν την ελλιπή υποστήριξη τους από το ίδρυμα στην δική τους προσωπική αδιαφορία να ασχοληθούν με το ζήτημα ή με το γεγονός ότι δεν έχουν τέτοια απαίτηση.

(ΣΥΝ6: -Συγκεκριμένα όχι, έχω πληροφορίες ότι υπάρχουν τέτοια αλλά δεν το έχω πολυψάξει αυτό, μας έχουν δώσει στην αρχή κάποιες σελίδες που έλεγαν τα πάντα που

---

¹⁰³Scweissfuth, M & Gu, Q. (2009) ό.π, σσ 282

υπάρχουν στο Πανεπιστήμιο αλλά δεν τα έχω κοιτάξει πολύ να σου πω την αλήθεια. Δεν έχω χρησιμοποιήσει κάποια από αυτές ούτε οι φίλοι μου τις γνωρίζουν).

(ΣΥΝ7: -Δεν έχω καμία βοήθεια από δομές του Πανεπιστημίου και δεν το θεώρησα απαραίτητο).

Υπάρχουν και ορισμένες εξαιρέσεις φοιτητών/τριών οι οποίοι ήταν περισσότερο ενημερωμένοι για τις δομές υποστήριξης και αναφέρθηκαν στο γραφείο διεθνών σχέσεων που τους βοήθησε να λύσουν το πρόβλημα με την άδεια παραμονής. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, ένας φοιτητής από την Αλβανία τόνισε ότι το Πανεπιστήμιο ήδη τους υποστηρίζει αρκετά εφόσον τους παρέχει δωρεάν διαμονή η οποία μάλιστα βρίσκεται μέσα στην Πανεπιστημιούπολη και με αυτόν τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα στους ξένους/ες φοιτητές/τριες να ενταχθούν σε κοινωνικά δίκτυα και να «συνηθίσουν το Πανεπιστήμιο».

Η συνολική εικόνα των απαντήσεων τους δείχνει ότι οι φοιτητές/τριες από ξένα κράτη θεωρούν ότι το ίδρυμα δε συμβάλλει καθοριστικά στην επιτυχή ένταξή τους αν και δεν έχουν υψηλές απαιτήσεις από αυτό. Αποδίδουν κάθε πιθανή δυσκολία ένταξης σε προσωπικές δυσκολίες, τις οποίες εκλογικεύουν τοποθετώντας τις στη σφαίρα της διαφοροποιημένης κουλτούρας και της πολιτισμικής ετερότητας. Επίσης, εκφράζονται θετικά για την ετοιμότητα του ιδρύματος απέναντι στις έκτακτες συνθήκες εξάρσης της πανδημίας.

(ΣΥΝ5: -Νομίζω μέχρι τώρα το Πανεπιστήμιο κάνει ό,τι μπορεί, όπως είδαμε και με τον κορωνοϊό τώρα, το Πανεπιστήμιο προσπάθησε να μη χάσουμε το εξάμηνο, την επαφή με τους καθηγητές, με τα μαθήματα και την εξεταστική. Επειδή όλα τα παν/μια στα Βαλκάνια και στην Ευρώπη δεν μπορούσαν να κάνουν τα μαθήματα on-line και την εξεταστική. Έχω φίλους στην Αλβανία και στην Ιταλία που δεν έκαναν on-line μαθήματα, ούτε εξεταστική, θα εξεταστούν τον Σεπτέμβριο).

5.3.2 Διακρίσεις

Οι φοιτητές/τριες αναφέρθηκαν σε ορισμένα περιστατικά διακρίσεων που αντιμετώπισαν εξαιτίας της διαφορετικότητας τους αλλά όλοι μίλησαν για αυτά με

ήπιους χαρακτηρισμούς και χωρίς να εννοούν ότι αυτές οι διακρίσεις αποτέλεσαν την αιτία για να εγκαταλείψουν τις σπουδές τους ή να απομονωθούν. Κατανοούν και αποδέχονται ότι έχουν διαφορετική κουλτούρα και ότι είναι αναμενόμενο να συναντήσουν δυσκολίες που οφείλονται στην διαφορετικότητά τους. Αντιλαμβάνονται ότι χρειάζεται να μελετούν περισσότερο και να συμμετέχουν πιο συχνά στις διαλέξεις ώστε να συνηθίσουν την κουλτούρα και τη γλώσσα. Από την άλλη μεριά, δεν θεωρούν ότι υπάρχει άλλη διαφορά τέτοια που να οδηγεί σε διακρίσεις,

(ΣΥΝ5: -Διακρίσεις ναι, που και πού δηλαδή δε το βλέπεις καθημερινά αλλά βία όχι....εεε συμβαίνει όταν γνωρίζεις άλλα παιδιά από άλλα τμήματα ή όταν σε ρωτάνε από που είσαι και όταν είσαι από ξένη χώρα δεν είναι τόσο θετικοί, μου έχει συμβεί αυτό αλλά σπάνια, δεν είναι κάτι, δεν είναι πρόβλημα...για μένα τουλάχιστον).

(ΣΥΝ9: -Εμείς δεν έχουμε τα δικαιώματα που έχουν οι Έλληνες φοιτητές/τριες ας πούμε προσπάθησα να κάνω αίτηση για μια άλλη εστία στο πανεπιστήμιο και μου είπαν όχι. Το κτίριο των εστιών που ήθελα να πάω είναι για φοιτητές/τριες Erasmus και δεν με άφησαν να πάω. Δεν μου άρεσε γιατί τώρα [αυτό] αφού σπουδάζω στην Ελλάδα [νομίζω ότι] πρέπει να έχω τα ίδια δικαιώματα με Έλληνες φοιτητές/τριες. Δεν έχω νιώσει διακρίσεις πάντως).

Ακραία είναι η αναφορά ενός φοιτητή από την Ιορδανία ο οποίος πήρε μετεγγραφή σε άλλο τμήμα λόγω των διακρίσεων που αντιμετώπισε. Αρχικά, σπούδαζε στην Πάτρα αλλά εκεί βίωσε τον ρατσισμό. Τον κυνήγησε και απείλησε τη ζωή του η Χρυσή Αυγή με αποτέλεσμα να εξαναγκαστεί να κάνει μετεγγραφή στο αντίστοιχο τμήμα στα Ιωάννινα. Οι διακρίσεις για κάποιους φοιτητές/τριες είναι πιο έντονες και βιώνονται μέσα από τις σχέσεις τους με τους καθηγητές και μέσα από τις κοινωνικές τους δραστηριότητες.

(ΣΥΝ10: -Ναι αλλά δε μπορώ να πω και πολύ [ότι βίωσα διακρίσεις] επειδή οι παρέες που έκανα εγώ, γενικά ο κόσμος που γνώρισα ήταν πολύ ανοιχτόμυαλοι.... και ήξερα ποιος μπορεί να είναι ρατσιστής και ποιος όχι, όλοι οι φίλοι είναι Έλληνες το 90%. Οι περισσότερες διακρίσεις σχετίζονταν με τη γλώσσα, οι προφορικές εξετάσεις που με το άγχος και τέτοια δε μου έβγαιναν τα ελληνικά εεε ήταν φάση ειρωνική, τι έρχεσαι να κάνεις εδώ; Αυτό το πράγμα. Δηλαδή αντί να σε ανεβάσουν σε κατεβάζουν, υπάρχουν και άλλοι που σε ανεβάζουν καταλαβαίνουν αυτά που περνάς, τον διπλό κόπο που κάνεις

για να διαβάσεις και ρωτάνε πολλές ερωτήσεις και υπάρχουν άλλοι λες και θα θέλουν να σε κόψουν, αυτός είναι ο σκοπός τους).

(ΣΥΝ7: -Αποφάσισα να μη σκέφτομαι τις διαφορές μας με τους Έλληνες γιατί αυτό μου δημιουργεί αίσθημα κατωτερότητας .Θέλω να πιστεύω ότι είμαστε όλοι το ίδιο. Εγώ βέβαια δε συμμετείχα σε πολλές κοινωνικές δραστηριότητες ενώ οι άλλοι ήταν όλοι συνέχεια έξω. Έτσι ένιωθα καμία φορά ότι δεν έχω τι να πω γιατί δεν ήξερα για τι μιλούσαν..)

5.3.3 Πρακτικές υποστήριξης

Όσον αφορά στις προτάσεις που διατύπωσαν οι φοιτητές/τριες σχετικά με τη βελτίωση των πρακτικών, τα ευρήματα δείχνουν ότι το Πανεπιστήμιο χρειάζεται να συμβάλει με πιο αποφασιστικό τρόπο στην υποστήριξη των φοιτητών/τριών από τρίτες χώρες που φοιτούν στο ελληνικό Πανεπιστήμιο. Οι αντιλήψεις των φοιτητών/τριών, όπως αποτυπώνονται στη συνέχεια παρέχουν ενδιαφέρουσες ιδέες για τους φορείς άσκησης εκπαιδευτικής πολιτικής. Από τα ευρήματα συνάγεται το συμπέρασμα ότι οι φοιτητές/τριες βρίσκουν ελλείψεις τις υπηρεσίες για την υποστήριξή τους και ότι οι πολιτικές για την ενσωμάτωση των ξένων φοιτητών/τριών πρέπει να βελτιωθούν. Οι προτάσεις που διατύπωσαν αφορούν σε δράσεις υποστήριξης τους σε ζητήματα που σχετίζονται με τη γλώσσα, όπως η διάθεση της ιστοσελίδας του ιδρύματος και του οδηγού σπουδών στην αγγλική γλώσσα, η μετάφραση των πινακίδων της Πανεπιστημιούπολης στην αγγλική γλώσσα. Επίσης, διατυπώθηκαν άλλες προτάσεις που σχετίζονται με την ανάπτυξη υποδομών ώστε να βοηθούν τους φοιτητές/τριες σε διάφορα θέματα που τους απασχολούν όπως η εξεύρεση στέγης. Επίσης, ανάμεσα στις προτάσεις που διατυπώθηκαν σημαντική είναι και η πρόταση για λειτουργία ειδικών προγραμμάτων πριν την έναρξη της ακαδημαϊκής χρονιάς. Αυτά τα προγράμματα θα περιέχουν οδηγίες για τον τρόπο που οργανώνεται και λειτουργεί το ίδρυμα, πώς γίνονται τα μαθήματα και οι διαλέξεις αλλά και η διαθεσιμότητα σε υπηρεσίες όπου οι ξένοι/ες φοιτητές/τριες μπορούν να πάνε και να συζητήσουν τα προβλήματά τους.

(ΣΥΝ6: -Εγώ θα πρότεινα αν θα μπορούσε να γίνει κανένα πρόγραμμα λίγο πριν αρχίζει η σχολή, για τους ξένους φοιτητές/τριες να αρχίσουν λίγο να γνωρίζουν πώς δουλεύουν τα πράγματα, πώς θα γίνουν οι διαλέξεις γιατί λίγο στην αρχή ήταν δύσκολο αλλά και αν θα υπήρχε κανένα γραφείο που οι ξένοι φοιτητές/τριες θα πάνε και να

πάνε και να συζητήσουν τα προβλήματά τους. Οι ξένοι φοιτητές έχουν περισσότερα προβλήματα από τους Έλληνες, καταρχάς είναι η γλώσσα και μετά υπάρχουν παιδιά που πρέπει να δουλεύουν και να στηρίζουν τον εαυτό τους και επίσης με τις εστίες είναι λίγο πρόβλημα επειδή οι περισσότεροι δεν μπορούν να μείνουν σε σπίτια γιατί είναι πιο ακριβά, δε μπορούν ούτε να πάρουν δωμάτιο σε εστίες και είναι και αυτό ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές/τριες από άλλες χώρες).

(ΣΥΝ11: *-Λίγο παραπάνω βοήθεια σε πολλά δηλαδή ύλη, ωραία, εε είναι πάρα πολύ μεγάλη για έναν ξένο, πχ για εμένα ας πούμε, θα μπορούσαν να το προετοιμάσουν, να δώσουν λίγη παραπάνω σημασία στους ξένους που προσπαθούν, να τους παρακολουθήσουν έστω και μία φορά το μήνα ή το δίμηνο να δουν σε τι κατάσταση είναι, αν διαβάζουν, πού δυσκολεύονται, στις εξετάσεις να είναι πιο μαλακοί μαζί τους, εμένα για παράδειγμα τα δύο πρώτα χρόνια με έκοβαν επειδή δεν ήξερα να γράφω σωστά ελληνικά, δηλαδή δε μπορούσα να γράψω την ορθογραφία και με έκοβαν, είναι πάρα πολλά πράγματα που θα μπορούσαν να κάνουν, ή το άλλο εάν ένας ξένος ειδικά δίνει ένα μάθημα δύο τρεις φορές και υπάρχει ένα χάσμα που δεν μπορεί να το κλείσει, λίγο να τον βοηθήσουν πώς θα διαβάσει και τέτοια. Εμένα αυτά τα πράγματα μου πήραν πάρα πολύ καιρό να τα καταλάβω).*

Τα αποσπάσματα δείχνουν ότι οι φοιτητές/τριες έχουν ανάγκη για μεγαλύτερη υποστήριξη από το ίδρυμα σε σχέση με αυτή που τους παρέχεται. Ειδικά τα πρώτα χρόνια των σπουδών τους χρειάζονται καθοδήγηση από ειδικές δομές όπου θα απευθύνονται για να συζητήσουν τα προβλήματά τους. Παραδέχονται ότι έχουν περισσότερα προβλήματα από τους Έλληνες τόσο εξαιτίας της γλώσσας όσο και των οικονομικών δυσκολιών. Επίσης, σύμφωνα με άλλον φοιτητή, οι ξένοι/ες φοιτητές/τριες χρειάζεται να παρακολουθείται η πρόοδος τους με συστηματικό τρόπο ώστε να ελέγχονται και να αποτρέπονται τα προβλήματα που μπορεί να παρουσιαστούν. Μεγάλη σημασία έχει η παρακολούθηση της προόδου τους στα μαθήματα και στην επίδοσή τους. Τέλος, ανάμεσα στις προτάσεις περιλαμβάνεται και η διευκόλυνση στις εξετάσεις, αλλά και η διεξαγωγή σεμιναρίων που να παρέχουν συμβουλευτικές υπηρεσίες.

(ΣΥΝ5: *-Μόνο αν γίνεται [θα πρότεινα] οι ταμπέλες που υπάρχουν στο πανεπιστήμιο [να είναι γραμμένες] όχι μόνο στα ελληνικά αλλά και στα αγγλικά για αυτούς που δε καταλαβαίνουν καλά ελληνικά και γενικά με περισσότερες πληροφορίες στα αγγλικά*

δηλαδή κάθε πληροφορία που πρέπει να πάρουμε να είναι και στα ελληνικά και στα αγγλικά επειδή όταν δεν καταλαβαίνουμε κάτι στα ελληνικά να το έχουμε και στα αγγλικά. Και λίγο βοήθεια για να βρούμε δωμάτια ή σπίτια δηλαδή αν μας βοηθήσει κάποιος να τα κάνουμε πιο γρήγορα αυτά επειδή όταν είσαι ξένος δε ξέρεις κανέναν να σε βοηθήσει είναι πρόβλημα να βρεις που θα μείνεις και αυτό είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα. Νομίζω ότι με τα μαθήματα δεν έχουμε μεγάλη δυσκολία επειδή αυτά που μας εξηγούν οι καθηγητές στις αίθουσες τα ανεβάζουν και στο e-course και αυτό βοηθάει πάρα πολύ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες και μετά τη διεύρυνση των συστημάτων της ανώτατης εκπαίδευσης, παρατηρείται μια μετατόπιση του ενδιαφέροντος της εκπαιδευτικής έρευνας προς τη μελέτη της ενσωμάτωσης μιας διεθνούς, διαπολιτισμικής, ή παγκόσμιας διάστασης στον σκοπό, στις λειτουργίες και στην παροχή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με έμφαση στις κοινωνικές ανισότητες, οι οποίες προκύπτουν ως αποτέλεσμα της ετερότητας. Αυτή η μετατόπιση οφείλεται στο γεγονός ότι, ενώ η ελληνική ανώτατη εκπαίδευση δεν αποτελούσε ως τώρα πόλο έλξης ξένων φοιτητών/τριών, αναγκάζεται τα τελευταία χρόνια και μετά τις διεθνείς ανακατατάξεις να ακολουθήσει τις διαδικασίες που ορίζονται από τον Ευρωπαϊκό χάρτη της ανώτατης εκπαίδευσης (EXAE) και να συμβάλλει δυναμικά στις αλλαγές που συντελούνται στο προσκήνιο της ευρωπαϊκής ανώτατης εκπαίδευσης προσελκύοντας ξένους φοιτητές/τριες με διαφορετικά κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά.

Η παρούσα έρευνα προσπάθησε να διερευνήσει την εκπαιδευτική πορεία ξένων φοιτητών/τριών που φοιτούν στο ελληνικό Πανεπιστήμιο οι οποίοι παρουσιάζουν γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και να εξετάσει τις πολιτικές για την πολιτισμική ετερότητα που ισχύουν και εφαρμόζονται στην Ελλάδα. Όσον αφορά στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με το προφίλ των ξένων φοιτητών/τριών, τα ευρήματα πουπαρέχονται είναι ενδιαφέροντα. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα φοιτούν σε ιατρικές ή θετικές σχολές του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και δεν κατάγονται από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά από τρίτες χώρες. Σε μεγάλο ποσοστό οι γονείς τους έχουν υψηλό μορφωτικό και οικονομικό κεφάλαιο και πολλοί έχουν ελληνικές ρίζες. Οι κύριοι λόγοι μετανάστευσής τους είναι επακόλουθοι των πολιτικών που ασκεί το κράτος για τη διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης όπως εύκολη πρόσβαση, δωρεάν εκπαίδευση και δυνατότητα για διεθνή κινητικότητα εντός των ευρωπαϊκών συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης. Ενώ, από τη μία πλευρά, υπάρχει σημαντική μέριμνα για την προσέλκυση των ξένων φοιτητών/τριών, τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι η παρουσία τους είναι ιδιαίτερα σθεναρή συγκριτικά με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Αυτό αποτέλεσε αφορμή για να μελετηθεί περαιτέρω η ακαδημαϊκή τους πορεία αυτών των φοιτητών/τριών και να αναδειχθεί αν, πέρα από τις πολιτικές προσέλκυσης, εφαρμόζονται και πολιτικές ενσωμάτωσης και διαχείρισης της ετερότητας.

Τα ευρήματα της έρευνας καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η ελληνική ανώτατη εκπαίδευση χρειάζεται να βελτιώσει τις πολιτικές ένταξης και ενσωμάτωσης των φοιτητών/τριών στην ακαδημαϊκή κουλτούρα. Αυτό το συμπέρασμα συνάγεται από τις αντιλήψεις των ξένων φοιτητών/τριών σχετικά με την ικανοποίηση τους από τις σπουδές, το βαθμό ενσωμάτωσής τους στο ίδρυμα, τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν και τις τάσεις εγκατάλειψης που είχαν. Επίσης, συνάγεται από τις αντιλήψεις τους για την υποστήριξη που έλαβαν, από τις δομές - υπηρεσίες του ιδρύματος που φοιτούν αλλά και από τις προτάσεις που υπέβαλαν για τη βελτίωση των υποδομών.

Ξεκινώντας από το επόμενο ερευνητικό ερώτημα που απασχόλησε την παρούσα έρευνα, δηλαδή ποιες είναι οι αντιλήψεις των φοιτητών/τριών για τη συμμετοχή τους στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση, τα ευρήματα δείχνουν ότι υπάρχει συνολική ικανοποίηση κυρίως επειδή παρέχεται δωρεάν φοίτηση καθώς και επειδή το πρόγραμμα σπουδών είναι καταρτισμένο. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν επιμέρους όψεις που δείχνουν ότι οι φοιτητές/τριες συναντούν δυσκολίες και εμπόδια που προέρχονται από την απουσία πολιτικών διαχείρισης της ετερογένειας του φοιτητικού πληθυσμού και αποδοχή και υποστήριξη της διαφορετικότητας. Πιο αναλυτικά, οι ξένοι/εςοί φοιτητές/τριες δεν έχουν καλή επίδοση στα πρώτα χρόνια των σπουδών τους εξαιτίας των δυσκολιών που προκύπτουν με τη χρήση της γλώσσας. Βιώνουν έντονα την ανταγωνιστικότητα στις σχέσεις τους με τους συμφοιτητές/τριες τους και αναπτύσσουν αισθήματα απομόνωσης και μοναξιάς. Σε αυτό συμβάλλει και η απουσία υποστήριξης για διαπολιτισμική επικοινωνία, γεγονός που επιδεινώνει την ικανότητα επικοινωνίας και την ενσωμάτωση σε κοινωνικά δίκτυα. Επίσης, η ζωή που κάνουν ως φοιτητές/τριες είναι πολύ διαφορετική από αυτή των Ελλήνων φοιτητών/τριών. Καταβάλλουν μεγαλύτερη προσπάθεια να ενσωματωθούν στην κουλτούρα του Πανεπιστημίου και δικαιολογούν τις οποίες αρνητικές εντυπώσεις έχουν από τους καθηγητές και τη διδασκαλία.

Όσον αφορά στο τρίτο ερευνητικό ερώτημα δηλαδή ποιες είναι οι αντιλήψεις των ξένων φοιτητών/τριών για την υποστήριξη που έλαβαν από το ίδρυμα φοίτησης, τα ευρήματα δείχνουν ότι οι φοιτητές/τριες δεν έλαβαν υποστήριξη από το ίδρυμα και πιστεύουν ότι όλα αφορούν στην ατομική τους προσπάθεια και το ζήλο που επιδεικνύουν προκειμένου να ξεπεράσουν τις δυσκολίες και να μην εγκαταλείψουν τις σπουδές τους. Από την άλλη πλευρά, αισθάνονται ευγνωμοσύνη για τη δυνατότητα που

τους παρέχεται να φοιτήσουν δωρεάν και να λάβουν ένα πτυχίο που αναγνωρίζεται διεθνώς.

Σχετικά με το επόμενο ερώτημα, που αφορά στις πολιτικές/πρακτικές που ενισχύουν την ακαδημαϊκή επίδοση/επιτυχία των φοιτητών/τριών/ με μεταναστευτικό υπόβαθρο προέκυψαν, μέσα από την κριτική διερεύνηση τους και σε αντιπαράθεση με τις αντιλήψεις που έχουν οι ξένοι/ες φοιτητές/τριες των φοιτητών/τριών για αυτές τις πολιτικές, ενδιαφέρουσες διαπιστώσεις.

Στην Ελλάδα ισχύουν ποικίλες πολιτικές για την ισότιμη συμμετοχή όλων στην εκπαίδευση. Μια από αυτές είναι η δυνατότητα για μερική απασχόληση κατά τη διάρκεια των σπουδών. Όπως φάνηκε από τα ευρήματα της έρευνας, η πολιτική αυτή δεν ισχύει για όλες τις περιπτώσεις των φοιτητών/τριών εφόσον μερικοί δήλωσαν ότι δεν έχουν δικαίωμα να εργαστούν. Από την άλλη μεριά, ένας φοιτητής ο οποίος έπρεπε να εργαστεί για να ανταπεξέλθει οικονομικά, αναγκάστηκε να εργαστεί με πλήρες ωράριο και αυτό τον οδήγησε σε μεγάλη καθυστέρηση των σπουδών του. Δεύτερον, άλλη μία διαπίστωση αφορά στην απουσία μέριμνας για τη δυνατότητα μερικής φοίτησης. Οι φοιτητές/τριες του δείγματός μας δεν γνωρίζουν αυτήν την επιλογή η οποία είναι θεσμοθετημένη σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία. Τρίτον, σημαντική είναι και η ανάγκη βελτίωσης και αναπροσαρμογής του νομοθετικού πλαισίου που αφορά στη διαδικασία εισόδου των φοιτητών/τριών στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση. Ο τεράστιος γραφειοκρατικό όγκος αναστέλλει τη δυνατότητα για την επιτυχή είσοδό τους. Πολλές είναι οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν και οι οποίες πρέπει να ληφθούν υπόψη και να διεκπεραιωθούν. Τέταρτον, τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι αρκετοί φοιτητές/τριες αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες. Πέρα από τις υποτροφίες που προσφέρουν σημαντική λύση, δεν υπάρχει στο ελληνικό εκπαιδευτικό πλαίσιο, η δυνατότητα για χορήγηση δανείων από το κράτος.

Επιπλέον, χρειάζεται να εξεταστούν περαιτέρω οι αρχές της διαπολιτισμικής προσέγγισης. Η διαπολιτισμική διάσταση προκύπτει ως αναδυόμενη ανάγκη και σχετίζεται με την εφαρμογή νέων παιδαγωγικών παρεμβάσεων, οι οποίες αντιπροσωπεύουν σημαντικές αλλαγές στις εκπαιδευτικές πολιτικές και πρακτικές

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, βασικές αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σύμφωνα με την UNESCO είναι η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών και ευκαιριών για μάθηση, η ενίσχυση τη πολιτισμικής και γλωσσικής διαφορετικότητας και η ενδυνάμωση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας¹⁰⁴. Σύμφωνα με τις αντιλήψεις των ξένων φοιτητών/τριών που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα δεν εξασφαλίζονται ίσες ευκαιρίες για μάθηση. Αν και το πλαίσιο εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι ευέλικτο, παρόλ' αυτά οι ανισότητες στη μάθηση προκύπτουν κατά τη συμμετοχή στη μαθησιακή διαδικασία εφόσον οι φοιτητές/τριες από άλλες χώρες αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Συνάγεται το συμπέρασμα ότι η Ελλάδα χρειάζεται να δημιουργήσει ένα πιο ευνοϊκό κλίμα για την ενίσχυση τη πολιτισμικής και γλωσσικής διαφορετικότητας και την ενδυνάμωση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Οι αντιλήψεις των φοιτητών/τριών δείχνουν μια τάση για αφομοίωση της τοπικής κουλτούρας παρά για ενδυνάμωση της διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Αυτό φαίνεται τόσο από τις δυσκολίες με τα μαθήματα, το αίσθημα του ανταγωνισμού που αναπτύχθηκε όσο και από το αίσθημα της μοναξιάς και απομόνωσης που είχαν σχεδόν στην πλειοψηφία τους οι φοιτητές/τριες. Επίσης, διαφαίνεται μέσα από τις αρνητικές εμπειρίες κατά την προσπάθεια εξεύρεσης φίλων και την ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων.

Το πλαίσιο για την διαπολιτισμική εκπαίδευση αναφέρει ότι σκοπό αποτελεί η ενίσχυση της διαπολιτισμικότητας μέσα από την εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων, τα οποία στοχεύουν στην ενσωμάτωση του πολιτισμικού κεφαλαίου των ξένων φοιτητών/τριών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Όλες οι δυσκολίες που αναφέρονται στην παρούσα έρευνα αποδεικνύουν ότι υπάρχει ένα κενό στην εφαρμογή του πλαισίου αυτού στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση γιατί δεν δίνει ιδιαίτερη σημασία στην ετερογένεια του φοιτητικού πληθυσμού και στις ανισότητες που προκύπτουν λόγω της διαφορετικότητας. Οι πολιτικές για την ενίσχυση της διαπολιτισμικότητας δεν φαίνεται, σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, να συμβάλουν στην προσπάθεια για την αντιμετώπιση των δυσκολιών που έχουν οι φοιτητές/τριες. Η έρευνα δείχνει ότι οι φοιτητές/τριες αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα σημαντικές δυσκολίες.

Όλα τα παραπάνω αποτελούν το έναυσμα για τη δημιουργία ενός επιστημονικού διαλόγου σχετικά με το ζήτημα των πολιτικών για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και τη διαχείριση της ετερότητας στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση. Προφανώς και η παρούσα έρευνα δεν είναι δυνατόν να καλύψει όλες τις όψεις του ζητήματος, Επεχείρησε σε ένα αρχικό στάδιο να σχηματίσει το πλαίσιο που θα συμβάλλει στην κατανόηση του μιας και είναι λίγες οι έρευνες που έχουν διεξαχθεί στην Ελλάδα. Επίσης, επιχείρησε να τροφοδοτήσει την εκπαιδευτική έρευνα με νέες ιδέες και νέα ενδιαφέροντα. Στη συνέχεια παρουσιάζονται προτάσεις για την διεξοδικότερη μελέτη του ζητήματος και τη διεξαγωγή ποικίλων ερευνών που θα εξετάσουν το θέμα από μία πιο σφαιρική οπτική.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ

Η πραγματοποίηση της παρούσας έρευνας μπορεί να διευρύνει το ερευνητικό πεδίο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην ανώτατη εκπαίδευση. Δεδομένου ότι οι ερευνητικές προσπάθειες για τις πολιτικές διασφάλισης της ετερότητας στην ανώτατη και ανώτερη εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι πολύ περιορισμένες, το πεδίο αυτό προσφέρεται για πολυσχιδή μελέτη μέσω ποικίλων μεθοδολογικών προσεγγίσεων. Πρώτον, η ερευνητική αυτή προσπάθεια είχε σκοπό αρχικώς να καλύψει ένα μεγάλο δείγμα του υπό μελέτη πληθυσμού και να περιγράψει αντιπροσωπευτικά την ακαδημαϊκή διαδρομή των ξένων φοιτητών/τριών που έχουν εισαχθεί μέσω ειδικών κατηγοριών και οι οποίοι φοιτούν σε ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα της Ελλάδας. Λόγω αντικειμενικών δυσκολιών, η προσπάθεια αυτή περιορίστηκε σε ένα μόνο ίδρυμα, στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων για το οποίο είχαμε πρόσβαση στα στοιχεία. Συνεπώς, μία ερευνητική πρόταση θα ήταν η πραγματοποίηση αυτού του ερευνητικού εγχειρήματος σε περισσότερα εκπαιδευτικά ιδρύματα που παρουσιάζουν ετερόκλιτα χαρακτηριστικά όσον αφορά στην ιστορία ίδρυσής τους, στη φήμη τους, στη δομή, την οργάνωση των πολιτικών τους. Με αυτό τον τρόπο θα σχηματιστεί μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα για τις διαδρομές των φοιτητών/τριών από τρίτες χώρες και για τις πολιτικές για την ενίσχυση της διαπολιτισμικότητας.

Προς αυτή την κατεύθυνση, θα μπορούσε να διενεργηθεί ποιοτική έρευνα που θα μελετούσε στάσεις και απόψεις όχι μόνο των φοιτητών/τριών αλλά και των ιθυνόντων άσκησης εκπαιδευτικής πολιτικής και του διδακτικού προσωπικού των ιδρυμάτων. Η πολύπλευρη αυτή μελέτη θα επέτρεπε μια πληρέστερη ανάλυση του θέματος. Μέσω ομαδικών συνεντεύξεων θα διερωτώταν ερωτήματα για την αποτελεσματικότητα των πολιτικών για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση στην ανώτατη εκπαίδευση.

Μέσα από την μελέτη της βιβλιογραφίας μπορούμε να υποθέσουμε ότι ζητήματα ετερότητας και κοινωνικών ανισοτήτων υφίστανται στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση. Μάλιστα οι ανισότητες αυτές έχουν λάβει νέα μορφή εξαιτίας της πολυπολιτισμικής σύνθεσης του πληθυσμού. Έτσι λοιπόν, ιδιαίτερη σημασία και αξία θα είχε η μελέτη των πολιτικών βελτίωσης της ετερογένειας του φοιτητικού πληθυσμού, διερευνώντας εκτενέστερα και σε μεγαλύτερο δείγμα, έρευνα για τον

βαθμό ένταξης στην ελληνική κοινωνία των ατόμων που υπάγονται στις ειδικές κατηγορίες, μελετώντας την εκπαιδευτική πορεία τους στα ελληνικά ΑΕΙ και ΤΕΙ.

Άλλη μία ερευνητική προσπάθεια θα μπορούσε να αποτελεί η μελέτη της μετάβασής τους στην αγορά εργασίας. Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι είναι ένα ενδιαφέρον, προς μελέτη, πεδίο αν σκεφτούμε ότι οι φοιτητές/τριες αυτοί κατάγονται από χώρες που δεν ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι φοιτητές/τριες αυτοί μεταναστεύουν στην Ελλάδα με σκοπό την απόκτηση ενός αναγνωρισμένου διεθνώς τίτλου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο να διεξαχθούν ερευνητικές προσπάθειες με στόχο τη διερεύνηση του βαθμού που οι ξένοι απόφοιτοι των ελληνικών Πανεπιστημίων αξιοποιούν το πτυχίο τους στην Ελλάδα ή εάν επιστρέφουν στην πατρίδα τους.

Επίσης, ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα είχε η διεξοδικότερη μελέτη των προσδοκιών που έχουν αυτοί οι φοιτητές/τριες κατά την απόφασή τους να φοιτήσουν σε ίδρυμα της Ελλάδας. Η παρούσα έρευνα ανέδειξε τη σημασία που έχουν οι προσδοκίες στην ακαδημαϊκή διαδρομή των φοιτητών/τριών.

Τέλος, χρήσιμη θα ήταν η προσπάθεια να διερευνηθούν οι διαφορές που έχουν οι ακαδημαϊκές διαδρομές των φοιτητών/τριών των οποίων η χώρα προέλευσης είναι εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των φοιτητών/τριών των οποίων η χώρα προέλευσης δεν ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τέτοιου είδους έρευνα θα μπορούσε να αναδείξει σημαντικά ευρήματα για τη λειτουργία και την αποτελεσματικότητα του ευρωπαϊκού πλαισίου ανώτατης εκπαίδευσης.

Η διενέργεια των παραπάνω ερευνών θα συντελούσε σημαντικά στην ενίσχυση των ευρημάτων της παρούσας έρευνας με σκοπό πάντα να συνεισφέρουν στην ενίσχυση του διαπολιτισμικού χαρακτήρα της ελληνικής ανώτατης εκπαίδευσης.

ΠΗΓΕΣ

- Ν 1351 ΦΕΚ 56/28-04-1983 «Εισαγωγή σπουδαστών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και άλλες διατάξεις».
- Ν2413/1996 ΦΕΚ 124/Α/17-6-1996 «Η Ελληνική Παιδεία στο εξωτερικό η διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις».
- Φ.152.11/Β3/4903 ΦΕΚ 1113/1512-1997 «Καθορισμός ποσοστού θέσεων υποψηφίων Ειδικών Κατηγοριών για εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση».
- Προεδρικό Διάταγμα 221/1990, Φ.Ε.Κ 82/20-6-1990, τ. Α΄ «Επιλογή υποψηφίων Ειδικών κατηγοριών για την εισαγωγή στο πρώτο έτος σπουδών της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης».
- 152/Β6/198, Φ.Ε.Κ. 472/ 6-4-2000, τ. Β΄ «Πρόσβαση των κατόχων απολυτηρίου ενιαίου λυκείου στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, ορισμός Ειδικών Κατηγοριών και του τρόπου πρόσβασης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση».
- 152/Β6/1504, Φ.Ε.Κ. 659/ 30-5-2001, τ. Β΄ «Πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση αποφοίτων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης που υπάγονται στις Ειδικές Κατηγορίες του εδαφίου α΄, της παραγράφου 4, του άρθρου 2, του Ν.2525/1997, όπως αντικαταστάθηκε με τις διατάξεις της παραγράφου 2, του άρθρου 1, του Ν.2909/2001».
- Φ.151/17104/Β6, Φ.Ε.Κ. 259/ 1-3-2006, τ. Β΄ «Πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση αποφοίτων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης που υπάγονται στις Ειδικές Κατηγορίες του εδαφίου α΄, της παραγράφου 4, του άρθρου 2, του Ν.2525/1997, όπως αντικαταστάθηκε με τις διατάξεις της παραγράφου 2, του άρθρου 1, του Ν.2909/ 2001 και των παραγράφων 1,2 και 3, του άρθρου 13, του Ν.3404/2005».
- Προεδρικό Διάταγμα 101 2004/114/ΕΚ σχετικά με τις προϋποθέσεις εισδοχής υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό τις σπουδές ή την εθελοντική υπηρεσία.
- Ν3385/2005-ΦΕΚ 210/Α/19-8-2005 «Ρυθμίσεις για την προώθηση της απασχόλησης, την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και άλλες διατάξεις».
- ΕΛΣΤΑΤ Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία
- Γενική Γραμματεία της ΕΣΥΕ
- Unesco Institute of Statistic
- Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

- Bourdieu, P., & Passeron, J.C. (2014). *Η αναπαραγωγή*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Bird, M., Hammersley, M., Gomm, R. & Woods, P., (1999). *Εκπαιδευτική έρευνα στην πράξη: Εγχειρίδιο μελέτης*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας (μετάφραση Σ. Κυρανάκης, Μ. Μαυράκη, Χ. Μητσοπούλου, Π. Μπιθάρα και Μ. Φιλοπούλου)*. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Creswell, J. W. (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση: Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας (επιμέλεια Χ. Τζορμπατζούδης)*. Αθήνα: Ίων.
- Gewirtz S., & Cribb A. (2011). *Κατανοώντας την εκπαίδευση. Μια κοινωνιολογική θεώρηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Robson, C. (2007). *Η Έρευνα του Πραγματικού Κόσμου (επιμέλεια Δ.Γ Τσαούσης)*. Αθήνα: Gutenberg.
- Skourtou, E., K. Vratsalis & Ch. Govaris (2004). *Μετανάστευση στην Ελλάδα και Εκπαίδευση. Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης. Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης [Migration and Education in Greece. An assessment of the current situation, challenges and prospects]*. Athens: Institute for Migration Policy (IMEPO) report.
- ΑΔΙΠ. (2016). *Συνοπτική Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της εξωτερικής αξιολόγησης των Ιδρυμάτων Ανώτατης Εκπαίδευσης (2015-2016)*. Αθήνα: ΑΔΙΠ
- Γεωργακόπουλος, Γ. (2019). *Επιπολιτισμός και πολιτισμικές ταυτότητες φοιτητών μεταναστών δεύτερης γενιάς μέσα από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα*. Διδακτορική διατριβή: Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης μελέτη 2018:4 Προσέλκυση και διατήρηση διεθνών σπουδαστών στην ΕΕ.

Ζάγκος, Χ., Κυρίδης, Α., & Φωτόπουλος, Ν. (2019). *Προσφυγική κρίση και σύγχρονες εκπαιδευτικές πρακτικές. Από τη συστημική κοινωνική ευπάθεια στη δομημένη ένταξη* (No. IKEE BOOK-2019-106). Κοινωνικό Πολύκεντρο.

Ζάχου, Χ., Καλεράντε, Ε. (2007). Εκπαιδευτική Επιτυχία και Αξιακά Οικογενειακά Πρότυπα της δεύτερης Γενιάς Αλβανών Μεταναστών: Μια κοινωνιολογική προσέγγιση. Ευαγγέλου, Ο., Παλαιολόγου, Ν. (επιμ.) *Σχολικές Επιδόσεις Αλλόφωνων Μαθητών, Εκπαιδευτική Πολιτική-Ερευνητικά Δεδομένα*, Άτραπος, Αθήνα, σελ 348-349

Θάνος, Θ. (2015). *Η Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης στην Ελλάδα: ερευνών απάνθισμα*. Αθήνα: Gutenberg.

Θωμά, Δ. (2010). Σχολική γνώση και αλλοδαποί μαθητές/τριες: Τα προβλήματα και η δυναμική μιας πολυδιάστατης σχέσης. *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, 15(57).

Καβουνίδη, Τ., & Χολέζας, Ι. (2013). Οι διαδρομές των νέων μεταναστευτικής προέλευσης στην εκπαίδευση και την αγορά εργασίας. Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ): Αθήνα.

Καμαριανός, Ι., & Γούγα, Γ. (2017). Κλασική Κοινωνιολογία των Μ. Weber και Ε. Durkheim: διαπολιτισμικές προοπτικές και εκπαιδευτικές πρακτικές. *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, 14(56) σελ 369

Κελπανίδης, Μ. (2006). Η Εκπαιδευτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο της διαδικασίας της Ευρωπαϊκής Ενσωμάτωσης, Ιστορία της Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης, Στο *Πρακτικά του 4ου Επιστημονικού Συνεδρίου Ιστορίας της Εκπαίδευσης* (επιμ. Μπουζάκης, Σ). Αθήνα: Gutenberg, σελ 137-139.

Κεσίδου, Α. (2008). Διαπολιτισμική εκπαίδευση: μια εισαγωγή. Στο Ζ. Παπαναούμ (επιμ.). *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση και Αγωγή*. Οδηγός Επιμόρφωσης. Θεσσαλονίκη: ΥΠ. ΕΠΘ-ΑΠΘ.

Κοκκίδου, Δ., Κυρίδης, Α., Τουρτούρας, Χ., & Ζάγκος, Χ. (2019). Σχολείο και ρατσισμός: Το παράδειγμα των γονέων που αντιτάχθηκαν στην ένταξη παιδιών προσφύγων στα σχολεία. Στο *Πρακτικά 6ου Συνεδρίου της Ελληνικής Κοινωνιολογικής Εταιρείας “Η Κοινωνιολογία και ο Δημόσιος Ρόλος στην Εποχή της Μεταμόρφωσης του Κόσμου”*. Ελληνική Κοινωνιολογική Εταιρεία: Αθήνα, σελ. 281-295.

Κοντογιάννη, Π. (2012). *Συμμετοχή φοιτητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στην ελληνική*

ανώτατη εκπαίδευση και κοινωνική προέλευση. Μεταπτυχιακή εργασία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Κουρτή, Ε. (1995). Ξένοι φοιτητές/τριες στην Ελλάδα: Κοινωνικές δυσκολίες-Κοινωνικά δίκτυα. *Σύγχρονη Εκπαίδευση: Τρίμηνη Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, (81), 63-70.

Κυπριανός, Π. (2017). Φοιτητές/τριες και διεθνής αγορά πτυχίων (19ος-20ος αιώνες). *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, 15(59).

Κυριαζή, Ν. (1999). *Η Κοινωνιολογική Έρευνα: Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κυρίδης, Α. (2017). Η εκπαίδευση των ευπαθών κοινωνικών ομάδων. Στο *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης: Εισαγωγή σε βασικές έννοιες και θεματικές* (επιμ. Θάνος, Θ, Κυρίδης, Α, Φωτόπουλος & Ι.Καμαριανός). Αθήνα: Gutenberg. Σελ. 353-373.

Λαμπίρη-Δημάκη, Ι. (1983). *Η ελληνική κοινωνία στη φοιτητική συνείδηση*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Λάππας, Κ. (2004) *Πανεπιστήμιο και φοιτητές στην Ελλάδα κατά τον 19ο αιώνα, Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς*. Αθήνα: Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Ε.Ι.Ε.,

Μανιάτης, Π. (2009). Πολυπολιτισμική πραγματικότητα και διαπολιτισμικές προθέσεις στην Ελλάδα. Επιστημονικός λόγος και εκπαιδευτική πολιτική. *Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση*, 11 – 12 (49).

Μάντη, Χ. (2015). *Η εκπαιδευτική πορεία ειδικών κατηγοριών φοιτητών στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*. Μεταπτυχιακή εργασία: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Μάρκου, Γ. (1998). *Προσέγγιση της πολυπολιτισμικότητας και η διαπολιτισμική εκπαίδευση-Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης.

Ινστιτούτο Διεθνών σχέσεων (2012). *Μετανάστευση στην ΕΕ Φοιτητών από Τρίτες χώρες, βασική Μελέτη*. Υπουργείο Εσωτερικών: Αθήνα.

Μίλεση, Χ. Π. (2004). *Οι αλλοδαποί μαθητές από την Αλβανία στη σχολική κοινότητα*. Διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Μπουρντιέ, Π. (1994). Οι τρεις καταστάσεις του πολιτισμικού κεφαλαίου (Ε. Σταματοπούλου, Μετφρ.). Στο Ν. Παναγιωτόπουλος (Παρουσίαση-Επιμ.), *Π. Μπουρντιέ Κείμενα*

Κοινωνιολογίας. Αθήνα: Δελφίνι, 75-84.

Νικολάου, Γ. (2000). *Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Νικολάου, Γ. (2011). *Διαπολιτισμική Διδακτική. Το νέο περιβάλλον-Βασικές αρχές*. Αθήνα: Πεδίο.

Παπαδιαμαντάκη, Π. (2001) *Η κινητικότητα των ξένων φοιτητών προς την Ελλάδα: 1975-1995, Διδακτορικό Διατριβή*. Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας.

Πετρινιώτη, Ξ. (1993). *Η μετανάστευση προς την Ελλάδα*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Σιάνου-Κύργιου, Ε. (2006). *Εκπαίδευση και κοινωνικές ανισότητες: Η μετάβαση από τη δευτεροβάθμια στην ανώτατη εκπαίδευση (1997-2004)*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Σιάνου-Κύργιου, Ε. (2010). *Από το Πανεπιστήμιο στην αγορά εργασίας: Όψεις των κοινωνικών ανισοτήτων*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Τζαφέα, Ο. (2017). *Κοινωνικές ανισότητες στην ανώτατη εκπαίδευση: οι εμπειρίες των φοιτητών από τις σπουδές στο Πανεπιστήμιο*. Διδακτορική Διατριβή. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

Τριαντάς, Π., Κόκκινος, Γ. (2008) *Αλλοδαποί φοιτητές/τριες στην Ελλάδα (1929-2000): χώρες προέλευσης διακυμάνσεις ποσοστών και επιλογή σπουδών, Ιστορία της Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (επιμ. Σ. Μπουζάκης). Στο Πρακτικά του 4ου Επιστημονικού Συνεδρίου Ιστορίας της Εκπαίδευσης*. Gutenberg: Αθήνα.

Τσαούσης Δ.Γ (1990). *Η Ευρωπαϊκή Διάσταση στις Πανεπιστημιακές Σπουδές. Στο Ευρωπαϊκή Πρόκληση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (επιμ. Τσαούσης Δ.Γ).* Gutenberg: Αθήνα, σσ. 81.

Τσαούσης, Δ. Γ. (1993) *Το Ελληνικό Πανεπιστήμιο στο Κατώφλι του 21ου αιώνα: Ζητήματα Εκπαιδευτικής Πολιτικής*. Gutenberg: Αθήνα.

Χασιώτης, Ι.Κ. (1993) *Επισκόπηση της Ιστορίας της Νεοελληνικής Διασποράς Βάνιας: Θεσσαλονίκη*.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Altbach, P., & De Wit, H. (2015). Internationalization and Global Tension: Lessons from History. *International Higher Education*, 2-4.

Archer, L., Hutchings, M., & Ross, A. (2003). *Higher education and Social class: Issues of exclusion and inclusion*. London and New York: Routledge Falmer.

Asterioti, N. (2018). Introduction of internationalization into higher education curricula (full text in Greek). *Academia*, (12), 4-31.

Bamber, J., & Tett, L. (2000). Transforming the learning experiences of non-traditional students: A perspective from higher education. *Studies in continuing education*, 22(1), 57-75.

Bamber, J., & Tett, L. (2001). Ensuring integrative learning experiences for non-traditional students in higher education. *Widening Participation and Lifelong Learning*, 3(1), 8-16.

Baum, S., & Flores, S. M. (2011). Higher education and children in immigrant families. *The future of children*, 171-193.

Bowden, M. P., & Doughney, J. (2010). Socioeconomic status, cultural diversity and the aspirations of secondary students in the western suburbs of Melbourne, Australia. *Higher Education*, 59(1), 115–129.

Bowles, S., & Gintis, H. (1976). *Schooling in Capitalist America: Educational Reform and the Contractions of Economic Life*. New York: Basic Books, Inc.

Brown, P. (2003). The opportunity trap: education and employment in a global economy. *European Educational Research Journal*, 2(1), 141-179.

Damanakis, M. (2005). European and intercultural dimension in Greek education. *European Educational Research Journal*, 4(1), 79-88.

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2005). *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications.

Denzin, N. K., Lincoln, Y. S., & Giardina, M. D. (2006). Disciplining qualitative research (Vol 1). *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 19(6), 769-782.

Dingwall, R. (1997). *Accounts, interviews and observations*. Sage: London.

Fontana, A., & Frey, J. H. (2005). *The Sage handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, California.: Sage.

Gang, I. N., & Zimmermann, K. F. (2000). Is child like parent? Educational attainment and ethnic origin. *Journal of Human Resources*, 550-569.

Gropas, R., & Triandafyllidou, A. (2011). Greek education policy and the challenge of migration: an intercultural view of assimilation. *Race Ethnicity and Education*, 14(3), 399-419.

International Association of Universities (2012). *Affirming academic values in internationalisation of higher education: A call for action*. Paris: International Association of Universities.

Markou, G. (1993). Intercultural education in multicultural Greece. *European Journal of Intercultural Studies*, 4(3), 32-43.

Riddell, S., & Weedon E., (2014) European higher education, the inclusion of students from under-represented groups and the Bologna Process. *International Journal of Lifelong Education*, 33(1), 26-44

Santiago, P. (2008). Tertiary Education for the Knowledge Society: Special features: equity, innovation, labour market, internationalisation. *Achieving equity*, 2(12).

Schweisfurth, M., & Gu, Q. (2009). Exploring the experiences of international students in UK higher education: possibilities and limits of interculturality in university life. *Intercultural Education*, 20(5), 463-473.

Tomlinson, M. (2008). 'The degree is not enough': students' perceptions of the role of higher education credentials for graduate work and employability. *British Journal of Sociology of Education*, 29(1), 49-69.

Triandafyllidou, A., Gropas, R., & Eliame, P. (2007). Greek Education Policy and the Challenge of Migration: an intercultural view of assimilation. *Race Ethnicity and Education*, 14(3), 300-419.

Van Ours, J. C., & Veenman, J. (2003). The educational attainment of second-generation immigrants in The Netherlands. *Journal of Population Economics*, 16(4), 739-753.

UNESCO/IBE (2008). *Conclusions and Recommendations of the 48th Session of the International Conference on Education (ICE)*. Geneva: IBE Document ED/BIE/CONFINTED 48/5.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: Οδηγός συνέντευξης

Στοιχεία Συνέντευξης

Τόπος & ακριβές σημείο διεξαγωγής:
Ημερομηνία/ ώρα διεξαγωγής:
Διάρκεια συνέντευξης:
Διάρκεια συνάντησης:
Συνεντευκτής:
Κωδικός συνεντευξιαζόμενου:
Παρατηρήσεις συνεντευκτή:

Οδηγός Συνέντευξης_φοιτητών/τριών

Η διάρκεια της συνέντευξης κυμαίνεται γύρω στα 30-40 λεπτά. Μπορείτε να μην απαντήσετε σε κάποια ερώτηση ή και να διακόψετε να το θελήσετε. Επίσης, μη διστάσετε να μου ζητήσετε διευκρίνιση αν κάτι δεν είναι σαφές. Τέλος, αφού σας διαβεβαιώνουμε για το πλήρες ανώνυμο του υλικού και την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών, θα θέλαμε τη συγκατάθεσή σας για τη μαγνητοφώνηση της συνέντευξης. Σας ευχαριστούμε για τη συμμετοχή σας.

ΑΞΟΝΑΣ Α: Προφίλ του δείγματος	
A1.ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	A2. Ατομικά χαρακτηριστικά/ Προσωπική κατάσταση
Ίδρυμα, Τμήμα, Έτος Σπουδών - Άλλο πτυχίο	A3 Τόπος μόνιμης κατοικίας
Ηλικία	A4 Επίπεδο εκπαίδευσης γονέων
Φύλο	A5 Επάγγελμα γονέων
Χώρα γέννησης	A6 Πρωτης γενιάς φοιτητής/φοιτήτρια
Μητρική Γλώσσα/ δεύτερη γλώσσα/ επίπεδο ελληνομάθειας	A7 Οικονομική κατάσταση/ Κάλυψη δαπανών διαβίωσης (υποστήριξη από οικογένεια, υποτροφία, εργασία)
Εθνικότητα -Υπηκοότητα – Γλώσσα	

- 1 Μετανάστευση στην Ελλάδα -σχέση της οικογένειας με τη χώρα υποδοχής: γλώσσα,
- 2 Γιατί επιλέξατε να σπουδάσετε στην Ελλάδα;
- 3 Ποιες είναι οι προσδοκίες σας από τις σπουδές αυτές
- 4 Η ακαδημαϊκή διαδρομή στο πανεπιστήμιο

Ικανοποίηση από σπουδές

- 1 Είστε ικανοποιημένος/η από τις σπουδές σας; Ναι ή όχι και για ποιους λόγους;
- 2 Ποια είναι τα θετικότερα και ποια τα αρνητικότερα χαρακτηριστικά στο πρόγραμμα σπουδών, τη διδασκαλία, τις εξετάσεις και την αξιολόγηση της επίδοσης των φοιτητών/τριών;

Ακαδημαϊκή και κοινωνική ενσωμάτωση

- 3 Στη διάρκεια των σπουδών σας παρακολουθείτε συστηματικά τα μαθήματα και τις δραστηριότητες του τμήματός σας; Ναι ή όχι και γιατί;
- 4 Μπορείτε να περιγράψετε συνοπτικά μια τυπική μέρα στο πανεπιστήμιο, τις εμπειρίες από τη διδασκαλία και τη μελέτη των μαθημάτων, την εκπόνηση εργασιών; Υπάρχουν διαφορές σε σχέση με άλλους φοιτητές/τριες/τριες, ως προς τη συμμετοχή; Αν ναι, για ποιους λόγους και ποιες συνέπειες έχουν;
- 5 Πως θα περιγράφατε τις σχέσεις με τους συμφοιτητές/τριες σας και τους καθηγητές σας;
- 6 Είχατε την ευκαιρία να κάνετε νέες φιλίες με συμφοιτητές/τριες σας που συναντήσατε πρώτη φορά στο πανεπιστήμιο; Αν ναι, τι σας έφερε κοντά; Ποια σημασία είχαν για σας και γιατί;
- 7 Έχετε ή όχι αρκετό ελεύθερο χρόνο; Τι προτιμάτε και τι κάνετε στη διάρκεια του (ενασχόληση με πανεπιστημιακές ομάδες);
- 8 Εργάζεστε ή έχετε εργαστεί στη διάρκεια των σπουδών σας; Αν ναι, για ποιους λόγους και σε τι είδους απασχόληση; Πιστεύετε ότι η εργασία έχει θετική ή αρνητική επίδραση στις σπουδές σας και γιατί;

Δυσκολίες και εγκατάλειψη σπουδών

- 1 Έχετε αντιμετωπίσει κάποιες δυσκολίες ή προβλήματα στη διάρκεια των σπουδών σας (π.χ. προβλήματα γλώσσας, υγείας, έλλειψη χρημάτων, προσωπικά ή οικογενειακά προβλήματα κλπ.).
- 2 Αν ναι, ποιες είναι αυτές και ποια επίδραση είχαν στη φοιτητική σας ζωή;
- 3 Έχετε βιώσει κάποιες μορφές διάκρισης ή έχετε αντιμετωπίσει συμπεριφορές βίας ή εκφοβισμού στο πανεπιστήμιο; Αν ναι, από ποιους και για ποιους λόγους;

Θα μπορούσατε να περιγράψετε κάποια χαρακτηριστικά περιστατικά (συμβάν, πηγή, αιτίες, εξέλιξη); Έχουν επηρεάσει τέτοιες εμπειρίες την πορεία των σπουδών σας και με ποιο τρόπο;

- 4 Σκεφτήκατε, κατά τη διάρκεια της φοιτητικής σας ζωής, να εγκαταλείψετε τις σπουδές; Αν ναι, για ποιους λόγους; Γιατί δεν το κάνατε; Έχετε κάνει ή σκέφτεστε να κάνετε αναστολή σπουδών και γιατί;

- 1 Έχετε εμπλακεί σε αρνητικές καταστάσεις και συγκρούσεις με συμφοιτητές/τριες ή καθηγητές σας; Για ποιους λόγους; Πώς εξελίχθηκαν και ποιες επιπτώσεις είχαν; Απευθυνθήκατε στο προσωπικό του Πανεπιστημίου ή όχι και γιατί;

Πολιτικές και πρακτικές: Υποστηρικτικές δομές και υπηρεσίες (πολιτικές ένταξης)

- 1 Τι κάνει το παν/μιο για να σας βοηθήσει να ενταχθείτε; Πιστεύετε ότι το πανεπιστήμιο βοηθά την ένταξη των ξένων φοιτητών/τριών;
- 2 Τι προβλήματα διακρίνετε στην ενταξιακή διαδικασία στο πανεπιστήμιο;
- 3 Τι προσδοκίες έχετε από την χώρα υποδοχής; Σκέφτεστε να μείνετε στην Ελλάδα για δουλειά;
- 4 Γνωρίζετε **ποιες δομές υποστήριξης των φοιτητών/τριών** γενικά και ειδικά αυτών που αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα ή μορφές διάκρισης, βίας και εκφοβισμού υπάρχουν στο πανεπιστήμιό σας; Τις θεωρείτε **επαρκείς**; (τις δομές και τις πρακτικές στο πανεπιστήμιό σας για τη διαπολιτισμικότητα)
- 5 **Χρησιμοποιείτε συστηματικά κάποιες από τις υποστηρικτικές δομές του πανεπιστημίου**; Ναι ή όχι και γιατί; Μήπως κάποιοι συμφοιτητές/τριες σας είναι καλύτερα ενημερωμένοι για αυτές και τις χρησιμοποιούν συστηματικότερα; Αν ναι, γιατί συμβαίνει αυτό και τι συνέπειες έχει;
- 6 Μπορείτε να μας περιγράψετε κάποιες **καλές πρακτικές** για τη βελτίωση της ενσωμάτωσης στη φοιτητική ζωή, της υποστήριξης των ξένων φοιτητών/τριών που έχουν προβλήματα (και την προώθηση της ισότητας);
- 7 Έχετε να καταθέσετε κάποιες **προτάσεις** για το πώς το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα θα μπορούσε να είναι πιο αποτελεσματικό για να αυξηθούν τα ποσοστά των ξένων φοιτητών/τριών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (ποιος και τι μπορεί να βοηθήσει?)

Θα θέλατε να προσθέσετε κάτι που θεωρείτε σημαντικό και για το οποίο δε μιλήσαμε;

Ευχαριστούμε πολύ για τον χρόνο σας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: Απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις¹

1η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: Φοιτήτρια από την Αλβανία

-Από πού είσαι;

-Είμαι από την Αλβανία, από το Αργυρόκαστρο

-Πόσο χρονών είσαι;

-Είμαι 20 χρονών.

-Πόσα χρόνια μένεις στην Ελλάδα;

-Μένω στην Ελλάδα από πέρυσι που έμαθα τη γλώσσα, έχω ένα χρόνο και τώρα ξεκινάω στο Πανεπιστήμιο. Γνωρίζω την ελληνική γλώσσα σε επίπεδο B2.

-Θα ήθελα να μου μιλήσεις για την οικογένειά σου.

-Μένω με τους γονείς μου, δεν έχω αδέρφια είμαι μοναχοκόρη. Οι παππούδες μου μένουν μαζί μας, η μαμά μου δουλεύει σε ένα κατάστημα με νυφικά και ο πατέρας μου είναι ηλεκτρολόγος. Έχουν τελειώσει λύκειο και γυμνάσιο.

-Έχουν καμία σχέση με την Ελλάδα;

-Όχι δεν έχουν έρθει ποτε.

-Ποιο είναι το εισόδημα τους;

-Περίπου 500 ευρώ το μήνα

-Ποσο σημαντικό ήταν για τους γονείς σου να σπουδάσεις;

-Είναι σαν την Ελλάδα που οι γονείς θέλουν τα παιδιά τους να τελειώσουν πανεπιστήμιο.

---

¹ Ο λόγος των φοιτητών κατά την απομαγνητοφώνηση έχει υποστεί μικρές βελτιώσεις σε επίπεδο προφοράς και σύνταξης προκειμένου να γίνεται κατανοητή η ανάγνωσή τους στην παρούσα εργασία. Οι βελτιώσεις αυτές δεν έχουν επηρεάσει σε κανένα επίπεδο το σημασιολογικό περιεχόμενο των συνεντεύξεων. Το ηχητικό υλικό είναι διαθέσιμο προς περαιτέρω επεξεργασία.

-Σπουδάζουν όλοι στην Αλβανία;

-Όχι, αν δεν έχεις τα χρήματα, δεν είναι εύκολο. Οι περισσότεροι πηγαίνουν σε ΙΕΚ.

- Γιατί επέλεξες να σπουδάσεις στην Ελλάδα;

-Θέλω να μείνω εδώ γιατί είναι περισσότερες οι δυνατότητες από την Αλβανία. Είναι λίγο καλύτερα τα πράγματα εδώ. Οι γονείς μου το θέλουν αυτό. Με άφησαν μόνη μου να επιλέξω για το μέλλον μου αλλά το είχα σκεφτεί από μικρός. Οι γονείς μου διαβάζουν, τους αρέσει να διαβάζουν αλλά όχι τόσο όσο εμένα. Αλλά ταξιδεύουμε κάθε καλοκαίρι. Έχουμε πάει σε διάφορα μέρη. Δεν είχα σκεφτεί να φύγω ποτέ από την Αλβανία. Είχα σκεφτεί να πάω στα Τίρανα, να σπουδάσω εκεί αλλά τα πράγματα έγιναν πολύ δύσκολα αυτόν το χρόνο και δεν είχα δυνατότητες να πάω εκεί. Μια φίλη από εδώ μας είπε ότι είχε σπουδάσει στα Ιωάννινα και μας είπε ότι εδώ είναι πιο εύκολα γιατί δεν πρέπει να πληρώνεις για το Πανεπιστήμιο, για τα βιβλία γιατί στην Αλβανία πρέπει να πληρώνεις για όλα, [εδώ] δε πληρώνεις για το φαγητό....Είναι κάποια πράγματα πολύ πιο εύκολα για εμάς οικονομικά αλλά είναι και το πτυχίο στο τέλος που αναγνωρίζεται στην Ευρώπη ...και μπορείς να το χρησιμοποιείς σαν πτυχίο αν πηγαίνεις κάπου αλλού...στην Αλβανία δεν σε γνωρίζει κανείς αν βγαίνεις με αυτό το πτυχίο, μόνο στην Αλβανία γνωρίζεσαι.

Είπε η φίλη μου στη μαμά μου και της μαμάς μου της άρεσε, είπε ότι είναι καλή ιδέα, πιο εύκολα στην Ελλάδα. Αν δεν περνούσα θα έμενα έναν χρόνο στην Αλβανία να μάθω τη γλώσσα να μη περνάει ο χρόνος έτσι και θα ξαναπροσπαθούσα. αλλά στην Αλβανία δεν ήθελα να πάω Πανεπιστήμιο. Έκανα τα έγγραφα. Έβαλα την ιατρική πρώτα, μετά το τμήμα Βιολογικών εφαρμογών και μετά τη Νοσηλευτική, [όλα] σε σχέση με την Ιατρική, αυτό ήθελα. Μετά περιμένω απάντηση και μου βγαίνει εδώ στο τμήμα Βιολογικών εφαρμογών. Και ρώτησα και μου λένε ότι είναι εύκολο τμήμα, να πας εκεί...Είναι καλύτερα από την Ιατρική λένε. Ήθελα ιατρική γιατί έχει να κάνει με τους ανθρώπους να τους δίνεις κάτι καλό, βοήθεια.

-Πώς ήταν όταν ήρθες στο Πανεπιστήμιο;

-Έκανα έναν χρόνο τη γλώσσα στα Ιωάννινα και μετά μπήκα στο τμήμα Βιολογικών εφαρμογών. Τις πρώτες μέρες που ήρθα ήταν πολύ δύσκολα. Περίμενα [κάποιον] ποιος να μου μιλήσει, να ρωτήσει από πού είμαι, τι κάνω εδώ, δεν είμαι ο άνθρωπος που μιλάω μόνη μου ....δεν είμαι τόσο ανοιχτή... πρέπει κάποιος να μου μιλήσει. Ήταν δύσκολο για μένα αλλά μετά από έναν μήνα καλύτερα. Με τη γλώσσα ήταν δύσκολα γιατί το επίπεδο του Πανεπιστημίου είναι πολύ υψηλό..δε ξέρω, το α' εξάμηνο ήταν

δύσκολο, το β' εξάμηνο νιώθω τον εαυτό μου καλύτερο. Καταλάβαινα τους καθηγητές αλλά στην αρχή ήταν πολύ δύσκολο να μάθω τις λέξεις, την ορολογία...πρέπει να τα ακούω πολλές φορές [για να καταλάβω για τι μιλάει] και τώρα που έχω συνηθίσει με το περιβάλλον είναι πιο εύκολα τα πράγματα.

- Ποιες είναι οι προσδοκίες σου από τις σπουδές;

-Θέλω να κάνω μεταπτυχιακό εδώ ή στο εξωτερικό. Οι γονείς μου δεν έχουν πρόβλημα. Αν βρω δουλειά θα είναι τα πράγματα πιο εύκολα. Θέλω να κάνω καριέρα. Αν είσαι καλός στο Πανεπιστήμιο θα βρεις πιο εύκολα δουλειά. Δεν είναι θέμα τύχης η δουλειά. Εδώ αν είσαι καλός θα βρεις δουλειά. Στην Αλβανία είναι πιο δύσκολο. Δεν μπορείς να βρεις δουλειά. Πολύ δύσκολο να βρεις δουλειά. Για εμάς που είμαστε νέοι και τελειώνουμε το Πανεπιστήμιο δε θα βρούμε δουλειά. Εδώ είναι πιο καλά.

-Είσαι ικανοποιημένος από τις σπουδές σας; Ναι ή όχι και για ποιους λόγους;

- Ναι μια χαρά. Δεν περίμενα ούτε κάτι περισσότερο ούτε κάτι λιγότερο.

-Ποια είναι τα θετικότερα και ποια τα αρνητικότερα χαρακτηριστικά στο πρόγραμμα σπουδών, τη διδασκαλία, τις εξετάσεις και την αξιολόγηση της επίδοσης των φοιτητών/τριών;

- Τα πιο σημαντικά πρόσωπα εδώ είναι οι καθηγητές. Μου έδωσαν κουράγιο να πάω μπροστά στη ζωή. να μη βλέπω πίσω από εμένα, να δουλεύω κάθε μέρα για να βελτιωθώ. Θέλω υποστήριξη στη ζωή. Αν δεν έχεις κάποιον να σου δίνει κουράγιο δεν αντέχεις. Από τα αρνητικά, το μόνο πρόβλημα ήταν με τα έγγραφα που κάναμε, ότι ήταν πάρα πολλά και μας πήρε πολύ χρόνο και σκεφτήκαμε ότι δε θα το πάρουμε καθόλου ότι δε θα πήγαινα στο Πανεπιστήμιο καθόλου. μας πήρε περίπου δύο μήνες. Ήταν έγγραφα για την άδεια παραμονής για το Πανεπιστήμιο, πάρα πολλά έγγραφα. και να τα στείλεις στην Αθήνα και να περιμένεις και από εκεί [απάντηση από το] Πανεπιστήμιο.

-Παρακολουθείς συστηματικά τα μαθήματα και τις δραστηριότητες του τμήματός σου; Ναι ή όχι και γιατί;

-Ναι, είμαι κάθε μέρα στο Πανεπιστήμιο και ασχολούμαι με το τμήμα.

-Μπορείτε να περιγράψετε συνοπτικά μια τυπική μέρα στο πανεπιστήμιο, τις εμπειρίες

από τη διδασκαλία και τη μελέτη των μαθημάτων, την εκπόνηση εργασιών; Υπάρχουν διαφορές σε σχέση με άλλους φοιτητές/τριες/τριες, ως προς τη συμμετοχή; Αν ναι, για ποιους λόγους και ποιες συνέπειες έχουν;

- Πηγαίνω κάθε μέρα στο Πανεπιστήμιο και έχω μαθήματα και εργαστήρια έως το απόγευμα. Τρώω στη λέσχη κάθε μέρα και συναντιόμαστε με τα παιδιά στη βιβλιοθήκη να πιούμε κανέναν καφέ ή να διαβάσουμε μαζί. Δεν προλαβαίνω να κάνω κάτι άλλο όλη μέρα. Το σαββατοκύριακο μπορεί να πάω στο κέντρο της πόλης καμιά βόλτα.

-Πώς θα περιέγραφες τις σχέσεις με τους συμφοιτητές/τριες και τους καθηγητές σου;

- Οι καθηγητές στο β' εξάμηνο νιώθω ότι με υποστηρίζουν περισσότερο αφού με γνωρίζουν που είμαι από την Αλβανία και έχω περισσότερες δυσκολίες από τους Έλληνες. Με είδαν ότι προσπαθούσα και είδαν ότι είχα δυσκολίες και μου είπαν ότι θα με βοηθούσαν σε ό,τι ήθελα. Με τους φίλους και τους συμφοιτητές/τριες είναι καλά.. έχω συνηθίσει εδώ. Τον πρώτο χρόνο ήταν δύσκολο, να προσπαθείς να διατηρείς σχέσεις με τους άλλους. Οι περισσότεροι φίλοι μου είναι από την Ελλάδα. Έχω φίλους από άλλα τμήματα και από το τμήμα μου. Δεν είχα περάσει το ένα εργαστήριο της χημείας και μια συμφοιτήτρια μου με βοήθησε πάρα πολύ. Δε το πέρασα και με βοήθησε να το περάσω

-Έχεις αρκετό ελεύθερο χρόνο; Τι προτιμάς και τι κάνεις στη διάρκειά του (ενασχόληση με πανεπιστημιακές ομάδες);

-Δεν έχω ελεύθερο χρόνο, στην Ιατρική κανείς δεν έχει πολύ ελεύθερο χρόνο. Δεν ασχολούμαι με κάτι άλλο αυτήν την περίοδο και δεν έχω και όρεξη για κοινωνική ζωή και τέτοια.

-Εργάζεσαι ή έχεις εργαστεί στη διάρκεια των σπουδών σου;

-Όχι, σας είπα, δεν προλαβαίνω. Δεν έχω βέβαια πολλά χρήματα αλλά δεν τα χρειάζομαι κιόλας.

-Έχετε αντιμετωπίσει κάποιες δυσκολίες ή προβλήματα στη διάρκεια των σπουδών σας (π.χ. προβλήματα γλώσσας, υγείας, έλλειψη χρημάτων, προσωπικά ή οικογενειακά προβλήματα κλπ.);

- Το α' εξάμηνο έδωσα 5 μαθήματα και πέρασα μόνο 2 με βαθμό 6, άφησα 3 για το Σεπτέμβριο. Αυτό το εξάμηνο περιμένω να πάω καλύτερα και να τα περάσω όλα γιατί είμαι πιο σίγουρη για τον εαυτό μου. Αλλά και με την εστία είναι λίγο δύσκολο να παίρνεις δωμάτιο για εμάς από την Αλβανία. Δε ξέρω δεν μας δίνουν δωμάτια στην εστία. Για τους Έλληνες είναι διαφορετικά. Πέρυσι δε το πήρα το δωμάτιο από την εστία αλλά το πήρα από το Κέντρο ελληνικής γλώσσας. μας βοήθησαν παρα πολύ εκεί. Το πήρα μαζί με μια άλλα κοπέλα. Φέτος περιμένω να μου βγει το δωμάτιο από την εστία. Αλλά γενικά δε μας βοηθάνε. Θα είχε δυσκολίες κάποιος ξένος εδώ γιατί θα ένιωθε μοναξιά. Ένιωσα μοναξιά γιατί δεν βρήκα αμέσως φίλους.

Η ελληνική έχει άλλα γράμματα από τα αλβανικά και αυτό με δυσκολεύει λίγο. Αλλά εμείς είμαστε κοντά και ξέρουμε λίγα πράγματα και έχουμε μια ιδέα πώς είναι. Όλοι ξέρουμε στην Αλβανία λίγα ελληνικά. Και ο πατέρας μου που δεν έχει έρθει στην Ελλάδα ξέρει λίγα ελληνικά. Αφού είμαστε κοντά. Ό,τι είμαι κοντά στην Ελλάδα με βοήθησε πάρα πολύ. Αν είχα κάνει ακόμη έναν χρόνο ελληνικά θα ήταν πολύ καλύτερα αλλά έχασα έναν χρόνο και αυτό ήταν πρόβλημα. Τώρα θα ήμουν δεύτερο έτος.

- Έχεις βιώσει κάποιες μορφές διάκρισης ή έχεις αντιμετωπίσει συμπεριφορές βίας ή εκφοβισμού στο πανεπιστήμιο;

-Όχι τίποτα, είμαστε όλοι πολύ κοντά και εμείς από την Αλβανία αγαπάμε την Ελλάδα πολύ και προσπαθούμε να είμαστε αγαπημένοι με τους Έλληνες.

- Σκέφτηκες, κατά τη διάρκεια της φοιτητικής ζωής, να εγκαταλείψεις τις σπουδές σου;

-Ναι γιατί δυσκολεύτηκα να κάνω φίλους και να μιλάω καλά. Αν και ήξερα ελληνικά δεν μπορούσα να εκφραστώ και να δείξω τα συναισθήματά μου στους φίλους μου. Βέβαια, και στα μαθήματα ήταν δύσκολο να εκφράζω τις απορίες μου. Τον πρώτο χρόνο, είπα, θα τα παρατήσω αλλά με βοήθησαν οι καθηγητές.

-Έχεις εμπλακεί σε αρνητικές καταστάσεις και συγκρούσεις με συμφοιτητές/τριες ή καθηγητές σας;

-Παντού υπάρχουν προβλήματα με τους άλλους ανθρώπους αλλά αυτά είναι μέσα στη ζωή και εγώ δικαιολογώ αυτές τις συμπεριφορές.

-Τι κάνει το παν/μιο για να σε βοηθήσει; Πιστεύεις ότι το πανεπιστήμιο γενικά βοηθά την ένταξη των ξένων φοιτητών/τριών;

-Μπα δεν κάνει κάτι αλλά δεν περιμένω και πολλά, τι να κάνει άλλωστε;

-Έχεις να καταθέσετε κάποιες προτάσεις για το πώς το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα θα μπορούσε να είναι πιο αποτελεσματικό για να αυξηθούν τα ποσοστά των ξένων φοιτητών/τριών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (ποιος και τι μπορεί να βοηθήσει;)

-Πέρυσι που έκανα τη γλώσσα εκεί [στο Κέντρο ελληνικής γλώσσας] δε μου άρεσε που δεν είχε τάξεις για όλα τα επίπεδα. Για B2 δεν είχε καθόλου. Εγώ προσπάθησα μόνη μου και με βοήθησε πάρα πολύ η καθηγήτριά μου η ..... Τα πράγματα δεν ήταν τόσο εύκολα για να περάσω εκεί και έκανα κάτι ενδιάμεσο, για να μην μπω κατευθείαν στο Γ1. Μου είπαν ότι αν δούλευα περισσότερο θα περνούσα στο Γ1 αλλά δεν ήταν εύκολο.

Αν δεν έκανα τη γλώσσα έναν χρόνο πριν δεν θα τα κατάφερνα στο Πανεπιστήμιο. Πρέπει να μας βοηθούν περισσότερο με τις γλώσσες. Πρέπει να ξέρουμε λίγο την ορολογία πριν μπούμε στο Πανεπιστήμιο, να μη κάνουμε μόνο γενικά τα ελληνικά.

.

2^η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: Φοιτητής από την Ιορδανία

-Καλησπέρα, θα ήθελες να μου μιλήσεις λίγο για εσένα;

-Σπουδάζω στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, είμαι 21 χρονών και βρίσκομαι στο τρίτο έτος στην ιατρική σχολή. Είμαι από την Ιορδανία.

- Γιατί ήρθες να σπουδάσεις στην Ελλάδα;

-Με έστειλαν οι δικοί μου να σπουδάσω ιατρική στην Ελλάδα γιατί είναι πιο εύκολα σε σχέση με άλλες χώρες όπως η Αμερική που σκεφτόμουν να πάω. Στην Αμερική πρέπει να δοκιμαστώ για κάποια χρόνια και μετά να γίνω δεκτός για να φοιτήσω. Μετά τις σπουδές με περιμένουν οι θείοι μου στην Αυστραλία γιατί έχουν κλινική στο Σίδνεϊ. Θα εργαστώ εκεί. Ο λόγος που ήρθα στην Ελλάδα ήταν επίσης η θρησκεία. Είμαστε και εμείς χριστιανοί ορθόδοξοι και αυτό με επηρέασε σημαντικά.

Ο λόγος που έφυγα από την Ιορδανία είναι η επιθυμία μου να ανεξαρτητοποιηθώ από την οικογένεια μου. Οι γονείς μου με είχαν πολύ καλομαθημένο και κάποια στιγμή συνειδητοποίησα ότι πρέπει να αλλάξω και να μάθω να επιβιώνω μόνος μου. Έχουμε λεφτά γιατί οι δικοί μου είναι γιατροί και οι δυο και βγάζουν αρκετά. Το εισόδημά μας είναι πάνω από 5000 ευρώ.

-Οι γονείς σου έχουν καμία σχέση με την Ελλάδα;

-Ο πατέρας μου γνωρίζει κάποιους γιατρούς εδώ και έρχεται καμία φορά. Βέβαια σπουδάζει και ο ξάδερφός μου στην Πάτρα και όλη η οικογένεια γενικά ερχόμαστε.

-Είσαι ικανοποιημένος από τις σπουδές σου;

- Ναι γενικά είμαι αλλά έχω πολλά προβλήματα από όταν ήρθα. Όταν ήρθα στην Ελλάδα είχα σοβαρό πρόβλημα με τη γλώσσα. Δεν μπορούσα να μάθω ελληνικά. Με βοήθησαν οι συμφοιτητές/τριες μου αλλά και πάλι δύσκολα τα κατάφερα στα μαθήματα. Είχα τον ξάδερφό εδώ που και αυτός ήρθε για να σπουδάσει δύο χρόνια πριν και με βοήθησε. Στην αρχή πήγα στην Πάτρα αλλά βίωσα πολλά ρατσιστικά φαινόμενα. Με κυνηγούσε και απειλούσε τη ζωή μου η Χρυσή αυγή έτσι πήρα μεταγραφή για τα Ιωάννινα. Με βοήθησαν γνωστοί του πατέρα μου σε αυτό. Εκτός από τη γλώσσα όταν ήρθα εδώ ένιωσα πολύ μοναξιά. Στο Πανεπιστήμιο απέκτησα

φίλους αλλά με μερικούς έκανα παρέα γιατί είχα ανάγκη να έχω κάποιον. Δεν μου ταίριαζαν πολύ. Ήταν και το πρόβλημα της γλώσσας.

-Ποια είναι τα θετικότερα και ποια τα αρνητικότερα χαρακτηριστικά στο πρόγραμμα σπουδών, τη διδασκαλία, τις εξετάσεις και την αξιολόγηση της επίδοσης των φοιτητών/τριών;

-Νομίζω υπάρχουν πολλά θετικά, πρώτον το ότι δεν πληρώνουμε για να σπουδάσουμε και δεύτερον ότι είναι πολύ καλό το επίπεδο σπουδών και εύκολο να μπεις στο Πανεπιστήμιο. Τώρα τα αρνητικά δε ξέρω.

-Παρακολουθείς συστηματικά τα μαθήματα;

-Ναι αρκετά, πηγαίνω σε όλα τα υποχρεωτικά αλλά δυσκολεύομαι στη γλώσσα. Δεν την έχω μάθει καλά ακόμη και δε ξέρω την ορολογία.

-Δηλαδή, πώς είναι μία τυπική μέρα;

-Ξυπνάω πρωί και ανεβαίνω στο Πανεπιστήμιο. Δεν μένω στις εστίες αλλά στο κέντρο της πόλης. Καμιά φορά, αν βαριέμαι, δεν ανεβαίνω αλλά είμαι συνεπής. Δε τρώω στη λέσχη κάθε μέρα. Διαβάζω καθημερινά γιατί πρέπει να φτάσω το επίπεδο των Ελλήνων να έχω και εγώ τις ίδιες βάσεις. Είναι ξέρετε λίγο δύσκολο να πρέπει να γίνεις ίδιος με τους άλλους για να μη νιώθεις μειονεκτικά αλλά προσπαθώ κάθε μέρα. Αν είχα την άνεση και καταλάβαινα πιο πολλά δε θα πήγαινα κάθε μέρα στο Πανεπιστήμιο για να έχω και λίγο ελεύθερο χρόνο.

-Δεν έχεις;

- Δυστυχώς πολύ λίγο

-Εργάζεσαι ή εργάστηκες ποτέ;

- Οχι δε χρειάστηκε. Δεν έχουμε οικονομικό πρόβλημα.

-Τι δυσκολίες αντιμετώπισες;

-Σας είπα πολλά θέματα είχα με τον ρατσισμό που υπάρχει. Έφυγα από την Πάτρα για αυτόν τον λόγο. Δυστυχώς υπάρχουν διακρίσεις. Δεν το περίμενα. Αλλά η μεγάλη

δυσκολία ήταν στη γλώσσα. Ακόμη δε γνωρίζω πολλά και δεν μπορώ να κάνω εύκολα

φίλους. Τι να σας πω; Ευτυχώς υπάρχουν πολλοί από άλλες χώρες εδώ και έχουμε κάτι κοινό.

-Οι καθηγητές και οι συμφοιτητές/τριες σε βοηθάνε;

- Οι καθηγητές είναι λίγο απόμακροι σαν να είναι δύσκολο να σου μιλήσουν, να μην έχουν χρόνο. Για τους συμφοιτητές/τριες τι να πω; πολύς ανταγωνισμός, δε μου μιλάνε εύκολα.

- Πως σε έχει βοηθήσει το Πανεπιστήμιο;

- μμμμ Εντάξει καλό είναι το Πανεπιστήμιο αν ήμουν σε άλλη χώρα μπορεί να ήταν χειρότερα. Τι να βοηθήει όμως τι να κάνει; Εμείς από άλλα κράτη είναι φυσικό να έχουμε δυσκολίες που πρέπει να αντιμετωπίσουμε μόνοι μας. Ας πούμε ότι είχα προβλήματα στην Πατρα τι να έκανε το Πανεπιστήμιο;

-Δε γνωρίζεις για τις δομές που υποστηρίζουν τους φοιτητές/τριες;

-Δε γνωρίζω

-Τι θα ήθελες να αλλάξει;

- Θα ήθελα να υπάρχει κάτι που να μας ενημερώνει για το πώς να κινηθούμε μέσα στο Πανεπιστήμιο, να μας μάθουν τον τρόπο που να αντιμετωπίζουμε δύσκολες καταστάσεις. Ακόμη και κάποια βοήθεια για να γνωρίσει ο ένας φοιτητής τον άλλον.

3^η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: Φοιτήτρια από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής

- Καλησπέρα, θα μου πεις λίγα πράγματα για εσένα;

-Είναι από την Αμερική από το SanDiego. Σπουδάζω στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, στην Ιατρική. Είμαι στο Α' έτος- και είμαι 19 χρονών. Μιλώ ελληνικά, αγγλικά και γερμανικά. Έχω αμερικάνικη, γερμανική και ελληνική υπηκοότητα.

-Πώς έμαθες ελληνικά;

-Από τους γονείς μου στο σπίτι.

-Σου μιλούσαν ελληνικά;

-Ο πατέρας μου ελληνικά και η μητέρα μου γερμανικά. Μετά όταν ήταν να μπω στο Πανεπιστήμιο εδώ παρακολούθησα κάποια φροντιστηριακά μαθήματα στην Αθήνα, στην έκθεση συγκεκριμένα. Οι γονείς μου είναι καθηγητές Πανεπιστημίου. Ο πατέρας μου στατιστικός και η μητέρα μου σε ένα είδος συγκριτικής φιλολογίας. Έχω έναν αδερφό μικρότερο που δε σπουδάζει ακόμη. Για να σπουδάσω καλύπτουν τα έξοδα οι γονείς μου.

-Πώς αποφάσισες να έρθεις στην Ελλάδα για σπουδές;

Δεν ήθελα να μείνω στην Αμερική και ήταν θέμα να αποφασίσω αν θα πάω στη Γερμανία ή να θα πάω στην Ελλάδα και έκανα αίτηση και στις δύο χώρες αλλά για έναν γραφειοκρατικό λόγο επειδή έχω 2 απολυτήρια λυκείου για αυτό το λόγο δε μου επιτρέπεται να πάω κατευθείαν σε Πανεπιστήμιο στη Γερμανία και θα έπρεπε να έχω κάνει έναν χρόνο σε ένα [student college] και για αυτό αποφασίσαμε καλύτερα να έρθω κατευθείαν Ελλάδα εε μόνο που τελικά έδωσα δύο φορές για να μπω.

-Οι γονείς σου τι σχέση έχουν με την Ελλάδα; Έρχονται συχνά;

- Έρχονται.

-Από ποιά περιοχή της Ελλάδας είναι;

Ο πατέρας μου είναι Αθηναίος και η μητέρα μου είναι μισή Ελληνίδα μισή Γερμανίδα.

-Μάλιστα. Όταν αποφάσισες να δώσεις εξετάσεις στο ελληνικό Πανεπιστήμιο τι προσδοκίες είχες;

Ήθελα να γίνω γιατρός και ήθελα αν είναι δυνατόν να μείνω στην Ελλάδα. Πάντα αυτό ήταν το όνειρό μου. Και οι γονείς μου ήθελαν να επιτρέψουν αλλά δεν μπορούσαν για λόγους οικονομικούς και. εφόσον είχα την ευκαιρία αποφάσισα να έρθω.

-Αυτή τη στιγμή είσαι ικανοποιημένη από τις σπουδές σου;

- Μάλιστα. Δεν ήταν ακριβώς όλα όπως θα ήθελα να είναι. Βασικά εντυπωσιάστηκα με κάποια πράγματα όπως για παράδειγμα τα συγγράμματα που παίρνουμε από το κράτος αντί να πληρώνουμε γιατί στην Αμερική τα βιβλία αυτά για να τα πάρουν τα παιδιά παίρνουν δάνεια, είναι πολύ ακριβά και αυτό μου έκανε εντύπωση αλλά είναι λίγο διαφορετικός ο τρόπος διδασκαλίας ...αυτό είναι όλο. Βλέπω ότι μάλλον το σύστημα αυτό βασίζεται λίγο περισσότερο στην αποστήθιση και είναι λίγο πιο παθητικό το μάθημα. Στην Αμερική είναι πλέον λίγο πιο. δίνεται πιο πολύ βάση στην κατανόηση όχι..όχι... στην παπαγαλία. Εντάξει, βέβαια, ιατρική είναι, κάποια πράγματα είναι λογικό απλώς είναι πιο παλιομοδίτικο το μάθημα.

- Έχεις να μου πεις κάποια θετικά και αρνητικά για το πρόγραμμα σπουδών, τα μαθήματα και τις εξετάσεις;

- Απλώς είχα ανησυχία γιατί υπάρχουν φήμες ότι...όχι τόσο πολύ στην ιατρική σχολή... αλλά γενικώς ότι....κάποιοι καθηγητές βάζουν βαθμούς σε παιδιά που συμπαθούν και όχι με βάση την... αλλά αυτό δεν μπορώ εγώ να πω ότι γίνεται στο τμήμα ή στο έτος μου.

-Παρακολουθείς συστηματικά τα μαθήματα;

Μάλιστα, ...από τις 9 μέχρι τις 2 έχουμε διάφορα μαθήματα και από τις 3.30 έως τις 5.30 συνήθως είχαμε κάποιο εργαστήριο.

-Στον ελεύθερο χρόνο;

Πηγαίνω σπίτι, κάνω δουλειές που έχω να κάνω, προσπαθώ να διαβάσω λίγο και πηγαίνω για ύπνο νωρίς. Στην αρχή δεν είχα καθόλου ελεύθερο χρόνο, τώρα που γίνονται τα μαθήματα διαδικτυακά είναι πιο εύκολα τα πράγματα.

-Πού μένεις;

- Μένω λίγο έξω από την πόλη μόνη μου

-Έχεις φίλους;

- Η αλήθεια είναι ότι οι παρέες μας είναι σχεδόν όλοι αποκλειστικά από την ιατρική μάλλον επειδή έχουμε λίγο παράξενες ώρες. Και οι άνθρωποι της γειτονιάς είναι φίλοι μου γιατί μου φαίνονται πολύ φιλόξενοι στα Ιωάννινα και εύκολα αναπτύσσονται σχέσεις. Υπάρχει μια δυσκολία να κάνω φίλους στο Πανεπιστήμιο όχι από άποψη προκαταλήψεων αλλά πιο πολύ επειδή οι εμπειρίες που έχουμε ζήσει εμείς είναι πολύ διαφορετικές και για αυτό το λόγο λείπει πολλές φορές μία κοινή βάση ας πούμε, ανέκδοτα και πολιτισμικά που θεωρούνται εδώ γενικώς γνωστά δεν τα κατέχουμε.

-Νιώθεις πιο άνετα με φίλους από την Αμερική;

Ναι και εκεί όμως υπήρχαν δυσκολίες... εκεί ήμουν...αλλοδαπός. Οι περισσότεροι φίλοι μου είναι είτε Αμερικάνοι είτε Γερμανοί ..είναι και κάποιοι Έλληνες αλλά πιο πρόσφατες φιλίες.

-Η σχέση με τους καθηγητές;

Μια χαρά, απρόσωπες. Δε ξερω πώς είναι τα πράγματα στα πανεπιστήμια της Αμερικής αλλά γενικώς νομίζω....δε ξέρω....είναι....δεν έχουμε πολλές σχέσεις με τους καθηγητές.

-Σου αρέσει αυτό;

Δε ξέρω...αυτό νομίζω εξαρτάται ναι από το σύστημα. Βασικά, δε ξέρω για λόγους αξιοπιστίας και σεβασμού μήπως πρέπει κιόλας να είναι πιο απρόσωπες. Αυτό εξαρτάται από το είδος της σχέσης.....εε.... ας πούμε είναι κάποιοι καθηγητές που πηγαίνουν να μας τρομάξουν και νομίζω ότι σε αυτή την περίπτωση είναι πιο δύσκολο και θέλει παρακολούθηση από το σπίτι αλλά γενικώς δε νομίζω ότι αν είχα καλύτερες σχέσεις με καθηγητές θα ήμουν καλύτερη στα μαθήματα. Δε νομίζω ότι επηρεάζει πολύ.

-Σκέφτεσαι να εργαστείς;

-Θα μου ήταν λίγο δύσκολο με τις ώρες που έχουμε και που θα έχουμε... θα μπορούσα να εργαστώ το σκ αλλά οι γονείς μου, βασικά επειδή τα πανεπιστήμια στην Αμερική είναι πολύ ακριβά είχαν φυλάξει κάποια χρήματα για να έχουμε τώρα κάποιο περιθώριο για να σπουδάσουμε εγώ και ο αδερφός μου.

-Γιατί ήθελες να φύγεις από την Αμερική;

- Προσωπικά δεν άντεχα από άποψη ...δε ξέρω πως να το περιγράψω...από άποψη κλίματος του κοινωνικού περιβάλλοντος. Στην Αμερική βασικά υπάρχει πίεση ψυχολογική, υπάρχουν κίνδυνοι που τους βλέπουμε τώρα ας πούμε γίνονται διαδηλώσεις υπάρχουν ανισότητες, βία και ψυχολογική βία κυρίως και αυτό κάποιοι μπορούν να το.....δεν τους ενοχλούν αλλά εγώ κυρίως με το άγχος ..δεν τα έβγαλα πέρα καλά και ήθελα να πάω στην Ευρώπη.

-Έχεις αντιμετωπίσει δυσκολίες εδώ;

Η γλώσσα είναι ένα πρόβλημα αλλά το παλεύουμε εεεεε ..άλλα προβλήματα όχι

-Έχεις βιώσει διακρίσεις;

Δε νομίζω ότι φαίνονται διακρίσεις. Δεν έχω κάποιο περιστατικό...αα είναι κάποιες προκαταλήψεις που δεν είναι τόσο σοβαρές . βασικά είναι κάποιες κουβέντες που λένε κάτι αγόρια μεταξύ τους λίγο ομοφοβικές λίγο σεξιστικές αλλά μεμονωμένα περιστατικά, δεν είναι μία στάση που την έχουν όλοι.

-Ούτε έχεις διακρίνει ανισότητες;

- Όχι [ανισότητες] από την οικονομική κατάσταση αλλά σίγουρα όσα παιδιά αλλοδαπών ξέρω έχουν προβλήματα με τη γλώσσα.

-Σας βοηθάει κανείς;

Αν ζητήσουμε βοήθεια από τους Έλληνες συμφοιτητές/τριες μπορεί να βοηθήσουν αλλά γενικά νομίζω το αντιμετωπίζουμε πολύ μόνοι μας. Υπάρχει κάποιος ανταγωνισμός όλων των φοιτητών/τριών όσον αφορά τις βαθμολογίες αλλά δε νομίζω ότι είναι πολύ έντονος ούτε υπάρχει κάποια εχθρικότητα.

-Έχει κάνει κάτι το Πανεπιστήμιο για την ένταξη σου;

Να σας πω την αλήθεια δε γνωρίζω κάτι συγκεκριμένο. Γενικά υπάρχει ένα κλίμα ότι αν ζητήσω βοήθεια από κάποιον ή καθηγητές, ότι ότι ...αν χρειαστούμε βοήθεια λογικά κάποιος θα υπάρχει που θα μπορούσε να μας υποστηρίξει αλλά δεν μπορώ να σκεφτώ ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα. Δε ξέρω μήπως την πρώτη μέρα για όλους τους φοιτητές/τριες γίνεται μια εκδήλωση, αν τους ενημερώνουν για κάτι αλλά εγώ δεν ήμουν. Δε μου έλειψε κάτι από το Πανεπιστήμιο. Δεν έχω να κάνω καμία πρόταση για να βελτιώσει το Πανεπιστήμιο.

4^η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: Φοιτητής από την Ταϊλάνδη

-Καλησπέρα

-Καλησπέρα σας

-Που σπουδάζεις;

-Στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, στο τμήμα Πληροφορικής

-Πόσων χρονών είσαι;

-Τώρα είμαι 32

-Που γεννήθηκες;

-Στην Ταϊλάνδη και η μητρική μου γλώσσα είναι η ταιλανδέζικη.

-Γνωρίζεις άλλες γλώσσες;

-Ναι, γνωρίζω αγγλικά και τώρα μιλάω και ελληνικά.

-Πού έμαθες ελληνικά;

-Βασικά όταν ήμουν στην Ελλάδα μπήκα στο ΔΙΚΕΠΕ, στο Κέντρο ελληνικής γλώσσας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

-Θα μπορούσες να μου πεις κάποια πράγματα για την οικογένειά σου.

-Η μαμά μου τώρα είναι ...είναι λίγο δύσκολο να το πω...εξωτερική αξιολόγηση, κάνει εξωτερική αξιολόγηση στα σχολεία, τελείωσε μεταπτυχιακό δε θυμάμαι ακριβώς ποιο τμήμα αλλά νομίζω είναι αγγλική φιλολογία και η προπτυχιακή της ήταν ψυχολογία. Ο πατέρας ...ήταν..δε θυμάμαι τον πατέρα επειδή είναι χωρισμένοι από όταν ήμουν μικρός οπότε δε τον θυμάμαι πάρα πολύ αλλά ήταν καπετάνιος κάτι.. Έχω μία αδερφή που είναι πιο μεγάλη από εμένα, σπουδάζει και αυτή στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, κάνει διδακτορικό και αυτή.

-Ποιος καλύπτει τα έξοδα για τις σπουδές σου στο Πανεπιστήμιο;

-Όλα καλύπτονται από τους γονείς μου

-Είχαν καμία σχέση οι γονείς σου με την Ελλάδα;

- Τίποτα, βασικά είδαμε..τότε είχε ολυμπιακούς αγώνες...είδαμε βασικά, μόνο από αυτούς ξέρουμε για την Ελλάδα.

-Γιατί επέλεξες να σπουδάσεις στην Ελλάδα;

-Όταν ήμουν στην τελευταία χρονιά του λυκείου ήταν ένα [Higher education fair] στην Ταιλάνδη και πήγανε σχετικά όλα τα πανεπιστήμια από την Ευρώπη και πήγανε το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, μίλησα με τους εκπροσώπους εκεί, είδα τον οδηγό σπουδών και τα μαθήματα που θέλω και αποφάσισα να σπουδάσω στην Ελλάδα εδώ και στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

-Τι σου άρεσε;

-Είδα ότι έχει μηχανική μάθηση, έχει ρομποτική, και είδα κάποια εργαστηριακή αίθουσα, όλα αυτά φαίνονται πάρα πολύ καλά και η πόλη είναι πολύ ήρεμη, έχει και λίμνη έχει και συγκοινωνία οπότε σκέφτηκα ότι είναι πολύ καλή πόλη για να μείνω αφού είμαι από την Μπαγκκόνγκ, εκεί έχει πολύ συγκοινωνία, πολύ θόρυβο, είναι πολύ αγχωτικό να μένεις εκεί ..ψάχνω κάπου να έχει ηρεμία.

-Ποιες είναι οι προσδοκίες από τις σπουδές σου;

-Τότε νόμιζα ότι ήρθα να σπουδάσω εδώ κάτι για ρομποτική μάθηση και μετά θα πάω κάπου στην Ευρώπη να .....δουλέψω αλλά τώρα δεν ξέρω αν θα μείνω στην Ελλάδα αν θα έχω ευκαιρία αλλιώς θα ψάξω κάπου αλλού στην Ευρώπη. Δε ξέρω αν έχει ευκαιρία σε σχέση με αυτό που μαθαίνω τώρα στην Ταιλάνδη. Αν έχει ευκαιρία ναι. δεν έχω πολύ μεγάλη άποψη για το που θέλω να πάω.

-Είσαι ικανοποιημένος από τις σπουδές σου στο Πανεπιστήμιο;

-Ναι, πάρα πολύ

-Ποια είναι τα πιο θετικά και τα πιο αρνητικά στοιχεία;

-Τα μαθήματα είναι πάρα πολύ δύσκολα και η βαθμολογία είναι σχετικά χαμηλή όταν

βλέπουμε τη βαθμολογία αλλά η εκπαίδευση είναι καλή, οι καθηγητές είναι καλοί εκεί που μπορούμε να κλείσουμε ραντεβού, να μιλήσουμε για ένα ζήτημα για κάποια θέματα που σπουδάζουμε. Οι καθηγητές είναι πολύ εύκολο να τους μιλήσουμε.

-Ωραία, εσύ κατά τη διάρκεια των σπουδών σου παρακολουθούσες συστηματικά τα μαθήματα;

-Ναι, μένω στην εστία, τρώω στη λέσχη, δεν πάω πάρα πολύ στη βιβλιοθήκη, τα βιβλία είναι on-line οπότε δεν πάω πολύ στη βιβλιοθήκη αυτά είναι.

-Γενικά, περίγραψε μου μια τυπική μέρα στο πανεπιστήμιο;

-Βασικά πριν την καραντίνα που έχουμε τώρα ξυπνούσα πολύ νωρίς, πήγαινα για πρωινό στη λέσχη, και μετά πήγαινα στο τμήμα μου να δουλέψω, να κάνω την έρευνά μου και μετά το απόγευμα πάω στη λέσχη να φάω κάτι, γυρίζω δουλεύω και μετά γυρίζω να μιλήσω το βράδυ με τη μαμά μου στο σκάιπ. Αυτή η μέρα που έχω. Στο κέντρο της πόλης πηγαίνω όταν έχω έχω παραγγείλει κάτι από το e-shop, και επειδή πρέπει να πάρω φαγητά επειδή το σκ δε βγαίνω από την εστία επειδή έχει αδέσποτα.

-Εσύ γενικά στα Ιωάννινα πόσα χρόνια είσαι;

-12 χρόνια.

-Κάθε μέρα αυτό είναι το πρόγραμμά σου;

-Ναι, κάπως έτσι.

-Μπορείς να μου μιλήσεις λίγο για τις σχέσεις σου με τους καθηγητές και με τους συμφοιτητές/τριες σου;

-Βασικά, με τους καθηγητές έχω μιλήσει μόνο με τους καθηγητές που κάνω projects, κάνω μεταπτυχιακό και διδακτορικό, μίλησα με αυτούς μόνο οπότε και αλλά και οι υπόλοιποι τους βλέπω κάθε που που και μιλάμε πώς είμαι τώρα, σε τι μία έρευνα κάνω τώρα κάτι τέτοια, ναι πολύ καλή σχέση και για τους φίλους μου έχω φίλους από όταν ήμουν στο προπτυχιακό αλλά μετά έφυγαν από την Ελλάδα πήγανε αλλού στην Αμερική αλλά δε θυμάμαι τώρα περισσότεροι Αμερική νομίζω αλλά μιλούσαμε κάποτε με το fb και αυτά.

-Τώρα έχεις φίλους στα Ιωάννινα;

-Τώρα δεν έχω φίλους στα Ιωάννινα, είναι εξωτερικό, βασικά εκεί όπου κάνω έρευνα είμαι μόνος μου βασικά και έχω άλλο ένα παιδί που κάνει στο ίδιο..ίδια έρευνα αλλά δεν τον βλέπω τόσο πολύ.

-Οι φίλοι σου ήταν από την Ελλάδα;

-Δε νομίζω, κάποιοι ήταν από Αλβανία, κάποιοι είναι απ'Ο Ρουμανία και λίγοι που είναι από την Ελλάδα. Μέσα στο τμήμα δε μιλάω και πολύ, δεν είναι πολύ καλό να κάνω φίλους οπότε έτσι γίνεται.

-Δυσκολεύτηκες να κάνεις φίλους;

-Βασικά δεν δυσκολεύτηκα απλά δεν κάνω φίλους είμαι εσωστρεφής (στα αγγλικά).

-Στον ελεύθερο χρόνο σου με τι ασχολείσαι;

-Φτιάχνω αυτοκινητάκια, τηλεκατευθυνόμενα, φτιάχνω ρομποτάκια σε σχέση με την έρευνα που κάνω

-Έχεις εργαστεί ποτέ;

-Μια φορά πήγα να κάνω summer course στο παραλίμνιο, κάνω ρομποτική για τα παιδιά Έστειλα e-mail ότι ανοίγει ένα summer camp και ψάχνει για φοιτητές/τριες που κάνουν ρομποτική να πηγαίνουν εκεί να μάθουν μαθήματα στα παιδιά που είναι εκεί.

-Οικονομικά πώς τα βγάζεις πέρα;

-Μου στέλνει η μητέρα μου, δεν έχω κάποιο πρόβλημα με τα χρήματα.

-Έχεις αντιμετωπίσεις δυσκολίες κατά τη διάρκεια των σπουδών σου;

-Στην αρχή αλλά τώρα το πρόβλημα που έχω..πολύ μεγάλο πρόβλημα είναι τα αδέσποτα τα σκυλιά ούτε μπορούμε να φύγουμε τόσο εύκολα και έχουμε κίνδυνο και δεν μπορούμε να μείνουμε πολύ αργά, είναι πολύ επικίνδυνο να γυρίσουμε αργά από τα αδέσποτα.

-Μάλιστα, κάποια άλλα προβλήματα που αντιμετώπισες;

-Βασικά τα προβλήματα που έχω είναι από τη διαδικασία με την άδεια παραμονής, αυτό είναι πολύ δύσκολο, και κάποιοι νόμοι που λένε,, είναι κομμάτια,δεν μπορώ να κάνω το ένα που θέλω και δεν μπορώ να κάνω το δύο επειδή χρειάζεται το ένα. Αυτό είναι το πρόβλημα που συνεχίζω να έχω.

-Έζησες κάποιο περιστατικό διακρίσεων μεταξύ των φοιτητών/τριών;

-Όχι, δεν είδα κάτι.

-Σκέφτηκες ποτέ να εγκαταλείψεις τις σπουδές σου; Να φύγεις;

-Ναι ναι είναι πολύ δύσκολο, αυτό που προσπάθησα να κάνω και είμαι αγχωμένος και μετά σκέφτηκα ότι μάλλον είναι καλύτερα να αφήσω όλα αυτά. Τα πρώτα χρόνια που έκανα προπτυχιακό και τώρα. Στο μεταπτυχιακό όλα ήταν καλά και όλα τα θέματα που έκανα ήταν μου άρεσαν και ήθελα να τα κάνω. Αλλά τώρα κάποια πράγματα που πρέπει να κάνω, κάποια διαδικασία, κάποια έρευνα δεν έχω πολύ ενθουσιασμό για αυτό.

-Γιατί το κάνεις τότε;

-Επειδή μου είπε ο καθηγητής ότι θα είναι καλό να την κυνηγάμε αυτήν την έρευνα αλλά μετά σκέφτηκα ότι είναι πάρα πολύ δύσκολο για εμένα, δεν είναι πολύ καλό να κάνω αυτό. κάτι τέτοια.

-Πώς σε έχει βοηθήσει το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων να ενταχθείς στην ακαδημαϊκή ζωή;

-Δεν έχει κάνει κάτι βασικά. Όταν είχα πρόβλημα με την άδεια παραμονής πήγα στο γραφείο διεθνών σχέσεων να με βοηθήσει... κάτι τέτοιο.... κάναμε κάποιο τηλέφωνο και όλα περάσανε καλά.

-Γνωρίζεις υποστηρικτικές υποδομές του Πανεπιστημίου;

- Όχι εκτός από τη γραμματέα όχι. Βλέπω ότι έχει κάποια πόστερ που μπορούμε να πάμε να στείλουμε κάποια cv να ψάχνουμε για δουλειά.

-Θέλεις να μείνεις στην Ελλάδα; Να εργαστείς εδώ;

-Δεν έχω σχέδιο, αν υπάρχει ευκαιρία ναι αν όχι θα ψάξω κάπου αλλού, αν γίνεται θα ήθελα να μείνω εδώ.

-Αυτή τη στιγμή χρησιμοποιείς κάποια άλλη δομή όπως τη δομή ψυχολογικής υποστήριξης;

-Οχι, τι έχουμε αυτά; Έχουμε; Δεν ξέρω.

-Κάποια πρόταση;

- Γενικά από ότι βλέπω τα περισσότερα τα έχουν κάνει. ό,τι έχει στην ιστοσελίδα μπορούμε να το διαβάσουμε, το έχει και στα αγγλικά, έχει και τον οδηγό σπουδών νομίζω, κάπου το είδα, στα αγγλικά αλλά καλύτερα θα ήταν να μας πουν ότι έχει κάποια δομή που θα μπορούσε να μας βοηθήσει όπως είπαμε ότι έχει κάποια υποστήριξη που δεν ήξερα πριν, να επικοινωνούν μαζί μας για να μας πουν για τις βοήθειες που υπάρχουν. Και για το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων τα αδέσποτα, να τα πανεαλλού που να μην κινδυνεύουν οι φοιτητές/τριες.

5^Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ : Φοιτητής από την Αλβανία

-Καλησπέρα

-Καλησπέρα

-Πες μου κάποια πράγματα για εσένα

-Σπουδάζω στο τμήμα Βιολογικών εφαρμογών τεχνολογιών στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, είμαι στο πρώτο έτος, 20 χρονών, γεννήθηκα στην Ελλάδα αλλά έχω μεγαλώσει στην Αλβανία. Η μητρική μου γλώσσα είναι η αλβανική, είμαι από το Αργυρόκαστρο στη Νότια Αλβανία.

-Μίλησε μου για την οικογένειά σου.

- Η οικογένειά μου μένει στο Αργυρόκαστρο, ο πατέρας μου είναι αστυνομικός και δουλεύει στη δεύτερη μεγαλύτερη περιοχή της Αλβανίας λίγο πιο μακριά από το σπίτι, η μητέρα μου είναι δασκάλα και δουλεύει σε ιδιωτικό σχολείο. Έχω και έναν αδερφό μικρότερο από εμένα που πάει λύκειο και εγώ τα τελευταία δύο χρόνια είμαι στην Ελλάδα για τις σπουδές μου.

-Ωραία, τα έξοδα για τις σπουδές σου πώς τα καλύπτεις;

- Μέχρι τώρα με υποστηρίζει η οικογένειά μου δεν είναι πολλά τα έξοδα, μένω στην εστία επειδή δεν πληρώνω τόσο πολύ όσο τα άλλα παιδιά που πληρώνουν ενοίκιο.

-Ποια είναι η σχέση της οικογένειάς σου με την Ελλάδα;

-Έχουμε συγγενείς στην Ελλάδα που είναι μετανάστες, έχουμε έρθει κάποιες φορές για διακοπές και η μαμά μου έχει έρθει για να κάνει εγχειρήσεις στα νοσοκομεία στην Ελλάδα.

-Οι γονείς σου γνωρίζουν ελληνικά;

-Μόνο ο πατέρας μου ξέρει λίγα ελληνικά επειδή έχει δουλέψει στα σύνορα με την Ελλάδα και έχει μάθει.

-Ωραία, γιατί επέλεξες την Ελλάδα για τις σπουδές σου;

-Επειδή είναι μία ευρωπαϊκή χώρα που είναι πολύ κοντά στο σπίτι μου και τα Ιωάννινα ήταν πολύ κοντά στο σπίτι μου και το πανεπιστήμιο επίσης όσα προσπάθησα να μάθω είναι καλό πανεπιστήμιο και το πτυχίο είναι ευρωπαϊκό. Επίσης, μου άρεσε πάρα πολύ η πόλη και το campus για αυτό επέλεξα να σπουδάσω στην Ελλάδα.

-Ποιες είναι οι προσδοκίες σου από τις σπουδές;

- Φανταζόμουν να έρθω στην Ελλάδα να σπουδάσω, να μάθω καλά ελληνικά να κάνω και παρέες και μετά αν πάνε όλα καλά, γιατί όχι να μη μείνω στην Ελλάδα να βρω δουλειά ως βιολόγος.

-Θα ήθελες να μείνεις δηλαδή στην Ελλάδα;

-Ναι ναι θα ήθελα είναι πολύ καλά στην Ελλάδα από αυτά που βλέπω

-Γενικά από τις σπουδές σου είσαι ικανοποιημένος τώρα;

-Εντάξει για εμένα ήταν λίγο δύσκολα επειδή τα ελληνικά μου δεν ήταν άριστα αλλά προσπαθώ κάθε μέρα διαβάζοντας και προσπαθώντας γίνομαι μέρα με τη μέρα καλύτερος. Αν είχα μάθει από μικρός τη γλώσσα θα ήταν πιο εύκολα. Αλλά και έτσι όπως έκανα εγώ που τα έμαθα σε λιγότερο χρόνο δηλαδή με λίγη προσπάθεια γίνεται.

-Ποια είναι τα θετικά και τα αρνητικά στοιχεία από το πρόγραμμα σπουδών, τη διδασκαλία κλπ;

-Φέτος που είχαμε και τον covid-19 μέχρι τώρα το Πανεπιστήμιο το έχει αντιμετωπίσει καλά επειδή τα μαθήματα δεν σταμάτησαν, τα κάναμε on-line αυτά που μπορούσαμε να τα κάνουμε και πριν τον κορωνοϊο εγώ ήμουν από τα παιδιά που δεν έχασε κανένα μάθημα και μπορώ να πω ότι τα μαθήματα και τα εργαστήρια γίνονται με σωστό τρόπο από αυτά που έχω δει. Οι καθηγητές οι περισσότεροι είναι κατανοητοί και προσπαθούν να μας κάνουν να καταλάβουμε τα πράγματα και την κατάσταση που είμαστε μέχρι τώρα.

-Παρακολουθούσες συστηματικά τα μαθήματα;

-Ναι, ναι όλα τα μαθήματα και τα εργαστήρια.

-Μπορείς να μου περιγράψεις μία τυπική μέρα στο Πανεπιστήμιο;

-Ξυπνώ 8 η ώρα το πρωί, τρώω κάτι μικρό και στις 9 έχω μάθημα, συνήθως ξεκινάμε με βιολογία ή μικροβιολογία κάνουμε δύο ή τρεις ώρες μάθημα έχουμε μία ώρα κενό που πάμε με άλλους συμφοιτητές/τριες στο κυλικείο μετά γυρίζουμε στις αίθουσες να κάνουμε πάλι μάθημα ή συνήθως έχουμε εργαστήρια που τα κάνουμε στο νέο κτίριο του πανμίου και το απόγευμα κατά τις 5 ή περίπου επιστρέφω στο δωμάτιο μου τρώω πλένομαι και μετά μπορώ να διαβάσω λίγο ή να δω καμία ταινία. Το Σάββατο βγαίνω με τους φίλους μου κάνω βόλτα και αυτά.

-Ωραία, συμμετέχεις σε δραστηριότητες του Πανεπιστημίου;

-Γίνονται κάποιες δραστηριότητες αλλά εγώ δεν έχω πολύ χρόνο και έχω πολλά μαθήματα και εργαστήρια και πρέπει να διαβάσω και να μαθαίνω τις επιστημονικές λέξεις που έχουμε και για αυτό μέχρι τώρα δεν έχω συμμετάσχει στις δραστηριότητες που γίνονται στο Πανεπιστήμιο.

-Διακρίνεις διαφορές μεταξύ των φοιτητών/τριών όσον αφορά τη συμμετοχή στο πανεπιστήμιο;

-Ναι όλοι τα βλέπουν διαφορετικά και προσπαθούν με διαφορετικό τρόπο. Υπάρχουν κάποιοι που προσπαθούν πάρα πολύ που διαβάζουν κάθε μέρα και έρχονται πάντα στις αίθουσες για μαθήματα, υπάρχουν και άλλοι που δεν έρχονται τόσο συχνά, υπάρχουν και άλλοι που δουλεύουν δηλαδή ο καθένας έχει τον τρόπο του σαν... όλοι έχουμε το πρόγραμμα μας και αυτό.

-Για εσάς που είστε από άλλη χώρα;

-Δε νομίζω να έχουμε κάτι πολύ διαφορετικό, μπορεί εμείς που ερχόμαστε από άλλες χώρες που είμαστε σε λίγη δυσκολία τώρα στην αρχή να προσπαθούμε να εεεε... να διαβάζουμε και να συμμετέχουμε περισσότερο στα μαθήματα επειδή έχουμε ανάγκη για να μαθαίνουμε τη γλώσσα καλύτερα ή να συνηθίσουμε με τον τρόπο που είναι εδώ επειδή στις άλλες χώρες δεν είναι ίδια τα πράγματα, αυτό, αλλά σε άλλα σημεία δε διαφέρουμε με τους Έλληνες φοιτητές/τριες.

-Οι σχέσεις με τους καθηγητές και τους συμφοιτητές/τριες σας;

-Πολύ καλές, έχω κάνει πολλούς φίλους στην Ελλάδα, πολλά παιδιά, έχω γνωρίσει και βγαίνουμε κάνουμε βόλτες βοηθάει ο ένας τον άλλον με τα μαθήματα και τα εργαστήρια, με τη δουλειά που πρέπει να κάνουμε ..εργασίες. οι περισσότεροι συμφοιτητές/τριες μου είναι Έλληνες, και στο τμήμα και στην παρέα μου. Εγώ δεν επιλέγω εθνικότητες όταν κάνω παρέα,,αυτοί που ταιριάζουν με εμένα και έχουμε ίδιες συμπεριφορές σκέψεις και έτσι πάει..εγώ δε βλέπω εθνικότητες και μέχρι τώρα καλά τα έχω πάει, έχω πολλούς φίλους και Έλληνες και ξένους και Αλβανούς που τους έχω γνωρίσει στην Ελλάδα.

-Έχεις εργαστεί;

-Όχι μέχρι τώρα όχι αλλά κάποια στιγμή μπορεί να χρειαστεί να εργαστώ, αν η οικονομική κατάσταση στο σπίτι μπορεί να αλλάξει εγώ μπορεί να προσπαθώ να δουλέψω λίγο να βοηθήσω τον εαυτό μου και την οικογένειά μου.

-Έχεις αντιμετωπίσει δυσκολίες;

-Στην αρχή να συνηθίσω με τα συστήματα τα on-line με την εγγραφή στην αρχή επειδή ήταν λίγο περίπλοκο και δεν ήξερα ούτε τα παιδιά που κάνω παρέα τώρα και δεν είχα κανέναν να με βοηθήσει και ήταν λίγο δύσκολα επειδή δεν καταλάβαινα πολλά πράγματα αλλά ήταν..εντάξει.. με ενημέρωσαν από το πανεπιστήμιο απλά εγώ δεν ήξερα καλά ελληνικά για να τα καταλάβω σωστά αλλά τα έλυσα μετά από λίγο χρόνο, όλα καλά.

-Σκέφτηκες καθόλου να εγκαταλείψεις τις σπουδές σου;

-Όχι μέχρι τώρα καλά επειδή και με την άδεια διαμονής που πρέπει να πάρω ως ξένος και με τα άλλα πράγματα που πρέπει να κάνω δεν είχα προβλήματα να κάνω τις σπουδές μου

-Έχεις βιώσει κάποια μορφή διάκρισης;

-Διακρίσεις ναι, που και πού δηλαδή δε το βλέπεις καθημερινά αλλά βία όχι...εεε συμβαίνει όταν γνωρίζεις άλλα παιδιά από άλλα τμήματα ή όταν σε ρωτάνε από που είσαι και όταν είσαι από ξένη χώρα δεν είναι τόσο θετικοί, μου έχει συμβεί αυτό αλλά σπάνια, δεν είναι κάτι, δεν είναι πρόβλημα...για μένα τουλάχιστον.

-Άλλοι συμφοιτητές/τριες σου έχουν παρόμοια προβλήματα;

-Δε νομίζω να έχουν, από όσο έχω ακούσει εγώ, μόνο αυτά, δηλαδή, που κάποιος δε θέλει να κάνει παρέα μαζί σου αλλά τίποτα άλλο να κάνει κάτι κακό..ξέρω εγώ ..μόνο αυτό αλλά και αυτό είναι σπάνιο.

-Πως σε έχει βοηθήσει το Πανεπιστήμιο;

- Δε νομίζω να κάνει κάτι για εμάς που είμαστε από άλλες χώρες αλλά με την εστία όταν μας δίνει την άδεια, την ευκαιρία να μείνουμε εστία, να συνηθίσουμε με το πανεπιστήμιο να κάνουμε παρέες και να γνωρίσουμε άλλα παιδιά... είμαστε μια κοινότητα τώρα, τα παιδιά που μένουν στην εστία, είμαστε όλοι μαζί, γνωριζόμαστε και βοηθάμε ο ένας τον άλλον. Αυτό...

-Γνωρίζεις δομές υποστήριξης των φοιτητών/τριών που έχει το πανεπιστήμιο γενικά;

- Υπάρχουν κάποιοι σύλλογοι για τις εστίες ή για τα τμήματα που τα κάνουν οι φοιτητές/τριες που τους επιτρέπει το Πανεπιστήμιο αλλά δεν έχω ασχοληθεί τόσο πολύ να πω την αλήθεια και δε ξέρω περισσότερα για αυτό.

-Τι θα πρότεινες να κάνει το Πανεπιστήμιο για να βοηθήσει τους ξένους φοιτητές/τριες;

-Μόνο αν γίνεται πιο εύκολα με τις ταμπέλες που υπάρχουν στο πανεπιστήμιο όχι μόνο στα ελληνικά αλλά και στα αγγλικά για αυτούς που δε καταλαβαίνουν καλά ελληνικά και γενικά με περισσότερες πληροφορίες στα αγγλικά δηλαδή κάθε πληροφορία που πρέπει να πάρουμε να είναι και στα ελληνικά και στα αγγλικά επειδή όταν δεν καταλαβαίνουμε κάτι στα ελληνικά να το έχουμε και στα αγγλικά. Και λίγο βοήθεια για να βρούμε δωμάτια ή σπίτια δηλαδή αν μας βοηθήσει κάποιος να τα κάνουμε πιο γρήγορα αυτά επειδή όταν είσαι ξένος δε ξέρεις κανέναν να σε βοηθήσει είναι πρόβλημα να βρεις που θα μείνεις και αυτό είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα. Νομίζω ότι με τα μαθήματα δεν έχουμε μεγάλη δυσκολία επειδή αυτά που μας εξηγούν οι καθηγητές στις αίθουσες τα ανεβάζουν και στο e-course και αυτό βοηθάει πάρα πολύ.

Μέχρι τώρα οι σπουδές στην Ελλάδα είναι καλή εμπειρία και έχω γνωρίσει παρέες, έχω δει άλλα μέρη... έχω δει διαφορετικές συνθήκες από τη χώρα μου...συμπεριφορές,

έχω μάθει πολλά πράγματα για την Ελλάδα...για τους Έλληνες για τα Πανεπιστήμια, για το πώς λειτουργούν τα πράγματα στην Ελλάδα ....εε μου αρέσει μέχρι τώρα είναι καλή εμπειρία. Νομίζω μέχρι τώρα το πανεπιστήμιο κάνει ό,τι μπορεί, όπως είδαμε και με τον κορωνοϊό τώρα, το Πανεπιστήμιο προσπάθησε να μη χάσουμε το εξάμηνο, την επαφή με τους καθηγητές, με τα μαθήματα και την εξεταστική. Επειδή όχι όλα τα παν/μια στα Βαλκάνια και στην Ευρώπη μπορούσαν να κάνουν τα μαθήματα on-line και την εξεταστική. Έχω φίλους στην Αλβανία και στην Ιταλία που δεν έκαναν on-line μαθήματα, ούτε εξεταστική, θα εξεταστούν τον Σεπτέμβρη.

6^Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: Φοιτήτρια από την Αλβανία

-Καλησπέρα

-Γεια σας

-Σπουδάζω Ιατρική στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και είμαι πρώτο έτος, είμαι 20 χρονών. Είμαι από την Αλβανία και η μητρική μου γλώσσα είναι τα αλβανικά. Γνωρίζω εκτός από τα ελληνικά, αγγλικά και λίγο γαλλικά.

-Που έμαθες ελληνικά;

-Έμαθα σε ένα πρόγραμμα που έκανε το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων στο κέντρο Σταύρος Νιάρχος και έδωσα το B2.

-Από ποια πόλη κατάγεσαι;

-Απο τους Άγιους Σαράντα της Αλβανίας.

-Μίλησέ μου για την οικογένειά σου.

-Είμαστε τέσσερις στην οικογένειά μου, ο μπαμπάς μου ασχολείται με τα ηλεκτρονικά και τέτοια με υπολογιστές και τέτοια και πως το λένε κάτι συσκευές με ασφάλειες και η μαμά μου έχει μαγαζί με κοσμήματα και τέτοια. Ο αδερφός μου σπούδασε ΙΤ στην Αλβανία, στα Τίρανα.

-Ποιος καλύπτει τα έξοδα των σπουδών σου;

-Τα περισσότερα τα καλύπτουν οι γονείς μου, επίσης παίρνω υποτροφία από το Υπουργείο Εξωτερικών, ενημερώθηκα για την υποτροφία από την πρεσβεία στα Τίρανα και έκανα τα χαρτιά μου, είναι υποτροφία για αλλοδαπούς και ομογενείς.

-Η οικογένειά σου έχει καμία σχέση με την Ελλάδα;

-Οχι, όχι μόνο για τουρισμό έχουν έρθει. Ο μπαμπάς μου λίγα ελληνικά ξέρει αλλά όχι πολλά.

-Γιατί επέλεξες να σπουδάσεις στην Ελλάδα;

-Καταρχάς ήταν η κοντινότερη ευρωπαϊκή χώρα, μου αρέσει η Ελλάδα και νομίζω έχουν και καλά Πανεπιστήμια σχετικά με το τμήμα που ήθελα εγώ δηλαδή την ιατρική, ξέρω ότι έχουν καλά Πανεπιστήμια.

-Τι προσδοκίες είχες από τις σπουδές σου;

-Νομίζω ότι το πτυχίο θα άξιζε πιο πολύ από το πτυχίο που θα έπαιρνα στην Αλβανία και θα μπορέσω να πάω και σε μια άλλη χώρα έχοντας αυτό το πτυχίο και επειδή είναι μια χώρα στην ευρωπαϊκή ένωση έχει πολλές ευκαιρίες να γνωρίζω άτομα από άλλες χώρες, να πάω Erasmus θεωρώ ότι μου ανοίγει περισσότερους δρόμους.

-Θα ήθελες να μείνεις στην Ελλάδα;

-Τώρα δε ξέρω δε ξέρω, αλλά θα μου άρεσε και στην Ελλάδα, ε το ξέρω με ακρίβεια να σου πω κάτι δεν έχω κάτι ...και στο εξωτερικό θα μου άρεσε να ζω

-Είσαι ικανοποιημένη από τις σπουδές σου;

-Ναι μέχρι τώρα είμαι ικανοποιημένη,.

-Ποια είναι τα θετικότερα και ποια τα αρνητικότερα στοιχεία από το πρόγραμμα σπουδών κλπ;

-Σχετικά με τη διδασκαλία θεωρώ ότι έχουμε πολύ καλούς δάσκαλους και καθηγητές, οι περισσότεροι είναι επιστήμονες, έχουν κάνει έρευνες, μας δίνουν πάντα πληροφορίες, παραπάνω πληροφορίες, αυτό μπορεί να είναι και λίγο κακό γιατί μας φορτώνουν λίγο αλλά νομίζω ότι είναι καλό να έχεις πληροφορίες γενικά, επίσης μου αρέσει και το πρόγραμμα σπουδών δεν είναι και πολύ κουραστικό, εξαρτάται από το εξάμηνο αλλά επειδή είμαστε ιατρική ξέρω ότι θα κουραστούμε λίγο αλλά μέχρι τώρα νομίζω το περίμενα πιο δύσκολο αλλά βλέπω τα αποτελέσματά μου και είμαι πολύ ικανοποιημένη με τον εαυτό μου.

-Παρακολουθείς συστηματικά τα μαθήματα;

-Ναι, ναι ναι κάθε μέρα.

-Περιγράψε μου μία τυπική μέρα στο Πανεπιστήμιο.

-Ξυπνάω νωρίς κατά τις 6.30 -7, τρώω το πρωινό μου και μετά πάω στο Πανεπιστήμιο, επειδή μένω στις εστίες είναι πολύ κοντά, σε 5 με 10 λεπτά είμαι στην αίθουσα εξαρτάται από τη μέρα, τις περισσότερες μέρες έχω μάθημα από τις 9 μέχρι τις 2 μετά έχουμε κενό περίπου μια ώρα δύο ώρες και υπάρχουν μέρες που έχουμε εργαστήρια. Τα εργαστήρια εξαρτάται είναι δύο ή τρεις ώρες. Μετά ξαναγυρίζω στο δωμάτιο, διαβάζω αν μπορώ ή ξαπλώνω και βλέπω καμιά ταινία, κάτι τέτοιο. Συνήθως το σκ βγαίνω έξω με τις φίλες μου, μου αρέσουν τα Ιωάννινα σαν πόλη έχεις που να πας. Τις καθημερινές πάω βιβλιοθήκη, λέσχη, πανεπιστήμιο και δωμάτιο. Αν γίνει καμιά συνέλευση συμμετέχω επίσης.

-Οι σχέσεις με τους συμφοιτητές/τριες σου πώς είναι;

-Καλή, καλή έχω κάποιες φίλες είναι από την Ελλάδα, από την Αλβανία έχω και μία φίλη από την Αμερική που είναι ομογενής.

-Δυσκολεύτηκες να κάνεις φιλίες;

-Λίγο στην αρχή είχα πρόβλημα με τη γλώσσα γιατί είχα πρόβλημα να εκφραστώ, είχα λίγα προβλήματα με αυτό αλλά μετά εντάξει δε μου είπαν κάτι για αυτό... δεν τους ένοιαζε πώς μιλούσα οπότε δεν το είδα ως πρόβλημα. Δεν έχω νιώσει ρατσισμό ή κάτι τέτοιο

-Έχεις εργαστεί;

-Οχι

-Αλλες δυσκολίες ή προβλήματα;

-Όχι μόνο με τα χαρτιά λίγο, έπρεπε να κάνω την άδεια διαμονής και επειδή έπρεπε να κάνω πολλά χαρτιά και αυτό ήταν λίγο κουραστικό να πάω από το ένα γραφείο στο άλλο, αλλά δεν είχα κανένα πρόβλημα μεγάλο. Είχα ήδη φίλους που μαθαίναμε τη γλώσσα μαζί και δεν ένιωθα μοναξιά.

-Σκέφτηκες να εγκαταλείψεις τις σπουδές σου;

-Να σας πω την αλήθεια στην αρχή ήμουν λίγο.....γιατί δεν κατάλαβα πολλά από τις διαλέξεις και μου ήταν λίγο δύσκολο στην αρχή, μετά όταν συνήθισα και άρχισα να

διαβάζω και να κρατάω σημειώσεις με τον τρόπο που έπρεπε και με τον τρόπο που αισθανόμουν ήταν πολύ καλύτερα.

-Πώς εξοικειώθηκες με αυτόν τον τρόπο;

-Καταρχάς δοκίμασα να κρατάω σημειώσεις την ώρα των διαλέξεων και μετά δοκίμασα να κρατήσω σημειώσεις από τις διαφάνειες και το ένα το άλλο και τώρα νομίζω ότι έχω φτάσει σε ένα σημείο που ξέρω πώς να διαβάσω και να χρησιμοποιήσω και τη γλώσσα και να πάρω πληροφορίες που θέλω. Μόνη μου προσπάθησα δε με βοήθησαν οι συμφοιτητές/τριες μου και οι καθηγητές μου.

-Αν ζητούσες βοήθεια πιστεύεις θα σου την έδιναν;

-Ναι ναι έτσι πιστεύω

-Γενικά, το πανεπιστήμιο πώς σας βοηθά να ενσωματωθείτε;

-Συγκεκριμένα για εμάς δεν υπάρχει κανένα πρόγραμμα και αυτό νομίζω είναι ένα μειονέκτημα που υπάρχει στο Πανεπιστήμιο, δεν είναι κάτι συγκεκριμένο για ξένους, απλά για παράδειγμα στο μάθημα της ανατομίας ένας καθηγητής μας είπε αν χρειαζόμασταν φροντιστήρια ξεχωριστά δηλαδή να δουλέψουμε και με το λεξιλόγιο επειδή είναι ανατομία και έχει πολλές λέξεις κι είναι πολύ δύσκολη . θέλαμε εμείς να πάμε εμείς και να κάνουμε δύο ώρες μαζί τους και να μας εξηγήσει, εξαρτάται από τον καθηγητή, δεν το κάνουν όλοι δεν είναι πρόγραμμα του Πανεπιστημίου.

-Άλλα προβλήματα που προέκυψαν;

-Γενικά κάποιες φορές οι καθηγητές μιλάνε λίγο γρήγορα ή περνάνε τις διαφάνειες λίγο πιο γρήγορα τώρα που είχαμε αυτό το on line learning ήταν λίγο πιο ζόρικο, δεν ήταν πολύ καλό.. ήταν καλό για εμάς που μείναμε σπίτι και είχαμε χρόνο να διαβάσουμε αλλά δεν πήραμε γνώσεις που έπρεπε...οπότε ναι....δεν είναι ο καλύτερος τρόπος μάθησης τουλάχιστον για την ιατρική, δε ξέρω για άλλες σχολές, νομίζω χρειάζεται η επαφή.

-Γνωρίζεις κάποιες δομές για την υποστήριξη των φοιτητών/τριών;

-Συγκεκριμένα όχι, έχω πληροφορίες ότι υπάρχουν τέτοια αλλά δεν το έχω πολυσάξει

αυτό, μας έχουν δώσει στην αρχή καποιες σελίδες που έλεγαν τα πάντα που υπάρχουν στο Πανεπιστήμιο αλλά δεν τα έχω κοιτάξει πολύ να σου πω την αλήθεια. Δεν έχω χρησιμοποιήσει κάποια από αυτές ούτε οι φίλοι μου τις γνωρίζουν.

-Τι μπορούσε να κάνει το Πανεπιστήμιο για να υποστηρίξει στους φοιτητές/τριες;

-Εγώ θα πρότεινα αν θα μπορούσε να γίνει κανένα πρόγραμμα λίγο πριν αρχίζει η σχολή, για τους αλλοδαπούς φοιτητές/τριες να αρχίσουν λίγο να γνωρίζουν πώς δουλεύουν τα πράγματα, πώς θα γίνουν οι διαλέξεις γιατί λίγο στην αρχή ήταν δύσκολο αλλά και αν θα υπήρχε κανένα γραφείο που οι αλλοδαποί φοιτητές/τριες θα πάνε και να πάνε και να συζητήσουν τα προβλήματά τους. Οι αλλοδαποί φοιτητές/τριες έχουν περισσότερα προβλήματα από τους Έλληνες, καταρχάς είναι η γλώσσα και μετά υπάρχουν παιδιά που πρέπει να δουλεύουν και να στηρίζουν τον εαυτό τους και επίσης με τις εστίες είναι λίγο πρόβλημα επειδή οι περισσότεροι δεν μπορούν να μείνουν σε σπίτια γιατί είναι πιο ακριβά, δε μπορούν ούτε να πάρουν δωμάτιο σε εστίες και είναι και αυτό ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές/τριες από άλλες χώρες.

-Κάποιες διακρίσεις μεταξύ Ελλήνων και ξένων φοιτητών/τριών;

- Συγκεκριμένες διαφορές όχι αλλά ...εντάξει είναι λίγο μμμ. Για παράδειγμα εγώ στην αρχή δε μίλησα ούτε με τους καθηγητές ούτε όταν είχα απορία δεν ..μμμμ.....ντρεπόμουν λίγο να μιλήσω στην τάξη ενώ οι Έλληνες και πρότεινα κάτι στον καθηγητή και ρωτούσαν χωρίς να έχουν ντροπή.

7^η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: Φοιτητής από την Αλβανία

-Καλημέρα, θα ήθελες να μου μιλήσεις για εσένα;

- Κατάγομαι από την Αλβανία και συγκεκριμένα από το Αργυρόκαστρο. Σπουδάζω στο Οικονομικό τμήμα και είμαι στο πρώτο έτος. Τώρα τον Οκτώβριο άρχισα. Ξέρω πολύ καλά Αγγλικά και Ελληνικά έχω το B2.

-Οι γονείς σου;

-Ο πατέρας μου έχει βγάλει το Πανεπιστήμιο και είναι νοσοκόμος και η Μητέρα μου έχει βγάλει το Λύκειο και δεν δουλεύει. Έχω έναν αδελφό που έχει βγάλει το Πανεπιστήμιο και είναι αστυνομικός.

-Έχουν έρθει ποτέ στην Ελλάδα;

-Οι γονείς μου μεγάλωσαν στην Αλβανία, δεν έχουν έρθει ποτέ εδώ στην Ελλάδα.

-Γιατί αποφάσισες να έρθεις στην Ελλάδα;

- Το εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα είναι πολύ καλύτερο από ότι στην Αλβανία. Θέλω να πάρω καλούς βαθμούς στο πανεπιστήμιο, να διευρύνω τους ορίζοντές μου και να μείνω στην Ελλάδα για εργασία, να γίνω ανεξάρτητος.

-Είσαι ικανοποιημένος από τις σπουδές σου;

-Ναι, είμαι ικανοποιημένος από τις σπουδές μου. Οι καθηγητές μου είναι πολύ καλοί, εξηγούν καλά το μάθημα, οι φοιτητές/τριες είναι συνεργάσιμοι και γενικά επικρατεί καλό κλίμα στην τάξη μου.

-Ποια είναι τα πιο θετικά και τα πιο αρνητικά στοιχεία στο πρόγραμμα σπουδών, στη διδασκαλία κλπ;

- Τα αρνητικά είναι η γλώσσα, δεν γνωρίζω καλά Ελληνικά, δεν έχω εξοικιωθεί καλά ακόμη, διαβάζω με τις ώρες. Στην Εξεταστική τα μαθήματα είναι λίγο δύσκολα, αλλά τελικά καλά τα πήγα. Οι φίλοι μου με βοηθάνε, οι καθηγητές μου δίνουν περισσότερες πληροφορίες. Τα θετικά είναι ότι οι καθηγητές είναι καλοί και μας εξηγούν καλά το μάθημα, σιγά και πρακτικά.

-Οι παρέες σου;

- Έχω επαφές με συμφοιτητές/τριες από ‘άλλες χώρες, αλλά και με νέους εκτός πανεπιστημίου από άλλες χώρες. Οι συμφοιτητές/τριες μου περιμένουν περισσότερα πράγματα από μένα, αλλά σιγά σιγά προσαρμόστηκα.

Αποφάσισα να μη σκέφτομαι τις διαφορές μας με τους Έλληνες γιατί αυτό μου δημιουργεί αίσθημα κατωτερότητας . Θέλω να πιστεύω ότι είμαστε όλοι το ίδιο.

Εγώ βέβαια δε συμμετείχα σε πολλές κοινωνικές δραστηριότητες ενώ οι άλλοι ήταν όλοι συνέχεια έξω. Έτσι ένιωθα καμία φορά ότι δεν έχω τι να πω γιατί δεν ήξερα για τι μιλούσαν..

-Παρακολουθείς συστηματικά τα μαθήματα;

-Τα μαθήματα τα παρακολουθώ όχι συνέχεια αλλά τακτικά. Στην αρχή μόλις ξεκίνησα ήμουν απελπισμένος, μετά συνειδητοποίησα ότι όλα θα πάνε καλά, και τώρα είμαι πιο σίγουρος.

-Περίγραψε μου μία τυπική μέρα στο Πανεπιστήμιο.

-Ξυπνάω στις 8,30 το πρωί, πάω στο πανεπιστήμιο, το απόγευμα έχω εργαστήριο, μετά διαβάζω,και περισσότερο διαβάζω το Σαββατοκύριακο. Έχω ελεύθερο χρόνο να βλέπω φίλους, έχω κάνει πολλούς φίλους από Αλβανία που γνώρισα εδώ

-Εργάζεσαι;

-Δεν εργάζομαι πουθενά. Οι γονείς μου με βοηθάνε οικονομικά, έχω δουλέψει στην Αλβανία και έχω κάποια λεφτά.

-Έχεις αντιμετωπίσει δυσκολίες; Τι είδους;

- Είμαι μακριά από τους γονείς μου, νοσταλγώ την πατρίδα μου και νιώθω μοναξιά και αυτό είναι σημαντικό πρόβλημα. Κάποιες στιγμές νιώθω πολύ μοναξιά και δεν μπορώ να πάω για μάθημα. Τώρα είμαι καλύτερα. Μου λείπει η χώρα μου οι φίλοι μου. Δεν θέλω να εγκαταλείψω το πανεπιστήμιο, ελπίζω ότι όλα θα πάνε καλά.

-Διακρίσεις έχεις βιώσει;

-Διάκριση δεν υπάρχει καμιά στο πανεπιστήμιο.

-Το Πανεπιστήμιο σε έχει βοηθήσει να αντιμετωπίσεις τις δυσκολίες; Πώς;

-Δεν έχω καμιά βοήθεια από δομές του πανεπιστημίου και δεν το θεώρησα απαραίτητο. Δεν ξέρω και αν υπάρχουν δομές όπως ψυχολόγοι για βοήθεια.

- Πώς θα ήθελες να σε βοηθήσει το Πανεπιστήμιο;

- Για τους αλλοδαπούς θέλω οι εξετάσεις να είναι πιο εύκολες, αυτό είναι σημαντικό για μένα. Θέλω να υπάρχουν γραφεία να βοηθούν ξένους φοιτητές/τριες. Να κάνουν μαθήματα, σεμινάρια, να μας συμβουλεύουν και ότι άλλο χρειάζεται για να μας βοηθήσουν για να μάθουμε καλύτερα την γλώσσα. Με τους φίλους από την Αλβανία μιλάμε Ελληνικά για να μάθουμε καλύτερα την γλώσσα.

-Μια συνολική αποτίμηση;

Μου αρέσει η Ελλάδα, οι άνθρωποι είναι καλοί, υπάρχει καλό εκπαιδευτικό σύστημα. Όλοι έχουν την ευκαιρία να εκπληρώσουν τα όνειρά τους. Το Ελληνικό κράτος μας βοηθάει να μείνουμε δωρεάν στην εστία, στο φαγητό στα βιβλία και στα μέσα μεταφοράς πληρώνουμε πολύ λίγα λεφτά. Θέλω να μείνω στην Ελλάδα να δουλέψω, για αυτό ήρθα να σπουδάσω εδώ.

8η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: Φοιτήτρια από την Ταϊλάνδη

-Καλησπέρα

-Καλησπέρα

-Σε ποιο τμήμα σπουδάζεις;

-Σπουδάζω στο τμήμα Μαθηματικών στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

-Σε ποιο έτος βρίσκεσαι;

-Τώρα είμαι υποψήφια διδάκτορας

-Ωραία, πόσων χρονών είσαι;

-Είμαι 34 χρονών

-Από ποια χώρα είσαι;

-Από την Ταϊλάνδη. Η μητρική σου γλώσσα;

-Ταυλανδέζικα.

-Γνωρίζεις άλλες γλώσσες;

-Αγγλικά και ελληνικά.

-Ελληνικά σε ποιο επίπεδο γνωρίζεις;

-Δε ξέρω, δεν είμαι σίγουρη. Πραγματικά λέμε ότι ξέρω αρκετά αλλά δεν είμαι σίγουρη

-Που έμαθες ελληνικά;

-Στο κέντρο ελληνικής γλώσσας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

-Θα μιλήσεις λίγο για την οικογένειά σου;

-Η μαμά μου τώρα είναι εξωτερική επιθεωρήτρια. τελείωσε το μάστερ, αλλά ο μπαμπάς μου έχει χωρίσει από τη μαμά μου όταν ήμουν μικρή άρα δε ξέρω καλά για τον μπαμπά. Έχω έναν αδερφό. σπουδάζει στο τμήμα Πληροφορικής στο ίδιο Πανεπιστήμιο.

-Ποιος καλύπτει τα έξοδα για τις σπουδές σου;

-Οι γονείς μου. Τώρα έχω την υποτροφία από τον ΕΛΚΕ του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων αλλά τώρα ξεκίνησε, δεν πήρα ακόμη τα λεφτά. Είναι ΕΣΠΑ Νέοι ερευνητές αν θυμάμαι καλά.

-Έχει η οικογένειά σου κάποια σχέση με την Ελλάδα;

-Όχι, τίποτα.

-Πώς αποφάσισες να έρθεις να σπουδάσεις εδώ;

-Πήγα στην έκθεση σπουδών της ευρωπαϊκής ένωσης και από εκεί γνώρισα την κα..... από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων κι μιλήσαμε και έτσι έμαθα το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και πρώτα αποφάσισε ο αδερφός μου να έρθει εδώ για να σπουδάσει και μετά και εγώ σκέφτηκα να έρθω στην Ελλάδα και να σπουδάσω εδώ.

-Ποιες ήταν οι προσδοκίες σου από τις σπουδές σου εδώ;

-Πραγματικά την πρώτη φορά που είδα το πανεπιστήμιο μου άρεσε πολύ και σκέφτηκα ότι θα είναι πολύ ωραίες οι σπουδές αλλά και η πόλη. Μόνο που υπάρχει κάποιο πρόβλημα με τα αδέσποτα και εδώ και 5 χρόνια υπάρχει πρόβλημα. Όσον αφορά όμως την εκπαίδευση είναι πάρα πολύ ωραία εδώ στο μαθηματικό και τώρα προσπαθώ να τελειώσω το διδακτορικό μου πάνω στα εφαρμοσμένα μαθηματικά.

- Τι θέλεις να κάνεις μετά τις σπουδές σου;.

-Θέλω να ψάξω κάποια υποτροφία για μεταδιδακτορική έρευνα αλλά δε ξέρω σε ποια χώρα θα πάω. Θέλω να μείνω στην Ελλάδα αλλά εδώ ο καθηγητής μου θα πάρει σύνταξη αυτόν τον Αύγουστο και δε ξέρω για κάποιο άλλο Πανεπιστήμιο.

-Γενικά, είσαι ικανοποιημένη από τις σπουδές σου;

-Από τις σπουδές ναι. Μαθαίνω πολλά εδώ και οι καθηγητές είναι πολύ καλοί. το πρόγραμμα σπουδών είναι εξαιρετικά οργανωμένο. όλα καλά, και με τους βαθμούς. το πρώτο πρώτο μάθημα, όταν έκανα προπτυχιακό εδώ ήταν δύσκολα. Τώρα που είμαι υποψήφια διδάκτορας τα μαθήματα εντάξει.

-Τι σε δυσκόλεψε πολύ στην αρχή;

-Ήταν δύσκολο στην αρχή γιατί έκανα μαθήματα ελληνικών μόνο έναν χρόνο και μετά μπήκα στο Πανεπιστήμιο, ένας χρόνος είναι λίγος, αλλά τελικά κατάφερα να μαθαίνω με τα παιδιά που είναι Έλληνες.

- Αντιμετώπισες κάποια άλλη δυσκολία;

-Και πραγματικά η ζωή εδώ, όχι η εκπαίδευση, η δυσκολία που υπάρχει είναι τα αδέσποτα. Τα μαθήματα μου αρέσουν αν και θεωρούνται δύσκολα, αυτά τα μαθήματα που διάλεξα μου αρέσουν πάρα πολύ.

-Παρακολουθείς συστηματικά τα μαθήματα;

-Ναι, πάω κάθε μέρα πάνω στο τμήμα, μένω στην εστία, και κάνω έρευνα. από Δευτέρα μέχρι Παρασκευή, πάω στη λέσχη, αλλά το σκ δεν πάω πουθενά γιατί φοβάμαι τα σκυλιά. στη βιβλιοθήκη όχι τόσο, νομίζω ότι έχω δύο χρόνια να πάω γιατί φοβάμαι τα σκυλιά που είναι έξω από τη βιβλιοθήκη. πάω στο κέντρο της πόλης όταν έχω κάποιο δέμα που έστειλε η μαμά ή να κάνω ψώνια.

-Μπορείς να μου περιγράψεις τη σχέση σου με τους καθηγητές;

-Οι καθηγητές μου είναι πολύ καλοί, όλοι οι καθηγητές είναι εξαιρετικοί και όταν έχουμε απορία μας απαντάνε και με το παραπάνω. Μας δίνουν παραπάνω ασκήσεις για να κάνουμε και όταν πάμε να ρωτήσουμε έχουμε λύσει όλες τις απορίες.

-Οι σχέσεις σου με τους συμφοιτητές/τριες σου;

-Όταν ήμουν στο προπτυχιακό καλά, έχω πολλές φίλες αλλά τώρα που κάνω διδακτορικό έχω μόνο ένα συμφοιτητή που είναι δίπλα μου στο γραφείο μόνο, γιατί είμαστε λίγοι αλλά τώρα δε μιλάω με άλλους φοιτητές/τριες στέλνω μόνο καμία ευχή όταν έχουν γενέθλια μέσα από το facebook.

-Γενικά έζησες κάποια διάκριση;

-Όχι καθόλου.

-Έχεις αρκετό ελεύθερο χρόνο;

-Ναι, όχι αρκετό αλλά έχω ας πούμε το σκ που δεν πάω πάνω στο τμήμα, πραγματικά θα ψάξω κάποιο άρθρο για να διαβάσω παραπάνω και μετά πάω να ψάξω κάτι στο ίντερνετ και μετά να μαγειρεύω κάτι ας πούμε ελληνικό φαγητό, ναι αφού μένω στην Ελλάδα και μου αρέσουν πολύ τα ελληνικά φαγητά και άνοιξα το you tube και προσπαθώ να μαθαίνω πως φτιάχνονται τα ελληνικά φαγητά.

-Εργάζεσαι;

- Δεν έχω εργαστεί αλλού, εργάζομαι με την έρευνα και κάνω επικουρικό έργο.

-Προβλήματα είχα με τη γλώσσα. Επίσης, όταν ήμουν στο προπτυχιακό για να πάρουμε βιβλία έπρεπε να πάμε στο βιβλιοπωλείο και δεν ξέραμε που είναι. Γενικά, δεν έχω άλλο πρόβλημα.

-Οι συμφοιτητές/τριες σου που έκανες παρέα στο προπτυχιακό από που ήταν;

-Από τη Θεσσαλονίκη, από την Καβάλα, από Κατερίνη, από Βόλο, από την Πάτρα.

-Αντιμετώπισες δυσκολίες;

- Άλλη μια δυσκολία που έχω δεν έχει να κάνει με το Πανεπιστήμιο αλλά με τον νόμο, που πρέπει να κάνω τη βίζα κάθε χρόνο. Κάθε χρόνο πρέπει να πηγαίνω να παίρνω σειρά προτεραιότητας, και μετά να ξαναπάω για να τσεκάρουμε όλα τα έγγραφα και μετά να ξαναπάω για να κάνουμε τη βίζα και μετά να ξαναπάω για να ρωτήσω..με όλα αυτά ένας μήνας πάει.

-Σκέφτηκες κάποια στιγμή να εγκαταλείψεις τις σπουδές σου;

-Όχι

-Πώς σε έχει βοηθήσει το πανεπιστήμιο να προσαρμοστείς ;

-Κάνει πολλά, ας πούμε έχει το τμήμα που λέγεται δημόσιες σχέσεις και όταν έχουμε πρόβλημα πάμε εκεί και ρωτάμε και μας βοηθάνε πάρα πολύ και οι υπάλληλοι εκεί. Είναι εξαιρετικά. Ήξερα για αυτό το τμήμα από τότε που ήρθε η κα. ....στην Ταυλάνδη και όταν ήρθαμε εδώ μάθαμε ότι αυτή βρίσκεται στο τμήμα δημοσίων σχέσεων εδώ και πήγαμε εκεί γιατί τότε, δεν ήξερα καθόλου ελληνικά και μιλήσαμε στα αγγλικά και μετά κάθε φορά που είχα πρόβλημα πήγαινα εκεί και με βοηθούσε.

-Τι άλλο έκανε το Πανεπιστήμιο για να βοηθήσει;

-Πραγματικά, νομίζω, είναι το τμήμα που με στήριξε, αφού μας έδωσε τη βεβαίωση σπουδών για να μπορούμε να συνεχίσουμε τη βίζα.

-Γνωρίζεις άλλες δομές υποστήριξης των φοιτητών/τριών;

-Έχει τη γραμματέα του τμήματος, που είναι στο μεταβατικό και μας έδωσε τη βεβαίωση και όλα αυτά, το τυπογραφείο που πήγα για να τυπώσω τη διατριβή μου και τη βιβλιοθήκη που πραγματικά δεν έχει πολλά βιβλία σχετικά με την έρευνα μου αλλά μπορώ να βρω κάποια άρθρα που είναι πολύ παλιά.

-Για τους φοιτητές/τριες που συναντούν δυσκολίες;

-Δε γνωρίζω κάτι. Τα προβλήματα που έχω δεν έχουν σχέση με το Πανεπιστήμιο. Το Πανεπιστήμιο δεν μπορεί να κάνει κάτι για να λύσει τα προβλήματά μου. Το μόνο σημαντικό πρόβλημα είναι η γλώσσα που είχα στην αρχή αλλά οι καθηγητές με βοήθησαν πολύ, είναι πολύ καλοί. Επίσης, οι φίλες μου που όταν είχαμε κάποια εργασία να κάνουμε μαζί με βοήθησαν πολύ με τη γλώσσα.

9η συνέντευξη: Φοιτητής από την Παλαιστίνη

-Καλησπέρα

-Καλησπέρα

-Θα μπορούσες να μου μιλήσεις λίγο για εσένα;

-Σπουδάζω Ιατρική στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων είμαι το δεύτερο έτος, είμαι 20 χρονών

-Θα μου πεις λίγα λόγια για την οικογένειά σου;

-Είμαστε 6 άτομα, ο πατέρας μου είναι δάσκαλος της χημείας, και η μητέρα μου είναι δασκάλα μαθηματικών και έχω 4 αδέρφια. Η μεγάλη μου αδερφή είναι εργαστηριακή ιατρός και έχω δύο αδέρφια μικρότερα, η μια είναι 10 χρονών, είναι στο σχολείο ακόμη και ο μικρός αδερφός είναι 7 χρονών. Οι γονείς μου ζουν στην Παλαιστίνη, σε μια πόλη που λέγεται Βηθλέεμ

-Η μητρική σου γλώσσα;

-Είναι τα αραβικά. Γεννήθηκα και μεγάλωσα στην Παλαιστίνη αλλά μου αρέσει πάρα πολύ η Ελλάδα εδώ και είχα ευκαιρία να σπουδάσω εδώ γιατί το όνειρό μου είναι να γίνω γιατρός, για αυτό ήρθα εδώ...η ευκαιρία μου ήταν αυτή.

-Ποιος καλύπτει τα έξοδα για τις σπουδές σου;

-Οι γονείς μου, εγώ από τώρα όμως έχω υποτροφία από το υπουργείο εξωτερικών και μαζί με το Πατριαρχείο της Παλαιστίνης. Καλή είναι γιατί εγώ μένω στις εστίες δε χρειάζομαι πολλά χρήματα για το σπίτι και το φαγητό, όλα καλά με την υποτροφία αλλά έχω πρόβλημα λίγο ότι αργούν πάρα πολύ γιατί έπρεπε να πάρω τα χρήματά μου το πρώτο εξάμηνο, κάθε εξάμηνο όταν βγαίνουν τα αποτελέσματά μας πρέπει να στείλουμε όλα τα χαρτιά μου στο υπουργείο να ξέρουν εκεί πόσα μαθήματα περνάμε, αν τα περνάμε ή αν δεν τα περνάμε, είναι υποτροφία για να τελειώνουμε δεν είναι υποτροφία για μόνο να κάτσουμε χωρίς να διαβάζουμε εεε γιαυτό στείλαμε όλα τα χαρτιά αλλά λόγω κορωνοϊού και αυτά αργήσανε μέχρι τώρα.

-Γιατί αποφάσισες να σπουδάσεις στην Ελλάδα;

-Εγώ τελείωσα το σχολείο στην Παλαιστίνη και εκεί μέχρι τώρα έχουμε πόλεμο και παρόλα αυτά τα Πανεπιστήμια που έχουμε στην Παλαιστίνη είναι πάρα πολύ ακριβά και δεν είναι πάρα πολύ καλά πανεπιστήμια δηλαδή αν θέλω να σπουδάσω εκεί ιατρική κάθε εξάμηνο και δε λέω κάθε χρόνο, κάθε εξάμηνο θα πρέπει να πληρώνω εκεί περίπου 15.000 ευρώ ..είναι πάρα πολλά. Βέβαια δε βγαίνουν αυτά τα χρήματα εκεί στην Παλαιστίνη από τους γονείς μου γιατί έχω αδέρφια και εκεί και σπουδάζουν και διάλεξα την Ελλάδα γιατί εμείς στην Παλαιστίνη είμαστε χριστιανοί και έχουμε πάρα πολύ καλή σχέση μεταξύ του Πατριαρχείου που έχουμε εμείς και το Πατριαρχείο εδώ στην Ελλάδα και δεν έχουμε εμείς αραβικό πατριαρχείο έχουμε ελληνικό πατριαρχείο δηλαδή εμείς έχουμε καλή σχέση. Πριν από όλα αυτά όταν ήμουν 16 χρονών μου άρεσε πάρα πολύ η Ελλάδα και τώρα μου αρέσει και έχω γνωρίσει μια κοπέλα και ένα παιδί στη Βηθλεέμ, ήρθαν ως τουρίστες και εκεί έμαθα πόσο καλοί άνθρωποι είστε και μέχρι τώρα το πιστεύω αυτό γιατί...για αυτό ήρθα εδώ.

-Οι γονείς σου έχουν καμία σχέση με την Ελλάδα;

-Ναι δεν έχουν άμεση σχέση με την Ελλάδα αλλά ήρθαν εδώ δύο φορές όταν μάθαινα τη γλώσσα, είδαν την Ελλάδα και τους άρεσε πάρα πολύ και είδαν ότι μοιάζουμε πολύ οι Παλαιστίνιοι με τους Έλληνες.

-Ποιες είναι οι προσδοκίες σου από τις σπουδές σου;

-Το όνειρό μου είναι να γίνω γιατρός .δε ξέρω ακόμη που θέλω να εργαστώ αλλά έχω πάρα πολύ επιρροή από την Παλαιστίνη. Μέχρι τώρα εκεί έχουμε πόλεμο και οι άνθρωποι χρειάζονται βοήθεια για αυτό σκέφτομαι εγώ να τελειώσω από εδώ, δε θα ξεχάσω ποτέ την Ελλάδα νομίζω μετά τον πόλεμο θα γυρίσω εδώ, θα κάνω τη ζωή μου εδώ αλλά σκέφτομαι τώρα όταν θα τελειώσω την ιατρική θα πάω στην Παλαιστίνη να βοηθήσω τους ανθρώπους γιατί χρειάζονται πάρα πολύ βοήθεια.

-Είσαι ικανοποιημένος από τις σπουδές σου;

-Είμαι πάρα πολύ. Δε το περίμενα αυτό καθόλου, χάρηκα πάρα πολύ όταν έμαθα ότι πήρα θέση στο ελληνικό πανεπιστήμιο. Ήταν πάρα πολύ δύσκολο στην αρχή για εμένα αλλά μετά γνώρισα παιδιά εδώ. Το τμήμα μου είναι τέλειο έχει πάρα πολύ καλούς

καθηγητές. Οι καθηγητές και οι καθηγήτριες μου είναι πάρα πολύ καλοί ναι και τα παιδιά που γνώρισα και ευχαριστημένος είμαι για τη ζωή εδώ γιατί έχω δικαίωμα να μείνω στις εστίες και έχει λέσχη που δεν έχει καθόλου στην Παλαιστίνη. Σκέφτηκα ότι θα είναι σαν την Παλαιστίνη, δεν το περίμενα αυτό καθόλου αλλά είμαι πάρα πολύ χαρούμενος πάρα πολύ ευτυχισμένος.

-Θετικά και αρνητικά από τις σπουδές;

Θετικά είναι οι εστίες και η λέσχη. Το τμήμα μου είναι τέλειο δεν έχει κάτι αρνητικό αλλά θετικά για τη ζωή εδώ για το τμήμα, με βοήθησαν πολύ οι καθηγητές αλλά δεν ήξερα ελληνικά ας πούμε όταν τελείωσα από την Αθήνα και γύρισα στην Παλαιστίνη το καλοκαίρι. Οι εστίες και η λέσχη, δεν το περίμενα αυτό καθόλου καθόλου και οι σπουδές που είναι δωρεάν εδώ στην Ελλάδα, το τμήμα μου είναι τέλειο, δεν έχει κανένα αρνητικό, το Πανεπιστήμιο. Άλλα θετικά για τη ζωή εδώ είναι ότι με βοήθησαν πάρα πολύ οι καθηγητές. Όταν ήρθα εδώ δεν ήξερα ελληνικά ήξερα ελληνικά αλλά δεν ήξερα καλά. Ας πούμε όταν τελείωσα από την Αθήνα γύρισα το καλοκαίρι στην Παλαιστίνη και δεν χρησιμοποίησα καθόλου την ελληνική γλώσσα εκεί δηλαδή τα ξέχασα όλα και μετά περίμενα αν θα έρθω στην Ελλάδα και όταν έμαθα ότι περνάω στην Ελλάδα, ήρθα εδώ και δεν ήξερα πάρα πολύ καλά ελληνικά, δεν μπόρεσα στην αρχή να κάνω συζήτηση με τα παιδιά, με τους καθηγητές μου και παρόλα αυτά με βοήθησαν όσο μπορούνε. Για αυτό είμαι πάρα πολύ ευχαριστημένος και χαρούμενος για τους καθηγητές μου για τα παιδιά που είναι στο έτος μου, για τα παιδιά που είναι μεγαλύτερο έτος ναι...για αυτό. Δεν μπορώ να πω κάτι αρνητικό.

-Παρακολουθείς τα μαθήματα; Περιγράψε μου μια τυπική μέρα στο Πανεπιστήμιο.

-Κάθε μέρα έχω μαθήματα από τις 8 μέχρι τις 2 ας πούμε και μετά έχει διάλειμμα για να πάμε εμείς όλα τα παιδιά στη λέσχη να φάμε εκεί και μετά γυρίζουμε και έχω εργαστήρια το απόγευμα από τις 4 μέχρι τις 8. Κάθε μέρα είναι έτσι. Διάβασμα μετά να τελειώσουμε εμείς τα παιδιά και όλα αυτά. Τις μέρες που δεν έχουμε καθόλου εργαστήρια πηγαίνουμε στη βιβλιοθήκη, προσπαθούμε να διαβάσουμε μαζί και σκ βγαίνουμε έξω εδώ στο κέντρο, στη λίμνη περπατάμε, πηγαίνουμε εδώ και εκεί, αλλά γενικά στη λέσχη δεν πηγαίνω κάθε μέρα γιατί είμαι καλός μάγειρας αυτή είναι η αλήθεια και μου αρέσει να μαγειρεύω εδώ και στην εστία μου έχει κουζίνα και φούρνο.

- Οι σχέσεις σου με τους συμφοιτητές/τριες σου;

- Είναι από την Πάτρα, τη Σύρο, την Κρήτη, τη Λαμία και την Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, από όλη την Ελλάδα έχω παρέα. Είμαστε διαφορετικοί στον τρόπο που διαβάζουμε. Όταν δεν είμαστε εξ αποστάσεως, εμείς διαβάζαμε μαζί στη βιβλιοθήκη, έχουμε συνηθίσει τον τρόπο που διαβάζουμε εδώ εμένα μου αρέσει πάρα πολύ να διαβάζω το βράδυ αλλά το βράδυ είναι κλειστή η βιβλιοθήκη αλλά δεν ας πούμε όταν διαβάζουμε μαζί στη βιβλιοθήκη έχω συμπαραστάση,, βλέπω ότι διαβάζουν μπροστά στα μάτια μου για αυτό διαβάζω καλύτερα. Όπως ξέρετε η ιατρική χρειάζεται πάρα πολύ διάβασμα για μένα δεν ήταν μόνο διάβασμα ήταν μετάφραση και αυτό ήταν καλό γιατί το google translate δεν είναι καλό για μετάφραση και λεξικό αν θέλω να κάνω μετάφραση από λεξικό αυτό είναι πρόβλημα γιατί χρειάζεται πάρα πολύ χρόνο αν θέλω μια λέξη πρέπει να ψάξω σε πολλές σελίδες και όλα αυτά αλλά αν διαβάζω με φίλους μου που είναι Έλληνες και δε ξέρω αυτή τη λέξη μπορώ να ρωτήσω και μπορούν να μου εξηγήσουν τι σημαίνει για αυτό προσπαθούμε πάντα να διαβάζουμε μαζί, δεν είναι μόνο αυτός ο λόγος αλλά ο λόγος είναι να μη νιώθουμε ότι βαριόμαστε και να διαβάζουμε. Για μένα ο σημαντικότερος λόγος ήταν η μετάφραση. Άλλαξα το ρυθμό, το βράδυ τώρα δε διαβάζω, διαβάζω κάθε μέρα περίπου από 4 ώρες μέχρι 8-9 ώρες αλλά όταν ήμασταν στη βιβλιοθήκη παραπάνω μετά τα μαθήματα που ήταν στο αμφιθέατρο πηγαίναμε στη λέσχη μετά στη βιβλιοθήκη μετά στα εργαστήρια και πάλι βιβλιοθήκη.. γι αυτό διαβάζαμε πάρα πολύ όταν ήμασταν μαζί αλλά τώρα εντάξει.

-Στον ελεύθερο χρόνο σου;

-Όταν έχω ελεύθερο χρόνο αν είμαι μόνος μου τώρα πάω εδώ στη λίμνη τρέχω, μ αρέσει πάρα πολύ το περπάτημα και το τρέξιμο και εδώ στο Πανεπιστήμιο πάω γυμναστήριο εδώ όταν είμαι μόνος μου και αν έχω παρέα βγαίνουμε για ποδόσφαιρο για μπάσκετ για καφέ στο κέντρο να πιούμε κάτι και αυτό.

-Έχεις εργαστεί ποτέ;

Όχι δεν εργάζομαι απαγορεύεται να εργαστώ γιατί είμαι ξένος φοιτητής και έχω υποτροφία και απαγορεύεται να δουλεύω. Όταν ήρθα εδώ μου είπαν ότι δεν μπορώ να δουλεύω ...χρειάζεται ένα χαρτί δε θυμάμαι πώς το λένε που λέει ότι δεν μπορώ να δουλεύω εδώ καθόλου και το ίδιο χαρτί λέει ότι μόλις τελειώσω την ιατρική πρέπει να

γυρίσω δεν μπορώ να κάτσω εδώ. Στο υπουργείο εξωτερικών μου είπαν αυτό όταν είχα υποτροφία γιατί την πρώτη φορά που ήρθα εδώ ήταν στην Αθήνα και αμέσως πήγα εκεί για να πάρω τα χαρτιά μου και να έρθω εδώ στη γραμματεία και μου το είπαν. Αλλά εγώ όταν πάω στην Παλαιστίνη τα καλοκαίρια συνήθως δουλεύω.

-Έχεις αντιμετωπίσει δυσκολίες;

Όταν έκανα αίτηση να έρθω ήταν πολύ δύσκολο γιατί χρειαζόταν χρόνο να περιμένω, πάρα πολύ χρόνο. Έκανα αίτηση τον Ιούλιο και είχα απάντηση τον Οκτώβριο περίμενα πάρα πολύ χρόνο και ήταν πάρα πολύ άγχος για όλη την οικογένειά μου γιατί ήρθα εδώ και έμαθα τη γλώσσα εδώ και μετά γύρισα στην Παλαιστίνη και περίμενα αν θα με πάρουν στην Ελλάδα. Αυτό ήταν πάρα πολύ δύσκολο και είχα και άλλες δυσκολίες με τη γλώσσα όταν ήρθα εδώ, διάβαζα πάρα πολύ όταν ήρθα εδώ είχα πάρα πολλά κεφάλαια, ήρθα πάρα πολύ αργά λόγω πολέμου στην Παλαιστίνη και είχα δυσκολία να διαβάζω γιατί ήταν στα ελληνικά και δεν είχα συνηθίσει και όταν έμαθα τη γλώσσα στην Αθήνα έμαθα πώς να εξηγήσω για τον εαυτό μου αλλά δεν ήταν η γλώσσα που θα μπορούσα να διαβάζω ιατρική, δυσκολεύτηκα πάρα πολύ στην αρχή και για τρεις σελίδες χρειαζόμουν τρεις ώρες και είμαι πάρα πολύ καλά, μπορώ να βγάλω 100 σελίδες σε δύο ώρες αυτές είναι οι δυσκολίες που αντιμετώπιζα από την αρχή μέχρι τώρα.

-Άλλες δυσκολίες;

Καθόλου, αλλά τώρα με την εξ αποστάσεως όλοι μας έχουμε δυσκολίες και προβλήματα... το σύστημα δεν ήταν πάρα πολύ καλό, κάποια μαθήματα ήταν καλά όμως το β εξάμηνο τώρα έδωσα 5 μαθήματα πέρασα σε 4 αλλά ήταν πάρα πολύ δύσκολο το σύστημα που είχαμε, ανατομία ήταν εντάξει ... ήταν πολλαπλής επιλογής, αυτό ήταν καλό γιατί δεν κολλάει το σύστημα καθόλου, κάναμε φυσιολογία και εγώ δε την πέρασα γιατί είμαστε πάρα πολλοί φοιτητές/τριες και όταν θέλουν να μπουν 200-300 φοιτητές/τριες κολλάει το σύστημα.

-Σκέφτηκες κάποια στιγμή να εγκαταλείψεις τις σπουδές σου;

Όχι δεν το σκέφτηκα

-Έχεις έρθει σε σύγκρουση με τους συμφοιτητές/τριες σου;

-Όχι, όχι ...

-τι κάνει το πανεπιστήμιο για να βοηθήσει εσάς από άλλες χώρες;

Ναι έχουμε πάρα πολλά καλά εδώ ως ξένοι φοιτητές/τριες στα Ιωάννινα ειδικά γιατί δε ξέρω άλλα πανεπιστήμια αλλά εδώ ειδικά στο πανεπιστήμιο Ιωαννίνων δίνουν πολλά δικαιώματα γιατί όταν ήρθα εδώ ένιωσα ότι ζούμε πάρα πολύ δύσκολη περίοδο τώρα στην αρχή έμεινα πάρα πολύ ευχαριστημένος για αυτό που είδα, τις πρώτες μέρες που ήρθα στην Ελλάδα ήταν αργία-μέρα του Όχι- και δεν έβρισκα πουθενά να μείνω. Όταν πήγα στο πανεπιστήμιο και τους είπα ότι είχα πρόβλημα με τη διαμονή με έστειλαν στο Σταύρο Νιάρχο, το ίδρυμα. Ήμουν πολύ ευχαριστημένος με την απάντησή τους και στο τμήμα μου οι καθηγητές μου ήταν πολύ καλοί και έχουμε καλή σχέση μεταξύ μας,

-Προτάσεις

- Εμείς δεν έχουμε τα δικαιώματα που έχουν οι Έλληνες φοιτητές/τριες ας πούμε προσπάθησα να κάνω αίτηση για μια αλλαγή εστία στο πανεπιστήμιο και μου είπαν όχι. Το κτίριο των εστιών που ήθελα να πάω είναι για φοιτητές/τριες Erasmus και δεν με άφησαν να πάω. Δεν μου άρεσε γιατί τώρα αφού σπουδάζω στην Ελλάδα πρέπει να έχω τα ίδια δικαιώματα με Έλληνες φοιτητές/τριες. Δεν έχω νιώσει διακρίσεις πάντως.

10 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: Φοιτητής από τον Λίβανο

-Καλησπέρα

- Καλησπέρα

-Θα ήθελα να μου μιλήσεις για εσένα

-Είμαι από τον Λίβανο, η μητρική μου γλώσσα είναι τα αραβικά, είμαι εδώ από το 2009 νομίζω, έμαθα τη γλώσσα στη Θεσσαλονίκη, και μετά ήρθα στα Ιωάννινα για να σπουδάσω ιατρική. Είμαι σε μεγάλο έτος 10 ο -11ο .

-Είχα δυσκολίες με τη γλώσσα, δε μπορούσα να διαβάσω επίσης δούλευα πολύ από σερβιτόρος μέχρι τεχνικός, σε κλαμπ, σε μπαρ, έπαιζα μουσική στα μαγαζιά πολλές δουλειές πάρα πολλές δουλειές και εντάξει δουλειά με ιατρική δε συμπίπτουν οπότε δεν τα πήγαινα πολύ καλά συν ότι δεν ήξερα τη γλώσσα

- Η οικογένειά σου;

-Ο πατέρας μου δεν έχει πάει σχολείο αλλά δουλεύει σε διακόσμηση σπιτιών, η μαμα μου είναι δασκάλα γαλλικών, έχει τελειώσει πανεπιστήμιο γαλλική φιλολογία,

-Γιατί αποφάσισες να έρθεις να σπουδάσεις στην Ελλάδα;

-Γενικά ήμασταν οικονομικά δύσκολα και δε θα έβγαζα σχολή εκεί οπότε αποφάσισα να έρθω εδώ συν του ότι είχα και υποτροφία, μια βοήθεια από την Ε.Ε η οποία κόπηκε στο πρώτο έτος επειδή έγιναν διάφορα... μια γυναίκα που ήταν υπεύθυνη για τα χρήματα έκοψε 40 άτομα από την υποτροφία για να τα δώσει σε δικούς της και τότε ήμουν ανάμεσα σε δύο επιλογές ή να γυρίσω στον Λίβανο ή να δουλέψω και να βγάλω τη σχολή μου οπότε επέλεξα να μείνω εδώ. Επέλεξα την Ελλάδα και γιατί μόνο εδώ μπορούσα να πάρω υποτροφία και επίσης η μαμά μου είναι Ελληνίδα οπότε και αυτό αλλά και πάντα μου άρεσε στην Ελλάδα.

Δεν ήξερα να γράφω, δεν ήξερα να διαβάζω ήξερα μόνο τα βασικά,

-Τι προσδοκίες είχες;

- Σκεφτόμουν να τελειώσω τη σχολή όσο γρήγορα μπορώ για να πάω κάπου στην

Ευρώπη να κάνω ειδικότητα και να δουλέψω γενικά. Είχα δώσει εξετάσεις σαν τις πανελλήνιες στο Λίβανο, πέρασα και πανεπιστήμιο βιολογία στο Λίβανο αν και είναι λίγο διαφορετικό το σύστημα εκεί δηλαδή για ιατρική πήγαινα και πέρασα ιατρική στην Ελλάδα και ήρθα εδώ. Δεν έδωσα εξετάσεις πανελλήνιες, έδωσα εξετάσεις στον Λίβανο, πέρασα, ήρθα εδώ και πήγα να μάθω ένα χρόνο τη γλώσσα, έπρεπε να μάθω τη γλώσσα στη θεσ/νική στη φιλοσοφική σχολή .

-Είσαι ικανοποιημένος από τις σπουδές σου;

-Όχι πολύ, επειδή οι καθηγητές οι περισσότεροι δεν νοιάζονται, δε βοηθάνε ειδικά ένας άνθρωπος σαν εμένα που δεν ήξερα ελληνικά δε μπορούσε να διαβάσει δηλαδή μια ερώτηση που θα διάβαζε ένας Έλληνας .θα την καταλάβαινε αμέσως εγώ ήθελα 1-2 λεπτά να καταλάβω την ερώτηση και αν. Δε με άφηναν να ανοίξω κανένα λεξικό για να κάνω μετάφραση και δεν με βοηθούσαν στη μετάφραση. Αυτό συνέβαινε στις αρχές. Μετά παράτησα τη σχολή επειδή δε μπορούσα, δούλευα και δεν μπορούσα να μάθω καλά ελληνικά, δε μπορούσα να συγκεντρωθώ όπως πρέπει .απλά εντός εισαγωγικών είναι σαν να παράτησα τη σχολή στην ουσία. Έβγαινα πολύ, δε διάβαζα πολύ.

Έπρεπε να δουλέψω γιατί οι γονείς μου δε με στήριζαν ποτέ οικονομικά . Δεν έχουν οικονομική άνεση και υπάρχει και η διαφορά στο νόμισμα οπότε αν πρέπει αυτοί να στείλουν εδώ είναι πάρα πολλά τα χρήματα.. πάρα πολλά...μετά το πρώτο έτος είπα ή θα γυρίσω πίσω ή θα διαβάσω...και έκατσα εδώ.

- Ποια είναι τα θετικότερα και ποια τα πιο αρνητικά από τις σπουδές σου;

-Το θετικό στην υπόθεση είναι ότι υπάρχουν κάποια μαθήματα που οι καθηγητές είναι τόσο πολύ υποστηρικτικοί που με βοήθησαν πάρα πολύ και με έκαναν να αγαπήσω αυτό που έκανα αλλά είναι κάποιοι καθηγητές που δε σηκώνουν δεύτερη κουβέντα με έχουν διώξει και από την αίθουσα επειδή πήγα να κάνω μια ερώτηση, ήταν πολύ...τώρα δε μου αρέσει η λέξη ρατσιστές αλλά κάπως έτσι, δηλαδή δεν ήθελαν οι ξένοι να είναι καλύτεροι από τους Έλληνες. Γενικά αντιμετώπιζαν έτσι όσους δεν είναι από την Ελλάδα. Έβλεπα συμπεριφορές και τέτοια εγώ έτσι κατάλαβα ...κάποιοι όχι όλοι προς θεού.

Τα Αρνητικά για μένα είναι πάρα πολλά δε ξέρω πώς να ξεκινήσω. Για παράδειγμα,

τώρα είμαι τρία εξάμηνα έχω τρία μαθήματα, αρρώστησα έπαθα διάφορα και δεν τους ένοιαξε καν να με βοηθήσουν να περάσω κανένα μάθημα που δε χρωστάω πολλά ή τους έφερνα χαρτιά ότι ήμουν άρρωστος και δεν μπορούσα μπας και με βοηθήσουν έστω μία εξαίρεση να βάλουν άλλη μέρα την εξέταση, δε με βοήθησαν καθόλου, δε νοιάζονται γενικά για τους φοιτητές/τριες. Αυτό, αυτό που είδα εγώ περισσότερο είναι ότι περιμένουν από τους φοιτητές/τριες να πάνε αυτό που λένε στην Ελλάδα να γλείφουν όλη την ώρα πίσω τους, τους έφερναν καφέ. μόνο αυτοί περνούσαν στην ουσία από τη μία.

-Παρακολουθούσες μαθήματα;

-Από το δεύτερο έτος σταμάτησα να παρακολουθώ μαθήματα επειδή δεν μπορούσα να κρατήσω καν σημειώσεις, δεν προλάβαινα να γράφω σημειώσεις. Με το που ξεκινούσα είχε αλλάξει δύο τρεις διαφάνειες και κανείς από τους φοιτητές/τριες δε με βοηθούσε. Μου έλεγαν δεν έχω, δε μπορούμε τέτοια πράγματα πάντα δικαιολογίες ...δεν καταλάβαιναν τις δυσκολίες που περνούσα εγώ.

-Οι σχέσεις με τους συμφοιτητές/τριες σου;

-Ήταν φάση με κορόιδευαν πως μιλούσα, πως...δεν προλάβαινα να γράφω κάτι, με θεωρούσαν σαν χαζό τέτοια πράγματα.

-Είχες διαφορές με τους συμφοιτητές/τριες σου σαν κουλτούρα;

-Ναι ναι ειδικά στον ανταγωνισμό, ποτέ δεν ήμουν ανταγωνιστής και αυτοί πάντα ήθελαν να ανταγωνίζονται πχ φάση αυτό που λένε όλοι δε διάβασα καθόλου ενώ είχαν διαβάσει τα πάντα. Δεν βοηθούσαν καθόλου, μπορεί να είχαν πχ θέματα να βοηθήσουν τους άλλους και δε βοηθούσαν πχ εμείς αυτά δεν τα κάνουμε. Δε μου φερόταν ρατσιστικά μόνο κάποιοι καθηγητές. Αυτά γίνονταν στο 2010-11 και 2012. Περίπου.

- Εργάστηκες είπαμε;

-Από το πρώτο έτος εργάζομαι. Βρήκα δουλειά μέσω γνωστού, είχα αρκετές γνωριμίες και αυτοί με έκαναν να βρω έτσι εύκολα τις δουλειές. Είχα γνωρίσει μία γυναίκα η οποία δούλευε στις φοιτητικές εστίες στη Δόμπολη η οποία με συμπαθούσε πάρα πολύ, με βοήθησε πάρα πολύ και αυτή στην ουσία με έβαλε λίγο στο κλίμα όλο αυτό και μετά

λόγω δουλειάς γνώρισα περισσότερο κόσμο και έγινε κύκλος όλο αυτό. Από το πανεπιστήμιο ήξερα κόσμο αλλά δε πιστεύω ότι βοήθησαν πάρα πολύ να γνωρίσω άλλα άτομα.

-Η εργασία επηρέασε θετικά ή αρνητικά τις σπουδές σου;

-Αρνητικά. Για τη ζωή μου ήταν πολύ θετική γενικά αλλά για τις σπουδές ήταν αρνητική επειδή εδώ στην Ελλάδα δυστυχώς δεν υπάρχει το part-time για να ζεις άνετα οπότε πρέπει να δουλέψεις πάρα πολύ. Αν σπουδάξεις δε μπορείς να δουλέψεις με μερική απασχόληση. Στην Ελλάδα ειδικά στην αρχή της κρίσης δεν υπήρχε η δυνατότητα για part-time εργασία δηλαδή ιατρική και δουλειά δε συμπίπτουν αλλά τι να κάνουμε ή το ένα ή το άλλο δεν υπάρχει κάτι ενδιάμεσο δυστυχώς. Τώρα δουλεύω δωρο και εντάζει λίγο δύσκολα με τη σχολή.

-Πηγαίνεις στο Πανεπιστήμιο τώρα;”

- Τώρα δεν πηγαίνω καθόλου δεν προλαβαίνω, μένω και στο κέντρο. Δουλεύω κάθε μέρα Δευτέρα με Παρασκευή οκτάωρα,προσπαθώ να πάω στο πανεπιστήμιο έτσι για μια επίσκεψη αλλά τώρα δεν υπάρχει κανείς εκεί να σου δείξει.

-Αντιμετώπισες δυσκολίες κατά τη διάρκεια των σπουδών σου;

-Το διάβασμα στην αρχή ειδικά ...έκανα μετάφραση σελίδα σελίδα και λέξη λέξη για να ξέρω τι να διαβάσω μέχρι να μάθω και τα ονόματα και τα τέτοια, ταλαιπωρήθηκα πάρα πολύ. Πολλοί καθηγητές δε δεχόντουσαν καν να κάνουν την εξέταση στα αγγλικά η οποία είναι η άλλη μητρική μου γλώσσα επειδή ήμουν σε αμερικάνικο κολέγιο και όλα τα ξέρω στα αγγλικά. Οπότε δε δέχτηκαν καν, τους το πρότεινα και μου είπα όχι, μου είπαν στην Ελλάδα είσαι Ελληνικά πρέπει να τα μάθεις. Το προσπάθησα τα δύο πρώτα έτη και κανείς δε δέχτηκε και μετά απελπίστηκα και απλά την παράτησα τη σχολή μέχρι που έμαθα πολύ καλά ελληνικά, το έβαλα σαν πείσμα αυτό το πράγμα και τότε άρχισα λίγο να μπαίνω στο κλίμα του διαβάσματος.

- Πώς έμαθες τα Ελληνικά;

-Έκανα παρέα με Έλληνες μόνο μόνο δε μίλαγα καμία άλλη ξένη γλώσσα και οι κολλητοί μου όλοι με βοήθησαν πάρα πολύ στο πώς θα μιλάω πώς να πω μια λέξη, τις

φράσεις και αυτά και αυτοί με βοήθησαν περισσότερο.

-Άλλες δυσκολίες;

Όχι, μου άρεσαν πολύ όλα λίγο μόνο η απόσταση από τους γονείς μου. Ήταν λίγο δύσκολα αλλά εντάξει.

-Έχεις βιώσει διακρίσεις;

-Ναι αλλά δε μπορώ να πω και πολύ επειδή οι παρέες που έκανα εγώ, γενικά ο κόσμος που γνώρισα ήταν πολύ ανοιχτόμυαλοι, εγώ έκοβα γενικά φάστες και τέτοια και ήξερα ποιος μπορεί να είναι ρατσιστής και ποιος όχι όλοι οι φίλοι είναι Έλληνες το 90%. Οι περισσότερες διακρίσεις σχετίζονταν με τη γλώσσα, οι προφορικές εξετάσεις που με το άγχος και τέτοια δε μου έβγαιναν τα ελληνικά εεε ήταν φάση ειρωνική, τι έρχεσαι να κάνεις εδώ; Αυτό το πράγμα. Δηλαδή αντί να σε ανεβάσουν σε κατεβάζουν, υπάρχουν και άλλοι που σε ανεβάζουν καταλαβαίνουν αυτά που περνάς, τον διπλό κόπο που κάνεις για να διαβάσεις και ρωτάνε πολλές ερωτήσεις και υπάρχουν άλλοι λες και θα θέλουν να σε κόψουν, αυτός είναι ο σκοπός τους.

-Σκέφτηκες και να εγκαταλείψεις τις σπουδές σου;

-Το σκέφτηκα άπειρες φορές. Με σταματούσε το πείσμα μου μπορώ να πω.

-Γνωρίζεις για την αναστολή σπουδών;

-Όχι δε το ξέρω αυτό. Το έμαθα σε μεγάλο έτος δηλαδή ήδη είχαν περάσει τα χρόνια μου.

-Πώς σε έχει βοηθήσει το Πανεπιστήμιο σε όλες αυτές τις δυσκολίες που αντιμετώπισες τόσα χρόνια;

-Δεν με έχει βοηθήσει, δε ξέρω αν υπάρχει κάποιου είδους βοήθεια. Όλοι μου έλεγαν ότι δεν μπορείς να κάνεις κάτι.

-Γνωρίζεις της υπηρεσίες υποστήριξης;

-Δεν τις ξέρω. Το μόνο που ξέρω, μας ήρθε e-mail πριν 4 5 μήνες, εμένα μου ήρθε δηλαδή, υπάρχει ένας σύμβουλος σπουδών κάτι τέτοιο λέγεται και μπορώ να πάω να

του μιλήσω, ο καθένας με τον αριθμό μητρώου που έχει αλλά δεν μπήκα καν στη διαδικασία να το ψάξω επειδή δε πιστεύω ότι το χρειάζομαι αυτή τη στιγμή, πριν ναί τώρα με τρία μαθήματα δε πιστεύω ότι το χρειάζομαι.

-Τι θα ήθελες να αλλάξει;

-Λίγο παραπάνω βοήθεια σε πολλά δηλαδή ύλη, ωραία, εε είναι πάρα πολύ μεγάλη για έναν ξένο, πχ για εμένα ας πούμε, θα μπορούσαν να το προετοιμάσουν, να δώσουν λίγη παραπάνω σημασία στους ξένους που προσπαθούν, να τους παρακολουθήσουν έστω και μία φορά το μήνα ή το δίμηνο να δουν σε τι κατάσταση είναι, αν διαβάζουν, πού δυσκολεύονται, στις εξετάσεις να είναι πιο μαλακοί μαζί τους, εμένα για παράδειγμα τα δύο πρώτα χρόνια με έκοβαν επειδή δεν ήξερα να γράφω σωστά ελληνικά, δηλαδή δε μπορούσα να γράψω την ορθογραφία και με έκοβαν, είναι πάρα πολλά πράγματα που θα μπορούσαν να κάνουν, ή το άλλο εάν ένας ξένος ειδικά δίνει ένα μάθημα δύο τρεις φορές και υπάρχει ένα χάσμα που δεν μπορεί να το κλείσει, λίγο να τον βοηθήσουν πώς θα διαβάσει και τέτοια. Εμένα αυτά τα πράγματα μου πήραν πάρα πολύ καιρό να τα καταλάβω.

Λέσχη και βιβλιοθήκη πήγαινα με τους συμφοιτητές/τριες δε ξέρω αυτός ο ανταγωνισμός ήταν ο χειρότερος δηλαδή ο καθένας έψαχνε να πάρει βαθμό πιο ψηλό από τον άλλον. Ήταν έτσι και μεταξύ τους οι Έλληνες δηλαδή έβλεπες φοιτητές/τριες που είχαν θέματα και σος και τα έδιναν μόνο στους δικούς τους ή σε άτομα ξέρω εγώ που ήξεραν ότι δεν είναι ανταγωνιστικοί. Εγώ πιστεύω ότι οι καθηγητές είναι το μεγάλο θέμα. Πρέπει να δώσουν λίγο παραπάνω βάση σε ξένους, και σε όλους αλλά οι ξένοι είναι μια ειδική περίπτωση αλλάζουν ολόκληρη γλώσσα, ολόκληρη φιλοσοφία, ολόκληρο τρόπο σκέψης οπότε αυτοί οι άνθρωποι μέχρι να φτάσουν στο σημείο να μπορούν να διαβάσουν να μπορούν να αποθηκεύσουν τις πληροφορίες θέλουν πάρα πολύ καιρό, δεν είναι εύκολο, είτε θα πρέπει να κάτσουν σπίτι 12 ώρες και να διαβάζουν, να μην κάνουν τίποτα στη ζωή τους είτε να πρέπει να υπάρχει μια ισορροπία και αυτή η ισορροπία δεν επιτυγχάνεται μόνη της, πρέπει να υπάρχουν καθηγητές να τους βοηθήσουν ή σύμβουλοι οποιοσδήποτε θα ήταν η δουλειά του να ασχοληθεί.

Επίσης, θα πρέπει να δίνονται εστίες τσάμπα ή με ελάχιστα λεφτά ή να δίνουν ένα εντός εισαγωγικών χαρτζιλίκι, στην ουσία να μπορούν να περάσουν το μήνα τους δηλαδή να μην είναι μόνο φαγητό αλλά ένα χαρτζιλίκι λίγο για συντήρηση δηλαδή

πράγματα που βοηθάνε λίγο τον φοιτητή, δηλαδή αυτός που δεν έχει λεφτά και αναγκάζεται να δουλέψει αυτό.

Δε μετάνιωσα που δούλεψα αλλά μετανιώνω καμιά φορά που ήρθα στην Ελλάδα γιατί τώρα θα είχα τελειώσει, είμαι 30 χρονών και δεν έχω πάρει πτυχίο οπότε....

-Τι σκέφτεσαι να κάνεις μετά;

-Δε ξέρω αυτή τη στιγμή γιατί τόσο πολύ που σκεφτόμουν και απελπιζόμουν στην ουσία πάθαινα τα ψυχολογικά μου και είπα αυτή τη στιγμή ό,τι γίνει δεν έχω κάτι συγκεκριμένο. Μου αρέσει στην Ελλάδα πάρα πολύ 'σμα βρω καλή δουλειά και μπορώ να συντηρήσω τον εαυτό μου βεβαίως να .

11η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: Φοιτήτρια από την Αλβανία

- Καλησπέρα, μπορείς να μου μιλήσεις λίγο για εσένα;

-Είμαι 27 χρονών, σπουδάζω στο τμήμα χημείας τροφίμων και είμαι στο τρίτο χρόνο του διδακτορικού. Είμαι από την Αλβανία από τα Τίρανα, η μητρική μου γλώσσα είναι η αλβανική και γνωρίζω επίσης αγγλικά, ιταλικά και λίγα ισπανικά και τώρα προσπαθώ να είναι β2 στα ελληνικά.

-Θα ήθελες να μου μιλήσεις λίγο για την οικογένειά σου;

-Οι γονείς μου δε δουλεύουν πια είναι συνταξιούχοι, η μητέρα μου έχει εργαστεί ως μοδίστρα και ο πατέρας μου ήταν ξυλουργός. Έχω και δύο αδέρφια που είναι μεγαλύτερα από εμένα, ο μεγαλύτερος έχει σπουδάσει γεωγραφία και ο άλλος έχει σπουδάσει νοσοκόμος. Και οι δύο έχουν σπουδάσει στην Αλβανία. Οι γονείς μου δεν έχουν τελειώσει το πανεπιστήμιο

-Τα έξοδα των σπουδών σου τα καλύπτουν οι γονείς σου;

-Τα περισσότερα ναι αλλά μετά το πρώτο έτος έχω δουλέψει και εγώ, υποτροφία δεν έχω πάρει για τις σπουδές μου μόνο υποτροφία για να μάθω ελληνικά.

-Οι γονείς σου έχουν σχέση με την Ελλάδα;

-Καμία σχέση. Ήταν τυχαίο που ήρθα στην Ελλάδα. Συνάντησα έναν καθηγητή στην Ελλάδα γιατί έψαχνα για σπουδές στο εξωτερικό και ήθελα να κάνω ένα άλλο μεταπτυχιακό και με τον καθηγητή που συνάντησα συνεργάζομαι τώρα μαζί του . αυτός μου είπε αντί να κάνω άλλο μεταπτυχιακό καλύτερα να κάνω διδακτορικό γιατί η εργασία που έχω κάνει είναι πολύ ωραία και δε χρειάζεται να κάνω κάτι άλλο ίδιο και έτσι ξεκίνησε η ιστορία μου στην Ελλάδα.το πρώτο μου πτυχίο το είχα πάρει στην Αλβανία και το μεταπτυχιακό.

Όταν ήρθα στην Ελλάδα ξεκίνησα με τη λογική ότι θα κάνω ένα άλλο μεταπτυχιακό και μετά μου είπαν να κάνω το διδακτορικό. Έτσι έκανα μία αίτηση και το πήρα. Μπορώ να πω ότι ήταν λίγο τυχαία.

-Με τη γλώσσα;

- Όταν ήρθα στην Ελλάδα δεν ήξερα καθόλου ελληνικά, τίποτα τίποτα τίποτα όταν ξεκίνησα στο κέντρο ήταν το καλοκαιρινό πρόγραμμα τον Ιούλιο και ήταν πολύ δύσκολο για μένα γιατί ήμουν σε ένα τμήμα που ήταν Α2 και ήταν εύκολα. Δεν εγκατέλειψα όμως τις προσπάθειες. Προσπαθούσα κάθε χρόνο αλλά δεν ήταν πολύ εύκολο γιατί στο εργαστήριο δεν έχω πολλούς φίλους και ο καθένας προσπαθεί να κάνει τη δουλειά του και δε μιλάμε πολύ. Εγώ δεν έχω πολύ χρόνο να πάω έξω με φίλους.

- Τι προσδοκίες έκανες από τις σπουδές σου; Τι σχέδια είχες;

-Αυτό δεν το ήξερα ούτε τότε ούτε τώρα αν θα μείνω στην Ελλάδα ή όχι αλλά ήθελα μόνο να αλλάξω εργασία-θέση και το επίπεδο των σπουδών μου. Ήθελα να αλλάξω λίγο status.

-Και γιατί δεν το προσπάθησες στην Αλβανία;

-Ναι μπορούσα να το κάνω στην Αλβανία αλλά δε πιστεύω ότι έχει την ίδια αξία. Ήθελα κάτι...αν πάω τώρα στην Αλβανία θα ήθελα να έχω διδακτορικό που είναι από χώρα μέλος της ΕΕ. Τα Γιάννενα είναι πολύ κοντά με την Αλβανία, είναι Βαλκανικά, αισθάνομαι σπίτι .

-Είσαι ικανοποιημένη από τις σπουδές;

-Ναι εντάξει. Αυτό που δεν μου αρέσει και μου λείπει να πω την αλήθεια είναι ότι δεν έχει πολλή συνεργασία ναί στο εργαστήριο που δουλεύω εγώ οι καθηγητές δε τα πάνε καλά ο ένας με τον άλλον. Και αυτοί που υποφέρουν είναι οι φοιτητές/τριες τους.

-Εσύ έχεις καλή σχέση με τους καθηγητές σου;

-Δεν μπορώ να πω ούτε ότι είναι καλή ούτε ότι είναι κακή. Δεν υπάρχει όμως συνεργασία.

-Αλλά θετικά και αρνητικά από τις σπουδές σου έχεις να μου πεις;

-Νομίζω ότι υπάρχει πολλή ζήλεια και ανταγωνισμός. Το πρόγραμμα σπουδών και τα μαθήματα είναι ok γιατί βλέπω τους φοιτητές/τριες που δουλεύουν στο εργαστήριο ότι γνωρίζουν πολλά πράγματα.

-Η καθημερινότητα σου στο Πανεπιστήμιο πώς είναι;

-Πέρσι και φέτος μάθαινα ελληνικά, πήγαινα στο Κέντρο το πρωί στις 9 με 12:30 και μετά πήγαινα στο εργαστήριο, ετοιμαζόμουν για δουλειά. Δούλευα και μετά πήγαινα στη λέσχη για μεσημεριανό και μετά γύριζα στο εργαστήριο έως το απόγευμα, το βράδυ και μετά πήγαινα πολλές ώρες βιβλιοθήκη. Έτσι είναι η ζωή μου γενικά και τα σκ περισσότερο ταξιδεύω. Για παράδειγμα, φέτος διδάσκω σε ένα πανεπιστήμιο στην Αλβανία και προσπαθώ να πάω σε διαφορετικά συνέδρια, όταν είμαι στα Γιάννενα προσπαθώ να κάνω τα διαβάσματα.

-Πώς έκανες την εγγραφή σου στο Πανεπιστήμιο;

-Δεν έχω δώσει εξετάσεις, μία πρόταση έδειξα και τα διπλώματά μου και το βιογραφικό μου. Το πιο σημαντικό για να πάρω τη θέση ήταν να έχω δημοσιεύσεις, να είχα κάνει κάποιες... είχα πάει σε κάποια συνέδρια.

-Θα ήθελες να μου μιλήσεις για τις παρέες σου στο Πανεπιστήμιο;

-Από το Κέντρο ελληνικής γλώσσας έχω πολλούς φίλους και από την Αλβανία και από άλλες χώρες. Στο Πανεπιστήμιο περισσότερο έχω φίλους που σπουδάζουν στο ίδιο τμήμα αλλά είναι λίγο δύσκολο γιατί για παράδειγμα οι φοιτητές/τριες που δουλεύουν στο ίδιο εργαστήριο με έμένα, ο καθηγητής τους θέλει να μη μου μιλάνε γιατί

φοβούνται ότι μπορεί να κλέψω τα αποτελέσματα τους και έτσι ...έξω από το εργαστήριο είμαστε πολλοί φίλοι αλλά όταν είμαστε εκεί προσέχουμε να μην έχουμε πρόβλημα.

-Ένιωσες ποτέ κάποια μορφή διάκρισης;

-Όχι δεν το έχω δει καθόλου αυτό, αισθάνθηκα πολύ καλά... αλλά μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας υπήρχαν πάντα προβλήματα αλλά εγώ δεν είχα τίποτα.

-Εργάζεσαι;

-Πέρσι δούλεψα στη Ζάκυνθο αλλά γενικά προσπαθώ να δουλέψω με κάποια project με ξαδέρφους που γνωρίζω από την Αλβανία. Δε θέλω να μου στέλνουν οι γονείς μου...να πω την αλήθεια περισσότερο από τους γονείς μου με βοηθάνε τα αδέρφια μου, γιατί 'πως είπα οι γονείς μου δε δουλεύουν εδώ και 10 χρόνια.

-Τι δυσκολίες συνάντησες στο Πανεπιστήμιο;

-Στην αρχή με τη γλώσσα ήταν λίγο δύσκολα και η έλλειψη συνεργασίας. Αισθάνθηκα όμως καλά στα Ιωάννινα δεν έχω κάτι να πω

-Σκέφτηκες ποτέ να εγκαταλείψεις τις σπουδές;

-Όχι , γιατί ο χαρακτήρας μου είναι έτσι αν πω ότι θα το κάνω γιατί πιστεύω ότι το χρειάζομαι ,νιώθω βέβαια απαισιοδοξία, νιώθω μέρες που αισθάνομαι έτσι αλλά όχι να θέλω να σταματήσω και να φύγω.\

-Γιατί αισθάνεσαι απαισιοδοξία;

-Αισθάνομαι μόνη μου και όταν δεν έχω καλά αποτελέσματα στο εργαστήριο μπορεί να είμαι λυπημένη.

-Απευθύνθηκες σε κάποιον από το Πανεπιστήμιο ποτέ για αυτά τα προβλήματα;

-Στους φίλους ναι αλλά όχι να πάω σε κάποιο γραφείο, δε ξέρω αν υπάρχει ψυχολόγος αλλά δεν έχω πάει.

-Γενικά, γνωρίζεις τις δομές που υπάρχουν;

-Όχι δε ξέρω κάτι.

-Πιστεύεις ότι το Πανεπιστήμιο βοηθάει τους φοιτητές/τριες από άλλες χώρες;

-Δεν μπορώ να το πω αυτό γιατί μπορεί να φταίω και εγώ, δηλαδή αν πάω μόνο στο εργαστήριο ή στη βιβλιοθήκη να ταξιδέψω και αν δεν έχω πολλούς φίλους εκεί που να μπορώ να μιλήσω για αυτά τα πράγματα μπορώ ν μην το ξέρω εγώ. Δε ξέρω αν φταίει το Πανεπιστήμιο ή αν φταίω εγώ γιατί νομίζω εξαρτάται και από τη ζωή που κάνεις. Δε μπορώ να πω ότι το Πανεπιστήμιο δε βοηθάει σε αυτό, άλλοι φοιτητές/τριες μπορεί να έχουν άλλη εμπειρία.

-Τι είδους εμπειρία;

-Για παράδειγμα υπάρχουν φοιτητές/τριες που βγαίνουν περισσότερο έξω από εμένα και έχουν περισσότερους φίλους και πάνε στο μάθημα και έχουν φίλους από την ίδια τάξη και μαθαίνουν αυτά τα πράγματα...η ζωή που κάνω εγώ είναι πιο μοναχική.

-Τι θα ήθελες να κάνεις το Πανεπιστήμιο για να σε βοηθήσει;

-Μπορεί να είναι καλύτερα να κάνει κάτι ειδικά για τους φοιτητές/τριες που δεν είναι από την Ελλάδα και μπορεί να χρειάζονται βοήθεια πχ να έχουν δραστηριότητες που οι φοιτητές/τριες θα μπορούν να γνωρίζουν ο ένας τον άλλο και να μπορούν να μιλήσουν για τις ανησυχίες τους.

-Σε ευχαριστώ πολύ.